

ARKITEKTEN

magasin

24

MEDDELELSSESBLAD FOR DAL/AA OG AAR
OKTOBER 1998 – 100 ÅRGANG

100 jubilæum

års

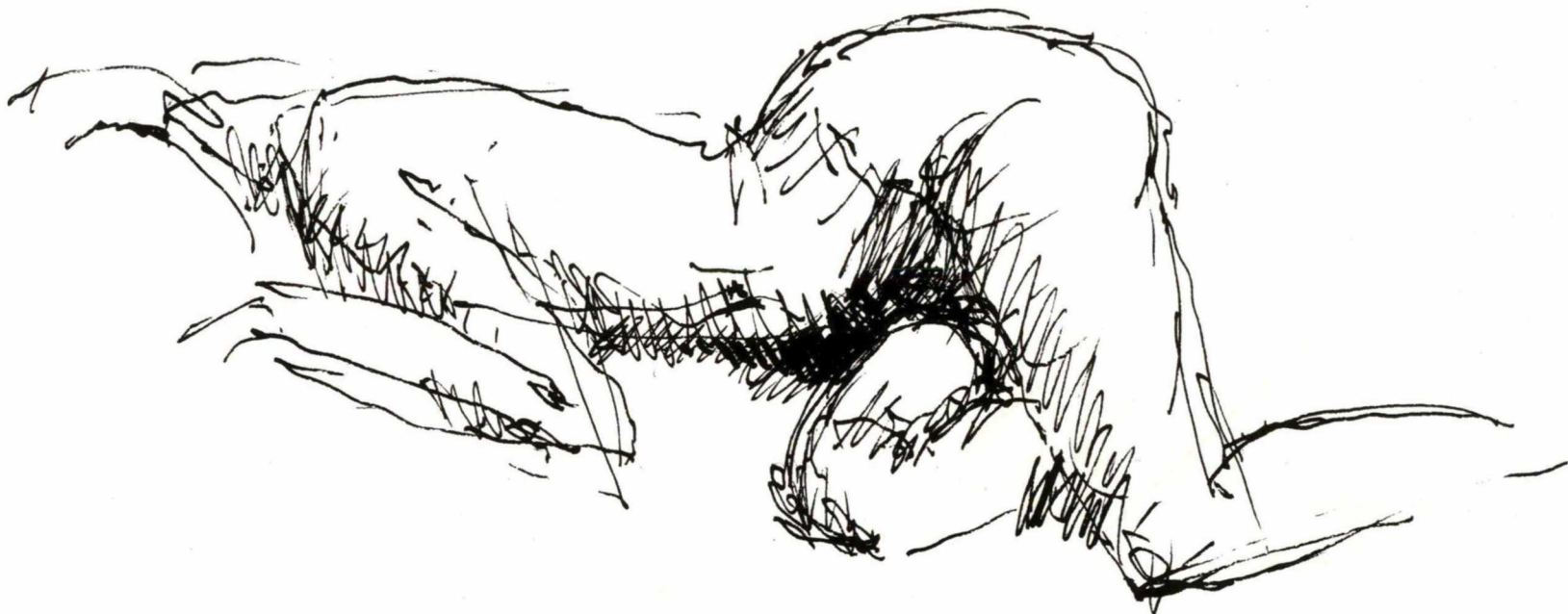
2. del: 1948 – 1998

Erik Christian Sørensen:

Uden Bestemt Ærinde

“Jeg er ikke kunstner, desværre. Men tro ikke, at Guds gaver undtagelsesløst går arkitekter forbi.”

Erik Christian Sørensen har skrevet en bog om de ting, der står hans hjerte nær: Arkitektur, Kunst og Kvinder.

Arkitektens Forlag
Pris: 178 kr.

Udfyld kuponen
eller bestil bogen på
tlf: 32 83 69 00
fax: 32 83 69 41
e-mail: eksp@arkitektens-forlag.dk
Strandgade 27A
1401 København K

Undertegnede bestiller hermed () ekspl. af
UDEN BESTEMT ÆRINDE af Erik Christian Sørensen

Pris 178 kr. inkl. moms, ekskl. porto

Navn: _____

Stilling: _____ Tlf.: _____

Gade/vej: _____

Postnr.: _____ By: _____

Underskrift: _____

Evt. boghandler: _____

Ved betaling med kreditkort:
() American Express () Eurocard () VISA
() Mastercard () JBC () Dankort

Kortnummer: _____ Udløbsdato: _____

Sendes ufrankeret
modtageren
betaler portoen

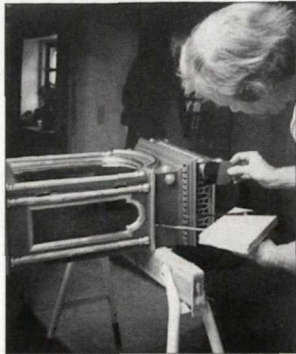
Arkitektens Forlag
+++ 0110 +++
Strandgade 27 A
DK 1045 København K

SELENE BORDLAMPE

FOCUS
TEMA

MALERMESTER PER REFSGÅRD

Restaurering

*

Dekorationer

*

Maleropgaver
udføres efter gamle
traditioner

*

Telefon
5581 7881 & 4026 7881

Gamma fra Gärsnäs
Design: Jon A. Lindström

Let stabelstol i form-
presset rødbøg med
grålakerede stålben
til en fornuftig pris

Jerichau design
Fredensvej 18
2920 Charlottenlund
tel. 39 63 05 88

DEBATTER OG KOMMENTARER I »ARKITEKTEN«

I forrige nummer af ARKITEKTEN bragtes en række polemikker fra før 1945. Dengang var tonen ramsaltet, måske fordi miljøet var så lille, at man dagen efter et udfald kunne mødes på á Porta over et glas punch og glatte uoverensstemmelserne ud. I det følgende gengives et repræsentativt udvalg af efterkrigstidens udvekslinger, der må betegnes som noget mere urbane.

En kunsthistoriker udtaler, at mennesker må bo som de lyster og imødegås heftigt af tre arkitekter.

En kendt forfatter causerer over arkitekterne som dilettanter.

To (kvindelige) arkitekt imødegår hhv. lovpriser opvaskemaskinens uundværlighed.

Bladets satiriker introducerer kollektivhusets lyksaligheder med centralamme og centralhund.

Man diskuterer teori og tågebanker.

Man diskuterer dagspressens arkitekturanmeldelser og dagens skønheder. Og til sidst er dekonstruktivismen til debat.

Debatterne er udvalgt af
Lars Nevald.

Arkitekten Ugehæfte 1946, s. 84 og s. 102ff

Udgangspunktet er et interview i Ekstra Bladet med kunsthistoriker og professor Christian Elling (1901-74), som på dette tidspunkt er medarbejder på dagbladet Politiken. Aktørerne i debatten er redaktøren Hans Erling Langkilde (1906-1996), hvem pseudonymet sandsynligvis dækker over, arkitekt Svend Erik Møller (1890-1981) og Halldór Gunnlågsson (1918-1985).

FRA DAGSPRESSEN My home is my castle

»Folk kan jo knap nok faa Fred i deres eget Hjem nu om Dage. Arkitekter og ukaldede Boligeksperter vælter figurlig talt ind ad Folks Døre med Forbilleder, Linealer og Fanden og hans Pumpestok. Der er uafsladelig Propaganda, som omfatter alt fra Møbler til Tapeter og Farver.

Hvorfor vil man antaste Menneskers Ret til at bo smagløst? Almindelige, jævne Folk maa ikke mere have 'det flødefarvede Møblement', som de elsker. Det er Vidnesbyrd om manglende Smag og social Ærlighed, siger Arkitekterne! De maa undskyldte, men jeg finder denne Tante Clementineagt-

tige Lyst til at ville belære og placere ganske sagesløse Mennesker temmelig utaalelig, hvor velment den end er. Som om Bourgeoisiet ikke boligudstyrmæssigt 'levede over Evne'! Jeg har selv her i mine Stuer Ting, som egentlig hører hjemme paa Slotte; Genstande, der ligger langt over mit økonomiske Niveau – det er mindst lige saa 'socialt uærligt' som det flødefarvede Møblement og Smaanipset. Nej, hvad Boligen anbelanger, maa vi netop holde os fri af Standardmøblerne, der forvandler Hjem til Hotelværelser. Lad Folk selv bestemme, hvor deres Skab skal staa, og hvordan det skal se ud! Hvis en Mand har Lyst til at bo monumentalt i 2 Værelser, saa for mig gerne. Jeg kan ikke fordrage den nedladende Bedreviden om, hvorledes det sømmer sig for mindrebedre midlede at indrette sig. Enhver maa blive tilfreds paa sin Façon.»

(Prof. Elling, »Ekstrabladet«, d. 6.4.46)

Dette Citat fra en Interviewserie i Ekstrabladet indeholder en kraftig Salve til Arkitekterne, men berører unægtelig et meget centralt og aktuelt Spørgsmaal. Det kan maaske foranledige Arkitekterne til at klarlægge deres Standpunkt. – Arkitekten afventer gerne Indlæg i Debatten. Red.

Iren Uffici

WSS WorkStationSystem

Design: Piero Lissoni

Gubi, Grønnegade 10, 1107 København K, tlf. 33 32 63 68, fax 33 32 60 69

Optimal belysning – Professionel rådgivning

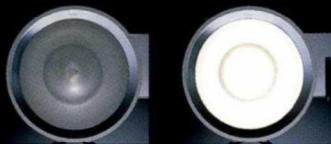
Lightcast

Design: Franco Clivio

Lightcast kan leveres i forskellige størrelser tilpasset det brede program af kompakte lysror.

Downlights bliver en mere og mere integreret del af en bygnings basis belysning.

Med Lightcast indledes en helt ny æra for downlights med kompakte lysror. Downlight serierne Lightcast Atrium, Lightcast Spectrum, Lightcast CL og Lightcast TC-D optimerer alle de krav, som den moderne arkitektur stiller til downlight belysningsløsninger.

Diffuseren er en optisk del af Lightcast Atrium og Spectrum serierne. En let opaliseret plastikskive reducerer lyskildens luminans og kontraster og efterlader en behagelig belysning.

ERCO
LIGHT
MAKERS

Lightmakers AS
Indiavej 1
Søndre Frihavn
2100 København Ø
Tlf.: 35 43 70 00
Fax: 35 43 54 54

Louis Poulsen / IMD

Om Retten til at bo smagløst

I Anledning af et Citat fra et Interview med Professor Chr. Elling, gengivet i Arkitekten, Ugehæfte Nr. 14, har Redaktionen modtaget de følgende Indlæg, som søger at korrigere Professorens Opfattelse af Arkitekters Arbejde med Boligundersøgelser og Boligkundskab.

Som en passende Ouverture gengives ovenfor et Billede [se s. A2] fra det amerikanske Blad Life, som udkommer i Mammutoflag. Det påmindrer om, at det ikke blot er Arkitekter, der »vælter ind ad Folks Døre«, men at der ogsaa er en Del Folk, der med deres Hjem vælter sig ind ad vore Døre. Det viste Interiør til hører en Millionærenke, som muligvis hylder Begrebet »My home is my castle« – omend taget noget bogstaveligt.

Epistel til en Kunsthistoriker

Kære Christian!

Maa jeg først som din gamle – og jeg tør vistnok sige: velmenende – Tante fremkomme med en Indsigelse. Det er kedeligt, og kan maaske synes ubeskedent, naar man skal forsvare sit eget gode Rygte; men jeg synes det er uretfærdigt, naar du giver det Udseende af, at jeg er en, der giver Formaning tidlig og silde. Offentligheden har dog – saa vidt jeg ved – hidtil ikke vidst andet om mig, end at jeg »ogsaa er alt for god ved I Børn«, og den Karakteristik vil jeg være glad for, at man fremdeles anser for udtømmende.

Men naar det er sagt, maa jeg straks gøre Brud paa den nys opstillede Regel; jeg synes nemlig jeg er nødt til for en Gangs Skyld at belære dig. Du ved nok, at Sproget i mange Forhold har to parallelt løbende Udtryk: et normalt og et haanende; jeg behøver blot som Eksempel at nævne »se – glo« »løbe – rende«, saa ved du, hvad jeg mener. Det forekommer mig, at du, da du forleden udtalte dig til et Eftermiddagsblad, uden særlig Grund har anvendt den haanende Form. Du taler om at »ukaldede Boligeksperter figurligt talt vælter ind ad Folks Døre med Forbilleder, Linealer og Fanden og hans Pumpestok«, mens du var kommet Sandheden nærmere ved at bruge helt andre Udtryk. Du kender saa mange Arkitekter, baade nulevende og hensovede, at du ved, at noget af det, der er mest karakteristisk ved Arkitekterne, er, at de vil gøre Verden smukkere; det er vel egentlig den Trang, der gør dem til Arkitekter. Du kan som Kunsthistoriker godt nøjes

med at sige »lad Folk selv bestemme, hvor deres Skab skal staa, og hvordan det skal se ud«; du kan ræsonnere, og jeg tror der er mange af dine Fætre, Arkitekterne, der er glade ved dine Ræsonnementer, naar du skriver om Onkel Nicolai, Onkel Laurids, Onkel Caspar o.s.v., men du maa forstaa, at Fætrene er nødt til at være aktive. Du maa ogsaa finde dig i, at de er aktive paa deres Facon; de gamle Onkler havde en vældig Autoritet, saa det var nemt for dem at gøre Folks Stuer pænere, men dine yngre Fætre maa gaa ad andre Veje. Og du maa ikke tvivle om Motiverne for deres Handlinger; de er nemlig saa ivrige, fordi de kan lide deres Medmennesker og under dem at have det saa godt, som de kan faa det. Noget i den Retning burde du have sagt, hvis du ellers vil være med til at vejlede Offentligheden paa de Omraader, hvor du ved mere end andre (hvad der vel er en Universitetsprofessors Opgave); jeg tror nok dine Fætre venter af dig, at du forstaa dem og hvad de laver, og at du ikke nøjes med at interessere dig for Onklerne.

Ja, det var det, jeg vilde have sagt. Naar jeg nu læser Brevet igennem kommer jeg til at tænke paa, at jeg med god Grund kunde have været strengere mod dig. Jeg haaber altsaa stadig at kunne staa for Bevidstheden som din »altfor gode« gamle Tante

Clementine

Kun for Kunsthistorikere

(Arkitekterne ved det i Forvejen)

Den danske Kunsthistorikerstand udmærker sig ikke ved at fostre Mænd, der paa Baggrund af deres Kundskaber om tidligere Tidens Kulturliv, kaster sig ind i et praktisk og aktivt Arbejde for at udvikle vor egen Tids Kulturliv, for Eksempel saadan som det giver sig Udtryk i Boligens Indretning. Det er til Gengæld overordentlig forfriskende at møde Professor Ellings Kolleger fra den anden Side af Sundet, saadan som jeg havde Lejlighed til det sidste Sommer, blandt andet paa det Kursus i »Bostadskunskap« som Svenska Slöjdföreningen arrangerede i Göteborg, og som netop blev ledet af en Kunsthistoriker.

Der er adskillige svenske Kunsthistorikere, der om muligt er endnu værre end danske Arkitekter til »figurligt talt at vælte ind ad Folks Døre med Forbilleder, Linealer og Fanden og hans Pumpestok«. Tænk engang, at en Kunsthistoriker stiger ned fra sin

MYREN ARNE JACOBSEN

Indgår i Fritz Hansens kollektion af tidløse møbler.

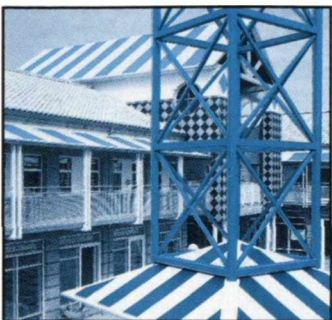
FRITZ HANSEN A/S
ALLERØDVEJ 8
3450 ALLERØD
TEL 48 17 23 00
FAX 48 17 19 48
WWW.FRITZHANSEN.COM

SHOWROOM:
CHR. HAVNS KANAL 4
1406 KØBENHAVN K
MANDAG TIL FREDAG
8.30-16.00

Tag og membransystemer

- tætte tage i mere end 26 år

Mangefarvede tage på Skejbycentret v/ Aarhus. Der ligger mere end 6 mio. m² Protantage i Danmark, bl.a. på TV-byen, DTU, Louisiana, EAC m.fl.

Protan tagfolie er fremstillet af armeret kunststof, og er ligeså uforgængelig som alle andre kunststoffer.

De første tage med Protan tagfolie blev lagt i Oslo i 1972, og er stadig ligeså tætte som dengang de blev lagt - næsten uden vedligeholdelse!

TEKNISKE OPLYSNINGER: PROTAN SE PROTAN FP

Strækstyrke	DIN 53354	1100 N/50 mm	1100 N/50 mm
Brudforlængelse	DIN 53354	15%	10%
Smidig i kulde	DIN 53361	- 30° C	- 40° C
Brandsikkerhed		NT Fire 006	NT Fire 006
Tykkelse	DIN 53353	1,2 - 1,6 mm	ca. 1,15 mm
Farver		Mange farver	grå

Tag og membransystemer

Øst: 46 59 01 06 - Fax 46 59 01 15
Vest: 75 64 75 18 - Fax 75 64 75 19

Protan er miljøcertificeret efter ISO 14001, samt ISO 9001 certificeret

BYGGEDATA

Nyhed

V&S EdbPriser

Den digitale udgave af de kendte V&S Prisbøger.

Med et let anvendeligt stikordsregister findes den ønskede pris frem. Prisen overføres til regneark, tekstbehandling, databaseprogram mv. under Windows 95 eller NT.

De er helt fri for selv at skulle indtaste priser og tekst.

EdbPriser leveres også på CD-rom.

Enkelt og ligetil.

Pris kr. 3.100,- ekskl. moms, inkl. trykt prisbog.

Frederikssundsvej 194 • 2700 Brønshøj
Telefon 38 60 77 11 • Fax 38 60 77 55
bygdat@vs-byggedata.dk • www.vs-byggedata.dk

sætter pris på byggeriet!

Piedestal og nedværdiger sig til at beskæftige sig alvorligt med Problemer, der først er opstaaet efter 1850. Man har Indtryk af, at ikke saa faa svenske Kunsthistorikere ligefrem benytter deres historiske Viden til at trænge dybere ind i og belyse vor egen Tids Problemer og til at gaa ind i et aktivt Arbejde for deres Løsning. En ganske naturlig Tanke for alle andre end danske Kunsthistorikere, paa hvem den øjensynlig maa virke blasfemisk.

Den eneste danske Kunsthistoriker, der vover sig ud i Reflektioner over nutidige Problemer, er Professor Elling, men hans Trompetstød, som dog ikke maa forveksles med aktivt, positivt Arbejde, har vist endnu ikke faaet Jerikos Mure til at skælve. Det sidst fremdragne Spørgsmaal er af en vis Aktualitet netop nu, hvor den nordiske Kunsthåndværkerkongres har været samlet for blandt andet at drøfte netop de Problemer, som Professoren saa foragteligt betegner som »nedlæggende Bedreviden«.

Man faar uvilkaarligt den Tanke, at Professor Elling mener, at Boligspørgsmaalet i første Række er et rent æstetisk Spørgsmaal. Ligesom Professoren har jeg intet som helst imod, at en Mand indretter sig monumentalt i en to Værelses Lejlighed, hvis han da er i Stand til det, saafremt dette sker efter moden Overvejelse og i fuldstændig Klarhed over de kolossale Vanskeligheder han derved skaffer sig selv. Men hvis en Mand indretter sig »monumentalt«, for at blive i Terminologien, fordi han af misforstaaede soeiale Ambitioner gerne vil bo lige-

som Professor Elling uden at have hverken økonomiske eller pladsmæssige Forudsætninger for dette, saa føler jeg det som min Pligt at gøre ham opmærksom paa, at han ved at købe Surrogatslotsmøbler af elendig Kvalitet, Møbler som vilde faa Professor Elling til at ryste af kunsthistorisk Skam, vilde gøre Livet ualmindelig surt for sig selv og ikke mindst for sin Kone. Møblerne vil nemlig i enhver Henseende vise sig upraktiske i det daglige Liv, de vil være umulige i rengøringsmæssig Henseende, Opbevaringsmøblerne vil ikke kunne rumme de Ting, de skal rumme, og Møblerne vil fylde hele den lille Lejlighed til Bristepunktet, saa Familien ingen Steder vil have at leve. Hvis en Mand maler sine Vægge mørklilla og vælger en flot men belysningsmæssig umulig Lysekroner, er der ikke noget at sige til det, hvis Manden er klar over, at han maa betale mindst 4 Gange saa meget i Elektricitetsregning for den Spøg, som hvis han valgte fornuftig Armatur og malede sine Vægge lyse. Men den Mand har jeg aldrig haft Fornøjelsen at møde, og saa længe han eksisterer, er der Brug for et maalbevidst Oplysningsarbejde, saa Folk i det mindste ikke indretter sig monumentalt af Uvidenhed. Ligesaa lidt som man vil bestride Rigtigheden af at gøre et Oplysningsarbejde for at faa Folk til at vaske sig og børste Tænder, eller at man uddanner Husholdningskonsulenter, som »figurligt talt vælter ind ad

»Fruens Sove- og Arbejdsværelse« af Svend Erik Møller og Gunnar Sørlie. Snedkerlaugets Møbeludstillinger, 1946.

60% af alle danske arkitekter kan ikke tage fejl. De har anvendt Hygrodiode mod fugt i tagkonstruktioner

Mange danske arkitekter var skeptiske, da Icopal i sin tid lancerede den dynamiske dampspærre, Hygrodiode, som et effektivt værn mod de fugtproblemer, mange oplever i tagkonstruktioner. En frisk undersøgelse viser nu, at Hygrodiode er slået igennem som en accepteret løsning. 60% af alle danske arkitekter har foreskrevet Hygrodiode og af dem har 8 ud af 10 gjort det gentagne gange.

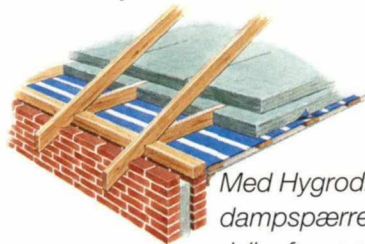
Med Hygrodiode som dampspærre kan skrå paralleltag laves uden ventilation og med mindre konstruktionshøjde

Den dynamiske dampspærre, der fjerner fugt

Mange fagfolk ved i dag, at en traditionel dampspærre ikke altid er helt tæt, og at usikre ventilationsforhold kan forstærke fugtproblemerne.

Hygrodiode er en dynamisk dampspærre, der både beskytter taget mod opfugtning fra rummene og samtidig sørger for effektivt at udtørre evt. fugt i konstruktionen.

Hygrodiode er opbygget som en sandwich af et stærkt mellemiggende lag af uforgængeligt, vandsugende kunststof belagt med forskudte striber af tæt polyethylen.

Med Hygrodiode som dampspærre undgås risiko for vandophobning i tagkonstruktionen

Temperaturforskelle er drivkraften

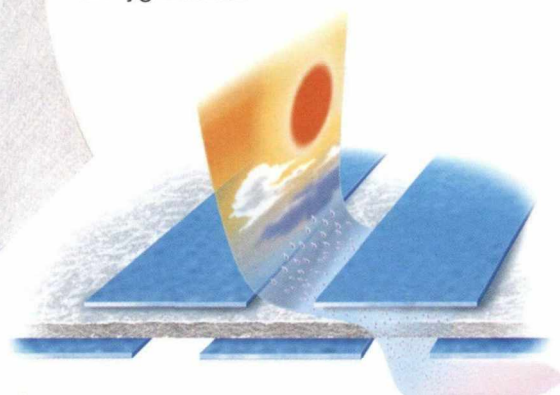
Opbygningen giver Hygrodiode særlige egenskaber. For det første virker den som en traditionel diffusionstæt dampspærre i tør tilstand, der effektivt beskytter konstruktionen mod udtrængende damp og fugt fra rummene. For det andet tillader den fugt i tag- eller vægkonstruk-

tionen at passere tilbage og ind i bygningen, hvor den nemt kan fjernes i forbindelse med den sædvanlige udluftning.

Processen styres termisk af temperaturforskelle. Når f.eks. tagrummet opvarmes kondenserer eventuel fugt på Hygrodiodes vandsugende filt. Via kapillarsugning, transporteres fugten bort gennem filteren til fordampning gennem indeklimaet.

Resultatet er en sund konstruktion, der tørrer helt op når solen skinner. Uden nogen form for ventilation.

Erfaringer gennem de sidste 10 års anvendelse af mere end 6 mill. m², dokumenterer funktionen af Hygrodiode.

Hygrodiode tillader fugt at passere tilbage ind i bygningen, hvor den fjernes i forbindelse med den sædvanlige udluftning

Information og gratis prøve

Ja tak send mig:

Informationsmateriale med en gratis Hygrodiode prøve

Navn

Firma

Adresse

Postnr./by

Kuponen sendes eller faxes til:
Icopal a/s, Mileparken 38, 2730 Herlev.
Fax: 44 53 24 53

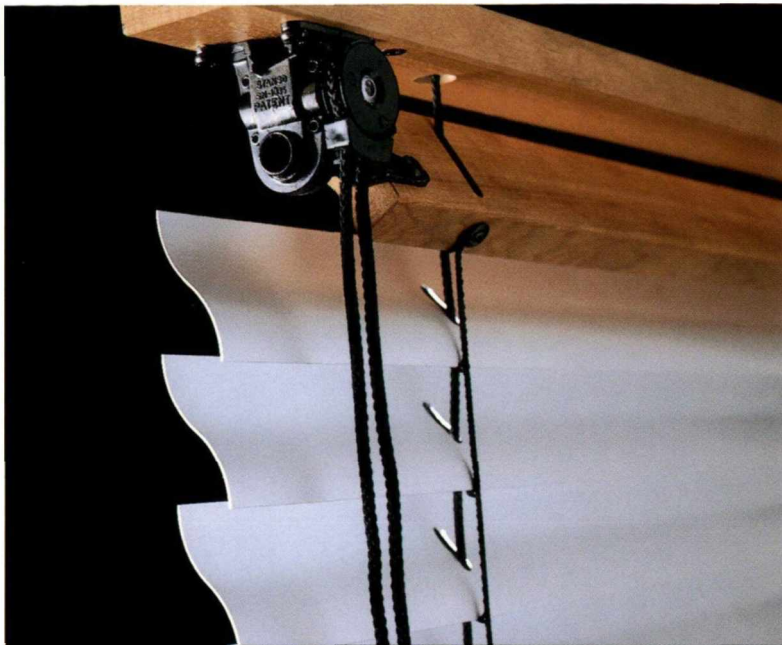
Hygrodiode®

Den dynamiske dampspærre

Icopal a/s er moderselskab for Icopal koncernen med hovedsæde i Danmark. Koncernen omsætter for ca. 4 mia. kr. og beskæftiger ca. 3.000 medarbejdere ved virksomheder i Finland, Norge, Sverige, Danmark, England, Tyskland, Frankrig og USA. Icopal koncernens forretningsområder er Tag, Vej, Plastfolier og Plastrør. Koncernen er Europas største tagpapvirksomhed og hører desuden til Nordens førende producenter og entreprenører inden for bygge- og anlægsvirksomhed.

Icopal a/s
Mileparken 38, 2730 Herlev
Telefon 44 88 55 00
Fax 44 53 24 53
E-mail tag@icopal.dk
Web www.icopal.dk

S-WAVE - alu

**Ny eksklusiv alupersinne med silkefin lysbrydning.
Anonym og stoflig på een gang.**

**GL. KONGEVEJ 3 DK 1610 KØBENHAVN V
TEL: + 45 33 12 27 50 FAX: + 45 33 14 27 50**

Runner design kasper salto

BOTIUM Bella Center DK-2300 København S
Tel. 3251 6965 Fax. 3251 3345 WWW.BOTIUM.DK

Folks Døre« for at lære dem at lave sund og fornuftig Mad, ligesaa lidt Grund er der til at skade det Arbejde, der gøres for at bibringe Folk en bedre Forstaaelse af Boligens Problemer.

Boligen er ikke, som Professor Elling synes at antage, en Scene hvor Møbler og Indbo stilles op til Glæde for Beskueren, men den er ganske almindelige Hverdagsmenneskers Hjem, som skal ordnes praktisk og hensigtsmæssigt, saa det ikke bliver en daglig Pine at færdes i Hjemmet.

Hvorfor skal Arkitekterne være ene om det Arbejde?

Vi trænger til Kunsthistorikere, som med social Forstaaelse vil benytte deres specielle Viden og Evner ogsaa til Gavn for almindelige Mennesker i deres daglige Tilværelse, og som vil følge deres svenske Kolleger ind i et aktivt Oplysningsarbejde om Boligens Problemer. Et lille Hjertesuk: Naar man i tre Maaneder har draget Landet rundt og holdt Foredrag om Boligproblemer, saa har man ikke noget højere Ønske, end at Hotelværelser virkelig var møbleret med Standardmøbler, saaledes som Professoren synes at antage. *Svend Erik Møller*

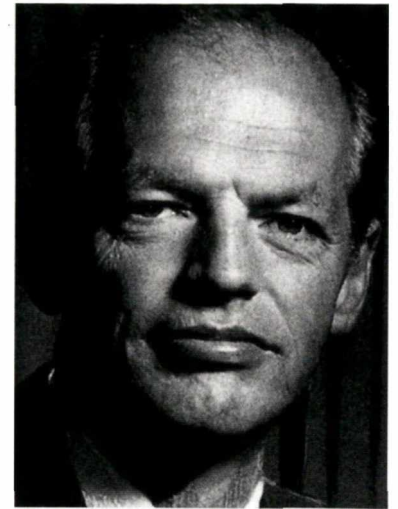
Hvorfor stræbe mod højere Boligkultur?

I et Interview i *Ekstrabladet* 6.4.46 gaar Professor Elling ind for Folks Ret til at bo smagløst og angriber Arkitekterne for »bedrevidende Nedladenhed« i deres »ukaldede« Bestræbelser for »at belære og placere ganske sagesløse Mennesker«.

Der er ikke straks kommet noget Svar fra Arkitekterne, hvilket maaske skyldes, at vi alle er enige i, at Folk har »Ret til at bo smagløst«. Imidlertid aabner Baggrunden for en saadan Udtalelse videre Perspektiver, som nok kan kræve en nærmere Redegørelse. Folk har Ret til at bo, som de vil – selvfølgelig har de det. Men Arkitekterne propaganderer først og fremmest for at give de Mennesker, der aldrig har skænket deres Omgivelser en Tanke, Anledning til at tænke over Tingene.

Propagandaen henvender sig til alle dem, der ikke har nogen Opfattelse af, at der eksisterer et Problem, der hedder:

– hvordan former vi de ydre Rammer om vor Tilværelse, saa de giver de bedste Betingelser for en naturlig Livsudfoldelse i Overensstemmelse med vore kulturelle, politiske og tekniske Muligheder.

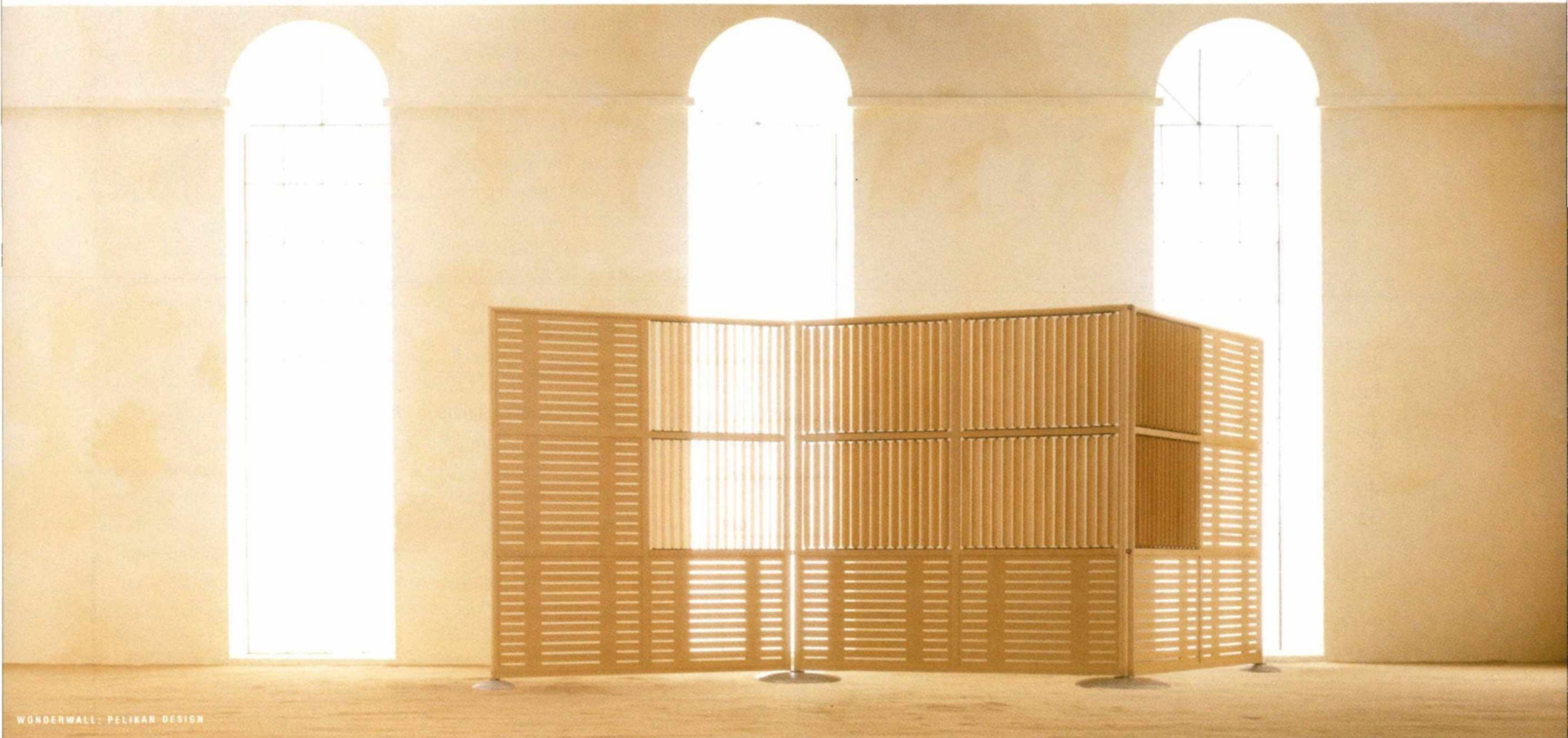
Arkitekt Halldór Gunnløgsson (1918–1985) prægede i høj grad 50ernes og 60ernes enfamiliehuse. Et af hans seneste større arbejder er Udenrigsministeriet, opført 1977–80.

Propagandaen henvender sig til dem, der ikke har Mod til at se fremad, og som paa dette Felt ikke har Personlighed nok til at kunne se noget smukt i Ting, som endnu ikke er blevet autoriseret og sat i Baas paa Nationalmuseet. Den henvender sig altsaa ogsaa til Professor Elling, der bliver vred – hvorfor?

1) Fordi Propagandaen oftest drives af en særlig Gruppe Arkitekter, for hvem Ideerne er blevet til Dogmer, der behersker dem i den Grad, at de i deres fantastiske Belæringsvirer minder om Vækkelsesprædikanter (Socialromantikere).

2) Fordi Professor Elling er en yderst aktiv Repræsentant for Tidens reaktionære Strømninger. I Modsætning til svenske Kunsthistorikere og ganske særlig Professor Gregor Paulsson, der har haft saa stor Andel i svensk Brugskunst's høje Standard, har danske Kunsthistorikere ikke forstået, at deres Arbejde først faar virkelig Betydning, naar de gennem Behandlingen af det historiske Materiale kan føre Perspektivet videre og virke inspirerende paa deres samtidiges Bestræbelser for at naa bedre Resultater. Professor Ellings hyppige Publikationer har hidtil kun haft Interesse som populærvidenskabeligt Underholdningsstof og virker kun i negativ Henseende inspirerende paa det Arbejde, som de bedste blandt Forfattere, Malere, Musikere, Billedhuggere og Arkitekter udøver for at naa frem til en Sandhed for vor Tid, som for Fremtiden vil komme til at staa som Udtryk for hele vor Kulturopfattelse. *Halldór Gunnløgsson*

**HVAD KALDER MAN MON EN SKÆRMVÆG,
DER ADSKILLER SIG FRA ALLE DE ANDRE?**

WONDERWALL...

WonderWall skærmvægge er ikke alene en elegant og luftig måde at opdele både store og små kontorer på. Det er også en særdeles praktisk løsning. WonderWall kan nemlig opbygges i et utal af kombinationer og størrelser, med lydabsorberende stof, med drejelige trælameller og med træelementer til brevbakker, telefonsvingarm m.m. De kan vælges i bøg, birk eller kirsebær. Og med et utal af forskellige stoffer.

WonderWall sammensættes af 2 eller 3 fag i højden, henholdsvis 120 og 180 cm, afhængig af hvor meget privatsfære, der er brug for.

Hør mere om hvorfor WonderWall adskiller sig fra alle andre skærmvægge.

Kontakt os på www.duba.dk, eller ring på tlf 39 55 57 00 eller 86 75 34 56.

Duba
WORKING YOUR WAY

Less is more...

*Less – en serie
kontormøbler
designet af
Jean Nouvel til
Foundation Cartier
i Paris*

*Unifor
kontormøbler og
vægssystemer.
Information og salg:*

*Hans Due Design AS
Rungstedvej 16
DK-2970 Hørsholm
Telefon 45 76 15 16
Telefax 45 76 15 17*

Fra Arkitekten ugehæfte nr. 5,
1952, side 37f.

ARKITEKT-ALDEREN

Af Hans Scherfig

Med forfatterens tilladelse gengiver vi i uddrag et afsnit af den nylig udkomne bog »På vej ind i vandmanden«, 17 essays, som kommenterer tiden fra befrielsen 1945 til nytår 1951. Trykt i 800 ekspl. Pris 8,00 kr.

Engang var teologerne de toneangivende her i landet. Indflydelsen fra præstegårdene satte sit præg på det kulturelle liv. Det teologiske fakultet var en magt. Præsteembedet var anset og eftertragtet, og det teologiske studium var naturligt for enhver, der ville gøre sig åndeligt gældende.

Siden præste-tiden har man ikke oplevet, at en enkelt stand har øvet en tilsvarende indflydelse. Men skulle man give vores tid navn efter den gruppe mennesker, de udøvere af en bestemt håndtering, som mest har ladet høre fra sig, og som fremfor andre har gjort sig gældende, måtte man kalde tiden for arkitekt-tiden. I den offentlige debat, i smagen, i moden, i de daglige vaner, som tilsammen er det, vi kalder kulturen, har arkitekterne øvet mere indflydelse end nogen anden faggruppe og har ladet deres stemme høre mere tydeligt. De har præget denne tid ikke så meget med deres bygninger som med deres teorier, deres polemik, deres virksomhed på en lang række forskellige områder, der kun lejlighedsvis har haft nogen berøring med arkitekturens.

Der er det tiltalende ved arkitekt-faget, at det er let tilgængeligt. I dette eksamensglade land er arkitekttitlen vistnok den eneste, der kan opnås uden eksamen eller akademisk grad. Til nød kan man altid kalde sig indendørs-arkitekt, hvis man er helt uden uddannelse og alligevel gerne vil kalde sig noget. Når et af mine børn kommer hjem med en dårlig karakterbog, beroliger jeg dem gerne med, at hvis de ikke kan blive andet, kan de i hvert fald blive arkitekter. Det er ikke nogen ringeagtstryng eller udtryk for ærgrelse, det siges ikke som en trussel, det siges som en trøst og en opmuntring. Og hvis man vil indvende, at barnet måske ikke har evner for at bygge huse, så vil jeg svare, at det er virkelig heller ikke er nødvendigt. Hvem siger, at en arkitekt skal bygge huse? Arkitektens virksomhed er i den grad alsidig og omfattende, at det skulle være meget mærkeligt, hvis der

Som maler yndede Hans Scherfig (1905–1978) junglemotiver, hvor tapirer venligt omgås tigre. Hans satiriske forfatterskab er mindre fredeligt.

ikke inden for den var noget, enhver havde evner for.

Det hænder, at arkitekterne bygger huse. Men de indskrænker sig sandelig ikke til det. De sysler med alt mellem himmel og jord. Ingen arkitekt med nogen respekt for sig selv har undladt at konstruere en helt ny stol, som afgørende revolutionerer de traditionelle siddevaner. Arkitekterne laver foruden stole også senge og sofaer. De tegner plakater og leverer udkast til kakkelovne og lysestager. De konstruerer lamper og tapeter (for tiden skal det være med mosebund og zebrastriber), de laver sporvogne og omnibusser og skeer og gaffer, kopper og tallerkener. De laver film og gravmæler og glas og frimærker og tæpper og pletter. I politigårdens uharmoniske arrest, hvor alting var rundt, har jeg kunnet glæde mig over en arkitekt-tegnet firkantet natpote, som ganske vist var vanskelig at skure i hjørnerne, men pæn i proportionerne og af en vis beroligende virkning i et rum, hvor alle vægge rundede sig på en forvirrende måde. Arkitekterne laver endvidere klaverer og bogbind og revy-viser og juletræs-kurve og gardinmønstre og teaterstykker og damekjoler og avisartikler. Så godt som alle arkitekter er skrivende folk, som ikke gyser tilbage for noget emne, og hvis de undtagelsesvis ikke skulle kunne finde på noget at skrive om, giver de sig til at skrive om hinanden. Poul Henningsen, som i tyverne gjorde et beundringsværdigt arbejde for at indføre liberalismen i Danmark og har opdraget og påvirket en hel generation af arkitekter, har i årenes løb foruden med arkitektur indgående beskæftiget sig med så forskelligearte-

JAKOBSSON AVENUE XL

Avenue XL er en "stor" nyhed, der supplerer den eksisterende udendørs Avenue-serie. XL er designet til større pladser, hvor den store, men "luftige" lygte kommer til sin ret. Designede master til Avenue XL findes i 4 udgaver, bl.a. konisk udgave eller med kobber eller rustfast stålør i top af mast.

Afskærmninger ligeledes i rent kobber eller rustfast stål - med perforering eller slider. Avenue XL kan anvendes med både kendte og nye lyskilder i høje wattager.

Design: Bjarne Frost og Peter Møller

Avenue pullert

Avenue XL

Avenue lygte / væg

CARL HANSEN & SØN

CH 07

Hans J. Wegner.

Kochsgade 97, Postbox 225, DK-5100 Odense C
Telefon +45 6612 1404 Fax +45 6591 6004

de ting som optik, filologi, metrik, dramaturgi, kunsthistorie, musikteori, politik og i den sidste tid beklageligvis også med jura. Denne overordentlige alsidighed er ikke alene beundringsværdig, men også lidt farlig, eftersom den nødvendigvis må være forbundet med nogen overfladiskhed, simpelt hen fordi det i et enkelt liv af normal længde ikke lader sig gøre at trænge grundigt ind i så mange og så forskelligartede materier. Der kan være noget snævert og trist ved specialister, men dilettanter er heller ikke altid morsomme. Goethe har engang defineret en dilettant som et menneske, der ikke kan se vanskelighederne ved en ting. Dilettanten tror sig istand til alt. Han maser på med mageløs sikkerhed, hvor de vidende er beskedne og forsagte.

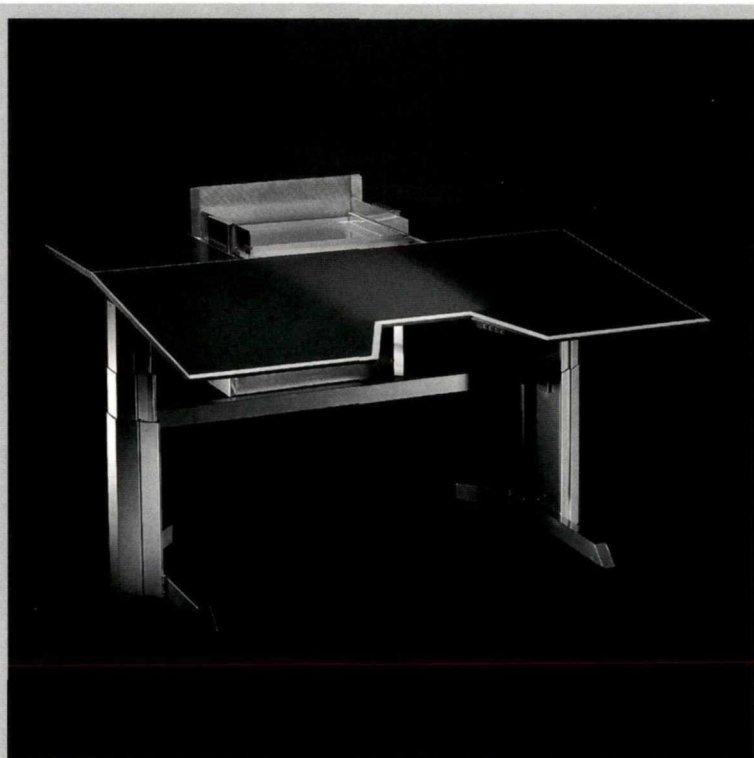
Arkitekt-fagets tiltalende lettilgængelighed er lokkende for dem, der gerne vil gå over, hvor gærdet er lavest.

Richs-huset, som Scherfig ikke kunne lide, er opført 1938 af arkitekt Alf Cock-Clausen. Huset blev ikke vist i Arkitekten.

Mange, som egentlig havde drømt om at blive noget andet glider ind i det, fordi det smager af fugl. Det bliver en opsamlingslejr for mange små talenter og megen begavet dilettantisme, megen friskhed og fingerfærdighed.

De fleste arkitekter er frisindede og moderne mennesker. Lydhøre, åbne for det nye, der kommer til os, også i det små, også hvad angår ændringer i buksebendsvidden og jakkeslidsen. Ordet lækkert er et arkitekt-adjektiv,

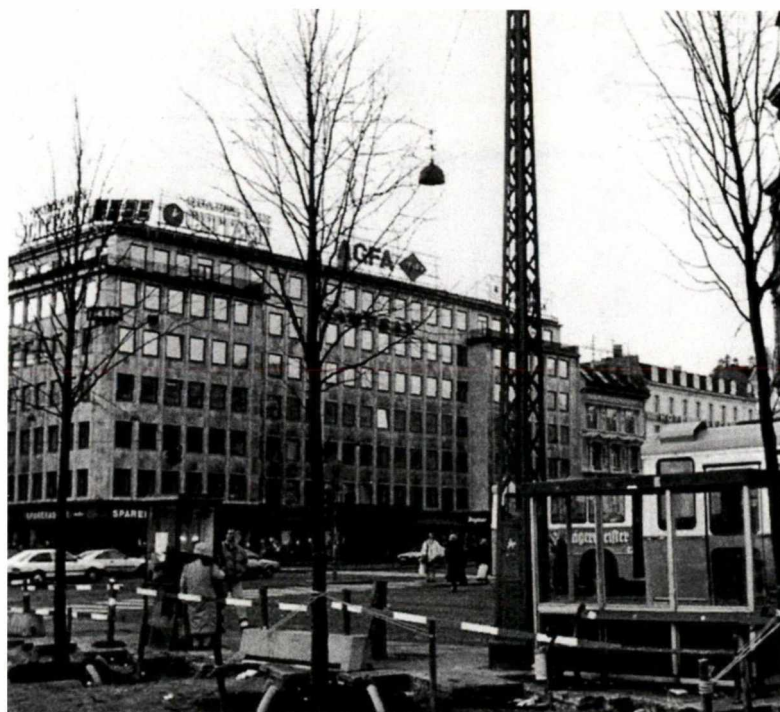
Dagmarhus, som Scherfig ikke brød sig om, er opført 1939 af arkitekterne Christian Kampmann (1890-1955) og Hans Dahlerup Bertelsen (1881-1939). Huset blev ikke vist i Arkitekten.

Sorø Terminalborde, Ole Bjerregaard ApS

- Vedelsgade 7, 4180 Sorø Tlf. 57 83 36 44
- Dantes Plads 6, 1556 København V. Tlf. 33 93 16 44
- Randersvej 335, 8200 Århus N. Tlf. 86 23 21 00
- www.soroe.com

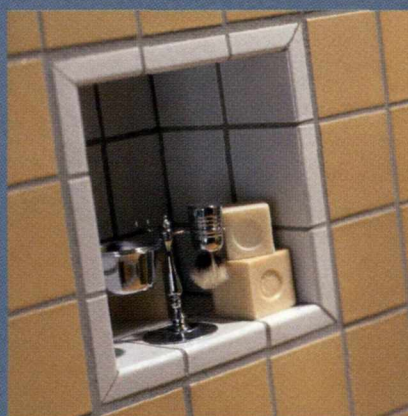
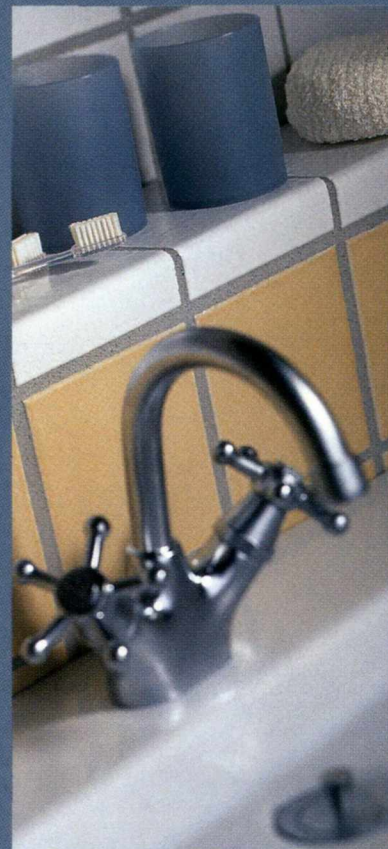
SORØ

Det rolige

RUM

Jørn Utzons berømte klinker ligger på Sydney operaens tag, men kan lige så godt sidde på en dansk badeværelsesvæg. Hvordan man end vender og drejer den kvadratiske Sydney klinge, fremstår den smuk og organisk med sin tykt glaserede overflade. Farveskalaen er tidløs, og kombinerer man Sydney med Höganäs rustikke gulvklinker, opstår det rene og afklarede rum, hvor enhver vil nyde at lade tiden stå stille

Foto: Evers A/S

 EVERS
RICCHETTI GROUP

Evers A/S

Ejby Industrivej 2 2600 Glostrup
Telefon 43 43 43 15 Fax 43 43 43 31

Vælgtergården - mellem biografen og arkitektens - på Jægersvej
19.9.97

anvendt om så forskellige ting som slips og nyudsprungne bøgeskove. En hel del af sprogets gloser har fået deres betydning noget indsnævret ved at blive yndlings-ord for arkitektstanden. Ord som frisindet og reaktionær, moderne og demokratisk har i nogen grad mistet deres oprindelige betyd-

ning ved hyppig brug i arkitekt-polemik.

Arkitekterne er ikke bare moderne, de søger først og fremmest at være på moden. Det er imidlertid ikke ubetinget forbundet med frisind at antagme den sidste mode. Nu skal stregerne igen være lodrette. Moden er ikke

Vælgtergården, som Scherfig ikke kunne lide. Opført 1939 af arkitekt O. Gundlach-Pedersen (1886-1960). Huset blev ikke vist i Arkitekten. Tegning af Henry Voss, 1997.

direkte forbundet med politisk sindelag. Man kan godt være demokrat uden Karlby-tapet, og cyclamen-farvede tapet-streger er ikke nogen absolut garanti for fremskridtet.

Det er utvivlsomt, at moden som en del af tidens kultur afspejler politiske og økonomiske forhold. Men det betyder ikke, at man uden videre kan tillægge en øjeblikkelig smag eller et tilfældigt mode-lune afgørende politisk betydning. Søjler i arkitekturen behøver ikke nødvendigvis at være reaktionære, selvom de blev brugt i fortidens kongeslotte. Lave huse behøver ikke at være nazistiske, og høje huse behøver ikke at være demokratiske. Det er utvivlsomt rigtigt, hvad Engels i »Boligsørgsmålet« siger om arbejderens »eget hjem« som en lænke, der begrænser hans frihed. Og det er rigtigt, at både Hitler og Mr. Ford byggede parcelhuse og skaffede arbejderne »egne hjem« for bedre at have krammet på dem. Men det er alligevel misvisende, som det gøres i arkitekt-polemik, kategorisk at benytte

betegnelserne »nazistisk«, »reaktionær«, »demokratisk« og »frisindet« om forskellige hus-typer og bolig-former og smagsdetaljer. En motordrevet vogn vil af en moderne arkitekt blive betegnet som frisindet, skønt der kan siges det samme om »folkevognen« som om Hitlers parcel-huse. For så vidt står den individuelle bil i samme forhold til den kollektive omnibus som villaen til etagehuset. Enhver dyr ting, som den ubemidlede køber på afbetaling, radio, symaskine, møblement, motorcykle o.s.v. bringer ham i et afhængighedsforhold, men derfor kan disse effekter ikke uden videre betegnes som reaktionære. Det er ikke tingen selv, men måden den erhverves på, som viser samfundets struktur.

Det er godt, at de fleste arkitekter er frisindede. Men frisindet er ikke et monopol svarende til M.A.A. og bør ikke vilkårligt knyttes til en gældende mode. En mand, der vil frede en gammel bygning, behøver ikke at være mere reaktionær end den byggespekulant, der vil rive den ned. Den spadserende i Rosenborg Have behøver ikke at være mere »nazistisk« end den automobilist, der vil have anlagt en autostrada gennem parken. De konservative er slet ikke mere pietetsful-

DANNOR

KONTORMØBLER | CITY

Dannor er god at have i ryggen
- uanset om du som arkitekt har en færdig idé om, hvordan der skal indrettes - eller du vil tage vores gode råd og erfaringer med fra projektets start.
Som du kan se, har vi det rigtige udvalg. Hertil kommer, at vi forstår at kombinere de enkelte produkter, så de tilsammen udgør et harmonisk og velfungerende hele.

Dannor står bag dig med:
- rådgivning - tilbud - licitationsmateriale
- indkøb - montering

TOTALINDRETNING
LABOFA
MONTANA
SIBAST
MAGNUS OLESEN
FRITZ HANSEN
SIS
ERIK BOISEN
KONTOR-ERGONOMI
GENERATION4
BODILSEN
HÅG
BENT KROGH
OMANN
SISVISION
SCHIANG
RUMAS
FOUR DESIGN
LUXO
TAVLESYSTEMER
TÆPPER
BELYSNING
GARDINER
UNDERVISNINGSMØBLER
SKRANKER

BERG BEKLANE

MAGNUS OLESEN
FRITZ HANSEN
SIS
ERIK BOISEN
KONTOR-ERGONOMI
GENERATION4
BODILSEN
HÅG
BENT KROGH
OMANN
SISVISION
SCHIANG
RUMAS
FOUR DESIGN
LUXO
TAVLESYSTEMER
TÆPPER
BELYSNING
GARDINER
UNDERVISNINGSMØBLER
SKRANKER

Vognmagergade 11
1120 Kbh. K
Tlf 33 12 10 12
Fax 33 15 86 17

DANNOR

DANFLOCK® tagstenen er løsningen!

DANFLOCK® tagstenen er baseret på B&C's stærke Dobbelt-S tagsten samt på den unikke, verdenspatenterede DANFLOCK® Systemfuge.

Hver tagsten er påført et fugebælte af nylonfibre, der både tætnet, ventilerer - og sørger for, at der mellem tagstenens over- og underside, sker en trykudligning som reducerer stormens sugeeffekt på taget.

■ Overflødiggjør undertag og understrygning

DANFLOCK® løser en lang række klassiske tagproblemer på en enkel og nærmest genial måde. Således overflødiggjør den fuldstændig anvendelse af undertag og understrygning.

Deri er for det første god økonomi, og samtidig modvirker DANFLOCK® de kendte problemer med fygesne, slagregn og kondensdannelse - med deraf følgende råd og svamp i tagkonstruktionen.

■ En nydelse for øjet

DANFLOCK® opfylder de højeste krav til kvalitet og lang holdbarhed - og er samtidig en vedvarende fryd for øjet. Det har flere og flere fundet ud af. Og det er da også en kendsgerning, at B&C med en samlet produktionskapacitet på mere end 25 millioner sten årligt er landets største leverandør af tagsten.

■ Smukt og økonomisk

DANFLOCK® taget har ikke alene et smukt udseende, det har også lang holdbarhed og optimal funktionsdygtighed. Uanset om der er tale om nybyggeri eller tagfornyelse, er der såvel gode æstetiske som økonomiske grunde til at vælge DANFLOCK® - en komplet tagløsning til en fornuftig pris.

Der er talrige valgmuligheder, når det gælder B&C tagstenenes udformning, farve og overflade.

■ Høj, ensartet kvalitet

DANFLOCK® tagsten fremstilles af naturens egne materialer - sand, cement, farvepigmenter samt flyveaske - og opfylder til enhver tid Europæisk Standard for betontagsten.

Alle faser i produktionsforløbet er underlagt en grundig og systematisk kontrol, som betyder, at tagstenene har en høj, ensartet kvalitet med stor tæthed, styrke, målfasthed og frostsikkerhed.

■ En genial løsning

DANFLOCK® tagstenen sætter helt nye standarder, når det gælder tag. En komplet, stærk og sikker tagløsning, som år efter år modstår det skiftende danske vejrlig. Det sikre tagvalg.

■ Service, rådgivning og dialog

Hos B&C prioriterer vi service, rådgivning og dialog højt.

Ring og få en uddybende snak om Det Komplette Tag med en af vore konsulenter.

B&C DANMARK

BRAAS SCANDINAVIA
BETONTAGSTENSVERKERNE A/S
Kong Christians Allé 53
Postboks 1120 · 9100 Aalborg
Tlf. 96 31 61 20 · Fax 96 31 61 21
Web www.bogc.dk

Derfor er Scandinavian Trade Mart også blevet det naturlige samlingspunkt for møbelhandlere, arkitekter, designere og indretningsarkitekter. Her kan de i ro og mag sammenligne udbudet og frit disponere blandt det bedste af det bedste inden for skandinavisk design og kvalitet.

Et besøg på Scandinavian Trade Mart er mere end helhed i indretningen – det er også besparelser i tid og besvær.

Åbent året rundt

Martet har åbent året rundt:

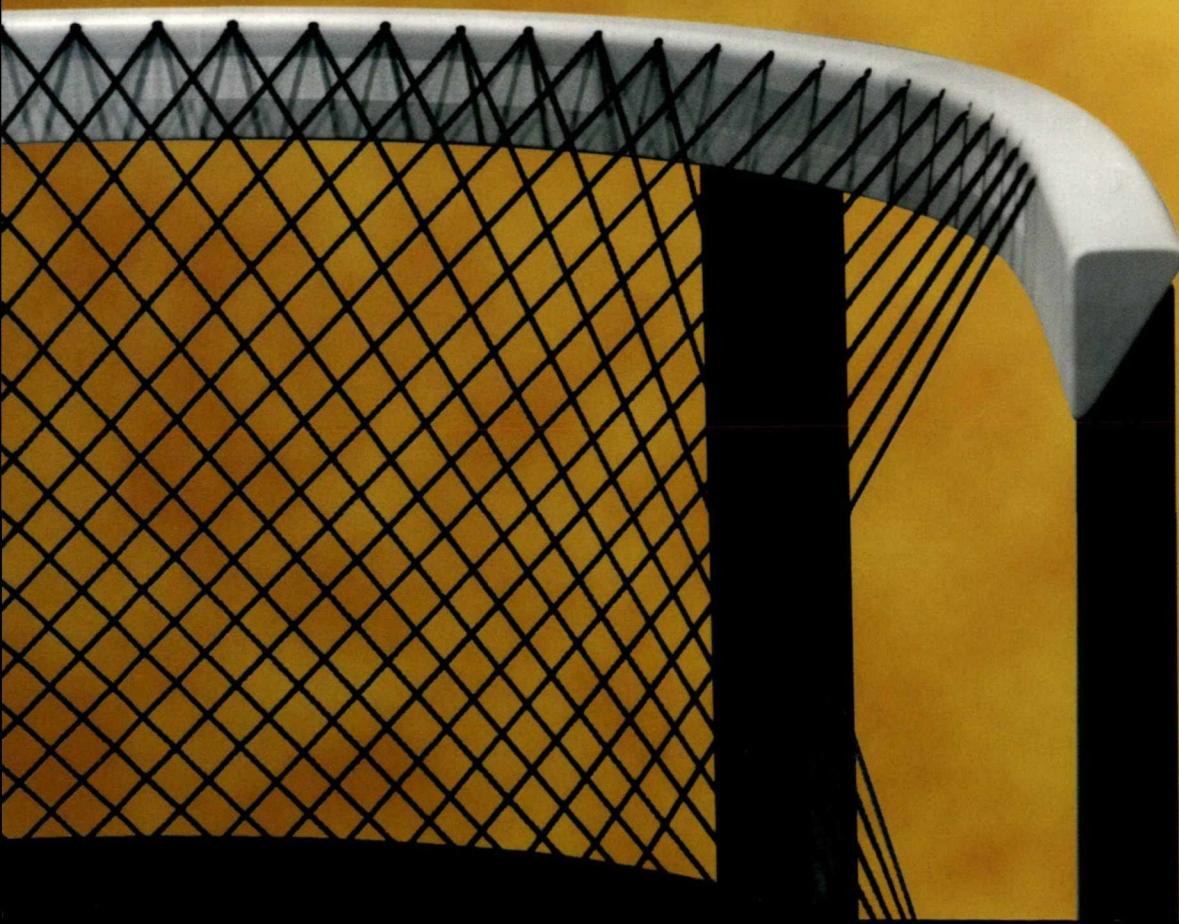
mandag – torsdag: kl. 9.00 – 17.00

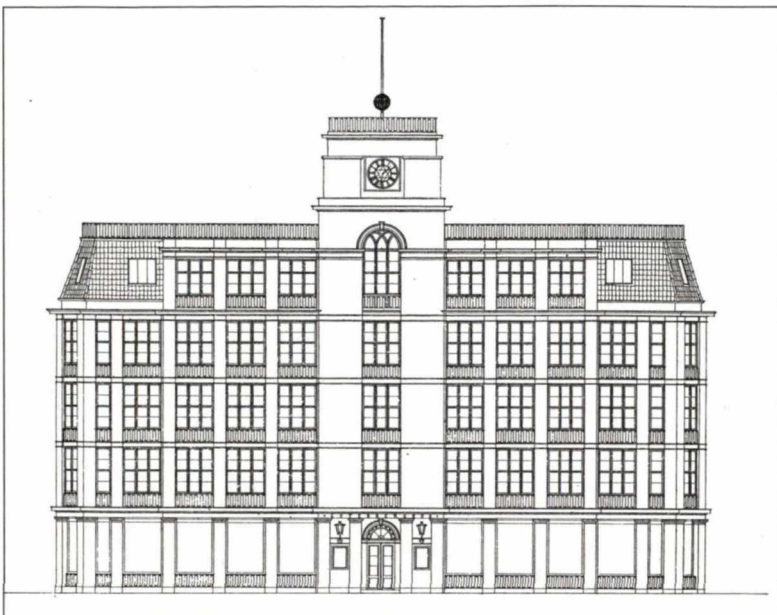
fredag: kl. 9.00 – 16.30

Bella Center A/S · Center Boulevard
2300 København S · tlf.: 32 52 99 11
fax: 32 51 99 51 · e-mail: stm@bella.dk

Scandinavian Trade Mart
furniture + interior

SAMLINGSPUNKT

Gutenberghus, som Scherfig ikke brød sig om. Opført 1926–29 og udvidet 1935–38 af arkitekt Alf Cock-Clausen (1886–1983). Facaden mod Gothersgade, 1926.

de end andre og fortjener ikke at få forærende ry derfor. Man skal ikke lade sig terrorisere af arkitekt-jargon. Fremskridt er ikke identisk med uhygge. Man kan godt være frigjort uden at være på moden. Det virkelige frisind er at unde andre deres fornøjelse. Et kapitalistisk varehus, der kræver plads til udvidelse i universitets-kvarteret, forsvarer tappert af progressive arkitekter på grund af en modernistisk facade med vandrette

streger. Udbytterforetagendet ud-råbes som fremskridtet, hvorfor det gamle må vige. En arkitekt synger om at lytte til »Øresunds bølgebrus mellem bilernes sus«, og man er vel reaktionær, hvis man kan nyde naturen uden motorlyd; det er altid en slags frisind at have råd til at være på hjul.

...

Det er mærkeligt, så lidt betydning arkitekt-tiden foreløbig har haft for arkitekturen. Arkitekterne, der i disse

år har gjort sig så iøjnefaldende gældende på alle sekundære områder, har ikke udrettet så meget som bygmestre, som man kunne have ventet. København er ikke blevet nogen bedre by i denne periode. En del udmærket boligbyggeri får man indtryk af ved at blade i et skrift, som »Socialt boligbyggeri« udsendte i 1941. Også andre boligselskaber har ladet opføre titalende boliger i byens periferi. Men det store centrale byggeri, som har præget København i årene efter Kritisk Revy, forekommer ikke vellykket. Mange gode ord og megen talentfuld kritik synes at være spildt. Store nye bygninger som Richshuset, Dagmarhus, det nye Gutenberghus, Vægtergaarden, Overformynderiet, de nye bygninger i saneringskvarteret i Borgergade og Adelgade, den nye Christian den Tien-des Plads o.s.v. er slemme nyhervervelser for en by. Her har arkitekt-alderen endnu ikke sat sig behagelige spor.

Men denne alder er ikke forbi. Den er kun lige begyndt. Arkitekterne er fremtidens folk, som man har lov at vente sig meget af endnu. Der er ingen grund til at tvivle om, at de også engang vil kunne gøre sig gældende inden for arkitekturens område, ligesom de har gjort sig gældende på de fleste andre områder.

Engang vil arkitekt-alderens kulturhistorie blive skrevet. Her er perioden kun løseligt berørt. Vi er midt i den, og den kan vanskeligt overses endnu. Nogen egentlig analyse er ikke forsøgt, det måtte blive en opgave for en kommission sammensat af specialister fra utallige områder. Her er kun i beskedenhed gjort opmærksom på et kulturhistorisk fænomen, som ikke kan behandles udtømmende i en kort artikel; men der er peget på dets eksistens. Om nogen kritik af arkitektfaget er der ikke tale, alene af den grund, at fagets umådelige omfang og mangfoldighed gør et overblik umuligt.

Man sidder bedre i det i dag!

Kontorstol
År 1930

Kontorstol
År 1980

Dauphin
År 2000 +

Der var engang, hvor en kontorstol bare skulle være til at sidde i. Hvor alle stole så ens ud og tjente samme formål, selv om tiderne skiftede.

Sådan er det ikke i dag. Hos Dauphin giver vi det traditionelle et pift for de modige. Vores kontor-, vente- og gæstestole kombinerer komfort med anderledes design, så de ikke bare er gode at sidde i, men også gør noget godt for de rum, de bliver en del af. Du kan også komme til at sidde bedre i det. Ring på tlf.: 4453 7053 og få tilsendt en brochure eller få adressen på den nærmeste forhandler.

BJERREGAARD & FRIIS REKLAMEBUREAU A/S

Kontor Gæste Konference

DAUPHIN

Design
Ergonomi
Pris

Mødelokale LEDIG

Kantine Kl. 12-13

Direktion UDE

Du bruger dine største rum mindst

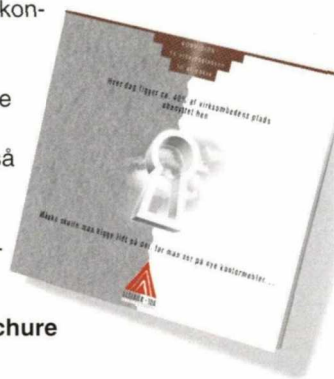
Har du virkelig plads til det?

Hver dag har din virksomhed masser af arbejdspladser stående tomme. Og på samme tid er ordentlig plads en mangelvare andre steder i virksomheden.

Det skal der laves om på. Derfor har Altikon-Tua udviklet Konvision® - et koncept, hvor kontorlandskabet tilpasses firmaets organisationsform. Ikke omvendt.

Konvision® står for det visionære kontor, der er skabt til virksomheder med omstillingsevne. En af de egenskaber, der sikrer overlevelse og udvikling på længere sigt. Men gevinsten på kort sigt er også interessant. Du kan f.eks. spare dyre kvadratmeter, unødvendige nyanskaffelser og ubrugte kontorpladser.

Bestil vores præsentationsbrochure i dag. Det kan være, at den sætter nogle tanker på plads.

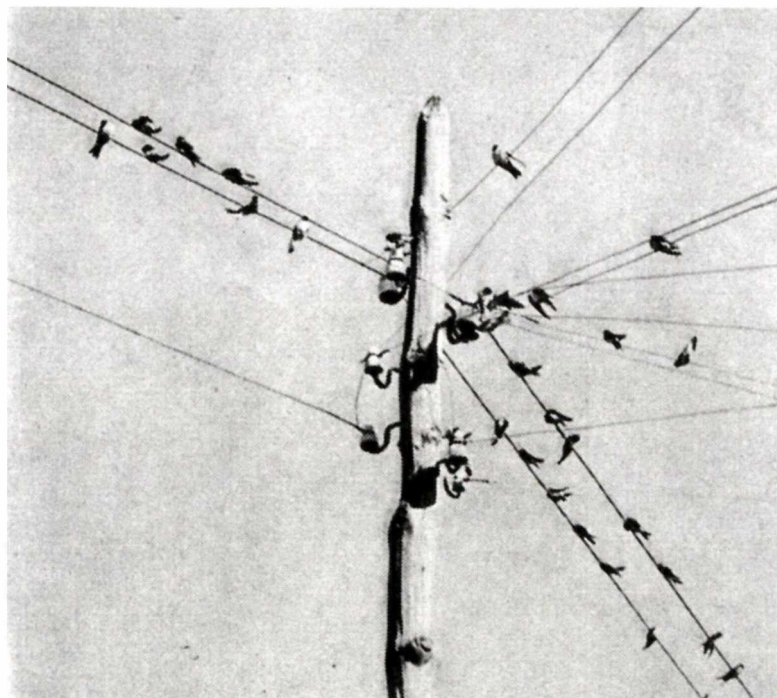

 ALTIKON · TUA
KONTORMØBLER

FÅ ARBEJDSPLADSEN TIL AT VOKSE

Altikon - Tua kontormøbler A/S
Frederikssundsvej 272
DK-2700 Brønshøj København

Telefon 3826 4860
Telefax 3860 4827
Internet: www.altikon.dk

Fra Arkitekten 1957, nr. 25, side 397ff.

I *Arkitektur nr. 5* skrev Erik Chr. Sørensen en artikel om forudsætningerne for forståelsen af form. Den var en genfortælling af forelæsninger i forbindelse med undervisningen på Akademiet. En afsluttende artikel »I rum« bliver offentliggjort i *Arkitektur nr. 6*. Vi har i anledning af den første artikel medtaget nedenstående to indlæg. De vil blive offentliggjort i *Arkitektur*, men af hensyn til en evt. diskussion, vil samtlige indlæg først blive bragt i *Arkitekten*, der udkommer hver 14. dag. [Red. indledning]

Angående (apropos) Mr. Sørensen

Jeg tror det første, man lægger mærke til, når man bevæger sig langs linierne i den sorensenske artikel *Om form* er udstrækningen.

Utallige vandrette linier, som står i modsætning til (kontrasterer) de lodrette spalter, hvoraf vistnok 14 stk's viser sig (gestalter sig) for læseren på omkring (cirka) 7 sider af det for den højere arkitekt-kaste etablerede talerør »Arkitektur«. Desuden er der 8 lodrette spalter på engelsk (the authors own translation).

Foruden de vandrette-lodrette modsætninger (kontraster), som taler til os på sin egen enkle (primitive) måde, er der andre mindst lige så væsentlige men mere stofflige (strukturelle) og u håndgribelige (abstrakte) modsætninger, nemlig mellem på den ene side de sorte bogstaver, linierne, afsnittene, forestillingerne (associati-

onerne), som dette fremkalder hos læseren – og på den anden side det hvide, glittede dyre kvalitetspapir. Det er vor viden om papiret, som betinger vor brug deraf. Syv dejlige hvide ark.

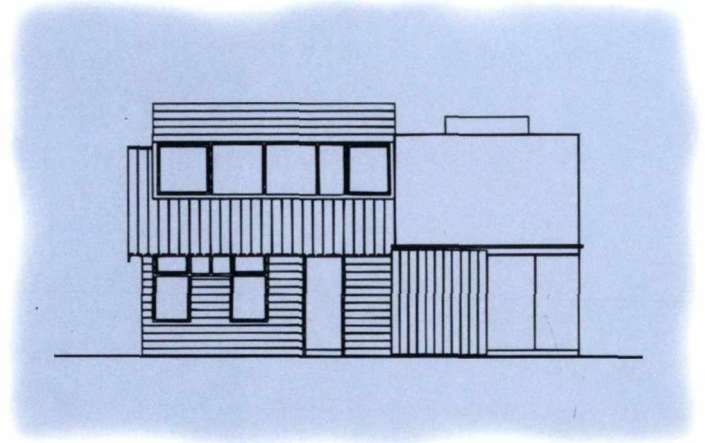
Måske skriver mr. Sørensen – ligesom Karen Blixen – først på engelsk og oversætter derefter til modersmålet. Noget kunne tyde på, at artiklen oprindeligt er forfattet på flere udenlandske sprog og derefter delvis oversat. I hvert fald forekommer en del ord – som for øvrigt ser meget interessante ud – ikke i min engelske eller i andre ordbøger (leksika) og desværre heller ikke i fremmedordbogen. Men disse eksemplarer er også kun fra 1949 og 1952.

Det er kun af og til (temporært), at krystallerne finder form, men ord og sætninger i mr. Sørensens artikel søger ligesom stofferne mod en mening, som vistnok må siges at nærme sig det thermo-dynamiske ekvilibrium. Bergenes tinder, der forvitrer til dalens ur. En forandring, der konstateres som en bevægelse af (termisk) energi og som måles ved graden af entropi (se en varmelære). – Eller omvendt – I hvert fald ser det ud som om den totale formløshed (den amorfe homogenitet) er den tilstand (stadium), som læseren bevæger sig hen imod, hvis han blot registrerer og kanaliserer stoffet på en intelligent måde. Det hele skulle gerne gå op i beåndet rumlighed. Sådan set. Forhåbentlig vil mr. Sørensens artikel ikke blive den sørgelige anledning til en ny eklekticismes opståen. Hvad skal »Arkitektur« så gøre, og hvor glider abonnenterne hen. Og mr. Søren-

DEN KORTESTE VEJ

FRA HER

TIL HER

POWERSHOT A5

ER HELT ENKELT UDVIKLET TIL AT
GIVE STØRST MULIGT UDBYTTET AF
DIN DIGITALE INVESTERING

Og langt den mest effektive vej. Den nye PowerShot A5 giver dig den hurtigste vej til at optage og overføre digitale billeder af høj kvalitet. Med udgangspunkt i sin uovertrufne ekspertise inden for optik og billedbehandling har Canon udviklet det robuste PowerShot A5 kamera, som har en hurtig f2.5 optik, en 2" LCD-skærm og 810.000 pixel CCD, som er perfekt til at fange alle detaljer. Kameraet er desuden kompakt, let og meget nemt at betjene. Få sekunder efter optagelsen kan du overføre billeder

til din PC eller Macintosh til brug for en CAD-præsentation eller elektronisk overførsel til den anden side af verden. Med det store 8 MB RAM-kort, software til billedbehandling og alle nødvendige kabler med i købet, kan du føle dig sikker på, at A5 vil give dig den mest effektive Photo Computing-løsning, du kan få til din virksomhed. **Canon i Danmark**, Vasekær 12, 2730 Herlev, Canon forhandlerhenvi-
sning: Tlf. 44 53 18 53. www.canon.dk

PowerShot A5 Canon

MEN optimalt er det først, når du som bruger får netop det program samt den rådgivning og support, som dine arbejdsopgaver i dagligdagen stiller krav om.

CAD-teknologi - det stærke værktøj for alle, som beskæftiger sig med konstruktions- og beregningsarbejde.

Just R.-Data har specialiseret sig i at levere præcise og individuelle CAD-løsninger med såvel soft- som hardware til byggebranchen.

Øget præcision og produktivitet

Til rådgivende ingeniører, arkitekter og entreprenører tilbyder Just R.-Data bl.a.:

● AutoCAD Release 14:

Markedets nyeste og mest avancerede konstruktionssoftware, der arbejder med en meget stor hastighed; har smartere tegneværktøjer og en række tidsbesparende funktioner.

● POINT 5:

Den anerkendte CAD-projekteringssoftware med et udbygget net af applikationer - f.eks. POINT Arkitektur, POINT Konstruktion, POINT Armering og POINT VVS.

Kontakt os for en nærmere præsentation - og hør mere om, hvordan vi i fællesskab kan finde den effektive CAD-løsning, som dækker dine ønsker og behov.

Just R.-Data ApS
Torstedallé 42 • 8700 Horsens
Tlf.: 7564 3000 • Fax: 7564 2024

sen. Var der nogen, der sagde – lit te tarosseforp i rutketikra? Det er siamesisk og hentyder til et efterhånden ret almindeligt officielt job i arkitektbranchen.

C.J. Ammitzbøll

I anledning af Erik Chr. Sørensens artikel 'Om form':

Om indhold

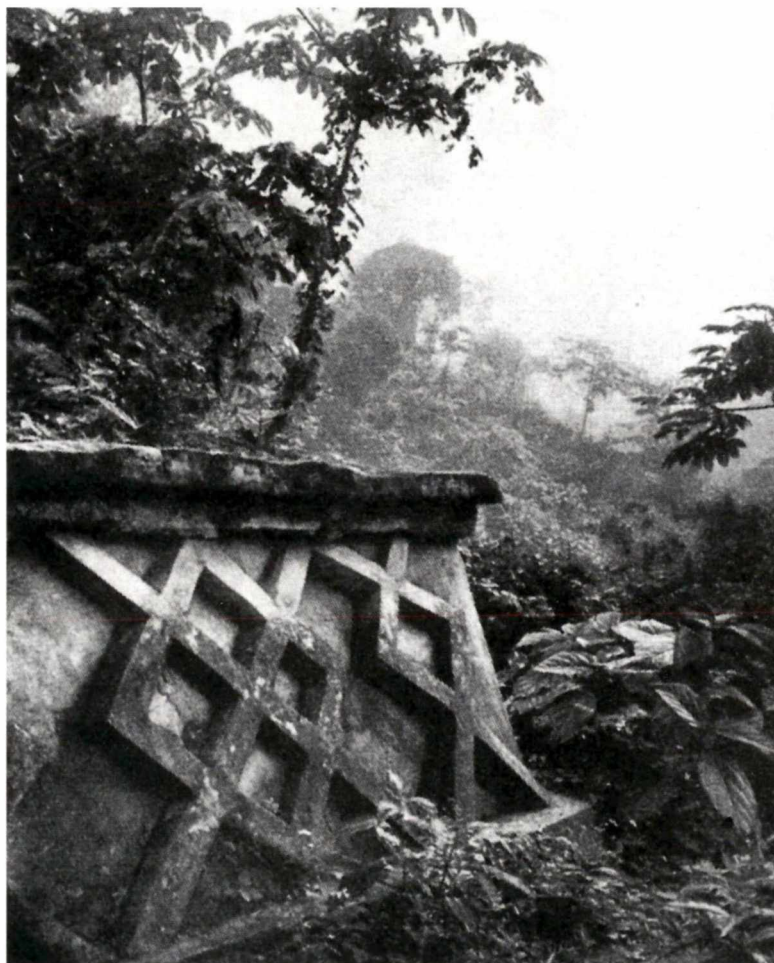
Erik Chr. Sørensens artikel *Om Form* repræsenterer en udbredt form for arkitekturskriveri, nemlig den man ved første gennemlæsning ikke forstår. Læser man det igen ser man, at en del af det er selvfølgeligheder sagt på en indviklet måde, i reglen under filosofisk eller videnskabelig maske. Dette er, ligesom alt andet, meget udbredt i Amerika, hvor f.eks. et »billede på væggen« blir »an inspirational stimulant on the wall«, en svagt skrånende grund blir »an integrated challenge« (en integreret udfordring), og hvor man af nogle farvede betræk blir »pushed back by their tangible color radiations« (skubbet tilbage af deres følelige farve-udstråling). Disse eksempler er ikke grelle, men typiske for tendensen, der går ud på at dupe- re rakkert, og ofte forfatteren selv. Man undgår klarhed og udtrykker sine

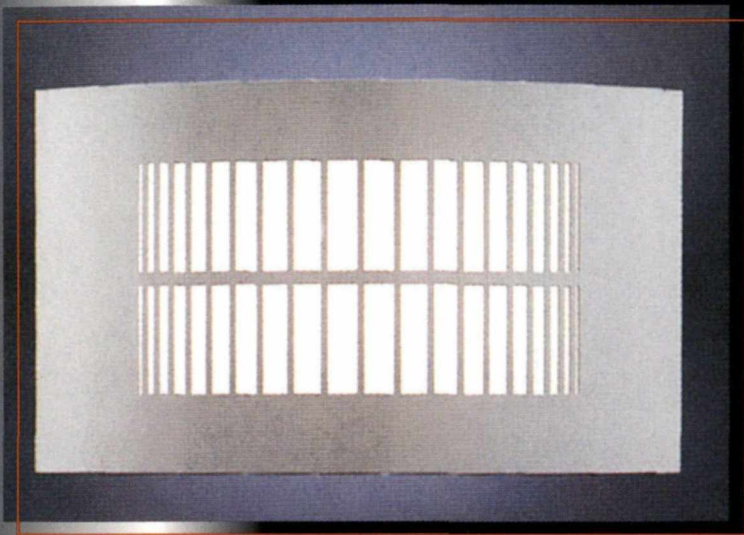
tanker i komplicerede sætninger og ord, lægger sit tågeslør. I Erik Chr. Sørensens artikel følger sætning sig til sætning uden ydre sammenhæng og uden at der drages nogen konklusion, undtagen på et sted. Det er karakteristisk at når man spørger en række arkitekter om de synes Erik Chr. Sørensens artikel var god, så svarer de: ja, og når man derefter spørger dem, hvad der stod i artiklen, så svarer de: ? Tågeslørret har virket.

Der er imidlertid et sted, hvor forfatteren ikke dykker ned i tågen igen inden vi har fået set, hvad det drejer sig om. Det er følgende:

Jeg bruger med vilje disse vendinger for at bringe ordene i overensstemmelse med dem, der bliver brugt i den nutidige videnskab. I videnskaben har man defineret civilisation, som det der hører til en bevægelse, der er modgående naturens entropiske tendens.

Fra naturlære ved vi, at stofferne ikke finder til hvile i ordnede former. Den, der har prøvet at holde en have, har tilfulde et billede på det kaos, naturen stiler imod. Mere præcist kan det beskrives, hvis vi holder os til den forklaring, vi får fra fysikerne. Det siges at alt stof – materie – søger imod den simpleste form, og vi kender bjergenes tinder, der forvirrer til

Walla væglampe

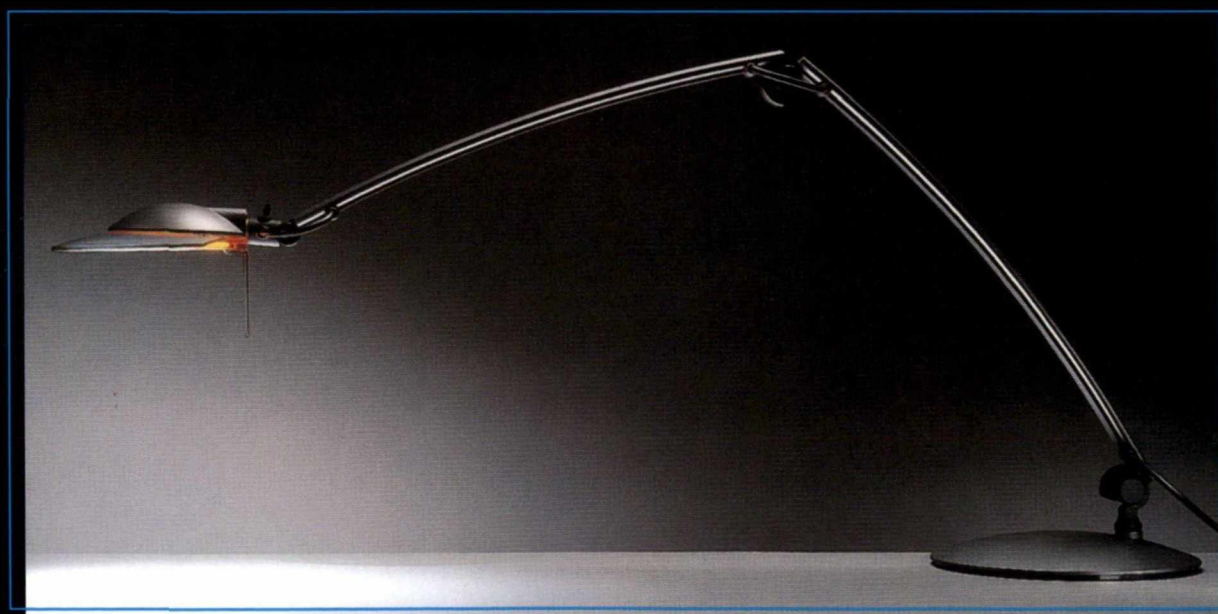
Airport Loftlampe

Extra/1 pendel

Redhavnsvej 5
Frihavnen
2100 København Ø
Tlf. 31 42 38 00
Fax 31 42 38 66

Rekvirer venligst katalog

Radius/2 bordlampe

Habila

Hanne + Bjørn Larsen A/S
Kongevejen 176
DK 3000 Helsingør
Telefon 4922 1050
Jylland 9851 2155
Telefax 4922 2055

e-mail: info@habila.dk
homepage: www.habila.dk

Mobilvægge
Foldevægge
Glasvægge
Skydedøre
Lyddøre
Specialdøre
Snedkerpartier

dalens ur. Stofferne findes at søge imod et stadium, som kaldes det thermo-dynamiske ekvilibrium. Denne forandring, der konstateres i stofferne, denne bevægelse af (termisk) energi, måles ved graden af entropi. Eller rettere entropi er graden af energi, som findes ikke at blive omsat til et mekanisk arbejde. Det ser altså for os ud som om den totale formløshed, den amorfe homogenitet, er det alt, naturen bevæger sig imod. Og den menneskelige formvilje må altså opfattes som værende i strid med naturen som sådan.

Dette er meget vigtigt at mærke sig, hvis det skal forstås, hvorfor det som i øjeblikket kaldes menneskelig arkitektur, det tilfældige, ofte maleriske, nærmest selvgroede, ikke skal accepteres. Det er vigtigt, at den i bedste forstand menneskelige formgivning er så klar som mulig. (Så distinkt, at vore tanker kan arbejde dermed). For vor bearbejdelse af stof er formgivning. Den er resultatet af en tankebevægelse, som man kan kalde anti-entropisk (summen af disse anti-entropiske kræfter er civilisation). Formgivning, ingeniør- og arkitektarbejde er kanalisering af, eller retningsbestemmelsen af de kræfter og midler, der står til rådighed for kontrol af naturen. Og denne kontrol må vise (gestalte) sig så simpel som muligt, bl.a. for ikke at skabe en barriere imellem os og naturen.

For at blive i forfatterens pseudo-videnskabelige sprog, så er energimængden i verden konstant, og entropi er blot en af de mange processer og principper der hersker i naturen.

Det der skal nedbrydes må først opstå, for at noget kan fødes må noget først dø, nye bjergkæder dannes, skoven springer ud hvert år, for alt i verden gælder kredsløbet fra fødsel over blomstring til død, og fra det døde opstår igen noget nyt. Sammenkoblingen af entropi og arkitektur er kunstig.

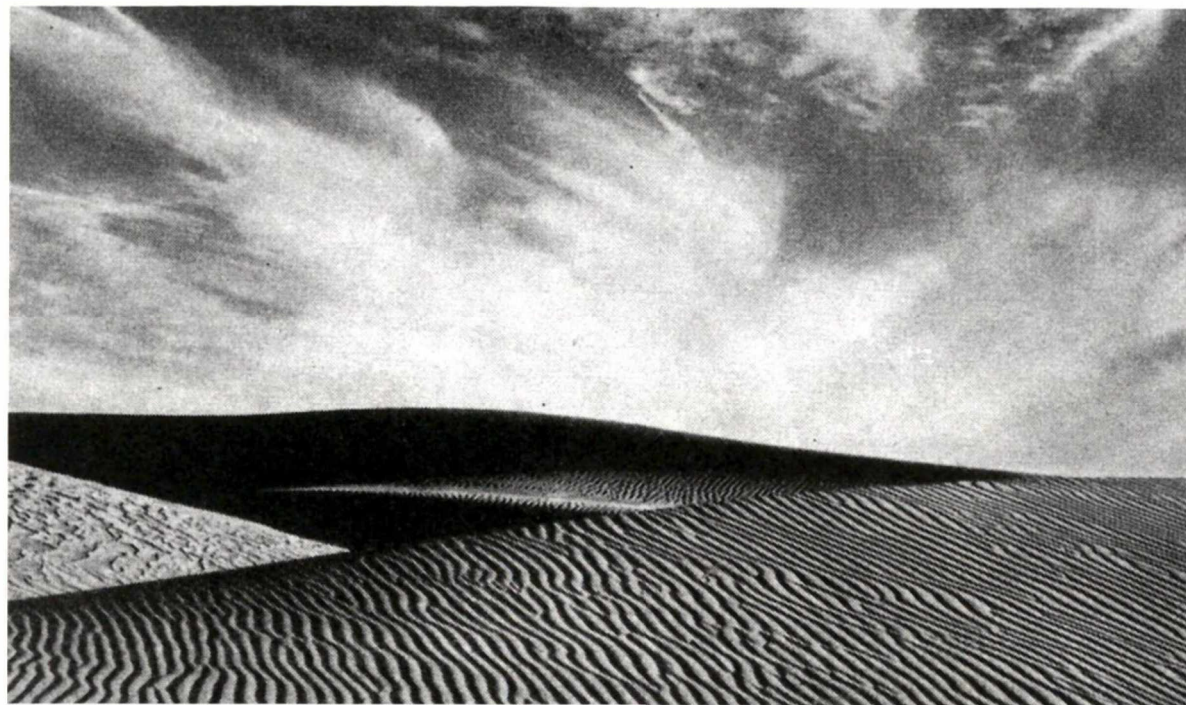
»Den der har prøvet at holde have har tilfulde et billede af det kaos naturen stiler imod.« Dette kaos har ikke noget med entropi at gøre. En have og dens menneske er under den samme naturlov som en bæver og dens hule, og en fugl og dens rede, når de mister deres eget liv bliver de stof for nyt liv, ganske som et træ der går ud og en arvetante der dør. Menneskets formvilje er en del af naturen, er en af de kræfter, der virker i dens uophørlige skabelsesproces. Naturen alene kan ikke kaldes kaos den er strengt lovbunden. Skotlands højland og Laplands ødemarker er to billeder på dens orden. Haven fødes og dør, ligesom huse. Først når vi ser os selv og vort arbejde som en del af helheden falder det på sin naturlige plads, og der blir plads for alle slags vækster, de frodige og de ufrodige, de skønne og de grimme.

Derefter kommer i citatet konklusionen om, at »den menneskelige arkitektur ... ikke skal godkendes«. Når man ser på hvilket spinkelt grundlag, denne konklusion er bygget, går det pludselig op for en, hvad det drejer sig om, og det er derfor dette indlæg er skrevet. Det er et formsprog, der skal begrundes. Men begrundelsen er kommet efter formsproget, og det er den præget af. Erik Chr. Sørensen er en

dygtig eksponent for det formsprog han går ind for, men vil ikke indrømme, at hans arbejde er poetisk bestemt ligesom alt kunstnerisk arbejde. Han bruger andre versemål måske, men selv ikke det vil han sige – for hans er videnskab og filosofi, hans er teori, og hans arkitektur er afhængig af en så abstrakt ting som entropi, som på grund af en definition ophøjes til at være et grundlæggende princip, som arkitekturen skal indrette sig efter. Der blir klippet og vævet, kejserens nye klær.

Ulrik Plesner

Indlægget af Amnitzbøl var uillustreret, men er her gengivet med fotos fra Erik Chr. Sørensens artikel i Arkitektur. Ulrik Plesners artikel var ledsaget af nedenstående illustration af Alberti fra »Ten books on architecture«.

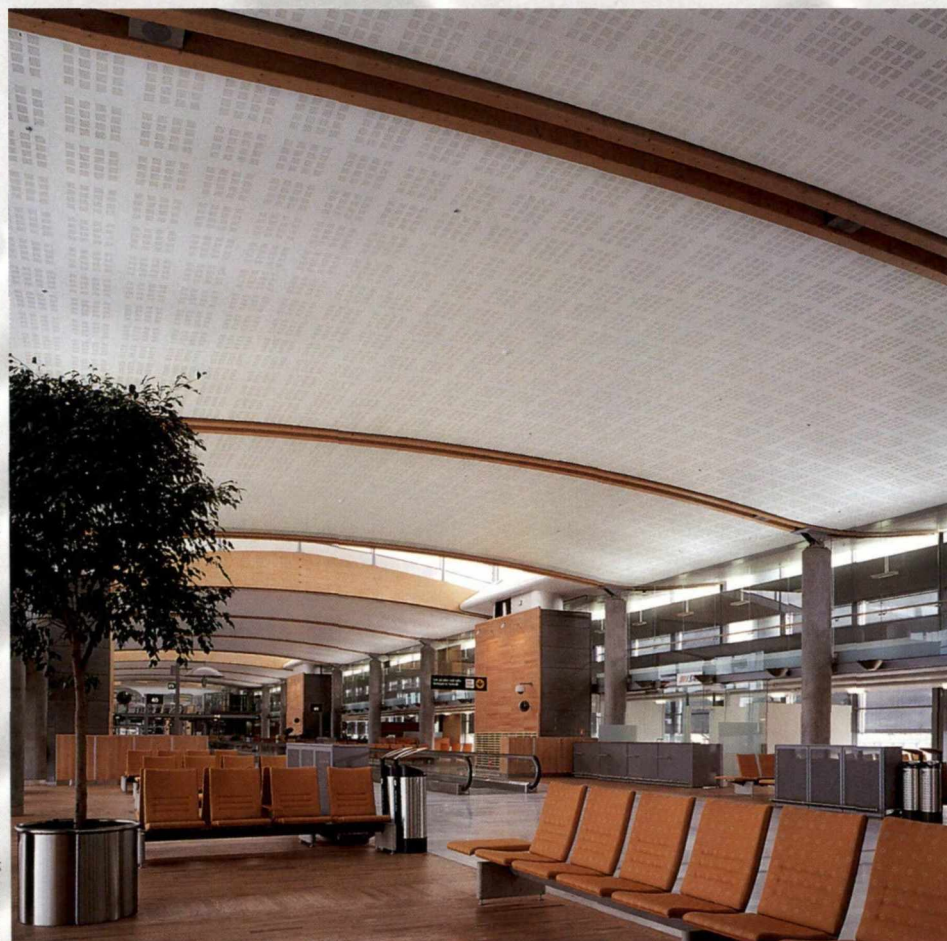

Gyptone & Gardermoen

Projekt: Gardermoen Lufthavn, Norge. Arkitekt: Aviaplan AS
Produkt: Gyptone BIG Line 6, kant BT i kombination med Gyproc Normal, GN 13

Gardermoen. Norges nye internationale

Overalt i lufthavnen er anvendt Gyptone lofter.

lufthavn lige uden for Oslo. Her har

arkitektfirmaet Aviaplan AS skabt et smukt og

Kombinationen af flere forskellige mønstre og systemer

sikrer et behageligt indemiljø, for såvel øjet som øret.

funktionelt centrum for rejsende fra Norge,

Få mere at vide: Kontakt os.

Skandinavien og resten af verden.

GYPROC

en virksomhed i Scancem

Gyproc A/S • Hareskovej 12 • 4400 Kalundborg • Tlf. 59 57 03 00 • Fax 59 57 03 01

RIAS

**ALUCOBOND®
og
ALUCORE®**

Den optimale
løsning til
beklædning
af facader

RIAS A/S
Industrivej 9-17 • 4000 Roskilde
Telefon 46757200 • Telefax 46757210
E-mail: info@rias.dk

Eksklusive TRÆPERSIENNER

Model Duna, design: Phillip Bro Ludvigsen, MDD.

**Persiennehuset
Danamella**

Arnold Nielsens Boulevard 71
2650 Hvidovre
Tlf.: 36 49 30 55
Fax: 36 49 60 55

Danamella

Fra Arkitekten jule- og nytårs-
hæfte, 1955, side 435ff.

DET ER VEL NOK KOLLEKTIVT Tale ved et rejsegilde

Preben Geismar [1913–1955] var i mange år »Arkitekten«s muntre medarbejder. Gandhi skulle også til dette hæfte have leveret nogle aktuelle sider om arkitekternes forunderlige verden. Blader man i det meget stof han i årenes løb har leveret til arkitekt-revyer og -fester opdager man, at han havde sans for det aktuelle. Især Akademiets liv har han forstået at spejle i drilagtige glimt. Vi har nu valgt at mindes ham med en lille, stadig aktuel revymonolog om de barske realiteter uden for akademiets beskyttende mure. [Red. indledning]

Scenen forestiller »taget« på et moderne hus. Baggrunden blå himmel med hvide skyer, mod hvilken man ser stangen med kransen. Der er rejsegilde på huset. De forsamlede arbejdere, mestre og presserepræsentanter er maalede sætstykker. Af personer forekommer kun arkitekten.

Idet tæppet går op, høres hurraråb. Der drikkes portvin.

Arkitekten slår på sit glas og siger: Jeg vil gerne takke bygherren for de ord, han nys henvendte til håndværkere og til mig som arkitekt. Som bygherren rigtigt bemærkede, er det

jo noget af en mærkedag, at vi i dag kan holde rejsegilde på det første danske kollektivhus. Da man spurgte mig om, hvornår vi kunne holde dette rejsegilde, følte jeg mig noget usikker. Efterhånden som tagene forsvinder – forsvinder jo også denne smukke gamle skik. Jeg mente dog, at det rigtige tidspunkt måtte være, inden vi lagde cellebeton og afretningslag på taget, hvorpå vi i øjeblikket står. Vi har bedt pressens repræsentanter om at være til stede ved denne lejlighed, idet bygherren har bedt mig om ganske kort at give en oversigt over, hvorledes dette første danske kollektivhus bliver indrettet, og hvad meningen med det er. Bygningen er projekteret i den stil, som i almindeligt arkitekt-sprog kaldes »smadderkasser« og er indrettet ud fra de erfaringer, som man har høstet ved Markelius' kollektivhus i Stockholm og lignende bygninger i Praha o.a. steder, og jeg tør nok sige, at vi her er gået *noget* videre. Vi har sat meget ind på centralisationsprincippet, således at alle de funktioner i et hus og for et hus' beboere, som må siges at være fælles, så vidt muligt er samlede. Det har ført med sig, at man er kommet ind på et vidtforignet skakt- og ventilationsrørs-system. Foruden de gammeldags nedstyrtningskakker for affald, findes der selvfølgelig skakter for vasketøj, således at snavsede flipper, benyttede bleer, o.s.v. ad hver sin skakt føres

Det vidtforignede skakt- og rørsystems udmundning i kollektivhusets fordelingscentral.

til kompleksets centralvaskeri. Der findes nedstyrtningskakker for fodtøj – til skopudsning, der foregår i kælderens af kompleksets skopudsere. Udlevering af de pudsede sko foregår fra et aflukke ved hovedudgangen, hvor hver beboer har en box til opbevaring af morgensko. En skakt, vi venter os meget af, er nedstyrtningskakken til stueetagens børnehaven. Denne skakts sider og bund er polstret med et særligt gummistof, og idet skaktlemmen lukkes efter barnets indkastning, komprimeres skaktens luft automatisk, hvorved faldhastigheden formindskes, således at børnene langsomt og ufarligt falder ned i børnehavens legestue. Det har med held været prøvet i Uha-ha i Amerika og skal efter sigende

Topstykket med tredobbelt indkastning til nedstyrtningskakken til børnehaven.

RHEINZINK Danmark A/S, DK-Brabrand, Arkitekt maa: Lars Sylvest Iversen, DK-Åbyhøj

Materialet med fremtid

RHEINZINK® er mærkenavnet på en zinklegering med tilsætninger af kobber og titan. Materialet er udviklet til de specielle krav inden for moderne blikkenslageri og udmærker sig ved sin fremragende forarbejdningskvalitet. Med begreberne „lang levetid og vedligeholdelsesfrit“ samt „æstetisk fordringsfuldt indtryk“ anbefaler RHEINZINK sig som byggematerialet til fremtiden. Et fuldt udbygget servicenet hjælper håndværkere, byggherrer og arkitekter med ydelser, som til enhver tid tilpasses opgavernes specielle behov. RHEINZINK® kan leveres både som „valsblank“ og som „forpatineret“ materiale. „Forpatineret“ zink er fra værk forsynet med patinaens typiske gråblå nuance, og dermed får man allerede fra starten dette banebrydende byggematerials høje kvaliteter. RHEINZINKs nye afdeling er ud over taget beklædt med forpatinerede kassetter og udhængspaneler, i smuk samklang med andre byggematerialer.

Hvorfor har ingen tænkt på det før?

BeoSound 9000 gør din musik synlig og får gamle CDer til at fremstå i et nyt skær, når du mikser på kryds og tværs, mens CD-slæden suser fra nummer til nummer.

Sætter du den til at blande numrene, bliver det som at høre radio. Med den forskel altså, at du selv bestemmer musikken og slipper for sniksnak og nyheder hver time.

BeoSound 9000 fra Bang & Olufsen: kr. 21.995

2tal er specialister, handler udelukkende med radio/TV og kun med de stærke mærker. Vi spilder ikke tiden på computere, bip-bip spil eller køkkenudstyr. Derfor har vi bedre tid til at hjælpe dig på vej, når du skal vælge Bang & Olufsen.

På telefon 36 41 11 22 henvises til nærmeste 2tal forhandler.

2tal
Sikkerhed for at vælge rigtigt

Udmunding af børnedstyrningsskakt.

bøf, kål o.s.v. til middag, har vi ment var af en vis værdi. Den styrker følelsen af samhørighed med familien og udvikler en *sund* individuel levemåde (man skal jo også passe på, at det *personlige* samliv med familien ikke helt mister sit præg). Ved et system af ventilationskanaler, udgående fra centralkøkkenet med + og ÷ kontakter i hver entré, skabes der mulighed for, om det ønskes, at stimulere det enkelte individs appetit inden fællesmåltidet, med enhver ønskelig madlugt. Det er foreløbig et forsøg. Systemet kan udbygges, således at det omfatter alle arter af dufte, som vedkommende nu måtte sætte pris på eller være vant til f.eks. fra barndomshjemmet.

more børnene meget. Fordelen er indlysende, man undgår børns leg på trapper og i elevatorer og sparer tid for forældrene, når de om morgenen begiver sig til deres gerning, ikke har tid til at gå langsomt ned af trapperne. Af noget større dimensioner er en fra hver lejlighed udgående skakt, ad hvilken beboerne falder i søvn, idet skakten udmunder i vedkommendes sovested i kompleksets store fælles sovesal. Der findes også soveceller for gifte og for generte.

For de ganske spæde børn er der selvfølgelig vuggestue ledet af en *centralamme*. At de fysiske forudsætninger for en sådan er til stede, har jeg – som arkitekt – ingen indflydelse på. Men jeg vil dog gerne pege på, at der her i fremtidens kollektivhus vil være et vellønnet erhverv for dertil egnede og særligt udrustede kvinder. Fra oldtidens dage og fra orienten ved vi fra afbildninger og overlevering at spørgsmålet før har været aktuelt.

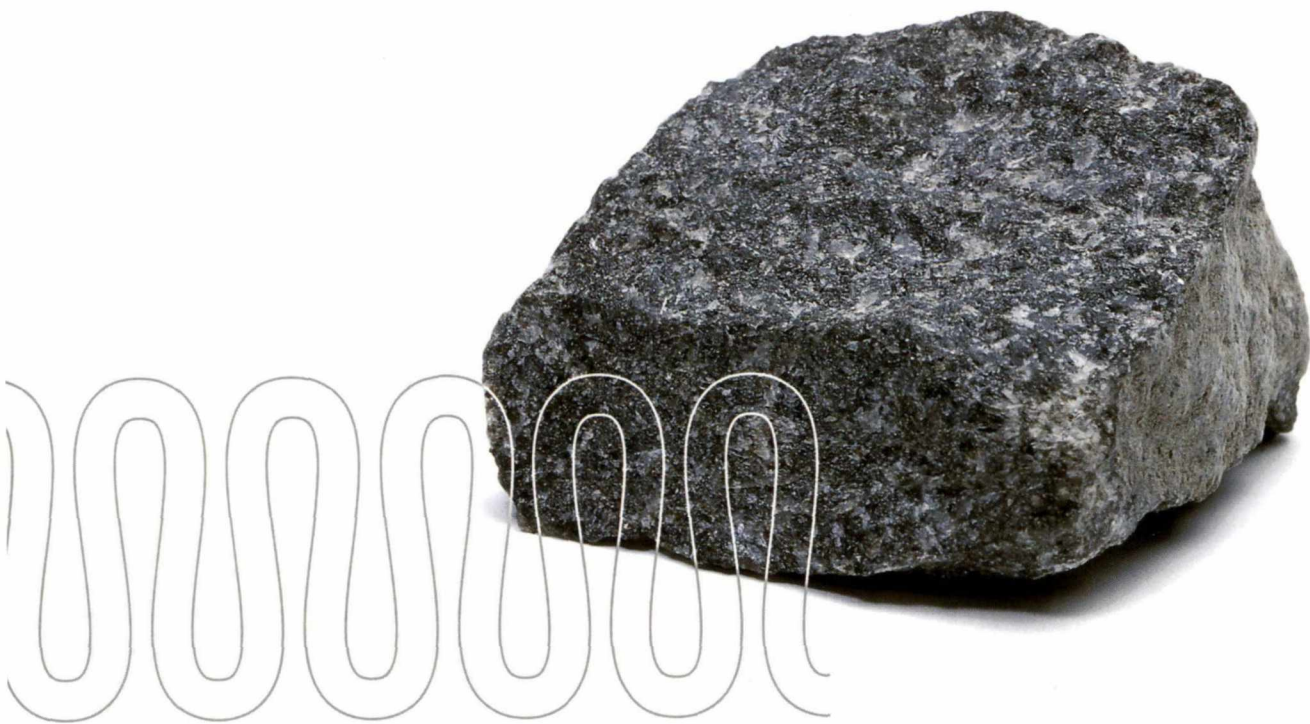
Den udprægede hjemlige følelse, der i gammeldags lejligheder straks bemægtiger sig manden, der kommer hjem fra sit arbejde, idet han straks i entreen kan lugte, når han skal have

Mens vi er ved funktionærer, vil jeg

Centralamme.

Naturens eget
materiale

ROCKWOOL®
BRANDESIKKER ISOLERING

Rockwool A/S
2640 Hedehusene
Telefon 46 56 16 16
Telefax 46 56 16 65
www.rockwool.dk

Vådtrum uden vandskader

Præfabrikerede badeværelser er den eneste rigtige løsning på de fleste problemer ved etablering af vådrum.

Uanset om det gælder renovering eller nybyggeri, rummer præfabrikerede badeværelser så mange fordele, at det bør ingå i projektgrundlaget.

Ring til Peter Karkov og få mere at vide:

GH BAD
Fredensvej 40
4100 Ringsted
Tlf. 5768 9300
Fax 5768 9360

GH Bad er en del af GH Gruppen

Herover: Lejlighed med hustru. Boligselskabet kan dog hverken påtage sig ansvar for lejlighedens møblering eller hustruens påklædning.

Til venstre: Kvindelig funktionær, der vinker farvel til ægtemænd, hvis hustruer ønsker at sove længe.

Nederst: Centralhund.

mand nu ynder, virker ukollektiv, kostbar og griset, og i stueetagen indrettes derfor et særligt opholdssted for en centralhund, resultatet af en krydsning af forskellige særligt yndede racer, hvorved er fremkommet en hund, der foruden at være tilpas lav, således at også små børn (om forældrene måtte ønske det), kan nå at klappe den, tillige er særlig lang, således at så mange hundeelskere som muligt kan klappe den samtidig.

blot bemærke, at der vil blive ansat og indrettet bolig for en kvindelig funktionær af tækkeligt udsende, hvis opgave er – *muligvis at kysse*, men i alle tilfælde at vinke farvel om morgenen til de ægtemænd, hvis hustruer måtte ønske at sove længe.

Lejlighedernes størrelse er selvfølgelig varierende. Man kan således få lejlighed *med* hustru, lejlighed *uden* hustru, samt lejlighed *med* hustru og *med* svigermor. Den om sig gribende mode: at holde hund i stedet for børn, er også imødekommet. De gammeldags ejendommers mange hunde, hver af en race, som den respektive ejer-

Jeg tror, jeg har fået fremhævet det vigtigste. For interesserede vil jeg blot oplyse, at en mere detaljeret redegørelse for bygningens indretning og funktioner vil fremkomme i de nordiske landes fagblade samt i *Vecko-Journalen*, *Vore Damer* og *Familie-Journalen*.

Jeg foreslår, at vi alle råber et tredobbelgt hurra i ønsket om, at dette første danske kollektivhus må blive stående, lige til man finder på nye narrestreger.

Det leve: Hurra, Hurra, Hurra.

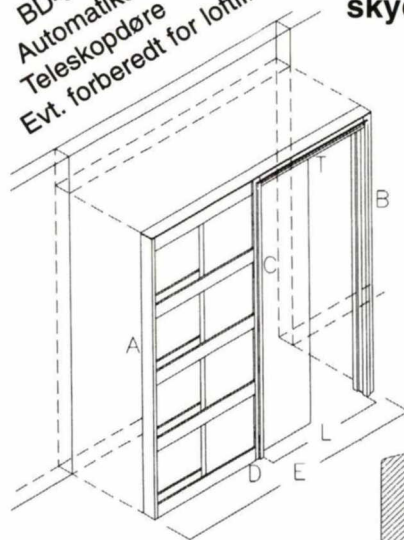
G.P.

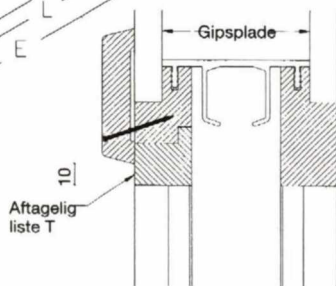
BD-30
Automatikdøre
Teleskopdøre
Evt. forberedt for loftlift

SkyDoor skydedørselement

Optimal udnyttelse af boligareal.
Hurtig og nem montering.
Dørpladen er meget letgående og godt beskyttet inde i elementet.
Servicevenlig – demontering af dørpladen for evt. reparation, maling, justering m.m. tager ca. 2 minutter.
Overholder almindelige sikkerhedskrav, TÜV-godkendt.

Vægtykkelser (A):
E 170, E 175, E 195 og
E 270, E 275, E 295.
Svarer til Danogips' koder
E = Enkeltvæg, 1 = 1 lag
og 2 = 2 lag gipsplader.
Efterfølgende tal er skinnebredde i mm.

Snit i overkarm.

SkyDoor

LKN-Byg ApS
Havrekær 38, 5474 Veflinge
Tlf. 64 80 15 15, Telefax 64 80 15 19

Pat.nr.G9111066.1

AMTICO
HIGHLINE
EPOCA

HC Gruppen AS 53813

**Her findes Deres
GSO gulventreprener:**

Frederikshavn
Jul Nielsen Entreprise A/S
98 42 03 66

Herning
Maul Tæpper
97 22 28 44

Hjørring
Garant Hjørring
98 92 02 75

Holbæk
Garant Holbæk
59 44 31 21

Holstebro
Brich Hansen Tæpper A/S
97 42 02 99

Kolding
A10 Gulve A/S
75 50 29 00

Burcharth Gulventreprise A/S
75 52 54 99

Københavns-området
Em. Meyers Eftf. A/S
Amager
32 57 33 77

E. Ribergaard A/S
Taastrup
43 99 88 44

P. Rasmussen & Sønner A/S
Lyngby
45 88 22 99

Uttrup Erhverv A/S
Amager
32 54 99 99

Nyborg
Aunslev Tæppe- &
Gulvbelægning ApS
65 36 12 49

Odense
LH Gulve A/S
66 15 62 55
OK Gulve Erhverv
66 15 99 35

Randers
Garant Hoka Tæpper/Gulve A/S
86 43 59 11

Justesen Gulve A/S
86 42 60 33

Rødekro
Højtæpper A/S
74 66 21 24

Silkeborg
Silkeborg Gulvbelægning
86 81 22 55

Slagelse
Ernst Jørgensens Eftf. ApS
58 52 63 00

Svendborg
Gulvcentret Svendborg A/S
62 21 53 38

Sønderborg
Als Gulvservice A/S
74 42 24 04

Vejle
Vejle Tæpper A/S
75 83 15 11

Viborg
Hoka Tæpper I/S
86 62 95 77

Aabenraa
Rosenvold Gulventreprise A/S
74 62 21 16

Århus
A.I. Gulve A/S
86 15 60 00

Brdr. Hammelsvang A/S
86 28 13 44

Professionelle håndværkere og nogle af markedets bedste produkter betyder gulve med indbygget sikkerhed for Dem. Hør nærmere hos Deres gulventreprener.

ege o g

GULVENTREPRENØREN

INSPIRERER TIL nye GULVE

Ring nu og rekvirér vores nye Foto-CD. Til yderligere inspiration for kommende gulvprojekter.

KONTOR
BUTIK
INSTITUTION
HOTEL

Nye tider - Nye former - Nye måder

COMET

COMET og METRO
Henvisningsarmaturer

To nye generationer af
nødbelysninger.

Elegante, usædvanlige
og smukke.

Dansk design.

Lys & teknik

ENGVEJ 7, LYNDBY TLF.: 46 43 70 50
4070 KR. HYLLENGE FAX: 46 43 70 51
E-MAIL: LYSOGTEK@POST5.TELE.DK

Arkitekten Jule- og Nytårshæfte
1952, s. 411f. og Ugehæfte 1953,
s. 42f.

DRØMMEKØKKEN [...]

Af Ulla Tafdrup

For husmødre i almindelighed vil der straks ved dette trylleord svæve en opvaskemaskine ned i køkkenet. Ja, for den sags skyld deler hendes gemal villigt drømmen – for han er jo også kommet til at vaske op i de senere år. De glemmer blot, at skal en opvask være appetitlig på den façon, må hvert eneste stykke service 2 à 3 gange gennem hænder, før »maskinvasken« er afsluttet. Først skal alle madrester – incl. sauce – fjernes under vandhanen eller ved hjælp af crepepapir, dernæst skal servicet stables omhyggeligt i maskinen og ca: 30 liter hedt vand forbruges, og til slut må glas, bestik og kopper have en polering. Gryder, pander og større skåle må desforuden afvaskes på gammeldags maner.

I en almindelig husholdning giver en rummelig vask + balje, varmt vand i hanen, sulfopræparater og et plasticovertrukket opvaskestativ det samme antal bevægelser og mindre vandforbrug.

I de hjem, der har en gaveonkel i Amerika, er drømmen om en opvaskemaskine omsat i et blandingsparti, som monteres på vandrørene og igennem hvis brusebørste der kommer vand eller sulfosæbe, alt eftersom der trykkes på en knap på børstens skaft. Opvaskeprocessen er nedsat med det halve antal bevægelser, og vandfor-

Denne illustration ledsager fru Ulla Tafdrups artikel med ordene: »Opvaskemaskinen erstattet af et blandingsbatteri, igennem hvis brusebørste der kommer vand eller sulfasæbe, alt eftersom der trykkes på en knap på børstens skaft.«

I diskussionen mellem Ulla Tafdrup og Sonja Meyer fremgår det for eftertiden ikke tydeligt, hvad en opvaskemaskine var dengang. Men mon ikke Sonja Meyer har en mere avanceret opvaskemaskine i tankerne end denne bruser?

bruget er mindre end ved opvaskemaskinen. Men da vore fabrikanter også drømmer og hellere i søvne ser 10 opvaskemaskiner solgt à 2000.- kr. end 100 opvaskebrusere à 200.- kr., kommer ønskekøkkenet foreløbig til at omfatte andre ting.

Hvad er så det?

Jo, køleskabet indtager næste plads, og så mærkeligt det end lyder, udtrykker husherren som oftest først ønsket om dets erhvervelse, vel egentlig mere på grund af de forjættende små isterninger og den kolde øl end på grund af skabets sande værdi. Det er nu heller ikke så underligt, for vore køleskabsfabrikanter har i sørgelig grad forsømt oplysningsarbejdet om økonomien ved velopbevarede madrester, »så alt ikke smager og lugter af isskab«, ja, i det hele taget i brugen af køleskabet, i lighed med den fortrinlige service et vist firma har ydet og yder hjemmene i brugen af støvsugeren.

Fryseboxen tror den almindelige husmor også hører til i ethvert drøm-

EAMES STOLE

Aluminium Group
med læder.

Højdeindstilling
& vippebeslag.

Lav model
(som billede):

12,500 kr.

incl. moms

Høj model:

13,000 kr.

incl. moms.

Store besparelser på alle EAMES
møbler fra Vitra og Herman-Miller

DMK-Contract

Bredgade 32. 1260 Kbh. K. Tlf. 33 32 38 76

Et nyt naturligt element i dansk arkitektur

ADEKA

ADEKA er en helt ny måde at tænke på. Et komplet system i QUARTZ-ZINC til tage og facader. Til ny dristig arkitektur eller traditionelt byggeri. Udviklet og designet til mennesker, der lægger vægt på både arkitektonisk harmoni og rationelt håndværk.

ADEKA er særdeles modstandsdygtig over for tidens tand - som sikkerhed giver vi 30 års produktgaranti på ADEKA-elementerne!

Ring og få yderligere oplysninger om ADEKA - et indlysende valg til nybyggeri og renovering ved hældninger fra 15 grader.

mekøkken, skønt den kun har sin berettigelse i landhusholdninger.

Røremaskinen med kaffekværn og kartoffelskræller er dyr, men også dejlig, og har sin berettigelse i enhver husholdning, hvor man er indstillet på at lade den erstatte bager og charcuterihandler, og den skal derfor altid stå parat fremme på køkkenbordet.

Drømmen om et drømmekøkken omfatter tillige alle billederne fra de amerikanske køkkener. Lige fra billederne med de tæt indbyggede komfurer, hvor man jo ikke – i drømme – kan tænke sig alt det kaffegrums og den gule ærtesuppe, der hober sig op i de utilgængelige spalter på siderne – fordi amerikanerne ikke har opfundet lave flade vulster på overfladerne – til billederne med den fortrinlige elektriske udsugning over kogestedet. Ja, der er endda billeder, hvor køkkener har sol fra syd, fordi man dér har draget konsekvensen af køleskabenes sejrsgang – til billeder med forskellige klare farver på vægge, træværk og køkkenborde. Drømmen om farver – som har forbindelse med hygge og velvære – giver sig hos os ubevidst udtryk i de blomstrende pelargonier i en ellers mørk og farveløs opholdsstue. Drømmen om farver også i køk-

kenet, bør blive en realitet for den almindelige husmor.

For arkitekter i almindelighed har ordet drømmekøkken en odiøs klang. Man glemmer, at ordet er et slogan, som pressen har skabt, og for pressen er der ved at gå mode i det stof.

Men hvad med moden selv? Mon ikke visse på parnasset for blot 50 år siden har smilet overbærende over avisernes begyndende omtale og afbildning af kvindekæder, og hvad har denne omtale, denne popularisering ikke bevirket? Jo – et øget behov fulgt op af industrier med en hær af modekunstnere, tegnere, stoftrykkere, reklamefolk og udstillingsteknikere. Fra at smukke klæder kun var de meget fås eje, er de så at sige i dag allemands eje.

Drømmeklæder – drømmekøkken, de samme muligheder for industrien, teknikerne, tegnerne og reklamefolken. Drømmekøkkenet bør – fra at være de fås eje, blive en masseartikel, et brugskøkken.

[...]

OM OPVASKEMASKINER

Arkitekt M.A.A. fru Sonja Meyer imødegår i dette indlæg de bemærkninger om opvaskemaskiner med hvilke fru Ulla Tafdrup indledte sin artikel i nytårshæftet.

Som den lykkelige ejer af en opvaskemaskine, jeg bruger 3 gange om dagen, og som har gjort den mildest talt utålelige opvask ligefrem morsom, vil jeg gerne modsige fru Tafdrup i hendes artikel »Drømmekøkken og brugskøkken«.

Fru Tafdrup siger: »Hvert stykke service skal 2 à 3 gange gennem hænder til 'maskinvasken'.« Det er helt forkert. 'Maskinvaskens' store charme ligger netop i, at man direkte fra bordet anbringer tingene i maskinen – et arbejde, man hurtigt vænner sig til, hvis maskinen er fornuftigt indrettet – og medens man vasker gryder og pander, rydder op på spisebordet o.s.v., går maskinen. Er vandet godt varmt, tørrer servicet ligeså godt som i tørrestativerne. Min erfaring er, at fajancer kan klares uden aftørring, medens glas og porcelæn må blankes efter – hvad enten man vasker på den ene eller anden måde.

Inden jeg fik opvaskemaskine for-

mede opvasken sig her i huset således: Børnene tog skiftevis af bordet og anbragte tingene bedst muligt på køkkenbordet. Den, der vaskede op, skyllede servicet af under varmtvandshanen og stillede det sammen, hvorefter den egentlige opvask kunne begynde. Til afskylning og opvask medgik vel omtrent den samme mængde vand, som maskinen bruger. Når man vasker op i maskinen sparer man altså afskylning og sammenstilling, og man kan foretage sig noget andet, medens opvasken står på. Hvis man har fornemmelser m.h.t. det hygiejniske, kan man glæde sig ved, at hvert stykke skylles for sig og ikke rodes sammen i den samme balje. Og så er det endelig ikke så dræbende kedeligt på denne måde. Børnene er aldrig kede af at tage maskin-opvasken, medens der ofte var vrøvl, når det gik på gammeldags manér.

Min første opvaskemaskine havde jeg flere år før krigen. Dengang havde jeg hushjælp, så jeg nød den ikke på samme måde, som jeg gør nu, hvor jeg ingen hjælp har. Vænner man sig først til opvaskemaskinen, kan man dårligt tænke sig den gammeldags måde.

Sonja Meyer

Perfekt tætning med...

hafa portsluser

80%
energi-
besparelse

MIFLEX A/S · Gotlandsvej 32 · 8700 Horsens
Telefon 75 64 35 66 · Telefax 75 64 35 25

hafa

Lave byggeomkostninger og store energibesparelser er konkrete fordele ved hafa slusehuse. Ledende rådgivere og planlæggere indenfor industribyggeri kommer ikke udenom det store hafa program. Af- og pålæsning kan gennemføres i et helt trækfrit miljø, og der kan spares op til 80% af energjudgifterne i sammenligning med en åben omlæsning. Alle hafa portsluser er fleksible og kan tilpasse sig varierende lastbilstørrelser. Programmet omfatter typer til intensiv eller til almindelig brug. Montage, service og vedligehold varetages af Miflex landsdækkende organisation.

Send venligst yderligere information om

- læssebroer
- portsluser
- ledhøjseporte
- ISO slusehuse for fryse/kølehus

Firma _____

Kontaktperson _____

Adresse _____

Postnr _____ By _____

Tel _____ Fax _____

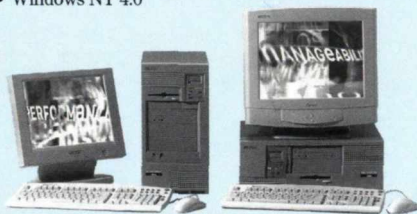
pentium® II
xeon™
PROCESSOR

HP Kayak. Til selv den mest krævende performance

HP Kayak XU PC Workstation

- Intel® Pentium® II Xeon™ processor op til 450 Mhz
- Op til 1 GB SDRAM
- 4-10 GB harddisk
- Et udvalg af markedets bedste grafik kort
- Windows NT 4.0

*) "Product of the Year 1997", InfoWorld.
"The best pc-workstation with 3D graphics", PC Week June 98.

Hvordan gør man sit daglige arbejde til en ren succesforestilling, uanset om man er grafiker, arkitekt eller ingeniør?

Løs billet til Kayak'en, HP's kraftige og kompromisløse multitalent af en Intel-baseret arbejdsstation til alle, der tænker og handler kreativt.

Så er du sikret lynhurtig performance, stor fleksibilitet og noget af markedets mest sofistikerede 3D-teknologi.

Altsammen features, der flere gange har kåret Kayak-familien til "Product of the Year" i pc-arbejdsstationer til professionelle*).

Skal du have flere argumenter med på vejen, kan du blot checke ind på www.hp.dk eller ringe til Ingram Micro på

tlf: 45 16 55 00, som også oplyser nærmeste forhandler. Priserne på HP Kayak starter ved kun kr. 13.800 ex. moms (kr. 17.250 incl. moms). Og med i købet får du som sædvanlig HP's legendariske kvalitet og driftssikkerhed. Plus vores prisbelønnede support, der garanterer dig, at "the show will go on and on".

Om vi så skal stå på hovedet.

HEWLETT
PACKARD

Expanding Possibilities

Intel, Intel Inside logo og Pentium er registrerede varemærker og Pentium II Xeon er et varemærke tilhørende Intel Corporation

Arkitekten 1960, s. 240 og 281f.

RIDDERSLAGET

Er der overhovedet ingen kunstnere blandt nutidens arkitekter? spør' Svend Erik Møller, Politikens arkitekturmedarbejder i en anmeldelse af Tårnby Rådhus.

Af en lang række angreb på moderne dansk bygningskunst er dette det mest udfordrende, skrevet af en mand, der skulle have forudsætninger for selv at besvare spørgsmålet.

Under overskriften »Højhusets fiasko i dansk arkitektur« skriver samme medarbejder om det knapt fuldførte SAS-hotel bl.a.: »Man har lidt svært ved at betragte denne skyskraber som arkitektur i egentlig forstand«.

Og senest har SEM, sur og tvær, nedrasket den nye lufthavnsbygning – et stykke bygningskunst, der af alle arkitekturkendere vil blive vurderet meget højt.

Disse tre artikler repræsenterer bundrekorden i manglende arkitekturforståelse hos en professionel fagskribent. Hele hans unuancerede syn på moderne byggeri røber en aversion mod at indleve sig i dette kunstområde. Han er derfor aldrig blevet fortrolig med det moderne formsprog. F.eks.

tror han, at SAS-hotellet og Tårnby rådhus er udtryk for samme arkitekturideal. Han er usikker. I anmeldelsen af rådhuset taler han på én gang om, at det vitteligt er et smukt hus, at arkitekterne er talentfulde, at alt er så beundringsværdigt æstetisk korrekt og senere, – et skrabud til de gældende modeforskrifter, – intellektuel formalistisk efterplapren. Og til slut: Er der overhovedet ingen kunstnere blandt nutidens arkitekter?

Jo, det er der. Og det er fortrinsvis dem, Svend Erik Møller kaster sig over. Den bløde mellemvare går fri.

Svend Erik Møller kræver mere spontanitet og personlighedspræget udfoldelse. Som typiske repræsentanter for denne retning nævnes Frank Lloyd Wright, Le Corbusier, Oscar Niemeyer og Alvar Aalto. Det er lovlig megen ære at gøre af Niemeyer, hvis pyntede og sensationsprægede bygninger i Brasilia forhåbentlig aldrig bliver forbilleder for dansk arkitektur. Svend Erik Møller skriver, at han tror på en arkitekturrevolution. Men den bliver ihvertfald ikke fremkaldt af sur og usaglig kritik. [...]

Svend Erik Møllers mangel på oplevelse ved mødet med vor tids formudtryk kunne være et privat anliggende,

som manglende musikforståelse er det for tusinder af umusikalske. Men når han, som et stort dagblads repræsentant, udtaler sig med den deraf følgende autoritet, er det et offentligt anliggende. Hans negativitet kan føre til en udbredt modvilje mod den bevidste arkitektur, til skade for den progressive bygningskunst og til gavn for den velkonsoliderede mideldelmådighed. I arkitektkredse derimod vil Svend Erik Møllers hug i fremtiden blive betragtet som ridderslag. Skr.

Angående ridderslag

Skrivers skarpe indlæg mod Svend Erik Møllers kritik af tendensen i den sidste tids betydeligste bygværker skal ikke stå uimodsagt. Rent bortset fra at ridderslag ikke kan siges at være noget behov i øjeblikket, hvor man skal lede med lup for at finde en enkelt kritisk bemærkning i vore fagblade, af angst for at genere primadonnaerne, må man principielt bede Skriver tale for sig selv og lade andre tale for sig. Ikke engang Skrivers for-

ANTYDNINGER AF NYE BYSCENER

Storbyer på kanten af det 21. århundrede

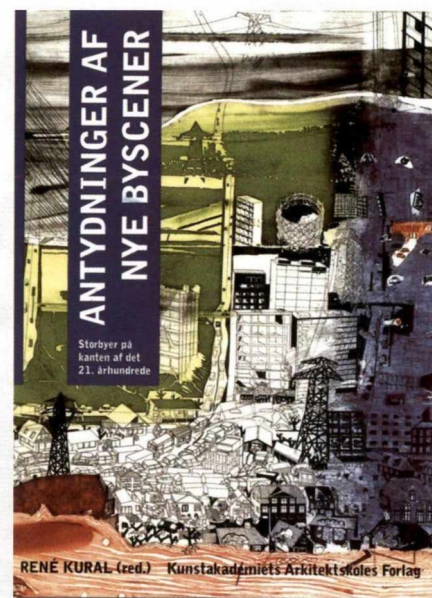
Bogen søger at åbne for nye forestillinger, der kan udvide og provokere den traditionelle diskussion om den moderne storby. Udgivelsen er bemærkelsesværdig, fordi den henter sit materiale direkte i seks europæiske byer. Arkitekter, byplanlæggere og centralt placerede personer i byernes administrative og akademiske miljøer i Barcelona, Berlin, Dublin, København, Milano og Rotterdam introducerer en lang række nye projekter og teorier om byen, rummet og arkitekturen. Det handler ikke om utopiske fantasier om fremtidens by, men meget konkret om hvad, der sker i Europas storbyer lige nu, og hvad, der er på vej. Bogen er skrevet til det publikum, som måtte have en faglig, moralsk eller humanistisk interesse for byen på vej ind i det 21. århundrede.

ANTYDNINGER AF NYE BYSCENER

– Storbyer på kanten af det 21. århundrede

René Kural (red.)

Kunstakademiets Arkitektskoles Forlag
Format 29,7 x 21,0 cm, 112 sider,
90 illustrationer heraf 70 i farver, pris kr. 260,-

Bogen udkommer desuden i en engelsk version:

TRACES OF NEW CITYSCAPES

– Metropolis' on the Verge of the 21st Century.

Begge udgivelser er i kommission hos
Arkitektens Forlag, Strandgade 27 A,
1401 København K.

Illustrationer til Jarl Hegers indlæg: »Siger de hinanden noget – eller er den miljømæssige baggrund for stor?«

malistiske trosfæller kan formodentlig godt tage hans begejstring over samtlige tre omtalte bygningsværker.

Vi lever i begyndelsen af en kultur-epoke, og har i de forløbne godt og vel 100 år forsøgt mer eller mindre direkte at overføre tidligere kulturers formsprog. Den meget hyppige skiften stilarter må ses som udtryk for at man har ladet sig rive med af den ydre form, eller simpelthen ikke har kunnet finde indholdsmæssig dækning for tidens tankegang. Selv funktionalismen, det hidtil eneste gennemgribende forsøg på at skabe et tidssvarende idegrundlag, tog man hurtigt brodden af ved at lade sig begejstre af de nye udvendige former uden at bekymre sig tilstrækkeligt om indholdet.

Resultatet kan i dag med al ønskelig tydelighed aflæses på Interbau i Berlin, hvor ikke engang en samling af verdens mest anerkendte arkitekter har kunnet præstere andet end midelmådighed, med et par hæderlige undtagelser. Det er derfor for mig ikke spørgsmålet om det er det firkantede, det slikkede eller det spirende vi skal dyrke, hver for sig kan være rigtigt i det rette sammenhæng, men spørgsmålet er i første omgang at genfinde et grundlag af menneskelig og teknisk art der stemmer overens med vor mentalitet, livsform og klima. Først da har det jeg opfatter som kultur mulighed for at begynde og først da kan den kunstneriske behandling få tid og ro til grundig dyrkning og forfinelse. Kun fabrikanten, historikere, kritikere og formalister kan være interesseret i nyskabelser der ikke har baggrund i samfundets strukturændringer.

Tiden nu minder betænkelig om tiden inden funktionalismens gennembrud, hvor alt kunne ske når en af tidens formløver havde været på udenlandsrejse. Tårnby rådhus var for mig en enestående æstetisk oplevelse, men derfor er husets miljø og atmosfære lige forfejlet og forkert på det sted huset ligger og til de mennesker der skal benytte det.

Hvis man ikke skal fortsætte i de nuværende tilfældige baner, hvor man må bevæge sig kilometervis gennem misforståelser for at komme til et hus der er lykkedes, må vi til at dyrke funktionalismens oprindelige ideer suppleret med de områder som erfaringen har lært os at der ikke blev lagt tilstrækkelig vægt på, som blandt andet regionale og psykologiske spørgsmål. *Jarl Heger*

At dømme efter det ringe antal skriftlige meningstilkendegivelser interesserer disse spørgsmål ikke standen synderligt, selv om det tilsyneladende ikke skorter på kritik af arkitektuddannelsen mand og mand imellem! Er det enighed med bladets redaktør, sløvhed eller angsten for ikke at være »positiv«, der gør sig gældende! For det er vel ikke angsten for i bedste skolebladsstil at blive skældt ud for umusikalsk af en der ikke altid har lige rene ører! *J.H.*

Arme riddere

Poul Erik Skrippers bemærkelsesværdige leder om arkitektens arme riddere må være skrevet i et anfald af megen ubetænksom vrede. Ved hjælp af løsrevne citater fra fire forskellige artikler søgte Skriver at skabe det indtryk, at den samlede arkitektstand betragter mig som topmålt tåbe. Så-

TURN

- formbar halogenbelysning

Et super produkt fra PLANLICHT/Østrig.

Forhandling og distribution:

HALODAN ApS.
Tlf.: 70 22 29 00

TURN - et anderledes, spændende og eksklusivt 12 V skinner-system.

De formbare skinner kan monteres vertikalt eller horisontalt.

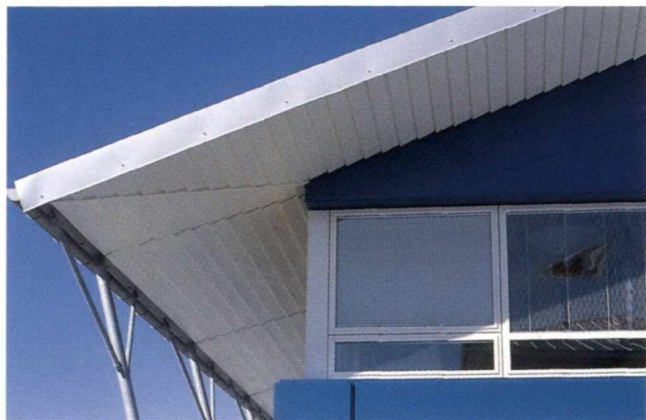
Til systemet hører en serie elegante spots og pendler. Skinner og tilbehør fås i en række flotte farver.

Lagerføres i kombinationen sort/alu.

Jupitervej 2 · DK-7430 Ikast
Tlf.: +45 70 22 29 00 · Fax: +45 70 22 29 01

INTER PROFILES PLANK

GØR DET NOGET DET ER PÅ KLINK

JA! Det betyder, at IP Plank for første gang gør det muligt at få det klassiske udseende af klinkbyggede planker med alle stålprofilens fordele. – Og det gør faktisk kun det hele meget nemmere.

IP Plank er en smuk og hurtigt monteret profil til kviste, gavle, brystninger, udhæng, facader og andre flader, hvor man gerne vil have den arkitektoniske effekt af planker, men helst vil undgå

alt besværet med opsætning og vedligeholdelse af træværk.

IP Plank fås med forskellige overfladestrukturer i hele Inter Profiles' farvepalet. Derfor passer IP Plank til såvel traditionelt som helt nyt og anderledes byggeri.

IP Plank leveres med den kendte Colorcoat HP200 platisolbelægning med op til 30 års garanti direkte fra British Steel.

 INTER PROFILES A/S
Hans Kaarsbergs Vej 2
DK 8400 Ebeltoft
Tlf.: 89 53 20 00 · Fax: 89 53 20 01

- GØR EN FORSKEL

dan noget er naturligvis altid ganske fornøjeligt, men i mine øjne er det et meget lidt værdigt standpunkt at indtage i arkitekternes fagblad overfor den kritik, som Skriver jo udmærket godt ved, at jeg ikke står ene med. Både her og over hele verden diskuteres Bauhaus-formalismen, og mine anmeldelser er blot personlige indlæg i en stadigt løbende diskussion, som så sandelig ikke afsluttes ved på arkitektstandens vegne at hælde en skraldebøtte ud over hovedet på mig.

Skrivers indlæg i debatten havde en så smukt afrundet usaglig form, at det ikke lønner sig at imødegå ham på det grundlag, og hvis arkitekterne iøvrigt sidestiller mine anmeldelser med en udnævnelse til ridder af Danebrog er alt jo såre godt – der er måske endog dem, der efter Skrivers proklamation kan opnå at blive både kommandører og storkors.

Derimod ville det være en smuk opgave for Arkitekten's redaktør at indlede en diskussion om den moderne bygningskunst. Jeg tror den vil interessere, selv om Skrivers interesse for anderledes tænkende synes meget behersket. *Svend Erik Møller*

Æselsparket

Som gammel redaktør skal man holde sin mund. Især når ens efterfølger har foretaget sig noget, der kunne ægge til modsigelse. Sådan noget misforstås med flid.

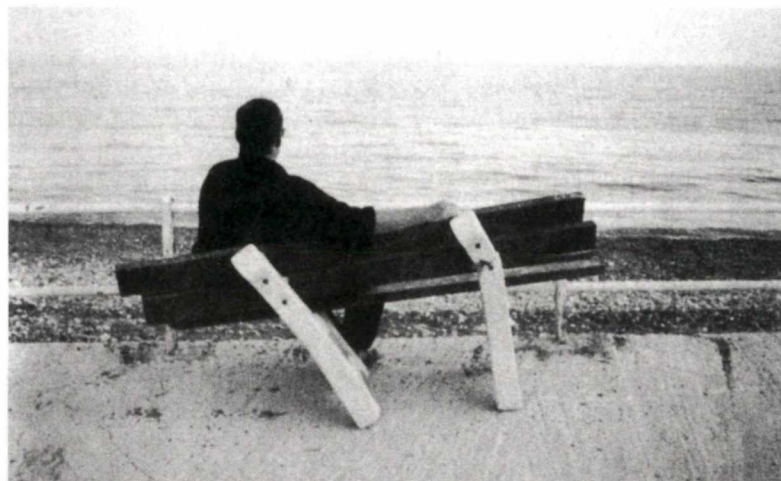
Det er imidlertid umuligt at tie til den svada Skriver kaster af sig i Arkitekten 15, under rubriken »Ridderslaget«. Han angriber her Svend Erik Møller for dennes arkitekturkritiske artikler i Politiken på en måde, der nærmer sig det hadske. Og det er der ved han så uhjælpelig har trådt i spindaten.

Skriver afslører nemlig, at han ikke ved hvad arkitekturkritik er. Han kender ikke den fundamentale forskel mellem den døgnaktuelle, ætsende kritik af værkets aktuelle værdi og den kunsthistoriske, objektive vurdering. Denne misforståelse er han ikke ene om, og den er årsag til at det er så godt som umuligt at få en saglig arkitekturkritik i et arkitekttidsskrift. Det paradoksale er nemlig, at arkitekternes egen viden om bygningernes tilblivelse, om projekteringsstadier, om bygherrens indblanding og alt det andet, der går forud for bygningens ibrugtagelse, giver dem et selvforsvar. Men alle disse ting har kun betydning i den arkitekturhistoriske vurdering,

som baggrund for historisk forskningsmetode og teknik. I bedømmelsen af værkets aktuelle værdi er de ganske uden betydning. J.M. Richards (Review's navnkundige redaktør) har en gang sagt, at bygningskunsten er de opførte bygninger, hverken projekterne eller deres tilblivelse. I lufthavnen i Kastrup er de uendelige gange og trapper en sådan géne, at der allerede nu er rejsende, som ikke nåede deres maskine på grund af lange fodture! Dét argument tæller i den aktuelle kritik og om trapperne så er smuk arkitektur, ligeså smukke eller smukkere end Asplunds i Göteborg rådhus, er ligegyldigt. Jeg har gjort mig den ulejlighed endnu en gang at læse SEM's kritik af lufthavnen og det skulle Skriver også gøre. Her står: Arkitekt Vilhelm Lauritzen har her løst en af de hidtil vanskeligste opgaver i dansk byggeri*, og man kan mærke, at der har været mange kokke om tilberedningen af det færdige resultat, som i nogen grad har mistet den klarhed, der så tydeligt mærkes i hovedanslaget. Hvis det ikke er et Ridderslag til arkitekten og en fremhævelse af det uheldige i andres indblanding i hans arbejde, vil jeg gerne have at vide hvordan det ellers skal opfattes. At dagbladskritik serveres i skarp sovs er jo kun et incitament til læserne, det er kun i fagpressen at omtale af læsernes egne værker nødvendigvis skal serveres med sukkerglasur. Enhver der læser SEM's kritiske artikler må kunne se, at han gavner arkitekturforståelsen mere ved at fremhæve de vitterlige mangler, som for eksempel den sterile kulde i Tårnby, som enhver lægmand må føle, og samtidig forklarer og fremhæver det gode, end hvis han undgik at komme ind på lægmandens kritik. I så fald ville også Politiken, som det sidste blad der i dag bringer værdifuld omtale af nyere bygningsværker, gå over til den kendte referering af bygningskomiteens medlemmer ved indvielsen.

Den kunsthistoriske vurdering af dansk arkitekturs placering idag tror jeg vi skal overlade til kapable folk. Men Arkitekten må ihvertfald ikke ved at angribe saglig kritik forplumre vandene, så lægmanden igen kommer til det synspunkt, at arkitekterne ikke bygger huse der kan bruges, men kun huse, der kan fotograferes og gengives i fagpressen. *Jens Møllerup*

* – men det fremgår klart af artiklen, at SEM mener, han har løst den forbandet skidt. *Skr.*

Arkitekten 1990, s. 604.

STORMKONSTRUKTIVISME

En gruppe arkitekter har i dagspressen fået øje på et turbulent bygnings-eksempel i nyere dansk arkitekturhistorie. De spørger derfor redaktionen: Er Frank O. Gehry kommet til Danmark?

Kan redaktionen ikke sørge for, at dette fantasifulde og epokegørende arkitekturværk bliver anmeldt i Arkitekten eller Arkitektur DK?

Venlig hilsen

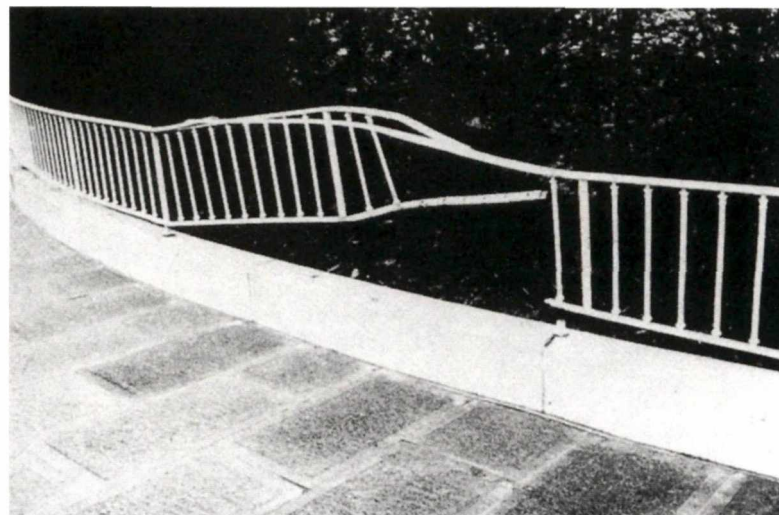
Jørgen Kreiner-Møller, Theo Bjerg
og Charlotte Andersson

Svar fra redaktionen

Efter lang tids efterforskning kan vi konstatere, at Frank O. Gehry ikke har været på spil med ovenstående hus i pudset tegl og nedhængte aluminiumsplader. Noget tyder imidlertid på, at denne særlige arkitektoniske stil er ved at vinde udbredelse. I de tyske tidsskrifter har vi fundet et par eksempler på elegant dekonstrueret design af gadeinventar: En offentlig bæk ved Elben og et rækværk på gangbroen over Lübecker Strasse i Hamburg.

Red.

Fotos til højre: Heidi Rack hhv. John Vick.

steni *colour*
INTERIOR PLADE

steni[®]
går indendørs...

- med gedigne vægplader i et helt nyt interiørsystem.
steni[®] *colour* interiørplader har råstyrke til at blive brugt i barske indemiljøer. Selv de høje krav til brug i levnedsmiddelindustrien overholder **steni**[®] *colour* interiørpladerne.

Rekvirer yderligere information, brochure eller vort produktkatalog.

steni danmark a.s. _____
Havnevej 3D, 2670 Greve. **Telefon 43 69 01 22** - Telefax 43 69 07 00

Vil man forbedre menneskers liv og vilkår, må man starte med at forbedre rammerne omkring dem.

d r e a m

Og det er Kvists ambition.

Kvist vil arbejde sammen

med dem, der nærer sam-

me håb - og har de samme

drømme som os. Lad os

skabe bedre rammer for

morgendagen.

t e a m

KVIST®

Kvist Møbler udvikler, producerer og markedsfører møbler til kunder, der sætter pris på godt og funktionelt design

Kvist Møbler A/S . Siggårdsvej 2 . DK-6818 Årre
 Tel +45 75 19 24 00 . Fax +45 75 19 25 45 . mail@kvist.com
 Showroom Bella Center . B5-102 . DK-2300 København S.

ARKITEKTEN 24

magasin

Arkitektens Forlag

Strandgade 27A, 1401 København K

Tlf (+ 45) 32 83 69 00

Fax (+ 45) 32 83 69 40

Giro 9 00 31 34

e-mail red@arkitektens-forlag.dk

Abonnementsændringer og

annoncebestilling

Fax (+45) 32 83 69 41

Abonnementspriser for 1998 er i Danmark 1035 kr inkl 25 pct moms. I Norge, Sverige, Finland, Island og Færøerne 1028 DKK inkl porto. Grønland 1513 DKK inkl porto, luftpostbrev. Andre lande i Europa 1118 DKK inkl porto. Øvrige udland 1508 DKK. Løssalgspris pr nr 70 kr.

Oplag ifølge Dansk Oplagskontrol: 7672. Medlem af Dansk Fagpresseforening.

Redaktion

Kim Dirckinck-Holmfeld, ansv.

Lene Dammand Lund, Lars Nevald

Grafisk assistent: Per Ingemann.

Redaktionsmedarb. (A-sider)

Jørgen Hegner Christiansen, Lasse

Freiesleben, Mike Rømer

Annonceafdeling

Birthe Siemoneit, Jette Haxthausen,

Morten Herforth

ISSN 0004-198X

Udkommer med 30 numre om året.

15 ARKITEKTEN *nyheder* og

15 ARKITEKTEN *magasin*

Tryk

Bogtrykkeriet, Skive

Redaktionsudvalg

Nils-Ole Lund, leder;

Merete Ahnfeldt-Møllerup,

Louis Becker, Mette Carstad,

Tine Nørgaard, Hans Ovesen

Arkitektens opgaver er at gavne bygningskunsten og at danne bånd mellem arkitekterne og andre bygningsinteresserede.

Det skal bringe artikler om bygningskunst, byggeteknik, arkitekturhistorie, byplanlægning, dekorativ kunst og andre tekniske eller kunstneriske emner med tilknytning til arkitekturen, og om emner af erhvervmæssig interesse for arkitektstanden.

DAL/AA og AARS sider redigeres uafhængigt af ARKITEKTENS redaktion.

Signerede artikler står for forfatterens regning, usignede for den ansvarshavende redaktørs regning.

»ARKITEKTEN« – 100 ÅR

96 Skrivets periode. 1956–1982. Af Kim Dirckinck Holmfeld.

149 Fra postmodernisme til ny realisme. 1983–1998.

Af Jørgen Hegner Christiansen.

ANNONCESIDER

A2 Debatter, kommentarer m.v. i »Arkitekten«.
Udvalgt af Lars Nevald.

A44 Kontor & Data. Af Mike Rømer.

A50 DAL/AA-Information. Redaktion: Niels Wamberg.

A52 AAR-Information. Redaktion: Ulrik Linvald og Jørgen Krarup Jensen.

I oktober i år fejrer tidsskriftet sit 100-års jubilæum.
ARKITEKTEN nr. 24-1998 er 2. del af jubilæums-hæftet.
 1. del blev bragt i **ARKITEKTEN** nr. 23-1998.
 De to hæfter udgives samlet i bogform.

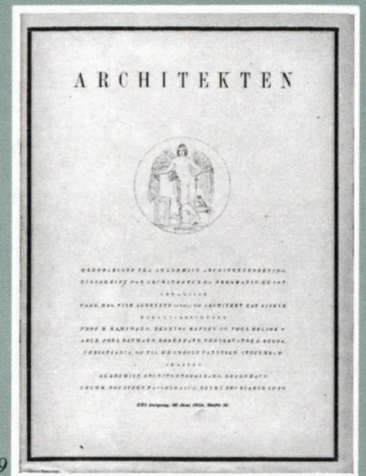
1899

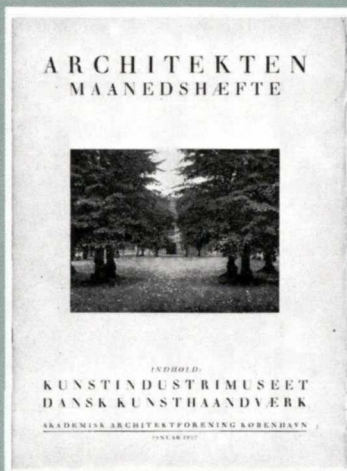
1907

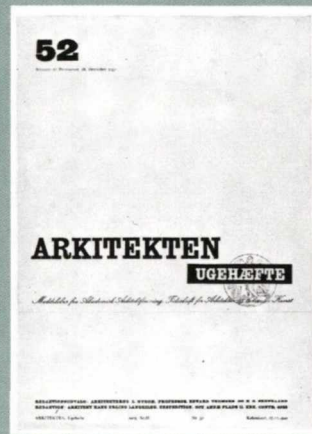
1910

1919

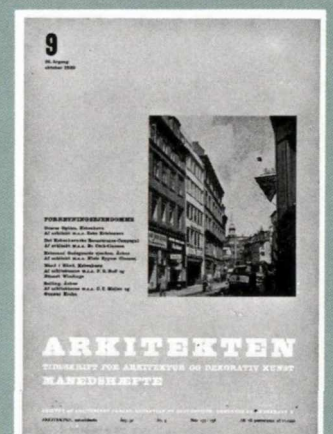
1927

1940

1941

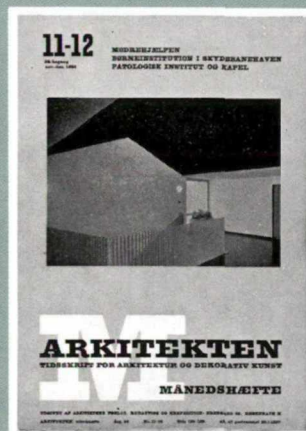
1950

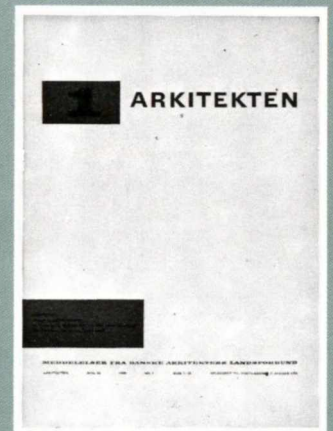
1952

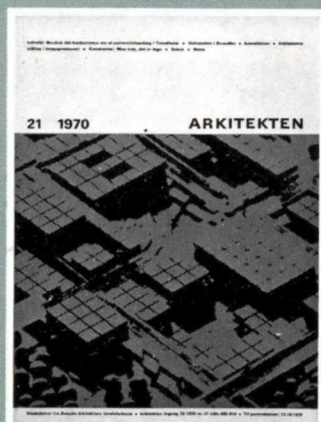
1955

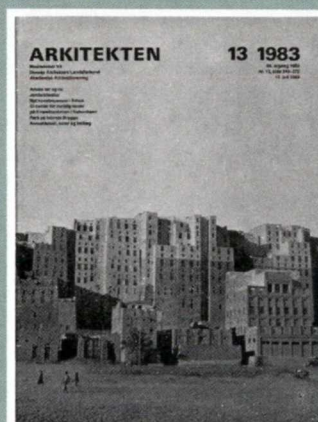
1956

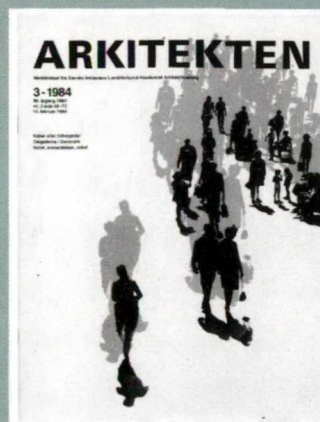
1958

1970

1983

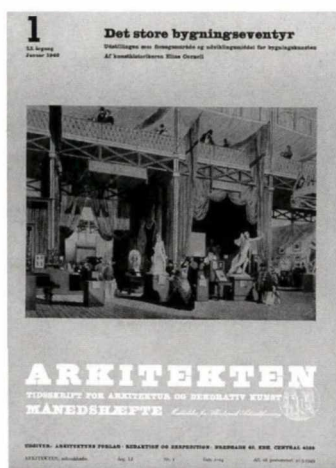
1984

1990

IX KOLDKRIGSTID OG FREMTIDSTRO. 1948–1956

AF JØRGEN HEGNER CHRISTIANSEN

1-2

18. januar 1948

ARKITEKTEN
TIDSSKRIFT FOR ARKITEKTUR OG DEKORATIV KUNST
UGEHEFTE

BYPLAN
Vore byer og deres planlægning

Tidsskrift for byplanlægning og landskabsplanlægning

BYPLAN
TIDSSKRIFT FOR BYPLANLÆGNING OG LANDSKABSPLANLÆGNING
1. ÅRGANG 1948

Som for Langkilde før ham var fremtidsudsigterne ikke lyse ved Mollerups tiltræden. Restriktioner og byggestop lagde mange hindringer i vejen, arbejdsløsheden truede især de unge, hvis der ikke kom gang i projekteringsarbejdet igen, og forholdene bedredes ikke af, at faget havde oplevet stærk tilgang: Mellem 1937 og 1947 var medlemstallet i Akademisk Arkitektforening blevet fordoblet, langt mere end Ingeniørforeningen og håndværkerstanden havde oplevet. Bolignøden havde ført til en overeksponering af boligbyggeriet frem for alle andre former for byggeri, hvilket ikke var hensigtsmæssigt i længden, honorarreglerne var ikke blevet ajourført siden begyndelsen af 20'erne, og forholdet til bygherrerne var problematisk, fordi det var umuligt at yde en pålidelig rådgivning, når bygningsrestriktionerne administreredes i dølgsmål. Hvor var boligministerens samlede plan for de kommende års byggeri? Som følge af de politisk ustabile forhold kom den til at vente længe på sig (1948: U 89f).

Da redaktørskiftet fandt sted midt i 1948, markerede det sig ikke i bladets fremtræden, som det tidligere var set. Først ved årsskiftet 1949 møbleres der lidt rundt på forsiden af både uge- og månedshæfte, således at navnet nu fylder hele sidebredden i fed skrift, »Tidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst« fremhæves, og geniussen er svundet betragtelig ind. En forenkling, der for evigt forviser redaktionsudvalg og redaktion til en placering inde i bladet. Ændringen begrundes med, at der så er plads til en mere fyldig omtale af hæftets indhold og et større billede på forsiden – en regulær indholdsfortegnelse fik så plads i foreningsspalten på annoncesiderne, til glæde for dem der selv førte kartotek (1949: U).

På planlægningens område var det under krigen omsider lykkedes at få oprettet et egneplankontor for københavnsområdet, under ledelse af Peter Bredsdorff. Dette kontor udarbejdede 1945–47 den såkaldte Fingerplan (afbilledet s. 87), et skitseforslag der gik ud på, at byen skulle udbygges langs en række S-baner fra den gamle by og ud i omegnen. Nybebyggelse skulle ordnes i 'fingre' med stationer i leddene, og områderne derimellem skulle udlægges til grønne områder.

Formålet var dels at bringe system i de forventede betydelige anlægsarbejder i efterkrigsårene, hvor en betragtelig arbejdsløshed ville nødvendiggøre store beskæftigelsesforanstaltninger, dels at stoppe Storkøbenhavns lagdelte vækst, rationalisere de kostbare trafikinvesteringer og sikre beboerne i de ældre, sammenbyggede byområder lettere adgang til det åbne land. På trods af at Fingerplanen aldrig er blevet

officielt vedtaget af noget offentligt organ, har den haft umådelig betydning for Storkøbenhavns vækst helt op til vore dage – og opnået en vis berømmelse i udlandet (1948: U 17–19).

Den forøgede interesse for byplanlægningens opgaver satte fart i en gammel drøm om at udsende et byplantidsskrift, og i august 1948 udkom det første nummer af »Byplan – vore byer og deres planlægning«. Den initiativrige redaktion bestod af stadsarkitekt Poul Gøtzsche (ansv.), civilingeniør V. Malling, fuldmægtig Vagn Rud Nielsen og arkitekt Poul Erik Skriver som redaktionssekretær, men forinden havde en redaktionskomité bestående af blandt andre Peter Bredsdorff, stadsingeniør O. Forchhammer og ikke mindst Hans Erling Langkilde forberedt sagen gennem nogen tid. Langkilde havde igennem sin redaktørtid ofte været irriteret over, at tidsskriftet Arkitektens økonomi altid afstedkom alenlange diskussioner i A.A.s repræsentantskab, og altid måtte underordne sig foreningens finansielle situation.

Året efter at have sat sig i formandsstolen sørgede han for at oprette Arkitektens Forlag som en selvstændig enhed i A.A. med egen økonomi, forlagsbestyrelse og det hele – så var munden lukket på alle krakilerne. Det gav et helt anderledes råderum for redaktøren, der nu også var forlagsleder, og forlagsdannelsen var således en direkte opfølgning af eventyret med udgivelsen af Byplan. Risikoen var nu alene forlagets.

Lige fra begyndelsen var det tænkt som et kvartalshæfte, og det første nummer var på 48 sider med artikler om planlægningsproblemer i Skotland, London Transport, Fingerplanen, sommerhusbebyggelse ved de danske kyster og turistpropaganda. Tidsskriftets hovedsigte var at formidle den nødvendige kontakt mellem teknikere og kommunalpolitikere, med bred appel til alle arkitekter, så sandt som byggeriets problemer i stigende grad også havde byplanmæssig karakter. Denne opgave har det på bedste vis varetaget siden (1948: U 100, 203).

Allerede under krigen, i forlængelse af den introverte arkitekturholdning, var der opstået fornyet interesse for restaurering og indpasning, og foreningen havde afholdt flere debattmøder, hvor især Hans Henrik Engqvist havde markeret sig. Der var derfor basis for et dobbeltnummer af månedshæftet, hvori Henning Helger gjorde sig tanker om arkitekters arbejde med ældre bygningskunst. Naturligt nok måtte udgangspunktet være en grundig uddannelse i det arkitektoniske kulturgrundlag, som også A.A.s uddannelsesudvalg havde understreget i

Voldparken, Brønshøj. Edvard Heiberg, Karl Larsen, F.C. Lund, Viggo S. Jørgensen, Kay Fisker 1949–51.

Voldparkens Skole. Kay Fisker 1952–56.

en betænkning fem år tidligere, og uden at uddybe det nærmere lod dette punkt åbenbart noget tilbage at ønske – interessen for fortidens bygningskunst var ringe hos den yngre generation. Arkitektens særlige praktiske fortrolighed med bygningskunstens indre væsen gør ham dog selvskeven til disse opgaver, eftersom arkitektur ikke blot er et spørgsmål om stilpræg og et hus ikke blot er et facadeskema eller en kunstnerisk komposition. Arbejdet med historiske byggeopgaver stiller ganske særlige krav til arkitekten: En dyb fortrolighed med andre tiders formsprog og arkitekturopfattelse, en rigt udviklet evne til at indleve sig i en anden arkitekturperiodes tænke- og følemåde er nødvendigt. Kravet til en nutidig funktion må dog til enhver tid respekteres – sat på spidsen må han fastholde livets fortrinsret over for arkitekturen: Hellere arkitektonisk barbari end vold mod menneskelivets elementære fordringer. Arkitektens højeste kald: At tjene livet, måtte ikke forrådes. Spændingen mellem det historisk-formelle og det menneskelige, mellem fortid og nutid har ofte inspireret til en gordisk løsning på problemet, i de bedste tilfælde en enestående dristig nyskabelse og paradoksalt nok en stor berigelse af vor historiske arkitekturskat. Som eksempler nævner han Harsdorffs kolonnade på Amalienborg, hans gravkapel ved Roskilde Domkirke, Martin Borchs ombygning af Regensen og Asplunds udvidelse af Göteborg Rådhus. Herefter bringes en gennemgang af Thomas Havnings dygtigt indpassede ministerialbygning ved Frederiksholms Kanal fra 1940, Otto Langballes udvidelse af Køge Rådhus og Erhard Lorenz' talentfulde guldmedaljeprojekt til en ambassadebygning på Kgs. Nytorv (1948: M 41-68).

De åbne grænser gjorde det igen muligt at rejse udenlands, og det var navnlig de unge hurtige til at benytte sig af. I foråret 1947 rejste Tobias Faber til Frankrig, og mod forventning var det slet ikke de store, berømte monumenter og turistnumre, der gjorde stærkest indtryk. I de provençalske bjerge vest for Avignon fandt han i landsbyer og bondegårde en arkitektonisk rigdom, en kraft og en styrke, man kun sjældent oplever uden for primitiv arkitektur eller folkelig bygningstradition i dette ords bedste betydning. Det resulterede i en interessant lille artikel året efter, der var med til at vække interessen for en elementær arkitekturopfattelse, som fik stor indflydelse i de kommende årtier (1948: U 129-32).

Også arkitekturdebatten var ved at komme gang i igen, og en heftig kritiker fandt arkitektstanden i maleren Asger Jorn,

der i de arkitektstuderendes blad »A5« hårdt kritiserede funktionalismen. Møllerup fandt ham meget stimulerende og citerede ivrigt hans livlige udfald. Funktionalismens store forbrydelse var idealiseringen af maskinen og teknikken, »lad os blive fuldkomne, lad os blive maskiner« (J.s kursivering), var efter Jorns mening den religiøse konsekvens af Kay Fiskers og Le Corbusiers idealistiske synspunkter. Når Corbusier fandt en maskindrejet kugle mere fuldendt end et æble, var det, fordi han ikke forstod, at netop det fuldendte er det levende, det der står i forbindelse med livet. Den radikale, borgerlige urbanist går ud fra hverdagslivets problem, nærmere betegnet privatboligen, ud fra devisen: »Det er i boligen, livet former sig.« »Nej,« siger materialisten Jorn, »det er først og fremmest i produktionslivet at menneskelivet finder sin form«. Individualistens livsindstilling og sociale fornemmelse er afstumpet, om ikke direkte ødelagt. »Individualisten lever for at dø,« hvorimod socialisten finder den største glæde i selve »det skabende liv«, i arbejdet, i produktiviteten, i aktiviteten. Dette var forskellen og modsætningen. »Privatmand betyder oprindeligt idiot. Vi har gjort idiotiet til fornuftens princip. Privatliv betyder oprindeligt la vie privée, det fra livet afskaarne liv. Vi har gjort det til la vie privilégiée, det egentlige liv« (1948: U 140, 180). I et efterfølgende indlæg, som svar på en diskussion efter et byplanmøde i Århus, hvor en sociologiprofessor stærkt havde kritiseret den programprægede byplanlægning, uddybede Jorn kritikken af det, han kaldte »den gamle P.H.ske mellemkrigsrationalisme« med dens normer og standardisering. Ikke desto mindre ender han alligevel med at gøre fælles front mod professoren, hvis opfattelse af demokrati gik ud på »at isolere og passificere samfundets individer og anbringe dem aflukkede fra hinanden«. I stedet slog han til lyd for kulturcentre i kvarterer og småbyer, der ville fremme genopliv-

Modstående side: Allerede under krigen var der opstået fornyet interesse for restaurering og indpasning, og foreningen havde afholdt flere debatmøder om emnet. Der var derfor basis for et dobbeltnummer af månedshæftet, hvor bl.a. Erhard Lorenz' guldmedaljeprojekt til en ambassadebygning på Kgs. Nytorv (1) og Asplunds udvidelse af Göteborgs Rådhus (2) blev omtalt. Arkitekten Maanedshæfte 1948. Fingerplanen, et skitseforslag udarbejdet af Egnsplankontoret for københavnsområdet (3) gik ud på, at byen skulle udbygges langs en række S-baner fra den gamle by og ud i omegnen. Arkitekten Ugehæfte 1948.

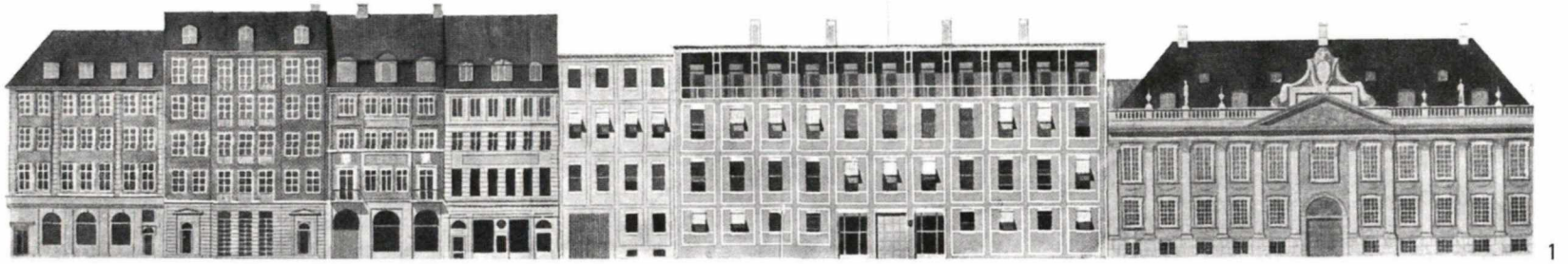

Søndergårdsparken, Gladsaxe. Poul Ernst Hoff og Bennet Windinge 1949-50.

STRÖUWING

Assurancekompagniet Baltica, Bredgade 40, København. Eske Kristensen, 1958.

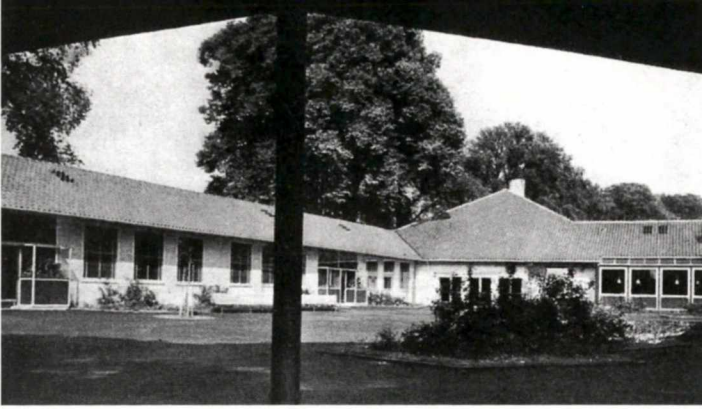

1

2

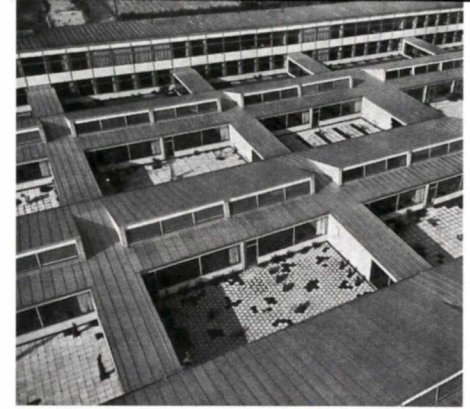

3

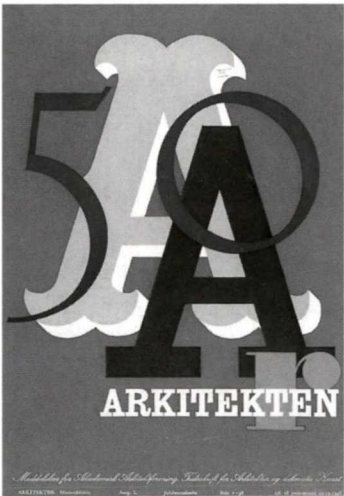
STRÖVING

Skovgårdsskolen, Skovgårdsvej 56, Gentofte. Hans Erling Langkilde og Ib Martin Jensen 1949–51.

STRÖVING

Munkegårdsskolen, Vangedevej 178, Søborg. Arne Jacobsen 1948–57.

ningen af traditioner fra »de snart forglemte gamle landsbyfællesskabers rige kulturelle blomstring«. Hermed trak Jorn sig ud af debatten, og der skulle gå en del år, før så utvetydigt utopisk-romantiske ideer vandt almindelig udbredelse (1948: U 149f, 193-98, 217f).

Årets store opgave for Mollerup var festligholdelsen af bladets 50-års jubilæum. Resultatet blev et særhæfte på 58 sider, med en festligt komponeret forside i fem farver af arkitekt Hans Hansen. Hæftet udkom dog først ved årsskiftet. Indholdet beskæftigede sig med, hvad der i den forløbne periode var sket inden for bygningskunsten, eksemplificeret ved Københavns Rådhus af Nyrop, Brummers villa på Lundevangsvej i Ryvangen, Politigården, Henning Hansens boligbebyggelse Solgården, Vilh. Lauritzens Marielyst Skole i Gladsaxe og et énfamiliehus i Klampenborg af Erhard Lorenz. Hertil kom hilsener fra redaktørerne af de øvrige arkitekturtidsskrifter i Norden, et personligt tilbageblik til nyklassicismens dage af den gamle redaktør Vilh. Lorenzen, en gennemgang af konkurrencen om Københavns Rådhus' udvidelse fra 1945 af den svenske kunsthistoriker Elias Cornell, samt en morsom artikel om bogarbejder, tilrettelagt af arkitekter.

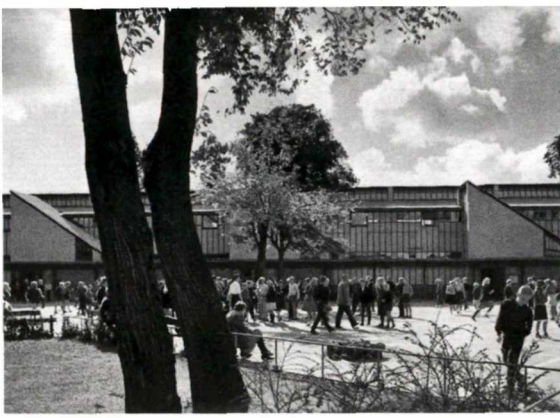
Lidt overraskende kunne man også finde en programmerklæring med overskriften »Monumentalitet – en menneskelig fornødenhed« forfattet af den schweiziske arkitekt Sigfried Giedion, den franske maler Fernand Leger og den spanske arkitekt I.L. Sert, som offentliggjordes for første gang (se side 90–91). I ni punkter gennemgik de årsagerne til monumentalitetens forfald i de forgangne 100 år, og hvordan monumentalarkitekturen atter kunne genfinde sine stemningsbærende værdier:

»Monumenter er udtryk for menneskets stærkeste kulturelle behov. De skal tilfredsstille folkets evige trang til symbolsk at manifestere sin samlede styrke,« skriver de. Og konklusionen lyder: »Denne monumentale planlægning kan give arkitekturen og byplanlægningen den frigørelse og de nye skabende muligheder, som i det sidste årti allerede har kunnet spores i malerkunsten, skulpturen, musikken og poesien.«

Det fremgår ikke, hvordan Mollerup var kommet i besiddelse af disse vise ord, men de afspejlede i hvert fald den heftige debat for og imod denne idé, der på samme tid fandt sted i CIAM (Congrès Internationaux d'Architecture Moderne), hvor Giedion var generalsekretær, og i hele den toneangivende arkitekturpresse.

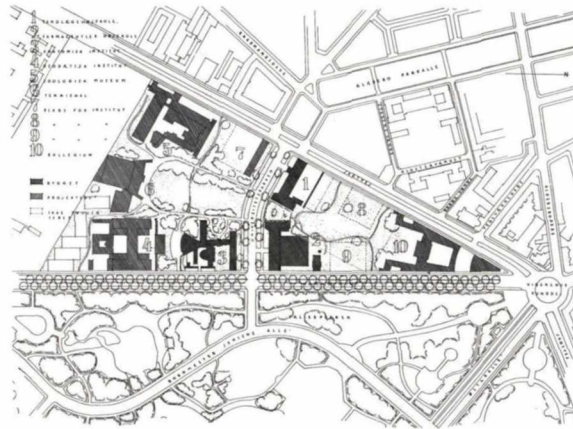
Endelig bidrog Edvard Heiberg, der var medlem af redaktionsudvalget, med en artikel om funktionalismen. I betragtning af Heibergs rolle som nøgleperson i de afgørende mellemkrigsår, er denne tekst langt den vigtigste. Hans analyse af udviklingen er både skarpsindig og kritisk, og i hans øjne har vi efter international målestok kun haft tre funktionalister i Danmark: Vilhelm Lauritzen, Hans Hansen og Mogens Lassen – resten er nuancer og tendenser. Heiberg var enig med Fisker i, at funktionalismen mere var udtryk for en moral end en stil. Men han gik videre: Det nye var, at man gjorde moralkravet til det eneste, det kategoriske krav til opgaven – et næsten ukendt fænomen i stilhistorien. Og ikke nok med det: Funktionen blev benyttet som udtryksmiddel – formen ikke blot afspejlede funktionen, men karakteriserede eller ligefrem karikerede den. Derved blev funktionalismen til et særligt formsprog, en stil. Den analytiske arbejdsmetode var det mest værdifulde resultat af perioden, tungere lå det med syntesen, der som regel kun var et billede af den rationelle analyse, arkitekten havde foretaget af opgavens karakter og muligheder. Formelle problemer blev stort set skubbet til side, i hvert fald var det med en slags dårlig samvittighed, at man indlod sig på at tage formelle hensyn. Og Heiberg beskrev dilemmaet med senere at finde en rationel motivering for en formel løsning, »om ikke andet så for at forsvare det overfor sine tegnere og sin funktionalistiske samvittighed«. For Heiberg repræsenterede funktionalismen kapitalismens gennembrud i arkitekturen, 130 år efter den franske revolution, og forudsætningen var det endelige opgør med den førkapitalistiske byggeform med en heraf følgende naturlig ændring i det kunstneriske udtryk. Opgøret med alt det, han og PH i Kritisk Revy havde kaldt »adelens sribede underbukser«. Men den intense dyrkelse af funktionsrationalismen havde naturligt ført til, at andre kunst-

Modstående side: En del af Københavns Universitet befinder sig på Nørre Fælled. Det gælder fortrinsvis de naturvidenskabelige fag. Området var oprindeligt tænkt som en åben parkbebyggelse. Kai Gottlob stod blandt andet for opførelsen af medicinsk-anatomisk institut (1) og Danmarks Farmaceutiske Højskole, 1939–44. Disse bygninger respekterer bebyggelsens idé, mens senere byggerier har fortættet området. I Århus Universitetspark blev hovedbygningen færdiggjort i 1946 (2). Den er på grund af de vanskelige rejseforhold under krigen hovedsagelig projekteret af C.F. Møller (Kay Fisker og Poul Stegmann var samarbejdspartnere på konkurrenceprojektet). Arkitekten Maanedshæfte 1949.

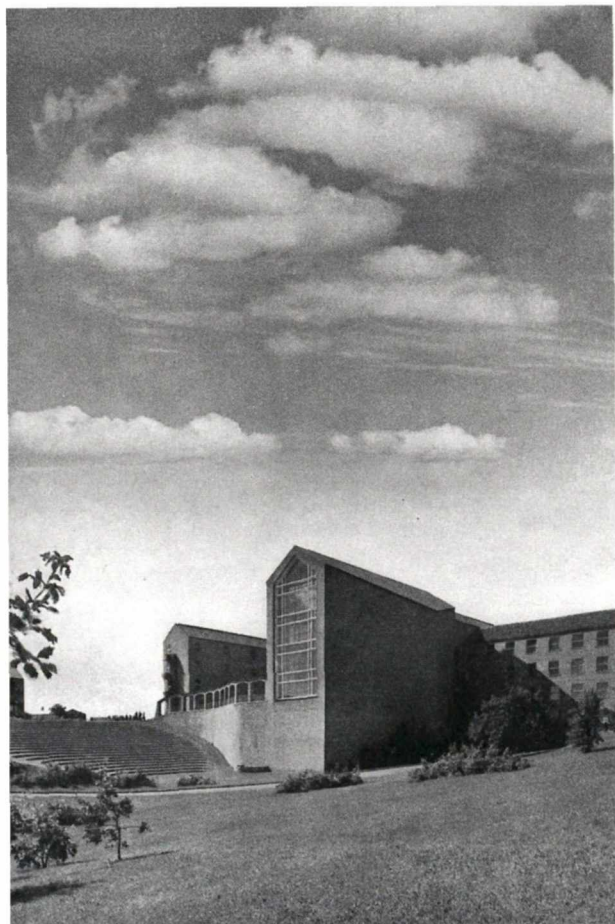

DORGE

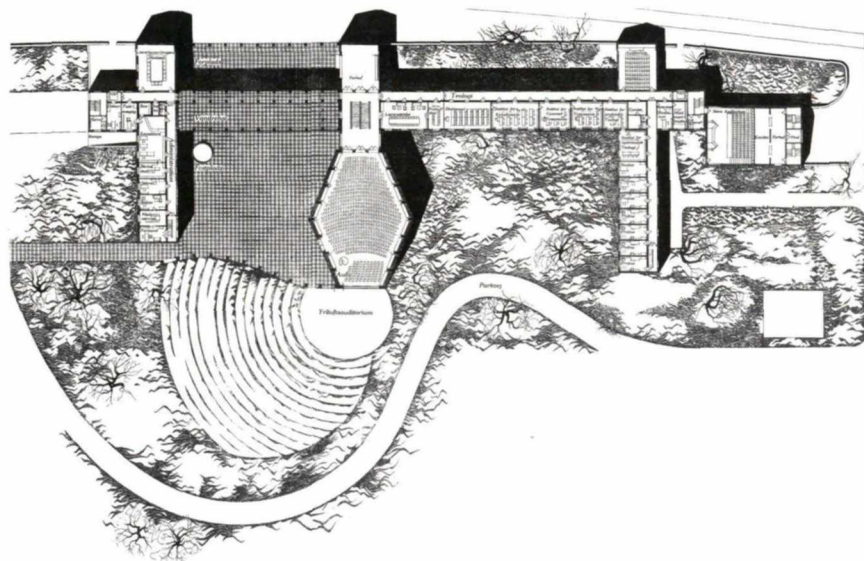
Hanssted Skole, Rødbyvej 2, Vigerslev, København.
F.C. Lund og Hans Chr. Hansen 1954–58.

1

2

Monumentalitet - en menneskelig fornødenhed

Af S. Giedion, F. Leger og I. L. Sert

*. . . Je donnerai Versailles,
Paris et Saint Denis,
Les tours de Notre Dame,
Le clocher de mon pays . . .
(Fra en gammel fransk sang)*

1. Monumenter er milepæle på menneskenes vej, rejst af mennesker som symboler på deres idealer, mål og handlinger. De er bestemt til at overleve den tidsalder, som skabte dem, og de udgør en arv til kommende slægter. De danner således et led mellem fortid og fremtid.
2. Monumenter er udtryk for menneskets stærkeste kulturelle behov. De skal tilfredsstille folkets evige trang til symbolsk at manifestere sin samlede styrke. De mest levende monumenter er de, som udtrykker bevidstheden om denne kollektive styrke – folkets styrke.
3. Enhver svunden tidsalder, som dannede et ægte kulturliv, havde magten og evnen til at frembringe disse symboler. Skabelsen af monumenter er derfor kun mulig i perioder, hvor der findes samhørighed og fælles kulturelle anskuelser. I Perioder, hvor man kun levede for dagen og vejen, har man været ude af stand til at skabe varige monumenter.
4. De sidste 100 år har været vidne til en devaluering af begrebet monumentalitet. Dette betyder ikke, at der savnes formelle monumenter eller eksempler på arkitektur, der foregiver at tjene dette formål, men de såkaldte monumenter fra vor tid er på få undtagelser nær indholdsløse. De repræsenterer slet ikke den moderne tids fællesskabsånd.
5. Monumentalitetens forfald og misbrug er den vigtigste grund til, at moderne arkitekter med overlæg har ringeagtet monumentet og reageret imod det.
Den moderne arkitektur måtte begynde fra bunden ligesom den moderne malerkunst og skulptur. Man tog først fat på de mere ukomplicerede opgaver, det funktionsbestemte byggeri som det jævne boligbyggeri, skoler, kontorhuse, hospitaler og lignende bygninger. I dag har man indset, at ingen bygning kan skabes som en isoleret enhed, hver eneste må indpasses i byens vældige plan. Der er ingen grænser mellem arkitektur og byplanlægning, ligeså lidt som mellem byen og egnen. Sammenhæng er her nødvendig. Monumenterne bør placeres som de mest magtfulde elementer i denne omfattende planlægning.
6. Vi er ved at gå ind i en ny fase. Efterkrigstidens forskydninger i nationernes hele økonomiske struktur må medføre en organisation af byernes samfundsliv, som i det store og hele hidtil har været negligeret.
7. Folket ønsker, at de bygninger, som repræsenterer dets sociale og samfundsmæssige liv, er mere end blot funktionalistiske. Det ønsker et udtryk for sin trang til monumentalitet, sin glæde og begejstring. Disse krav kan opfyldes ved hjælp af vore nye udtryksmidler, selvom det ikke er nogen let opgave. De væsentlige vilkår herfor er følgende:
Et monument, som skal være et fuldendt udtryk for planlægge-

Professor S. Giedion har sammen med maleren Fernand Leger og arkitekten I.L. Sert opstillet disse 9 punkter om monumentaliteten i en kommende arkitektur. Arkitekten 1948.

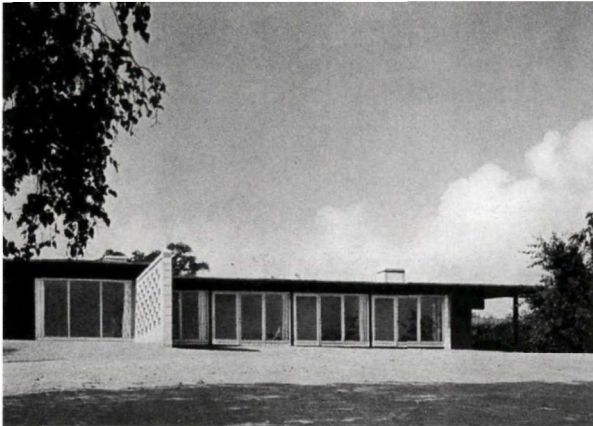
rens, malerens, billedhuggerens og havearkitektens intentioner, kræver et snævert samarbejde mellem disse. Dette samarbejde er imidlertid blevet forsømt i de sidste 100 år. Størsteparten af de moderne arkitekter er ikke blevet oplært i denne form for team-work. Man har ikke betroet dem monumentale opgaver. Som regel er de, der regerer og administrerer folket, selvom de er nok så geniale på deres specielle områder, indstillet som den jævne mand i deres kunstopfattelse. Ligesom hos manden fra gaden er der hos dem en splittelse mellem tanke- og følelsesliv. Følelseslivet hos de ledende i samfundet er uudviklet og stadig behersket af det 19. århundredes falske idealer. Dette er grunden til, at de ikke kan forstå vor egen tids skabende kræfter, som alene er i stand til at bygge de monumenter og offentlige bygninger, der kunne blive en naturlig del af de nye by-centre og være et sandt udtryk for vor tid.

Der må fremskaffes arealer til monumentalbygninger. Dette vil 8. være muligt, når vi giver os i lag med en planlægning efter store linier af byernes centrale dele, og når der ved denne planlægning tages hensyn til skabelsen af store åbne arealer i de saneringsmodne områder. I disse åbne arealer vil den monumentale arkitektur kunne få passende omgivelser (hvilket nu umuliggøres af jordmonopol og spekulationsudstyknings). Da vil monumentalbygningerne kunne brede sig ud, thi ligesålidt som træer og planter kan de tåle at sammentrænges, som det sker idag, på en tilfældig grund i et hvilket som helst kvarter.

Moderne materialer og ny teknik står til rådighed. Konstruk- 9. tioner af letmetaller, sammenlimerede bueformede trælameller, plader af forskellige stoffer i forskellige farver og størrelser og lette elementer f. eks. til lofter, der kan ophænges under store dragerkonstruktioner med næsten ubegrænsede spændvidder. Bevægelige elementer kan til stadighed forandre bygningernes udseende. Disse elementer sat i bevægelse af vinden eller et maskineri kan ved at ændre stilling og kaste varierende skygger frembringe nye arkitektoniske virkninger.

De store levende flader og brugen af farver og bevægelse i en ny ånd vil åbne nye og hidtil ukendte muligheder for malere og billedhuggere.

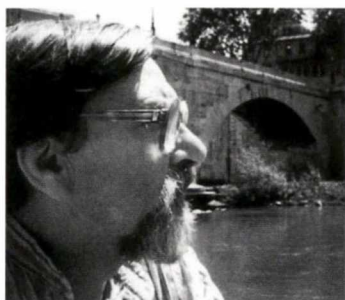
Naturens elementer, træer, planter, vand o. s. v. kan fuldende billedet. Vi kan skabe en arkitektonisk helhed af alt dette, af stenene, som altid har været brugt, af vor tids nye materialer og af farverne i al deres styrke, som alt for længe har været glemt. Landskaber formet af mennesker kan samarbejdes med den oprindelige natur; og alle led kan knyttes sammen til en ny og ubrudt helhed – som måske strækker sig over mange kilometer. Dette syn åbenbares for os fra luften, det kan betragtes både under en hastig overflyvning og fra en helikopter, der står stille i luften. Monumental-arkitekturen bliver noget andet end strengt funktionalistisk. Den vil have genfundet sine stemningsbårne værdier. Denne monumentale planlægning kan give arkitekturen og byplanlægningen den frigørelse og de nye skabende muligheder, som i det sidste årti allerede har kunnet spores i malerkunsten, skulpturen, musikken og poesien.

Hus ved Birkerød Sø, Halldor Gunnlågsson og Jørn Nielsen, 1957.

Eget hus, Gammel Hellebækvej, Helsingør. Jørn Utzon 1952.

JENS MOLLERUP 1916–1993

Ansv. redaktør 1.5.1948–1.4.1956

Jens Mollerup var arkitektensøn og gik den lige vej fra murerlære og Teknisk Skole til Kunstakademiets Arkitektskole, hvor han tog afgang i 1944. Skønt født og opvokset i Tyskland, hvor han havde planlagt at søge ind på Bauhaus-skolen, måtte han ved nazisternes magtovertagelse flytte til Danmark, og i stedet blev det Kay Fisker, der kom til at præge hans arkitektursyn. Efter ansættelser hos faderen T.W. Mollerup, Tage Pullich, Fr. Wagner, Gunnar Glahn og Preben Hansen etablerede han egen tegnestue i 1948, nogenlunde samtidig med tiltrædelsen som redaktør af Arkitekten. Mollerups produktion omfatter en del énfamiliehuse, bl.a. hans eget hus, Paradiskroen 3 i Holte (1951), fire huse på Biskop Svanes Vej i Birkerød (1953), Geelsmarken 17 B, Holte (1955), Øster Paradisvej 21 sst. (1957), på Mårevej i Villingebæk (1958, senere tilbygn.), og to huse på Vester Paradisvej i Holte, nr. 133 og 143 (1958). Mollerup skrev også flere bøger, bl.a.: Skål De bygge hus? (i to udgaver, 1953 og 1956), Butikker (1957), Husbygningsmaterialer (1967, 1974, 1980 og 1991), Byggevarer (i syv hæfter 1972–80) og Arkitekturhistorien baglæns (1992).

(Fortsættes)

neriske kvaliteter var blevet forsømt: Rytme, dominans, proportioner, dekoration, farve. Og denne mangel blev stærkt kritiseret af den unge generation. Heiberg så mange tendenser i samtiden på en reaktion: Gamle funktionalistveteraner som Oud, Lurçat og Mart Stamm arbejdede nu med monumentalt aksefaste og rigt udsmykkede anlæg, og det var igen blevet god tone at 'realisere sig selv' i kunstnerisk henseende. Men det rokkede ikke ved at funktionalismen var en progressiv bevægelse, »fordi den svarer til vor egen tid og har gjort op med mange fortidslevninger i arkitekturen fra en førkapitalistisk tid«. Dens svagheder og mangler var fænomener, der også karakteriserede hele vor samfundsorden. Men Heiberg havde rigtignok en skjult dagsorden. Han skulle mellem linierne forsvare Stalins arkitekturprogram, der klart tenderede mod en pompøs nyklassicisme, som ikke lod adelen noget efter.

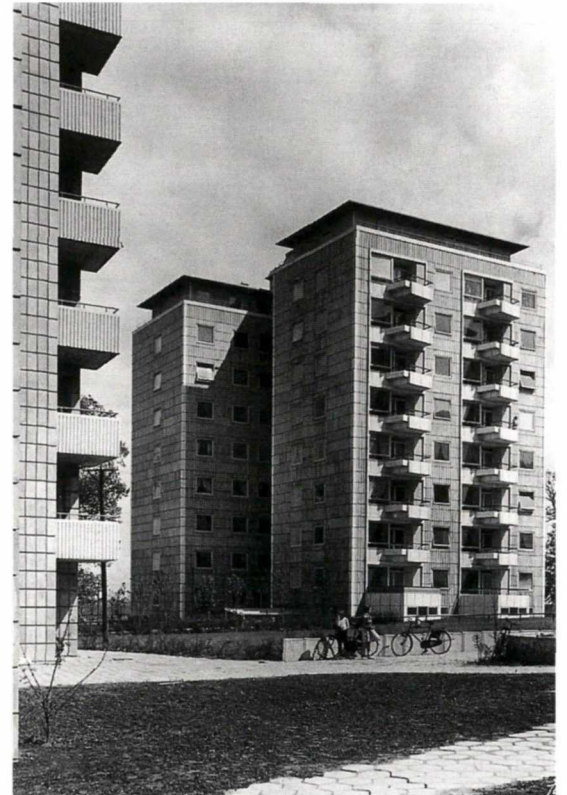
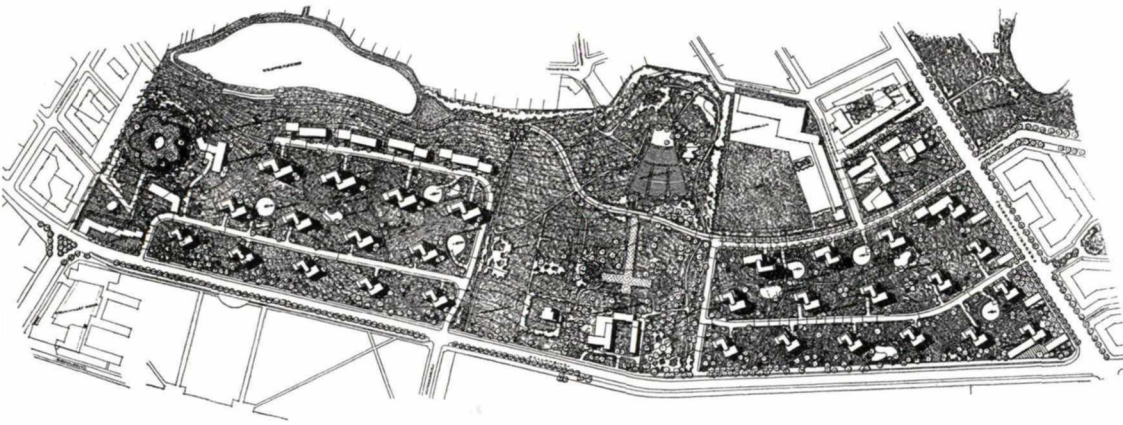
I et dobbelt månedshæfte i 1950 opsummerede Kay Fisker den internationale arkitekturdebat og funktionalismekritikken, der netop indledtes i 1948 med internationale symposier og artikler i bl.a. Architectural Review og Progressive Architecture. Anledningen var tilsyneladende nogle spredte indtryk af amerikansk arkitektur, den såkaldte Bay Region-style, men i virkeligheden var udgangspunktet januar-nummeret af Architectural Review, der under temaet *the functional tradition* gjorde et fremstød for en funktionel arkitektur. Fisker var begejstret og oversatte straks begrebet til »Den funktionelle tradition«, som er artiklens titel. A.R.s temahæfte var en bedrift, selv om det udelukkende begrænsede sig til det synspunkt, at udseendet af landet og byerne i fremtiden primært ville blive præget af byplanlægningen, trafikken, erhvervene og af hverdagens brugsting frem for af de egentlige huse. Fisker advokerede for at anlægge lignende sunde og rigtige synspunkter på husene og lagde selv for, i klar opposition til Giedion, samt citerede Thomas Creighton, redaktøren af Progressive Architecture, for håbet om at vor tids monumenter måtte blive boliger, hospitaler og skoler til brug for hele samfundet, for alle befolkningslag – ikke paladser, templer og triumfbuer for kejsere og aristokrater, for nazistiske eller fascistiske »gangs«. Længere væk var krigen jo ikke. Men ellers var det William Wurster og Richard Neutra, artiklen samlede sig om, og hos dem fandt Fisker »en levende og frodig arkitekturopfattelse, fri for formalisme, vokset frem af en sund menneskelighed og en stærk og positiv social forståelse, den eneste basis for en nutidig bygningskunst« (1950: M 69–100). Neutra fik i øvrigt en artikel for sig selv i det følgende månedshæfte (1950: M 101–120).

Den heftige internationale debat om monumentalitet, funktionalismens sterilitet, The new empiricism, der særlig blev hæftet på svensk og dansk arkitektur (af Giedion hånende omdøbt til The new escapism), Bay Region-style og marxistisk arkitektur afstedkom dog ikke de store reaktioner i bladet. Det gjorde derimod en leder i efteråret 1951, hvori Mollerup angreb den stadigt voksende militærmaskine, den kolde krigs uhæmmede oprustning, på baggrund af nedstyrtende militære fly på øvelse, der forårsagede ødelæggelser og i flere tilfælde lem-læstelser og død for civilbefolkningen. Nogle dage forinden var en militærmaskine styrtet ned i Ringsted, og denne legen krig fik Mollerup til at kræve en drøftelse af, hvordan man beskyttede den sagesløse civilbefolkning mod sådanne belastninger. Det burde undersøges, om militærets dispositioner ved beslaglæggelsen af civile arealer og bygninger var i overensstemmelse med de civile dispositioner; det var utåleligt, at de ikke tog hensyn til det øvrige samfund. »Civilbefolkningens inddragelse i den moderne krig er en frygtelig udvikling, men lad os da gøre alt for at beskytte den mod følgerne af krigsforberedelser.« Desværre havde han glemt at sætte sine initialer under, og ikke mindst dette forhold fik flere af A.A.s medlemmer til at reagere. Ib Lunding og Volmar Drosted fandt, at artiklen kogte af indeklemt had til anderledes tænkende, og gik så vidt som til at forlange redaktøren suspenderet – bestyrelsen måtte understrege, at lederen ikke gav udtryk for arkitektstandens opfattelse, samt pålægge redaktionsudvalget at forhindre lignende episoder i fremtiden. Men denne reaktion satte for alvor brand i medlemskredsen, og en strøm af læserbreve rykkede Mollerup til undsætning, bl.a. fra Bjørn Bind-slev, Axel G. Jørgensen, Poul Erik Skriver, Ole Thomassen, Ejnar Ørnsholt og Hans Henning Hansen. Ingen kunne være i tvivl om, at den ansvarshavende redaktør havde ansvaret for de ledende artikler, og alle fandt de den både saglig og uden det partipolitiske sigte, som kritikerne forsøgte at tillægge den. Tværtimod havde artiklen rejst spørgsmål af den allerstørste vigtighed, som klart krævede bestyrelsens stillingtagen. Den fik man dog ikke, og sagen endte med en formel 'næse' til Mollerup, der forholdt sig tavs. Meget tyder på, at

Modstående side: Ved Bellahøj, København. Tage Nielsen, Mogens Irming, Eske Kristensen, Edvard Heiberg, Karl Larsen, Ole Buhl, Harald Petersen, Dan Fink, A/S Dominia, Stadsarkitektens Direktorat. 1950–56. Byggeriet var en nyskabelse med sine bærende skille-vægge af uarmeret beton og facader støbt med en let armering.

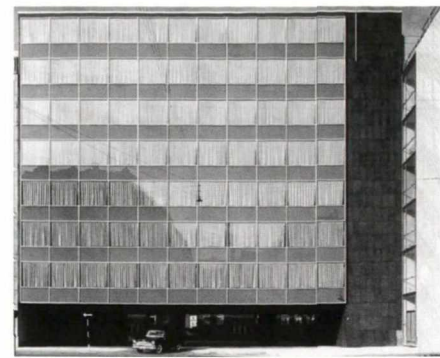
Høje Søborg, Gladsaxe. Poul Ernst Hoff og Bennet Windinge, 1949–51.

ERIK HANSEN

Mødrehjælpen, Strandboulevarden 127, København.
Kay Fisker, 1953–54.

D&W FOTOTEKNIK

Kontorbygning for A. Jespersen & Søn, Nyropsgade 18, København. Arne Jacobsen, 1952–55.

Endvidere adskillige artikler, kronikker og afhandlinger i dag- og fagpressen.

I perioden 1964–86 underviste Mollerup på Byggeteknisk Højskole i København, hvor han var fagleder i materiallære 1967–75 og kst. afdelingsleder 1975–83. Han har endvidere undervist på Kunstakademiets Arkitektskole 1974–82 og på Technische Universität Dresden, Sektion Architektur 1976–89, hvor han tillige var gæsteprofessor i 1985, 1987 og 1989.

Mollerups klare sociale og moralske holdninger til arkitektfaget, parret med stor omhu og pålidelighed kom til at præge tiden som redaktør af Arkitekten, men nok så væsentligt var hans forfatterskab og især det pædagogiske virke på Byggeteknisk Højskole med byggeteknik som speciale.

Nekrolog i Arkitekten 13, 1993, p. 460.

hans tillid til ytringsfriheden var rystet, og sagen lagde de første kim til en stadig mere forbitret polarisering mellem liberale og reaktionære kræfter i foreningen. Trods opbakningen blev hans stilling bestandig sværere i de kommende år, efterhånden som koldkrigsstemningen bredte sig til alle dele af samfundet (1951: U 177, 188, 207f).

Hadde bestyrelsen ikke gjort nogen heldig figur i Mollerupsagen, var det ikke uden grund, at man for enhver pris søgte at undgå konfrontationer. Der var nemlig langt vigtigere ting på spil: Ikke mindre end oprettelsen af Danske Arkitekters Landsforbund ved en samling af Akademisk Arkitektforening, der var stiftet i 1879, og Dansk Arkitektforening, stiftet 1886. De to foreninger havde efterhånden måttet erkende at have så mange erhvervsmæssige og faglige problemer tilfælles, at en samling i én organisation ville betyde en værdifuld koncentration af kræfterne. At komme til denne konklusion havde ikke været let, fra begge sider var der indædt modstand mod ideen, men ikke mindst Hans Erling Langkilde havde igennem længere tid indset, at man som stand ikke kom nogen vegne, hvis man ikke kunne optræde som én organisation over for myndigheder og politikere. Landsforbundet var en realitet pr. 1. januar 1952, det samlede medlemstal var herefter oppe på ca. 1600, og Langkildes indsats blev hædret med A.A.s æresmedalje (1951: U 219, 1952: U 1-3, 17).

En konsekvens af sammenslutningen var, at Ansatte Arkitekters Råd blev oprettet – over halvdelen af A.A.s medlemmer tilhørte nemlig denne kategori, og der var behov for at få styr på ansættelses- og lønningsforhold. Ifølge Rådets første leder, Erik Allin, var der dog ikke tale om et politisk redskab: »Man må ikke vente sig revolutioner i rådets kølvand, men

indstille sig på den mindre sensationsprægede evolution, hvor opgave efter opgave tages op. Rådet vil se det som sin sidste og fornemste opgave at overflødig gøre sig selv.« Det var så vist ikke en fagforeningsmand, der talte (1952: U 130f).

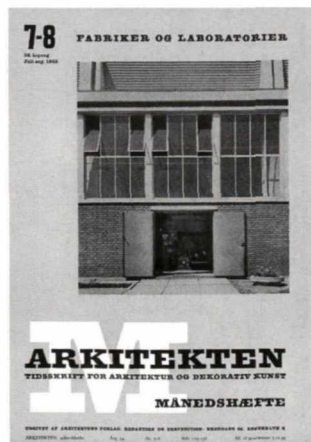
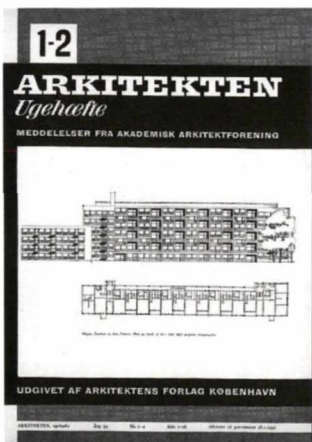
Ved Landsforbundets oprettelse overgik endvidere Akademisk Arkitektforenings Byggeudstilling til at være institutionen Byggecentrum, i erkendelse af at byggeudstillingen fra blot at være en permanent materialeudstilling mere og mere var gået over til at være en egentlig oplysningscentral for byggeriet, hvor både arkitekter, håndværkere og bygherrer henvendte sig. Samarbejdet med byggecentre i Glasgow, London, Paris, Rotterdam, Stockholm og Zürich var allerede etableret, og man havde efterhånden fået oparbejdet en stor samling fagtidsskrifter, håndbøger, specialkataloger, brochurer og emnekartoteker over byggelitteratur, der fremkom verden over. Den hidtidige leder, arkitekt Kai Christensen, blev nu også adm. direktør, og der var store planer for fremtiden. De skulle snart vise sig at kunne bære (1952: U 3).

Allerede før årsskiftet havde redaktionen varslet en udvidelse af ugehæftet pr. 1.1. til 8 sider pr. nummer, trods voldsomme prisstigninger på papir m.m. Men visse omlægninger samt overgang til en billigere papirkvalitet ville kunne skabe mulighed for et mere fyldigt og aktuelt blad. Nye medarbejdere skulle sikre en bredere dækning af arkitekturkritik, bygningshåndværket, de bildende kunster, arkitekturhistorie, boligpolitik, byggeriets rationalisering, lovgivning, kunsthåndværk og kunstindustri samt nye byggematerialer, og meddelelser fra Boligministeriet, SBI, Standardiseringsrådet og byggemyndighederne skulle fremover flyttes fra annoncesiderne til de egentlige tekstsider.

I det ydre blev omlægningen markeret med en ny forside, tegnet af arkitekt Claus Achton Friis. Det sepiabrune layout var konventionelt og trist, slet ikke den festlige nyskabelse man havde ventet sig, og efter et halvt år blev det droppet.

Den bekvemme anledning var, at Arkitekten pr. 1. juli 1952 overgik til at være medlemsblad for landsforbundet, idet Dansk Arkitektforenings tilknytning til bladet Bygmesteren pr. denne dato blev ophævet. Herefter var det samlede oplag pr. år ca. 235.000, svarende til 3700–4000 pr. nr. En ny og lettere forside blev tegnet af Hans Hansen (1951: U 220, 1952: U 209).

De nye forhold gav også anledning til en nyskabelse, som medlemmerne modtog med begejstring: Udgivelse af et årligt jule- og nytårshæfte, hvor muntre og alvorlige artikler mellem hinanden blev blandet med viltre og skæve indfald til alminde-

KELD HELMER PETERSEN

F.L. Schmidt & Co., København. Palle Suenson, 1952–57.

lig morskab. Den uhøjtidelige driven gæk med sig selv og alle autoriteterne bragte den hedengangne 3. December-forening i kærlig erindring, og opfindsomheden ville ingen ende tage, når det gjaldt om at udlevere den ellers så selvhøjtidelige forenings koryfæer til egen moro. Traditionen fortsatte, dog med aftagende munterhed, frem til 1958, da Poul Erik Skriver åbenbart mente, at spøgen var drevet tilstrækkelig vidt.

Den byggetekniske udvikling begyndte for alvor at tage fat i 50ernes begyndelse, og den faste rubrik »Byggeteknisk orientering« blev introduceret i begyndelsen af 1953, i samarbejde med Byggecentrum. Samtidig præsenterede Mollerup et ultimativt eksempel på et hus, sammenstillet af industrielt fremstillede standardbyggevarer: Charles Eames' eget hus i Californien, baseret på standardprofiler, gitterdragere og ståltagplader. Det blev et af de mest beundrede eksempler på moderne amerikansk arkitektur, et levende udtryk for funktionalismens bæredygtighed (1953: U 11–13).

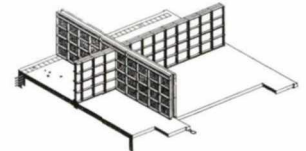
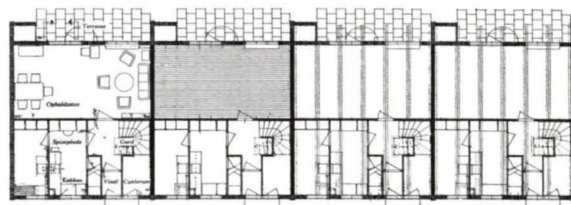
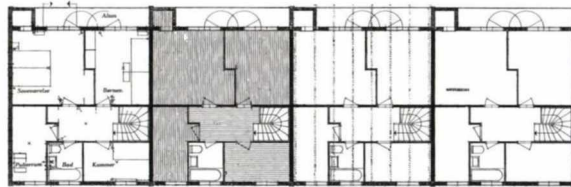
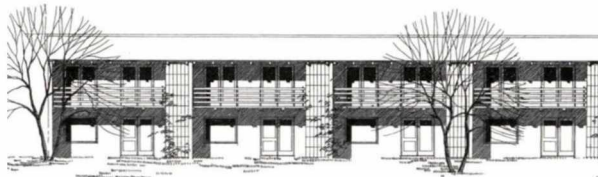
Men også herhjemme var der ved at komme gang i byggeriets industrialisering, og samme år kunne Eske Kristensen publicere den banebrydende rækkehusbebyggelse Hvidovrebo Afd. VII, der var planlagt og gennemført som et totalt betonelementbyggeri. Projektet vakte betydelig opsigt, ikke kun på grund af den utraditionelle byggemåde, men fordi man her havde vist, at det var muligt at bygge lige så gode og lige så billige boliger med ufaglært arbejdskraft som med de traditionelle byggemetoder (1953: U 125–32).

Mollerup havde sine fjender i foreningen, og det morede ham ikke at skulle veje alle sine ord på en guldvægt, før de kom på tryk – sagen fra 1951 var ikke glemt. Skønt ikke partipolitisk aktiv, men dog afgjort på venstrefløj, var han træt af mistænkeliggørelsen, og den bestandige kamp med en skrantende økonomi fik ham i starten af 1955 til at meddele sin snarlige afgang. Officielt fordi hans private arkitektvirksomhed lagde stigende beslag på ham.

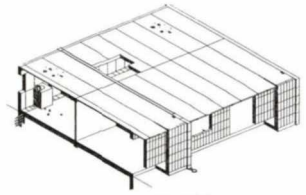
Sagen var naturligvis blevet forberedt gennem nogen tid. Allerede under en orlovsperiode i 1954 havde han haft Poul Erik Skriver inde som afløser, fra 1. oktober 1955 som fast medarbejder og fra årsskiftet som medredaktør. Ved afgang den 1. april glædede Mollerup sig over, at Arkitekten aldrig havde været et trist foreningsorgan, men et arkitekturtidsskrift for hele standen, hvor redaktøren i sagens natur ikke kunne være blot og bar foreningsfunktionær, men selv måtte stå midt i det praktiske liv. Og derfor gik han – med salutten: »Vær-sågod Skriver, nu er det din tur« (1956: U 8, 116).

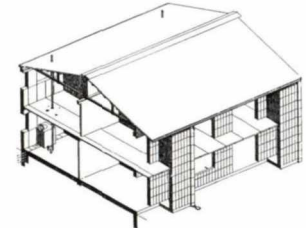
Inde med indkørsel, udsidet

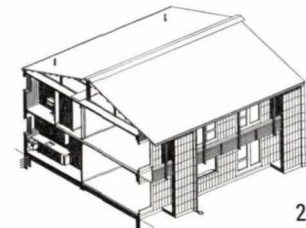
Støttestræbe, forskalling til grovbetonkilerum opstillet

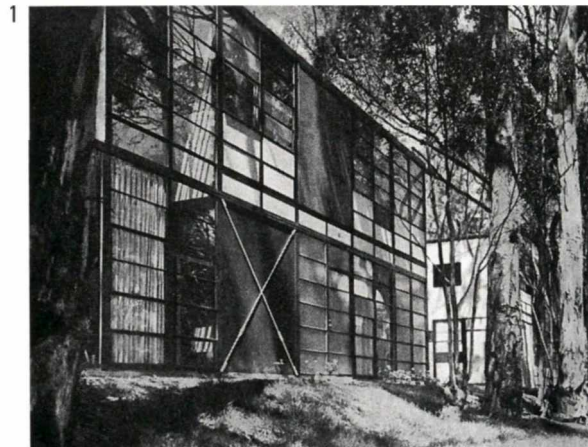
Ydervæggelementer opstillet og støttestræberne løftet på plads

Tagkonstruktion, tag oplagt, faldstammer m. m. opstillet

2

1

Den byggetekniske udvikling tog for alvor fat i 50ernes begyndelse. Mollerup viste Charles Eames' eget hus i Californien (1) som et ultimativt eksempel på et hus bygget af industrielt fremstillede standardbyggevarer baseret på standardprofiler, gitterdragere og ståltagplader. Samme år kunne Eske Kristensen publicere den banebrydende rækkehusbebyggelse Hvidovrebo Afd. VII (2), der var planlagt og gennemført som et totalt betonelementbyggeri. Arkitekten Ugehæfte 1953.

X

SKRIVERS PERIODE. 1956–1982

AF KIM DIRCKINCK-HOLMFELD

Ved indgangen til 1956 satte Poul Erik Skriver sig i redaktørstolen, og dér sad han godt. Selv havde han vel ikke forventet, at Arkitekten i de næste 27 år skulle være under hans redaktion, ikke mindst fordi bladet ved hans overtagelse var i store økonomiske vanskeligheder. Hos trykkeriet Bianco Luno havde man oparbejdet et års kredit, og det meddelte, at kreditten ikke kunne strækkes yderligere; så bladet var truet, medmindre Arkitektforeningen kom til økonomisk undsætning. Det bekom ikke foreningen vel, så 1956 blev brugt til at finde en vej ud af misøren. Det førte meget store ændringer med sig.

Hidtil var Arkitekten kommet i to-holds drift, nemlig ugehæftet, som omhandlede faglige og politiske spørgsmål, og månedshæftet, der viste færdiggjorte projekter, overvejende hjemlige med afstikkere til interessante huse i udlandet.

Skriver omlagde ugehæftet til et 14-dages blad, Arkitekten, og udskilte månedshæftet i et nyt, men abonnementsbaseret blad, Arkitektur. For så vidt kunne man sige, at han skar ned på ydelsen til AA/DAL, men med omlægningen til 14-dages bladet, der var på 20, nogle gange 24 indholdssider + annoncerider, blev Arkitekten til et mere magasinagtigt tidsskrift, hvilket ser ud til at have bekommet læserkredsen vel.

Årsagen til nydannelsen var også, at redaktøren havde fundet et trykkeri, nemlig Krohns Bogtrykkeri, som var villig til at give Arkitektur ét års kredit! Så kunne abonnementsindtægterne herfra afdrage på gælden til Bianco Luno.

Kunststykket lykkedes, men det var med tilbageholdt åndedræt, at redaktionen så den alt for langsomme abonnementsfremgang på det nystartede tidsskrift. Redaktionen havde i Mollerups periode bestået af ham selv og redaktionssekretær Ruth Stilling, der i hans orlovsperiode faktisk havde lavet bladet alene. Hun forlod stillingen i 1957 for at vende tilbage i 1978. I stedet tiltrådte indretningsarkitekt Christian Enevoldsen, der dels blev redaktør for et stærkt opprioriteret møbel- og indretningsområde, dels forestod bladenes layout. Enevoldsen havde været medlem af bladet Mobiliars redaktion, og han startede i forlagets regi et nyt tidsskrift for møbel- og rumkunst »Spatium«, der imidlertid kun fik en kort levetid.

Skrivers satsning gik godt, blandt andet fordi en ny annoncerechef, Bertel Barnholdt, havde et legendarisk tag på annoncerne. Fra 1957 gik det fremad med annoncesalget i et sådant omfang, at læserne i slutningen af 60'erne klagede over, at de ikke kunne finde det redaktionelle indhold for annoncer. Højkonjunktoren reddede bladet, og økonomien blev konsolideret under det første ti-år af Poul Erik Skrivers ægide.

Før omlægningen

Tiltrædelsen i 1956 havde ellers været særdeles diskret. Kun en notits på side 8 i årgangens første ugehæfte, der også fortalte, at Skriver havde været redaktionssekretær for Byplan fra 1948 og følgelig havde redaktionel erfaring. Ellers rakte Mollerups redaktion et stykke ind i 1956, og han skrev da også lederen i det første nummer, der påpeger arkitekternes samfundsmæssige ansvar og ikke mindst bredden i opgaverne.

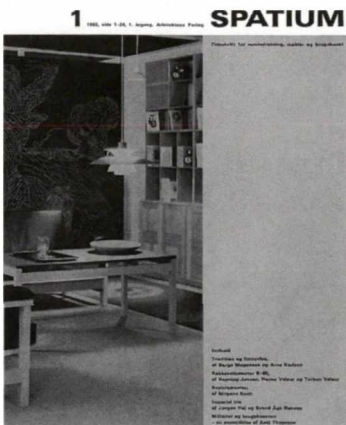
Lederens hovedærinde var gøre op med de klynkehoveder, der beklagede sig over, at arkitekterne var blevet pålagt regnskabspligt! Det placerede efter deres opfattelse arkitekter blandt sagførere, læger og forretningsfolk og ikke længere blandt kunstnere og litterater. »Men det er hverken staten eller noget fremmed 'man' der placerer os, det er de opgaver, vi har påtaget os at løse,« lød Jens Mollerups slutreplik til arkitekterne med de flagrende kunstnerærmer (1956/1).

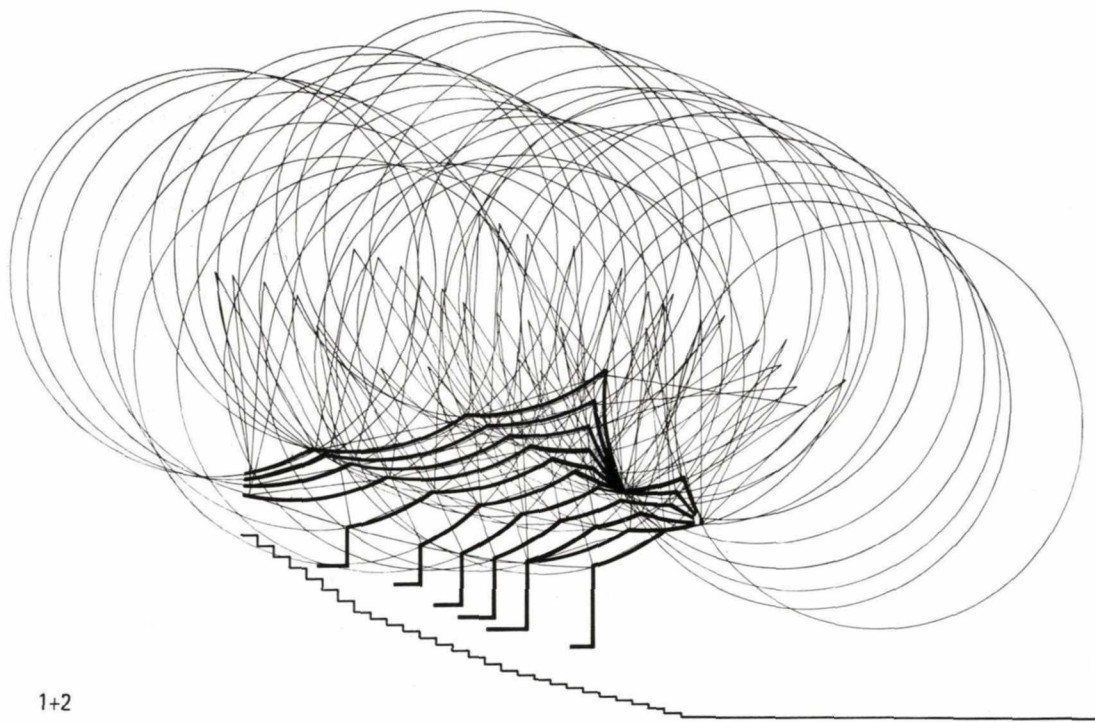
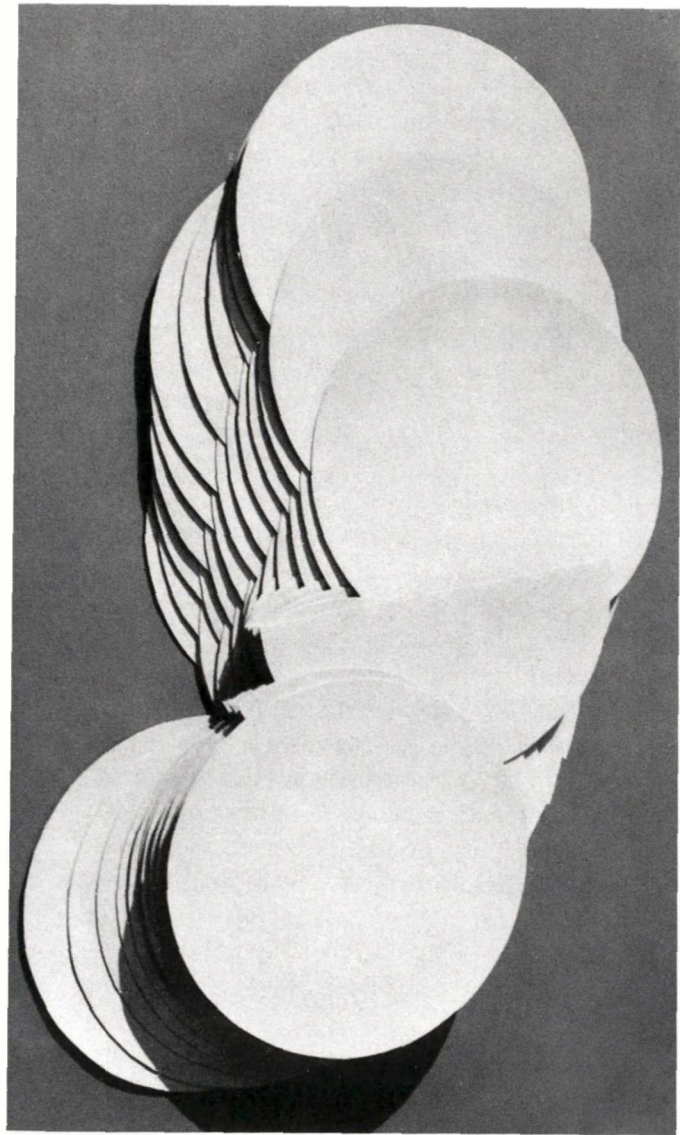
I øvrigt udspandt der sig en mægtig holmgang, fordi Finansudvalgets formand Jensen Broby i et radiointerview havde betegnet arkitektstanden som snyltere. Han besværede sig over, at statens byggerier blev for dyre, navnlig fordi arkitekterne skulle være et fordyrende mellemlid mellem bygherre og entreprenør. I en leder i Arkitekten bliver der slået til lyd for et sagsanlæg imod folketingsmanden, og i 1956/101 skrev forbundets formand Flemming Grut: »Vi har nærmest måttet få det indtryk, at man i dag kan sige næsten hvad som helst om arkitekterne og være sikker på at tage kegler i vide kredse af befolkningen. [...] Man har ligesom en fornemmelse af, at der i vide kredse bæres på et nag til arkitekterne; et nag som straks bliver til bifald og skadefryd, når nogen prøver på at dukke os.«

Arkitektforeningen lagde sag an, og føljetonen afsluttes med dommen over Jensen Broby (1956/281): »Sagsøgte findes

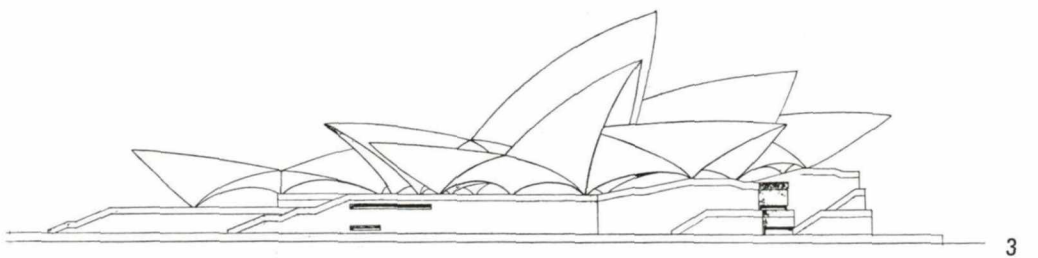
Modstående side: Jørn Utzons 1. præmieprojekt til den internationale konkurrence om Nationaloperaen i Sydney (3–5). Dommerkomiteen har tilsyneladende fra starten været klar over betydningen af det bygningsværk, den blev præsenteret for: »Tegningerne til dette projekt er så enkle, at de ligefrem kan forekomme skematisk. Ikke desto mindre er vi, når vi gang på gang er vendt tilbage for at studere disse tegninger, blevet overbevist om, at de vil kunne danne grundlag for et af verdens store bygningsværker.« Arkitektur 1957.

I Zodiac 14 bragtes de geometriske principper, Utzon havde udviklet til loftet i salene (1+2) (gengivet i Arkitekten 1965). Disse og mange andre af Utzons detaljløsninger blev som bekendt aldrig realiseret.

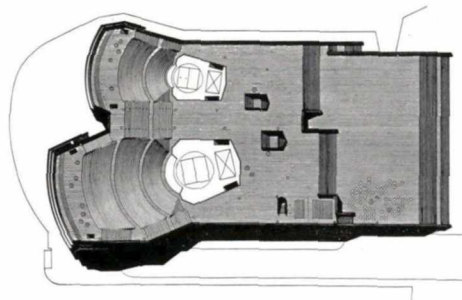

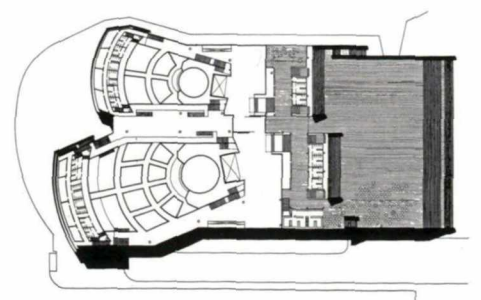
1+2

3

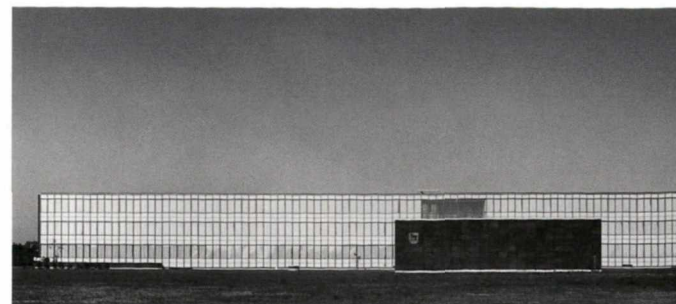
4

5

Tårnby Rådhus, Amager Landevej 76, Tårnby. Halldor Gunnlågsson og Jørn Nielsen, 1957–59. Foto: Jørgen Hegner Christiansen.

Rødovre Rådhus, Rødovre Parkvej, Rødovre. Arne Jacobsen, 1955. Foto: Strüwing.

at have overtrådt ytringsfrihedens grænse, hvorfor den æresfornærmende sigtelse er strafbar i medfør af Straffelovens § 267«. Han blev straffet med fire dagbøder à 25 kr. og 200 kr. til Landsforbundet til dækning af sagens omkostninger.

Lederskribenten kan næsten ikke bare sig for at hovere, men skriver lidt skinhelligt: »Vi er alle skatteborgere, og kan som sådanne kun være interesserede i, at Staten sparer på de rigtige steder. Men at spare på sagkyndig bistand ved bygge- og anlægsopgaver er ikke det rigtige sted [...] Den form for sparsommelighed, der består i at spare på skillingerne og lade daleren rulle, kan arkitekterne ikke tilslutte sig.«

Det var en dom, der kunne bruges, og som medvirkede til at cementere det nydannede arkitektforbunds autoritet.

Den sidste årgang af ugehæftet er varieret til det underholdende, selv om Max Brüel kritiserer den nye redaktør: »Layoutet er som et almindeligt fagforeningsblad, vi mangler blot det månedlige billede af bestyrelsen. [...] Men hvorfor må hæftet ikke være pænt og fikst sat op? Hvorfor går man i det hele taget i en bue uden om det bedre?« (1956/32).

Redaktøren replicerer: »Det gør ikke noget, at man sætter idealerne lidt højere end Max Brüels 'pænt og fikst'.«

Men man aner en konflikt.

En ny generation af æsteter er dødtrette af funktionalisternes opmålerier: »Nu er ganglinier og servietskuffer i køkken-skabene moderne, uforståeligt nok, da enhver form for standardisering i arkitekturen normalt hænges ud som formalisme. En dag har vi et opbud af køkkenvindues- og dørspecialister, sikkert en praktisk anvendelse af alle de middelmådige; det giver mere at lave for de rigtige arkitekter,« er én af Max Brüels pointer.

Redaktør Skrivners sociale engagement fornægter sig ikke; han bruger læge Vagn Christensens doktordisputats om sygeligheden i dårlige boliger som afsæt for et krav om sanering af slumkvarterer og bortskaffelse af bolignøden. Argumenterne er hårdtslående: »Nedskæring af boligbyggeriet kan ikke være udtryk for sund national økonomi. Det må være udtryk for et dårligt husholdningsbudget, der levner en del af familien kår, som tåler sammenligning med kårene i koncentrationslejrene« (1956/209).

Det nye Arkitekten

»En klassiker i ny iscenesættelse« hed lederen, der introducerede det forvandlede Arkitekten. Gunnar Biilmann Petersen havde tegnet forsiden og titelbladet, der »er befriet for alt

overflødigt udstyr, som kan være trættende at møde hver 14. dag.« (Den var så kedelig, at den snart efter blev ændret. 1957/1.) Derimod afstod redaktøren klædeligt fra en programmerklæring: »Men hvad med indholdet? Det er let at lave et smukt program – men svært at holde det.«

Hvad der ikke fremgår er, at arbejdsdelingen imellem tidskrifterne Arkitektur og Arkitekten med tiden fører med sig, at præsentationen af dansk nybyggeri helt eller næsten helt fjernes fra Arkitektens spalter, et forhold, der fra tid til anden har givet anledning til kritik. Men i de første årgange er denne arbejdsdeling noget uklar, f.eks. bringes Erik Christian Sørensens hus på Smutvej i Arkitektur, mens hans Villa Østerstrand i Vedbæk placeres i Arkitekten.

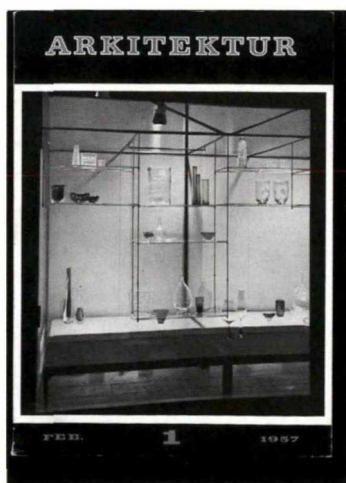
Ole Wanschers mægtige værk om møbelkunsten anmeldes af Esbjørn Hiort i Arkitektur og hørte vel retteligt hjemme i Arkitekten. Måske, men det er mere diskutabelt, burde også Erik Chr. Sørensens vigtige artikler »Om Form« og »I Rum« have været anbragt i Arkitekten, men sandsynligvis var det tanken at gøre Arkitektur til et forum for diskussion af arkitekturens formale aspekter snarere end de sociale, for en af tidens største og mest gennemtænkte sociale bebyggelser, Steen Eiler Rasmussens Tingbjerg, var ikke fin nok til Arkitektur, men vises med syv sider i Arkitekten 1958/126.

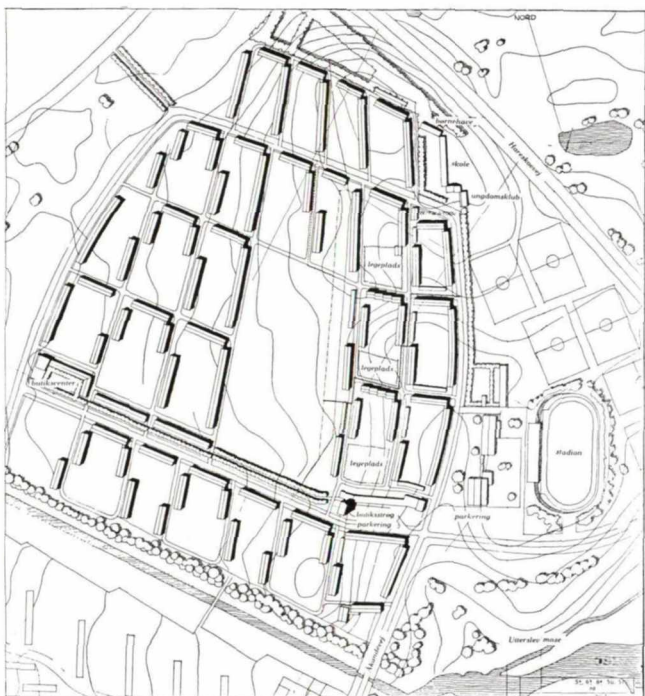
Til gengæld er Utzons førstepræmieprojekt (1957) til opera-huset i Sydney at finde i Arkitektur. Formentlig har redaktionen ledt efter sager af interesse ud over den lokale andedam og placeret dem i det nye blad, som forsigtigt forsøger sig på den internationale arena. Det har engelske billedtekster, og væsentlige artikler oversættes en gang imellem.

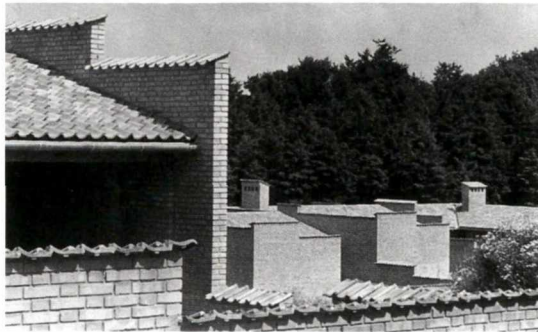
'Skal – skal ikke' satse internationalt synes dilemmaet at have været, for der ofres en del plads på enfamiliehusene i Arkitektur (stadig statslånshuse), som nu låner udtryk fra den internationale modernisme blandt andet med store glaspartier og flade tage.

Denne formmæssige udvikling suppleres pædagogisk i Arkitekten med byggetekniske bidrag bl.a. af civilingeniør Bent Rasmussen med artiklen: »Er det horisontale tag en uheldig udvikling?« (1957/12). Han konstaterer, at der mindst skal være en taghældning på 1:40, for at taget skal holde. Han advarer mod det vandrette built-up-tag, der ganske vist har vist sin

Modstående side: Tingbjerg, boligbebyggelse i Husum. Hovedansvarlig for bebyggelsesplan såvel som bygningernes udformning er Steen Eiler Rasmussen. Arkitekten 1958.

*Kingohusene, Kingosvej, Helsingør. Jørn Utzon, 1958–60.
Foto: Keld Helmer-Petersen.*

duelighed i USA, men som i det barske danske klima med de mange frysepunktpassager kan give grimme overraskelser. Han støttes delvis af ingeniør Ib S. Kløcker Nielsen, der imidlertid også går ind for vandrette built-up-tage, og dermed har arkitekterne måske alibi i orden? (1957/108).

Det rationelle

Byggeriets rationalisering og billiggørelse og byggeriets teknik optager megen plads i de år; bl.a. anmelder Dan Fink »Dansk modulordning for byggeri, særligt boligbyggeri«, hvis samlede 50 sider betegnes som et »digert værk« (1956/10). Med Svend Eske Kristensen som formand og Edvard Heiberg som sekretær barslede 'moduludvalget' med den første modulordning, der indeholder »principper, som skal knæsesættes ved standardisering for at resultere i forenklet byggepraksis«.

Kanonerne til byggeriets industrialisering er ved at blive kørt i stilling.

Jean-Jacques Baruéll støtter op om byggeriets billiggørelse, der jo også handler om at udvide byggeperioden. Hans artikel »Vinterbyggeri i Finland« skal vise, at man selv i det kolde Nord kan bygge god arkitektur om vinteren. Alle viste byggerier har Alvar Aalto som arkitekt (1956/89).

Det var rationaliseringstankens årti, og det gav sig udtryk i artikler om »rationelle butikker i nye bebyggelser – fødevarer-torvet« (1956/65) eller 'modulrektangler' som planlægnings-element i enfamiliehuset: Ét modulrektangel på 2,25 x 3 m = 1 persons minimumsbehov m.m.fl.

Her ligger en begyndelse til det typehus, som i 60'erne så grundigt skulle slå arkitekterne af banen, hvilket de selv forudaner i 1957, da de for arkitekter meget gunstige statslånsordninger er på vej til at blive afskaffet. Formanden Flemming Grut fortæller (1957/97ff), at Boligministeriets produktivitet-fond har stillet 110.000 kr. til rådighed til undersøgelse af en række principielle spørgsmål vedr. den mest fordelagtige udformning af enfamiliehuset. Det er starten på Arkitekternes Typehuskontor, hvis leder bliver Philip Arctander. »Kodeordet for denne sag er 'typehuset'. Spørgsmålet om udarbejdelse af typetegninger for småhuse har beskæftiget arkitektorganisationen, så langt tilbage som jeg kan huske – ja, længe før min tid. Akademisk Arkitektforenings Tegnehjælp, som blev etableret af Nyrop og Holsøe i 1908, var et forsøg på at komme den lille byherre til hjælp,« fortsætter Grut. Arkitekternes Typehuskontor rakte således en lillefinger til de mange nystartede typehusforetagender, der til gengæld tog hele armen! En

Louisiana, Gl. Strandvej 13, Humlebæk. Jørgen Bo og Vilhelm Wohlert, 1958 (udvidet 1976–77, 1990 og 1998). Foto: Jesper Høm.

stakket glæde er måske, at mange af kontorets forslag stadig genfindes i danske typehuse.

Statens Byggeforskningsinstitut

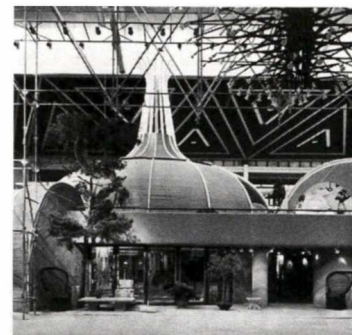
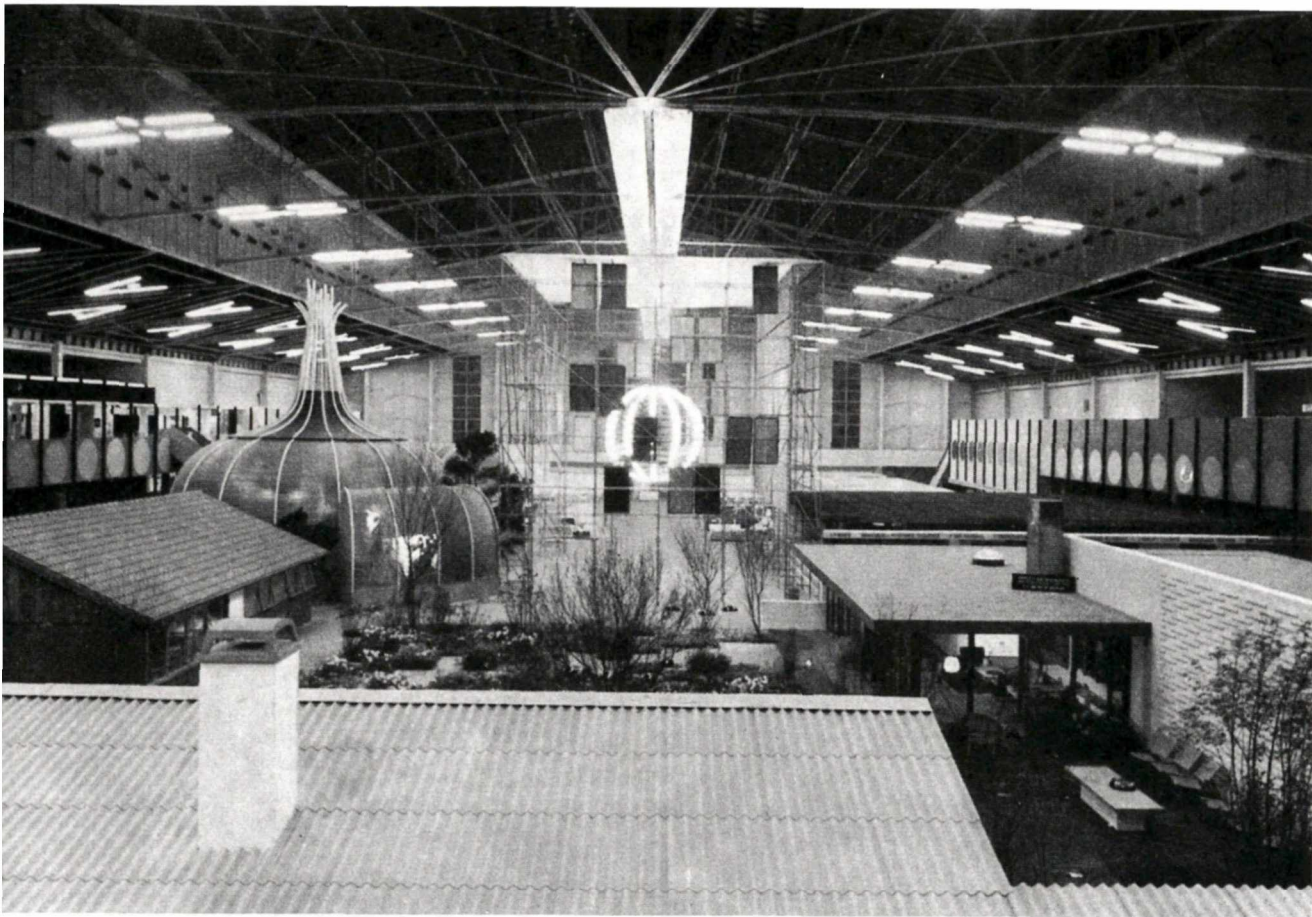
I 1957/241 gør Poul Erik Skriver status over Statens Byggeforskningsinstitut, der har 10-års jubilæum. Han er meget positiv over for instituttets indsats, som han tilskriver de mange dygtige arkitekter i instituttet, »der betyder, at SBI har kunnet holde sig i kontakt med de byggekredse, der skal udnytte SBI's resultater«, og han konkluderer: »I den korte tid SBI har bestået, har den stadige strøm af publikationer stille og roligt ændret de projekterendes arbejdsform. Der sigtes mod plan i byggeriet.«

Arkitekten var et villigt og vel også nødvendigt redskab for SBI, der var jævnlig bidrager med forbrugerartikler om »normallyskasser af beton og plastic«, om fugemassers egenskaber, betonoverflader, isolering, om forsøg med elopvarmning.

Så tidligt som 1958/186 var redaktionen fremme med en konkurrence om sol-energi-huse i Arizona, der viser en forbløffende nutidig besvarelse: »Solenergiamlerne skal supplere boligopvarmningen i den kolde årstid, klare varmtvandsforsyningen året rundt og opvarme vandet i svømmebassinet [...] suppleres med en elektrisk drevet varmepumpe.« Måske en dansk 4.præmie af arkitekterne Jørgen Christensen, Bent Windeløv og ingeniøren Sylvain Thomsen har henledt redaktørens opmærksomhed på emnet, der et par årtier senere skulle blive et af SBIs meget store arbejdsområder. Det samme gjaldt indeklimaet, som dukker op som en væsentlig problemstilling i begyndelsen af 60'erne og når en foreløbig kulmination i 1964/189 med en stor artikel af civ.ing. Vagn Korsgaard »Menneskets krav til indendørsklimaet«.

Han ser et paradoks i, at man inden for alle områder stræ-

I 1959 stod DAL sammen med dagbladet Politiken for en stort anlagt udstilling i Forum. En af hovedattraktionerne var »Huset af i Overmorgen«, tegnet af Ole Helweg (1). Det var opført i utraditionelle byggematerialer: Sprutpuds, plasticrør og laminerede træbuer. Som en diametral modsætning indeholdt udstillingen to enfamiliehuse (2), projekteret i DALs typehusgruppe for at udforske muligheder for standardisering inden for en lav anlægsøkonomi. Udstillingen var en succes. Ifølge Skriver var presse og publikum så begejstrede, at det varede flere dage, inden de fik vejret til den sædvanlige kritik af arkitekternes tyranni. Arkitekten 1959.

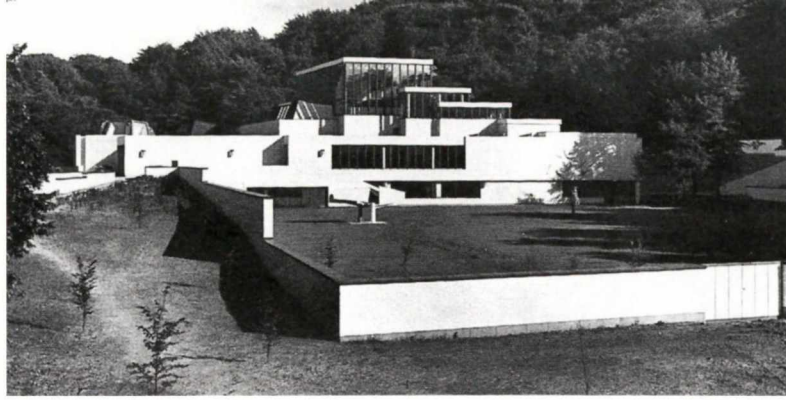

1

2

Nordjyllands Kunstmuseum, Kong Christians Allé 50, Ålborg.
Elissa og Alvar Aalto og Jean-Jaques Baruéil, 1963–72.

ber imod en så høj grad af rationalitet som muligt og samtidig kan bygge så »i rumklimatisk henseende irrationelle huse som glashuse til ophold for arbejdende mennesker«. Han foreslår, at bygherren lader opføre en model af det hus, »arkitekten ville have bygget såfremt kunstneriske ønsker havde forrang fremfor brugsmæssige, tekniske og økonomiske synspunkter«. Det er en spøg, der vækker så megen irritation, at Skriver må i felten for at komme Korsgaard og sagen til undsætning, selv om redaktørens argumentation er temmelig overraskende: »Hvorfor skulle vi ikke anvende vores stadig stigende formåen på såvel det økonomiske som det tekniske område til en mere udtryksfuld, en arkitektonisk rigere bygningskunst? Det er helt forkert, når ingeniør Korsgaard siger, at vores tid er præget af rationalisme. Tværtimod har det irrationelle aldrig haft bedre kår. Aldrig har vi haft så mange kunstnere, aldrig har merkantilismen haft bedre mulighed for at udnytte vores irrationelt betonedede forfængelighed« (1964/271).

Det irrationelle og arkitekterne

Det er unægtelig en kovending i forhold til de snusfornuftige adfærds- og behovsanalyser og til hele forsøget på at organisere byggeriet som en amerikansk bilfabrik, og det står i modsætning til lederen samme år (1964/121) »Startskud til modulprojektering«, der ganske vist hævder at »registret bliver rigere, projektering og byggeproces lettere«, hvilket både modsiges og bekræftes af det viste eksempel på modulprojekteret byggeri: Gjellerupplanen!

Redaktøren kan da heller ikke finde rigdommen i planen: »standardiseringen kan nemt blive synonymt med uniformering«, men alligevel vurderes projektet som en teknisk bedrift, der kan stimulere til fortsat udviklingsarbejde.

Set lidt på afstand forekommer situationen skizofren. For på den ene side buldrede industrialiseringstoget med glødende kedler af sted på snorlige kranspor mod en forarmning af arkitekturen, og på den anden side advarer besindige folk mod unødigt ekspressivitet. Bl.a. professor Tobias Faber, der i et indlæg i Arkitekten 1964/358f går i rette med redaktøren, der i en spidsartikel i Arkitektur 1964/nr. 3 udtrykker et savn af ekspressiv form i dansk arkitektur. Den var en præambel til en gennemgang af Jørn Utzons arbejder, men støtter sig også til Hans Scharoun, Eero Saarinen og Alvar Aalto, som har forladt funktionalismens nyttebestemte motiveringer. Det kan Faber ikke lide. »Over hele verden ser vi de mest fremtrædende arkitekter beskæftiget med specielle opgaver, dyrkende en sær-

præget ekspressiv form med Le Corbusier i spidsen fulgt af Paul Rudolph i hans Art Center i Yale og af Scharoun i Berlinerkoncerthuset for at nævne et par eksempler [...] Det er ikke ekspressivitet, der mangler, men simpelthen en løsning af selve boligbyggeriets elementære problemer, boligens udformning svarende til dagens vilkår i livsform, økonomi og tekniske forudsætninger.«

Skriver indleder skyndsomst et tilbagetog og siger, at Faber har misforstået ham, »når han tror, at jeg vil påkalde det ekspressive. Jeg gjorde rede for, at vi i dansk arkitektur hidtil har måttet savne det mere udtryksfulde temperament, men at det vil komme.« Han henviser til Logan Nørgaards konkurrenceprojekt til kapelkrematorium i Ålborg og til Alvar og Elissa Aalto og Jean-Jacques Baruéils vinderprojekt til et kunstmuseum i Ålborg for at påvise, »at dansk arkitektur er på vej ind i en mere temperamentsfuld fase« og slutter: »Bygherrerne [...] må skelne mellem bygninger, som skal rives ned om 60 år, og bygninger som skal blive stående og gerne være lige så værdifulde om 200 år som i dag.«

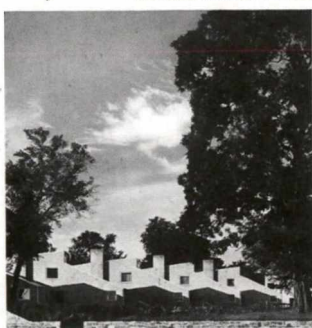
Det gouterer Tobias Faber ikke: »Det er en farlig tendens i vor situation at skille 'det altovervejende anonyme byggeri' fra de særlige opgaver. Det må være to sider af samme sag. Hvad enten man som arkitekt arbejder med det ene eller det andet, må det ske ud fra en kunstnerisk helhedsbetragtning i relation til den teknisk-videnskabelige udvikling.« Han frygter, at arkitekterne af personligt ekspressionsbehov undsiger de væsentligste opgaver og frasiger sig en social forpligtelse.

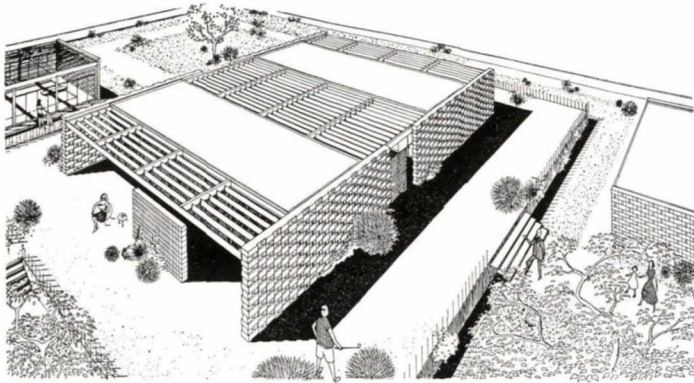
Fabers ord havde vægt, fordi han året før havde udgivet værket »Dansk Arkitektur« på Arkitektens Forlag, og han havde under alle omstændigheder ramt en betændt tå, der sidst på året blev gjort til genstand for en hel operation (1964/521ff) i enquêten: »Savner dansk arkitektur udtryksfuldhed?« Overkirurgen Kay Fisker var på tilkaldevagt og bidrog med artiklen »Persondyrkelse eller anonymitet«. Han gennemgår udviklin-

Foreningen Association for Applied Solar Energy, Californien, udskrev i 1957 en konkurrence om udnyttelse af solenergi i énfamiliehuse. Den blev vundet af Peter R. Lee, Minneapolis (1) og en 4. præmie gik til Jørgen Christiansen, Skive, Bent Windeløw, Århus, og ing. Sylvain Thomsen, Skive (2). Arkitekten 1958. En artikel om menneskets krav til indendørsklimaet af ingeniør Vagn Korsgaard er illustreret med denne el-analogiregnekmaskine til forudberegning af det termiske rumklima (3). Den bør ikke forveksles med Gjellerupparkens facader (4, 5). Arkitekt: Knud Black Petersen. Arkitekten 1964.

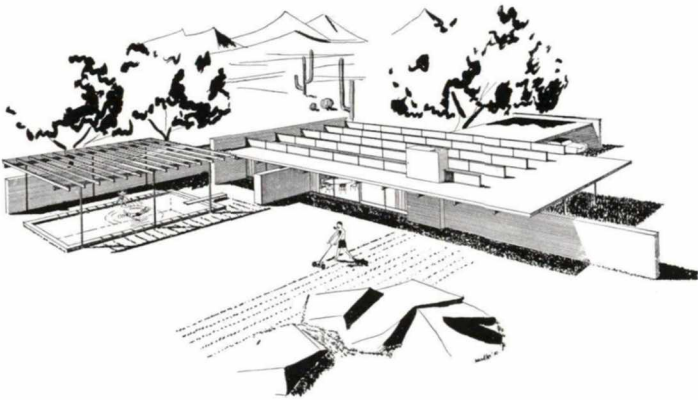

DANSK ARKITEKTUR

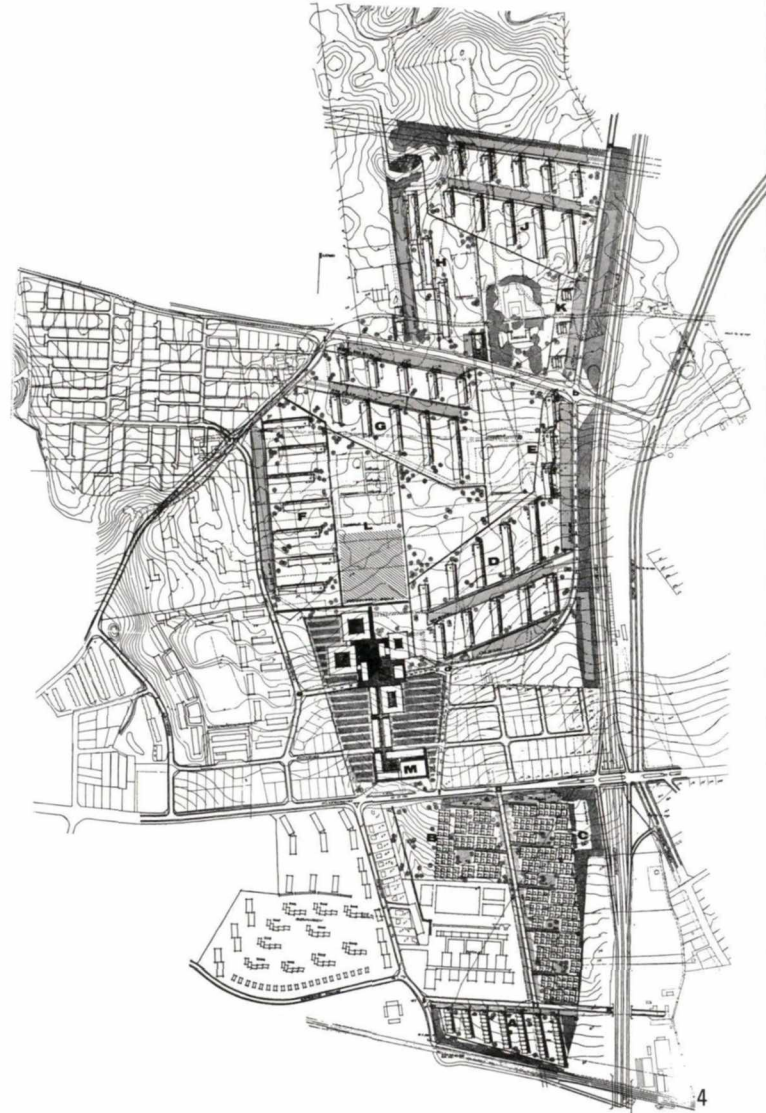

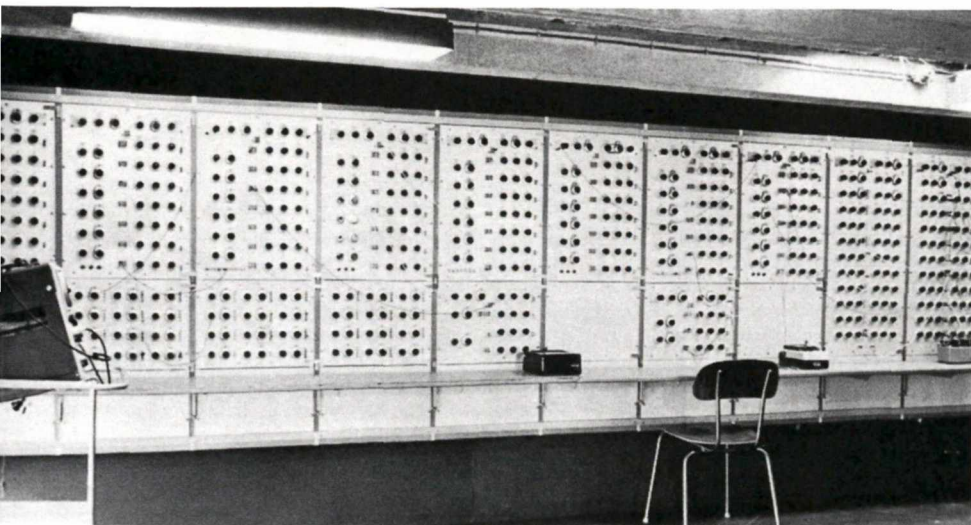
1

2

4

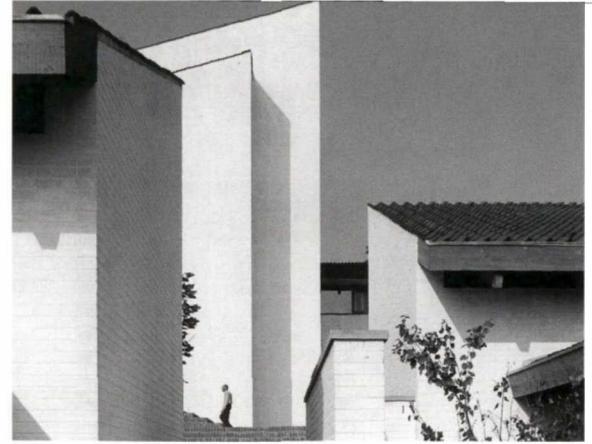
3

5

Kildeskovshallen, Adolfsvej 25, Gentofte.
Karen og Ebbe Clemmensen, 1966–67.

LO-skolen. Gl. Hellebækvej 70, Helsingør. Jarl Heger, Karen og Ebbe Clemmensen. 1967–69, 1975–85. Foto: Keld Helmer-Petersen.

gen fra begyndelsen af fyrrerne og forklarer, at situationen naturligt nok i den periode giver sig udtryk i en hævde af det nationale: »Men under frie forhold bør vi på alle kulturlivets områder kæmpe for et internationalt fællesskab. Begrebet national arkitektur er usundt. Det vil være naturligt at erstatte den nationale bygningskunst med en regional. Men den naturlige opdeling efter den klimatiske og andre regionale vilkår synes efterhånden på grund af den tekniske ekspansion at udslettes. I fremtiden vil byggeriet blive ens i Leopoldville og i Kansas City. Ballerup-planen kunne lige så godt ligge i Uganda.« Alligevel har bygningskunsten efter Fiskers opfattelse udviklet sig temmelig kaotisk; der er ikke mange holdepunkter at klamre sig til, »men vi må gennem denne eksperimentale periode igen prøve at finde et ståsted. *Det er blevet hævdet, at kaos er mere inspirerende end orden, at vi skal underkaste os kræfternes frie spil. Men at skabe arkitektur vil først og fremmest sige at bringe orden i tingene. Arkitektur er orden.*

[...] I min studietid gentog Nyrop ofte, at arkitekturopfattelsen skiftede hvert 5. år. Siden da er tempoet sat i vejret, nu skifter vi næsten fra år til år. Det er påfaldende, så hurtigt et sensationelt, fremtrædende arkitekturværk gennem fagtidsskrifter kan påvirke hele samtiden.«

Fisker langer ud efter Eero Saarinen og Paul Rudolph, hvis arbejds metode er »dissekerende og til tider famlende«. Derimod finder Louis Kahn nåde for den gamle mesters blik: »Kahn er en stor personlighed, i mange henseender forskellig fra sin samtid [...] måske skyldes hans særpræg, at han er udgået fra en beaux-art-skole og stadig i modsætning til de unge, bygger på studiet af ældre arkitektur.« Om Rudolphs arkitekturskole i Yale siger Fisker, at den er en interessant skulptur med stor myndighed, men meget anstrengt og kunstig. Den danner nok skole, men egner sig ikke til det: »Efterligningerne bliver altid af ringe kvalitet.« Han medgiver, at de store arkitekter kan give en stærk personlig oplevelse, »men beundringen bliver persondyrkelse. Vi kan ikke bygge almindelig arkitektur på en sådan individualisme [...].

En sådan arkitektur kan ikke være underkastet et modepræg, og den kan ikke blive inspireret af de store enkeltpræstationer. Den almindelige arkitektur må være anonym og tidløs [...]. *Jeg vover det postulat, at jeg foretrækker arkitektur af 2. classes kvalitet, men gennemført som en helhed, fremfor en kalejdoskopisk fremstilling af 1. classes arkitekturformer uden sammenhæng.* [...] Der hvor bygningskunst herhjemme for en menneskealder siden prægedes af en nyklas-

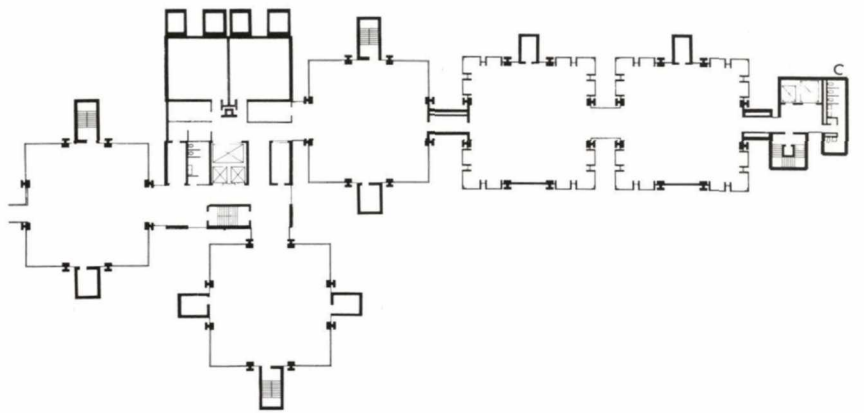
sicisme, nåede vi frem til et relativt højt gennemsnitsniveau, simpelthen fordi klassicismens formskema hvilede på en så enkel syntaks, at det kunne læres selv af mindre begavede arkitekter eller endog af håndværkere. Det var det, Jensen Klint havde kæmpet for, at det enkelte byggeri kunne beherskes af bygmestre eller håndværkere. Men det lykkedes ikke Jensen Klint at gennemføre denne teori, simpelthen fordi hans ideer blev ført frem i en individualistisk tidsalder. Da den uniformerede nyklassicisme kom i forgrunden, lykkedes det derimod at gennemføre dette helhedspræg.« Han finder, at funktionalismen er forbi som stilart, men dens program lever: »Funktional arkitektur har nemlig eksisteret til alle tider. Det nye ved funktionalismen var blot, at man udtrykte funktionen i det ydre. Funktionalismens etik siger, at ingen form er noget i sig selv. Form får kun betydning gennem den funktion, den skal opfylde. Denne etik bør vi stadig kæmpe for.«

De fleste af enquêtedeltagere, bl.a. Halldor Gunløgsson deler opfattelse med Fisker: »På den yderste fløj står de mere rabiate, som hævder arkitekturens absolutte uafhængighed i form af store, abstrakte former, som eventuelle brugere må tilpasse sig, som de nu kan.

Over for denne verdensfjerne og selvoptagne interesse for det mærkværdige står den gamle fordring om at søge udtryk for 'tingenes inderste væsen' [...]. Alligevel forekommer det mig, at det nye i arkitekturen må opstå som en simpel konsekvens af talentfulde forsøg på at løse vore problemer med alle de nye og inspirerende muligheder, som er tilgængelige, og med det selvfølgelig mål at skabe bedre forhold for menneskene. Et sådant mål bestemmer grænsen for det kunstneriske udtryk. Overskrides den opstår grimassen, den hule gestus. 'Lidt mindre kunst og mere indhold' siger Hamlet til sin skuespillertrup [...]. 'Lad spillet følge ordet og ordet spillet'.«

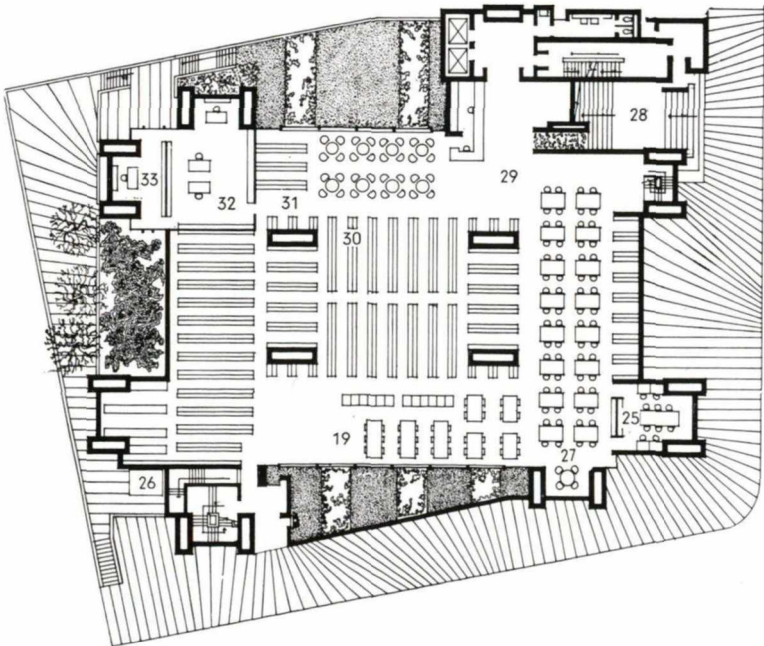
Nils-Ole Lund fremstiller spørgsmålet som et sammenstød mellem to livsholdninger: »På den ene side dem, der ser kunsten som en stadig fornyelse, som nytolkning af tilværelsen, og på den anden dem, der siger at vore stærkeste bestræbelser må gå i retning af at bevare. I traditionerne har vi nedfældet en række erfaringer, som historien har vist er de bedste for menneskene. Altså: Kunsten som en original bestræbelse kontra kunsten som en traditionsbetonet ting.«

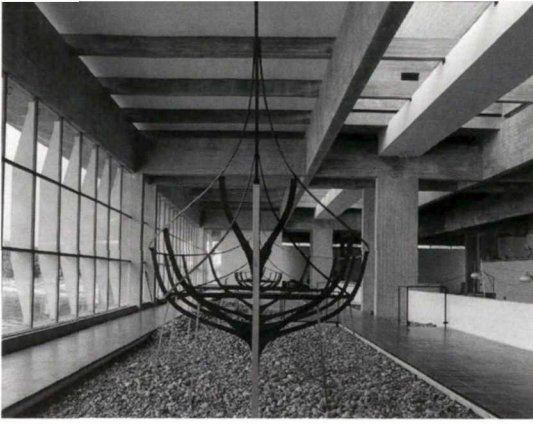
Louis I. Kahn: Richard's Medical Research Building, University of Pennsylvania, Philadelphia, 1957–61 (1). Poul Rudolph: Kunst- og arkitekturskole, Yale University, New Haven, Connecticut, 1958–1964 (2).

1

2

Vikingeskibshallen. Strandengen, Roskilde.
Erik Christian Sørensen, 1967–68.

Rødovre Bibliotek. Rødovre Parkvej. Arne Jacobsen, 1969.

Også han kan karakterisere den danske arkitektur som stilfærdig, konsekvent, sund, ægte, elskværdig, intim, traditionel, beskeden, gennemarbejdet: »Øjensynlig har vi her at gøre med nogle nationale dyder, der ligger bag de fleste danske livsyttringer, i hvert fald i vore historieskrivers opfattelse. Gloser af denne værdibetonede art fortæller såre lidt om arkitekturen, men mere om holdningen bag.«

Han slutter med selv at efterlyse en balance: »Den anden tekniske revolution er over os [...] dette er vor virkelighed, dette er den funktionelle baggrund, vi har i vort arbejde, og denne baggrund kræver radikale, utraditionelle løsninger, og så arkitektonisk. Arkitekturen er følelsernes brodering på de nøgne fakta, den er med til at tolke tilværelsen og kan ikke føre sit selvstændige liv.« »Men,« advarer han, »man må vende sig mod forsøg på udefra at skabe en ny tids stil, mod eksperimenter med en udtryksfuld arkitektur, hvis denne arkitektur blot er et overflodssamfunds merkantile leg eller udtrykker et ønske om at vende tilbage til de gode gamle tider, da bygningskunsten var rå, massiv og individuel.«

Altså vender han sig både imod det hæsblesende markedskonsum og imod en nostalgisk tilbagevendende til gode gamle dage. Men findes der en mellemposition?

Det evige og det merkantile

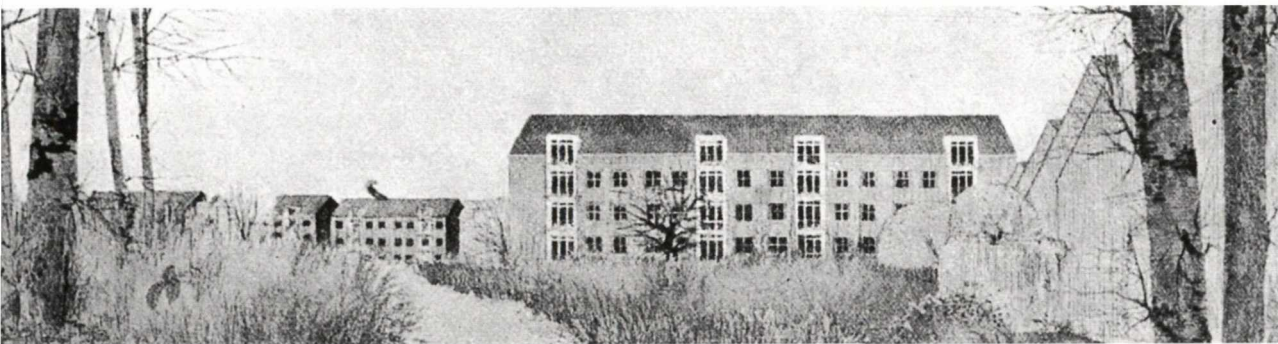
Det var svært at holde overblikket i omstillingen fra de fattige 50'ere og til de galopperende 60'ere. Tidsskriftet skulle forbinde mange lag, som blev mere og mere vanskelige at holde på fælles formel. Det blev stadig sværere at fastholde de positioner, der blev formuleret af den store generation fra Den Frie Arkitektforening, og som var fuldkommen assimileret i Fiskers begreb om den 'Funktionelle Tradition'. I sin nekrolog over Ejnar Dyggve lader Fisker den afdøde få ordet. Det sker med en af periodens mest centrale citater (fra bogen om Povl Stegmann) (1961/ 353f): »Omend ikke i praksis, så dog i teori, var den stil, vi søgte, hævet over tiden, dens idé lå skjult bag stenøksens form, bag faget i det danske bondehus, bag landsbykirkens grundplan, og bag værktøjets konstruktive udformning. Vort program var at holde de historiske stilarter udenfor nuets bygningskunst. Og dog gik vi ikke uden om det historiske studium. Tværtimod. Vi fandt det nødvendigt at undersøge ældre tiders arkitektur og håndværk. Vi gjorde det gerne. Lærerige analogier kunne påvises. Materialet og dets rigtige behandling studeredes [...]. Jeg tror, at dette studium gav os det holdbare grundlag, på hvilket vi kunne stå selvstændigt

over for det man dengang i arkitekturens praksis forstod ved den moderne form.«

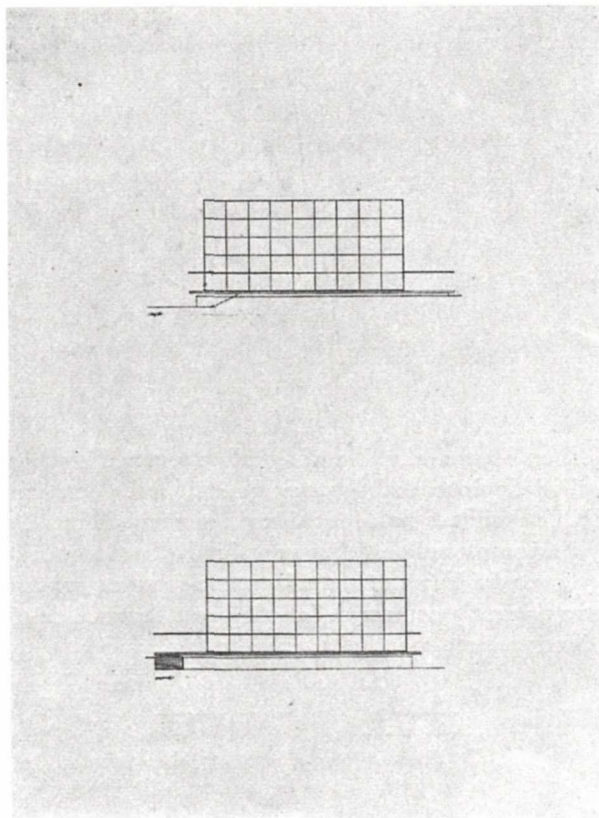
Denne nærmest platoniske tro på, at man ved relevante studier kan trænge ind bag uvedkommende ydre gevandter til den eviggyldige form, gennemtrænger tænkningen på Kunstakademiets Arkitektskole og den generation, der fik sin arkitektoniske skoling i 20'erne og 30'erne. Det gjaldt ikke mindst den Klintske skoles arbejdsmetode, der også havde det sympatiske mål at skabe gode og holdbare brugsting – holdbare også i mere absolut forstand, fordi man gennem nøje studier netop havde fundet tingenes idé. 'Tidløshed' og 'eviggyldighed' bliver synonyme i denne tænkning, der imidlertid støder på store vanskeligheder omkring 1960, fordi markedet eller 'merkantilismen', som det kaldes, ikke synes at anerkende denne alvorlige og samfundsgavnige indstilling. Tværtimod bliver selv seriøst arbejdende kunstnere som Finn Juhl og Arne Jacobsen overløbere. Dette sammenstød imellem den markeds-tilpassede og den 'behovstilpassede' møbelkunst kommer klarere til udtryk i 1962/1ff, hvor møbelarkitekterne Arne Karlsen og Børge Mogensen retter en sønderlemmende kritik imod Snedkerlaugets udstilling 1961. »Brugskunst på Afveje« hedder artiklen, der bl.a. kritiserer Arne Jacobsens Ægget og Verner Pantons kræmmerhusstol for at have »opmærksomheden rettet mod befolkningens overskudsindkøb«. Det er »hverdagens virkelighed, som [er] det eneste sømmelige grundlag for al kunstnerisk skaben«, hævder forfatterne, der formår at forene Kaare Klints standardiseringsteoretiske arbejder med PHs udfald i Kritisk Revy 1927: »Væk med kunstnerpræstationerne! Lav bare een genstand hver, som kan bruges.«

De to forfattere opsummerer det moralske grundlag, som de hævder bør ligge til grund for arkitektens og møbelkunstnerens arbejde. Klarest udtrykkes positionen ved en sammenstilling imellem Bojesen og en dengang økonomisk succesfuld designer Quistgaard: »Hvor Kay Bojesen søgte at afrense og

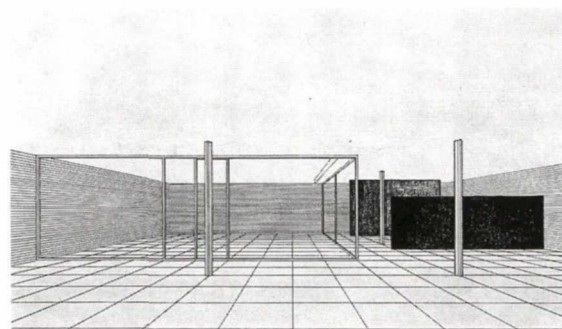
Modstående side: Otto Frankilds forslag til bebyggelse i Viborg, 1942. Pen og lavering (1). Henning Larsen og Jørgen Jacobi: Langeliniepavillon, 2.præmieforslag fra 1954. (2). Gormsen, Holscher, Korshagen: Forslag til enfamiliehus af gasbeton 1955. Perspektiv (3). Utzon og Møgelvang: 1.præmie i konkurrencen om Skånske hustyper, 1954. Blød blyant (4). Brüel, Bornebusch og Selchau: Enfamiliehus i gasbeton, indkøbt konkurrenceforslag 1955. Blød blyant (5). Brüel, Bornebusch og Selchau: Skole i Søllerød, 1.præmie 1956 (med Limkilde & Thomassens kommentar) (6). Arkitekten jule- og nytårshæfte 1956.

1

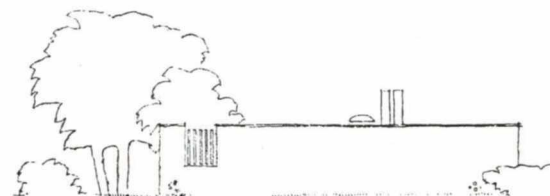
2

3

4

5

PAPIRETS HEMMELIGHEDER

Tegneteknikkerne og projektgengivelserne skiftede karakter fra 40'erne til 50'erne. Hvor 40'ernes konkurrenceløve Otto Frankild betog enhver lægdommer med sine indtagende laveringer, kunne 50'ernes konkurrencekonger Max Brüel, Gehrdt Bornebusch og Jørgen Selchau vinde på projekter, der nærmest var tømt for information.

I artiklen i julehæftet 1956 »Arkitektur med 8B og 6H – en billedkronik med tegnestifter« ironiserede Svend Limkilde og Ole Thomassen over denne tomhedens æstetik, som nåede en kulmination i Henning Larsens 2. præmieforslag til Langeliniepavillonen.

Også Gormsen, Holscher og Korshagens perspektiv til et enfamiliehus af gasbeton stod for skud: »Med en forunderlig blanding af arrogance og blufærdighed, dovenskab og nænsomhed føres den universelle skønheds linier for tiden hen over papiret. Med udgangspunkt i Mies van der Rohes forgedede tegninger fra begyndelsen af 30'erne forsøger man at betro papiret visse hemmeligheder, som det med delvis diskretion forstår at holde for sig selv.« Det gjorde ikke indtryk på dommerkomiteerne, der fortsat gav førstepriser til det hårde trekløver, Brüel, Bornebusch & Selchau – fra tid til anden suppleret med et fjerde blad, Henning Larsen.

SAS Royal Hotel, Vesterbrogade, Kbh.
Arne Jacobsen, 1960. Foto: Strüwing.

rendyrke brugsformen, til den blev type, skjuler Quistgaard typen bedst muligt under alskens tingel-tangel, således at køberen ikke erkender den og derfor blåøjet køber den samme ting året efter i en ny og endnu smartere kreation.»

Den smule respekt, de havde haft for dansk møbelkunsts elegantier Finn Juhl gik fløjten ved samme lejlighed: »Der er blevet sagt mange vittigheder om disse møbler (bl.a. høvdin-gestolen) med de flyvende omeletter og affekterede stel. Men de blev respekteret selv af hans strengeste kritikere, fordi målet: 'at gøre også formsproget til et led i funktionen' var klart udtrykt.« Sådan var det ikke med hans bidrag i 1961, som de finder 'parfumerede' og uden kunstnerisk værdi: »Kravet om nye ting at udråbe i pressen, kravet om nye ting, der gør sig på nye udstillinger, kan gøre selv de, der i kraft af et ubestrideligt artistisk talent sidder højest, til vejrhaner. [...] Jens H. Quistgaard, den ublu merkantilismes frejdige fanejunker, Ib Kofod Larsen, der påfører håndværket industriens sygdomstegn, og Finn Juhl, der – med en definition af Hemmingway – er dekadent, fordi han lægger for stor vægt på visse af sin kunstarts perspektiver, er blevet denne artikels sydebukke.«

Der blev kaldt til orden, men fronten var vigende og på vej til at bryde sammen, bl.a. på grund af faneflugt fra prominente støtter, der ikke kunne eller ville modstå markedets pres. Samtidig stillede industrien spørgsmål til eviggyldigheden som salgsubjekt. Marketingsdirektør Wahl Asmussen spørger i 1962/53f: »Hvad drejer livet sig i det hele taget om? At sidde sådan eller sådan – eller at være lykkelig? Hvem, andre end Arne Karlsen og Børge Mogensen siger, at folks ønskedrømme nødvendigvis skal afvige fra deres faktiske behov? Hvem siger det er rigtigere først at tegne en stol og så allernådigst tillade folk at købe den, i stedet for, som andre gør, først at lære menneskenes behov at kende – og så skabe et dertil svarende produkt? [...] At gøre hvad AK og BM gør, nemlig at betragte publikum som en statisk masse, uforanderlig og altid til at finde, er i hvert fald et uholdbart standpunkt.«

Generalsekretær i DAL, arkitekt Esbjørn Hiort sekunder: »Det er blåøjet at tro, at formgiveren kan holde sig fri af merkantilismen og dens metoder«. Funktionsbegrebet er under svær beskyldning, den funktionelle tradition knager i fugerne.

Det faglige filter

Der var nærmest lysårs afstand imellem rationerings- og mangelsituationen i de fattige 50'ere og 60'ernes slaraffenland. Hvor 50'erne nødvendiggjorde en puritansk moral og praktisk

Danmarks Nationalbank, København.
Arne Jacobsen, 1965–78.

eftertanke i alle gøremål, åbnede 60'erne for løssluppet forbrug – den moderne konsument var ved at blive skabt, og han/hun reagerede langt fra fornuftigt eller rationelt set fra den funktionelle traditions side.

På Kunstakademiet havde Kay Fisker været klar over de udenlandske arkitekturdidsskrifters skadelige og demagogiske indflydelse på ubefæstede sjæle, så de blev først udleveret, når han kunne give dem sine kommentarer. Herved opnåede han to ting: At være foran studenterne og samtidig redde og advare dem mod udefrakommende utidigheder. Bladet Arkitekten er i Skrivers første periode også en slags moralsk filter. Det er idégodset fra Den Frie Arkitektforening med Kay Fisker som den store bagmand, der præger vurderingerne.

En artistisk skikkelse som Arne Jacobsen er ret uanbringelig i denne tænkning, men hvis han angribes, forsvares han alligevel ihærdigt af redaktør Skriver. Bl.a. kritiserer Politikens arkitekturmelder Sven Erik Møller Jacobsens SAS-hus, som han har svært ved at betragte som arkitektur i egentlig forstand, og han spørger: »Er der overhovedet ingen kunstnere blandt nutidens arkitekter?« Skriver finder, at Sven Erik Møllers artikler repræsenterer »bundrekorden i manglende arkitekturforståelse hos den professionelle fagskribent«, og at hans følsomhed for moderne arkitektur svarer til en umusikalsk musikanmelders. Han slutter: »I arkitektkredse vil Sven Erik Møllers hug i fremtiden blive betragtet som ridderslag.« (1960/249). »Arme riddere« var Sven Erik Møllers svar (1960/281). Jacobsen sagde som sædvanlig ikke noget.

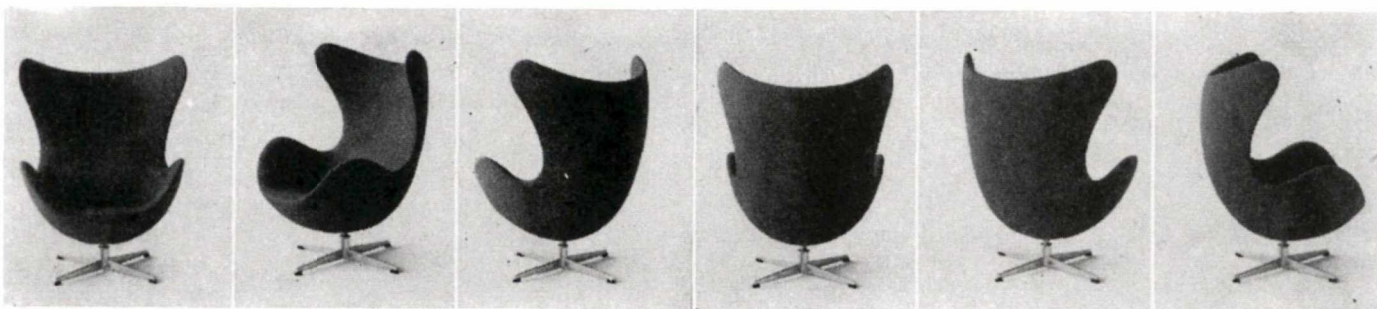
En af de få udtalelser fra ham i Arkitekten stammer fra taketalen, på Charlottenborg, hvor han hyldes i fakkeltog af de studerende: »Man skal ikke tro, at fordi byggeriet industrialiseres, kan man også industrialisere uddannelserne og dermed arkitekterne. Vi må aldrig skille teknik og æstetik, så har vi svigtet vort kald og vil blive udslettet. Byggeri – kun teknisk løst, er der desværre nok, der vil og kan udføre« (1962/77).

Så forskellige skikkelser som Richard Neutra og Alvar Aalto får medvind i bladet. Den mondæne Neutra, fordi han har udtalt: »Typisering er et instrument til perfektionering.« Så tilsy-

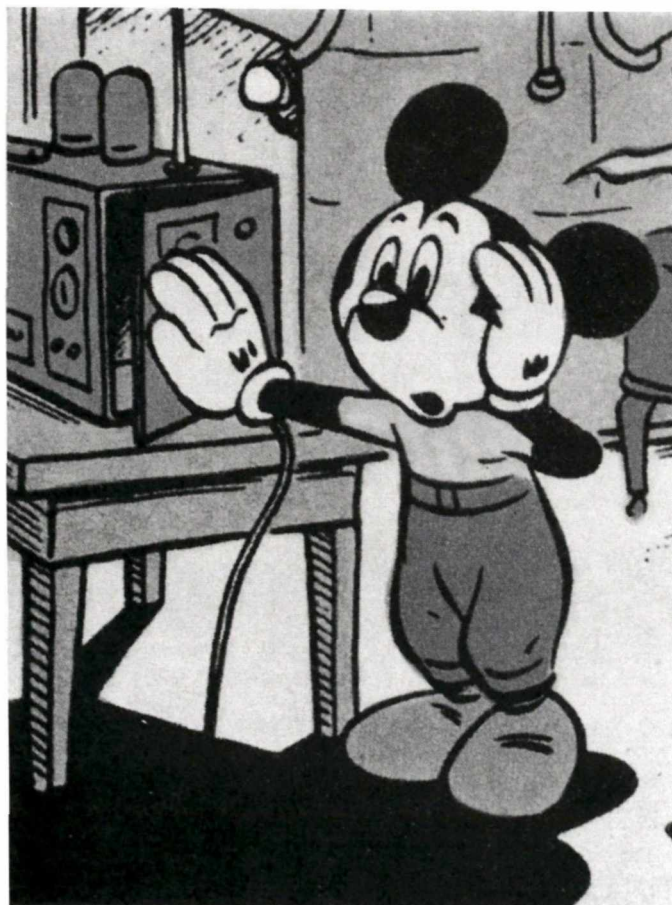
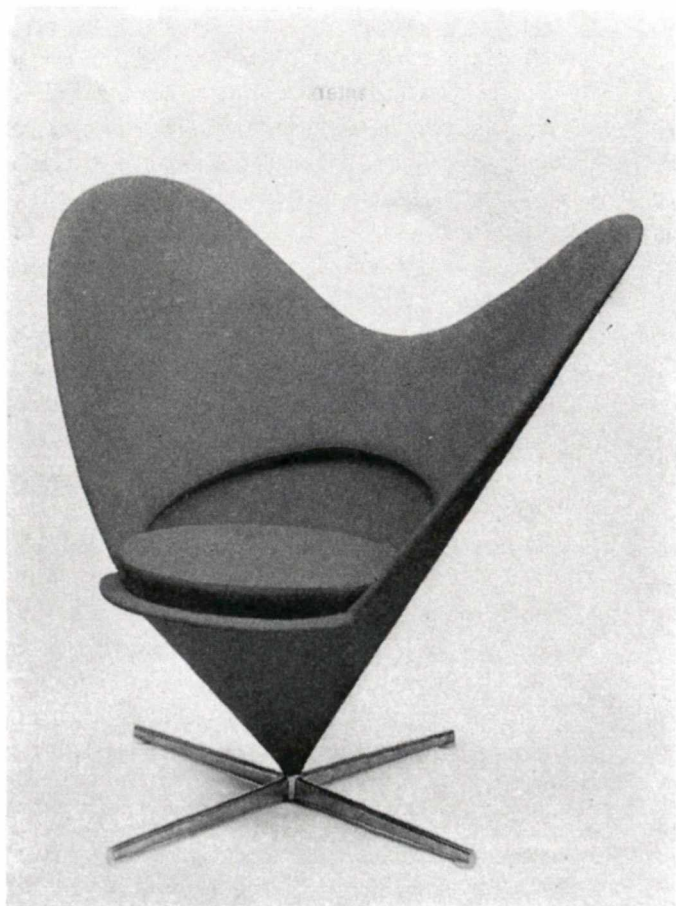
Arne Karlsen og Børge Mogensen udtrykte i 1962 bekymring for, at »Arbejdet med at udvikle brugstyper, således som det var avant-gardisternes og Klintskolens ideale mål, er helt gledet ud til fordel for arbejdet med det enkelte møbels ydre form; den enkelte tegners kunstneriske selvhævdelse er sat i højsædet gennem en ensidig dyrkelse af æstetikken.« Her ses artiklens side 4.

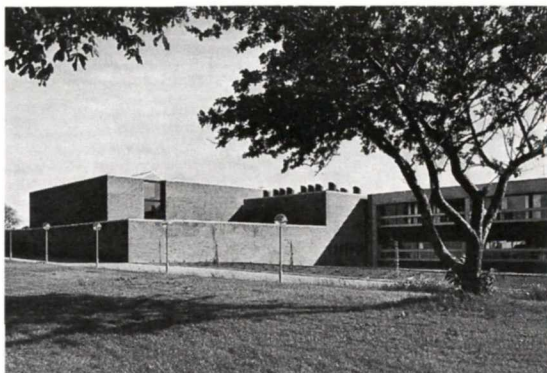

Brigitte Bardot og „Ægget“ poserer for fotografene, de vender og drejer sig og udstiller deres ynder. Moderne brugskunst i stjerneklassen indkalder selv til pressemøde og præsenterer sig ved solooptræden. Møbeleksemplet hentet fra forevisningen af nye Arne Jacobsen-modeller 1959. Manager: Fritz Hansens Eft. A/S.

Møbler og Mikkel Mus. Underholdning for en time eller to, musen i en biograf, stolen i en bar. Men til daglig i de mange hjem? Nej! Et uhøjtideligt eksperiment kan have alvorlige overvejelser til grund, men føres det halstarrigt for vidt, bliver det som Werner Pantons kræmmerhusstole de rene gags. Forøvrigt viser eksemplet her, hvor forskelligt man opfatter betydningen af ord, der veksles dagligt mellem brugskunstnere og arkitekter. Panton præsenterer selv sin kræmmerhusstol således for „Aktuelt“s læsere: „Jeg arbejder først og fremmest på at lave ting, der er logiske i brug og i industriel produktion. Derfor synes jeg, at en firebenet stol er mere mærkelig end kræmmerhusstolen. Den giver nemlig altid store vanskeligheder for en rationel industri-produktion. Laver vi møbler som fornuftige, brugsbetonede redskaber, så tror jeg også, at de æstetiske spørgsmål klarer sig. Naturlige og rigtig formede brugsting vil altid være til at holde ud at se på“. De to sidste sætninger står næsten ordret andetsteds i denne artikel. For forståelighedens skyld gør vi læserne opmærksom på, at det er helt andre ting end Pantons stole, vi har haft i tankerne

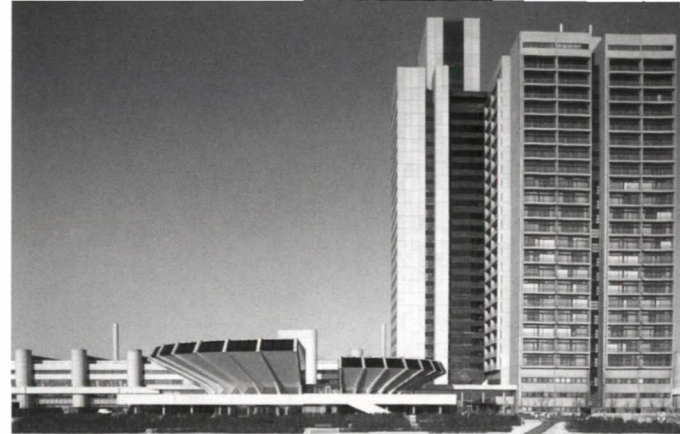
Amtsgymnasium i Vejby Risskov. Tranekærvej 70. Friis & Moltke, 1968–69. Foto: Thomas og Poul Pedersen.

neladende malerisk og individuelt udformede Neutras huse kan være, er de dog altid bygget op af elementer, der går igen og igen i hans byggeri, påstår Skriver. Til gengæld er han lidt betænkelig ved »humanisten Alvar Aalto«, hvis ønske om at være udtryksfuld nu og da overdøver hans stadige og levende interesse for bygningskunstens funktionelle indhold. Det skrev han i anledning af, at Aalto fik Sonningprisen (1962/243).

Den organiske arkitektur

Denne insisteren på det funktionelle har nærmest karakter af en besværgelse, men Skriver er på vej over i en anden lejr, nemlig den organiske, der første gang introduceres i Bruno Zevis bog »Towards an Organic Architecture« (1950), men hvis ideer for alvor slår igennem i slutningen af 50'erne og begyndelsen af 60'erne med Jørn Utzon som den betydeligste danske eksponent. I artiklen »Plateau og element i Utzons arbejder« (Arkitektur 1964 nr. 3) optræder ordet organisk ganske vist ikke, men formen tillades nu som en selvstændig betydning uden sammenkobling med funktionen. Skriver ser Utzons arbejder som et værn imod industriel forfladigelse: »Utzon har her [Jorn-museet i Silkeborg] bevidst undvejet de kubiske former vel vidende, at han både på det arkitektoniske og byggetekniske område bevæger sig ind i eksperimenternes risikofyldte verden. Han gør det i troen på, at uden nye landvindinger vil bygningskunsten kun have ringe modstandskraft mod den fremstormende industrialisering.«

Utzon har intuitivt foregrebet det paradigmeskift, som sætter ind omkring 1960. Hans virke kan ses som en reaktion imod den mekanistiske funktionalismeopfattelse, som førte så kolde og umenneskelige resultater med sig. Men han søger også, at aflure naturens skønhedsprincipper og fra begyndelsen fascineres han af plateauet, der skaber en klar markering imellem det menneske- og naturskabte. Det gælder en række projekter blandt andet et forslag til en verdensudstilling i København fra 1959, der bliver en så utvetydig inspiration for arkitekt Henning Larsens førstestrukturalforslag til Universitetet i Stockholm, at det foranlediger denne kommentar fra Utzon (1961/217): »Jeg er sikker på, at Henning Larsen ville kunne drage stor fordel og opnå støtte af at vedkende sig sit universitetsprojekts afhængighed af mine projekter, når han over for sin bygherre – som allerede i dommerkomiteens bemærkninger har vist sin skepsis mht. projektets realisation – nu skal bevise, at projektet er realisabelt. Det er yderligere en støtte for Henning Larsen, at han og hans medarbejdere ved et besøg

Københavns Amts Sygehus i Herlev, Herlev Ringvej. Bornebusch, Brüel & Selchau, 1966–76. Foto: KDH.

på min tegnestue har fået en detaljeret redegørelse for mine plateauer med Sydney Opera House som hovedtema og derfor ved, at der findes tekniske løsninger indtil mindste detalje på mange af de nye problemer, som opstår, når man arbejder på disse plateauprojekter.« Larsen går til bekendelse: »Af nutidige eksempler kan nævnes mange, men jeg vil i denne forbindelse gerne fremhæve Jørn Utzons arbejder, hvis overlegne greb har haft særlig inspirerende betydning for mig« (1961/290).

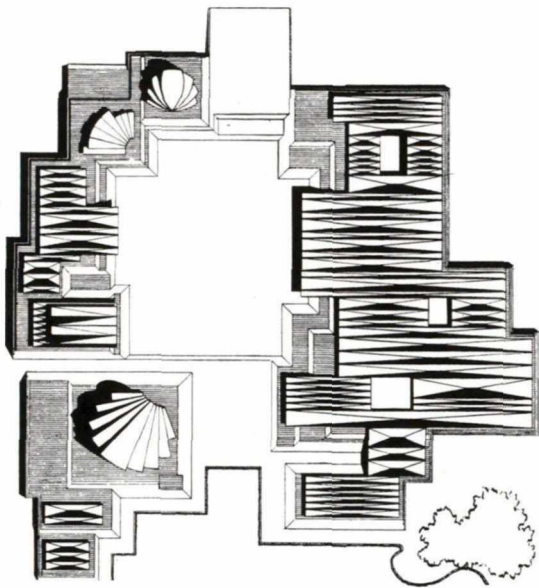
Den åbne form og strukturalismen

Men også debatten om 'den åbne form' havde Utzon foregrebet med sit begreb om en additiv arkitektur, som i praksis introduceres i klyngehusbebyggelserne Kingohusene og Fredensborg Terrasser (Arkitektur 1959 nr. 6 og 1964 nr. 4). Sandsynligvis når han først senere til klarhed over selve termen, der fremlægges i én af periodens væsentligste udgivelser, Arkitektur 1970 nr. 1. Under overskriften »Additiv arkitektur« skriver han: »En konsekvent udnyttelse af industrielt fremstillede bygningsdele opnås først, når disse dele kan adderes til bygninger, uden at komponenterne på nogen måde skal beskæres eller tilpasses.«

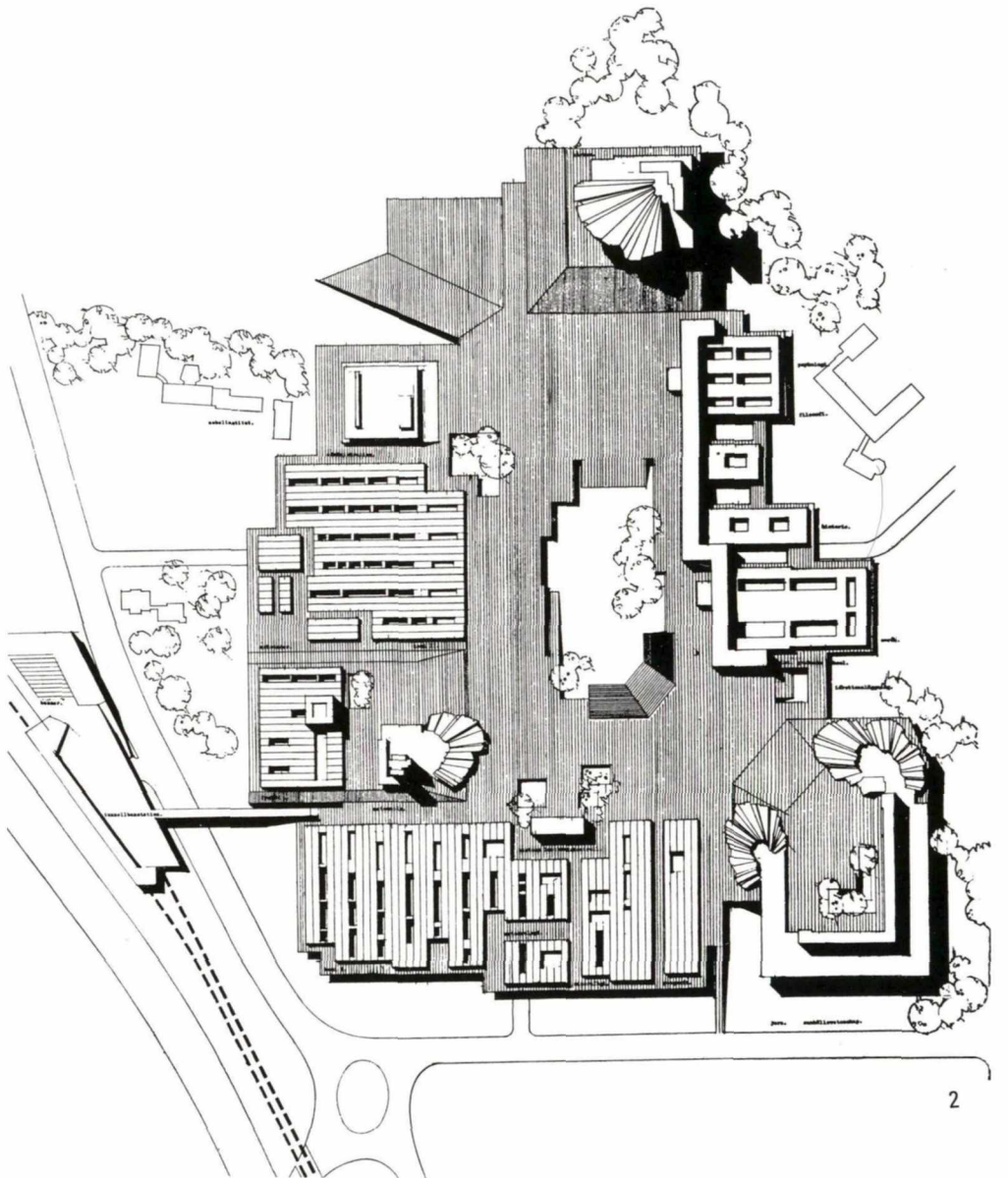
Igen forsøger Utzon at erobre initiativet fra industrien, og det dokumenteres i en stribe projekter fra 'additionshuset' »Espansiva« over et byggesystem til en skoleby i Herning; det gælder også forslaget til konkurrencen om Farum Bycenter, og det spektakulære Jeddah Stadion, som er et formidabelt forsøg på med få komponenter at skabe en hidtil uset organisk rigdom. Men selv om Utzon således både foregriber og fortolker ideerne om den åbne form, som voksede ud af CIAMs møde i Otterlo i 1959, vinder han ikke de danske konkurrencer, som han deltog i. Måske forekommer hans projekter for vanske-

Utzon arbejder i flere af sine arbejder med et plateau, for eksempel i konkurrenceprojektet til en verdensudstilling i København fra 1959 (1). Dette arkitektoniske element bliver en inspiration for blandt andre Henning Larsen i et konkurrenceprojekt til universitetet i Stockholm fra 1961 (2). Arkitekten 1961, Arkitektur 1964.

Poul Erik Skriver fremhæver Richard Neutra for på rationel vis at arbejde med gentagne, typiserede elementer, som han roser. Til gengæld er han forbeholden over for Aaltos ekspressive arkitektur. Her ses Desert House af Richard Neutra (3) og interiør fra Aaltos kirke i Vuoksenniska (4). Arne Jacobsen hylides i fakkeltog på sin 60-års fødselsdag (5). Arkitekten 1962.

1

2

3

4

5

Bagsværd Kirke, Taxvej 16, Bagsværd. Jørn Utzon, 1976.
Foto: Keld Helmer-Petersen.

Espansiva. Bøssemagergade 64, Gl. Hellebæk. Utzon, 1969.
Foto: Kim Dirckinck-Holmfeld.

ligt realiserbare, eller måske er han for langt forud for sine hjemlige kolleger.

I 1965/61ff sammenfatter Nils-Ole Lund teorierne om den åbne form. Den anden maskinalder »kræver en arkitektur, der skal tilfredsstillende et samfund under kontinuerlig omdannelse«. Den første maskinalders hermetiske kompositioner slår ikke til; de tager ikke hensyn til forandringerne og hindrer, at en ny form kan tilføjes, uden at kompositionen ødelægges.

Han citerer den polske teoretiker Oscar Hansen: »For at komme ud af blindgyden foreslår jeg et system, som jeg vil kalde den åbne form. Denne består i positivt at udnytte de muligheder masseproblemet byder på, muligheder der hidtil er blevet betragtet som rent negative. Vi ønsker at bevare det individuelle i det kollektive, individet i massen. [...] Det nye system udnytter industrien på en sådan måde, at specialisterne tager sig af de objektive elementer, som ved den 'lukkede' form, mens det subjektive overlades til forbrugernes initiativ. Når de subjektive og de objektive elementer samarbejder fås en form, som ikke er resultat af en elimination, som ved den 'lukkede' form.« Hansen mener, at den lukkede form spænder mennesket ind og er helt ude af trit med den samfundsmæssige dynamik. »Moderne huse må kunne forandres og moderniseres, fordi vi ikke kan rive dem ned. Det skal husenes opdeling, organisering og arkitektur muliggøre.«

Således møder arkitekten og brugeren hinanden på en ny måde, hvor brugeren præger bygværket individuelt. Men, som det ikke fremgår af Nils-Ole Lunds gennemgang, rummer denne tænkning unægtelig en risiko for en kunstnerisk/arkitektonisk tilbagetrækning fra arkitekternes side.

På den anden side kunne man henvise til Charles Eames' eget hus i Santa Monica fra 1949 som et eksempel på en udnyttelse af 'lukket form' til en individuelt åben form. Det er stykket sammen af katalogvarer på markedet.

Men det bliver især Candilis, Jossic & Woods projekt til Toulouse le Mirail, og deres senere 1. præmieforslag til Freie Universität, som bliver eksponent for denne nye retning. Her opereres med en 'struktur', der under hele udbygningen er komplet, men som komposition stadig kan udvides.

Det er nøjagtig det samme, Jørn Utzon argumenterer med i beskrivelsen til Farum-projektet: »Anlægget er formet som en voksende struktur, bygget op af led, der kan fremstilles af præfabrikerede komponenter. Ved en etapevis udbygning vil anlægget ikke på noget tidspunkt fremtræde som et udført bygningsanlæg« (Arkitektur 1970 nr. 1).

I de fleste arkitekters bevidsthed blev den åbne form synonym med 'fleksibilitet', eller som Halldor Gunnløgsson udtrykte det: »Størst mulig generalitet og størst mulig fleksibilitet.« En anden og mere officiel fortolkning var 'en struktur åben for vækst og forandring', den såkaldte strukturalisme, som i Danmark især blev knyttet til Krohn & Hartvig Rasmussens projekt v. Knud Holscher til Odense Universitet (1967/69ff), Henning Larsens 2. præmieforslag til Freie Universität og til hans vinderprojekt i konkurrencen om Trondheim Universitet fra 1970/493ff. Altså et hus, der ikke er et sluttet værk, men en foranderlig 'struktur' uden på noget udviklingsstrin at virke ufærdig.

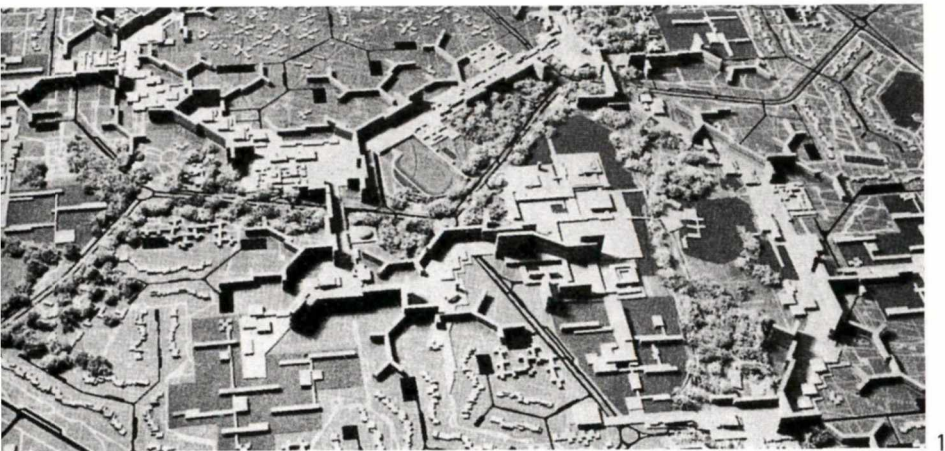
Termen 'strukturalisme' er hentet fra sprogvidenskaben, men der er kun overfladisk forbindelse, fordi der ikke er tale om et kodifikationssystem af strukturelle og strukturerede koder, men snarere en systematik omkring kommunikationsveje. Muligvis fulgt op af byggesystemer med en arkitektonisk syntaks, som det f.eks. blev tilfældet i Odense Universitet. I hovedtræk blev strukturalismens udmøntning i Danmark imidlertid huse, der betonede et indre gadesystem ofte udlagt i et skakbræt-mønster, hvor man efter behov kunne fylde ternene ud.

Det ses i en række projekter fra 70'erne f.eks. Radio- og Tv-huset i Århus af C.F. Møllers Tegnestue (Arkitektur 1975 nr. 2), og i behandlingsbygningen ved Herlev Sygehus, hvorimod patienterne blev placeret i et tårn (Arkitektur 1977 nr. 5). Friis & Moltkes Risskov Amtsgymnasium 1968–69 var blandt de først opførte huse, der blev betegnet som strukturalistiske, først og fremmest fordi de indre gader kan forlænges og varieres med torvedannelser etc., men det gælder mange af periodens større huse, at de i en eller anden udstrækning lukker sig om et indre plads/gadeforløb, der i princippet kan udvides. En væsentlig udvidelse af repertoiret leverede Dall & Lindhardtens med 1. præmieforslaget til Aalborg Universitets Center (1975/213ff), en lille by med fakulteterne som kareer, og hvor græs-volde og vand inddrages som strukturerende træk.

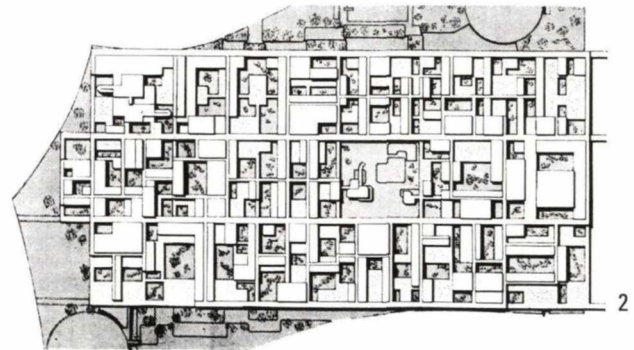
Brutalismen

Parallelt med dette svar på vækstsamfundets dynamik udvikledes en arkitekturform, ny-brutalismen, som især fandt tilhængere i det jyske område. I artiklen fra 1966/543ff »Brutalismen fra Hunstanton til Scarborough« beskriver Nils-Ole Lund

Candilis, Jossic & Woods projekt til Toulouse le Mirail (1). Freie Universität, Berlin, af samme arkitektfirma (2, 3). Jørn Utzons ikke-præmierede forslag til bycenter i Farum (4, 5). Arkitekten 1970.

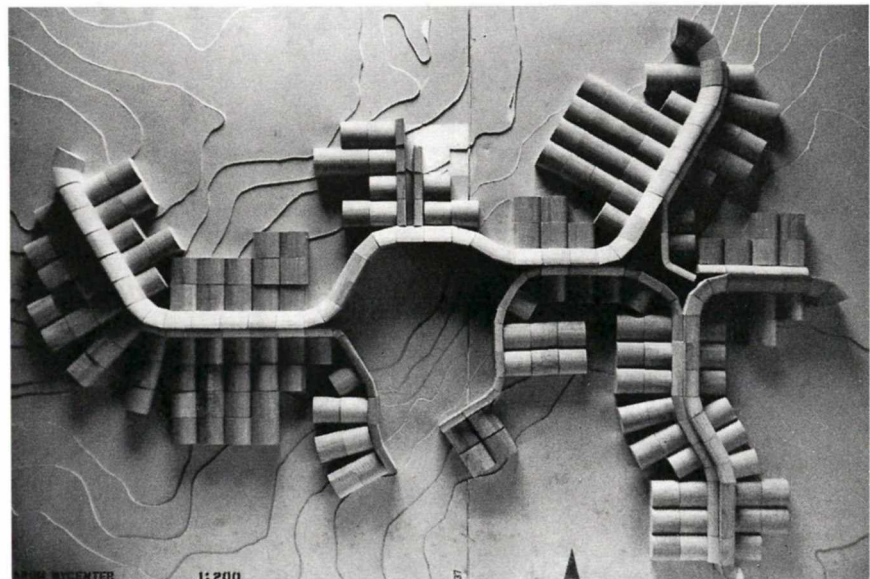
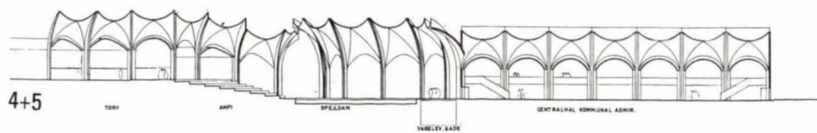
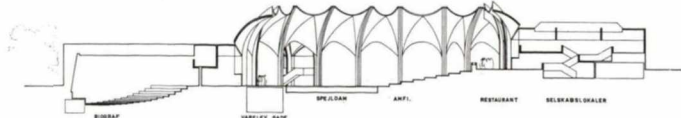
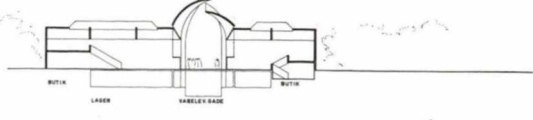
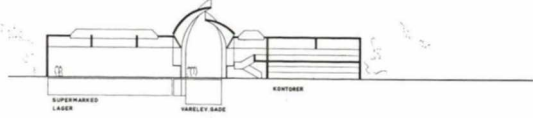
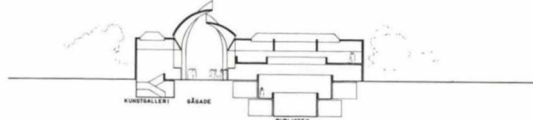
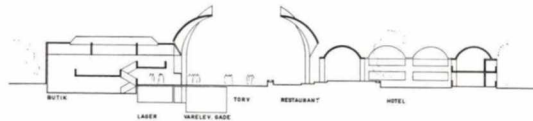
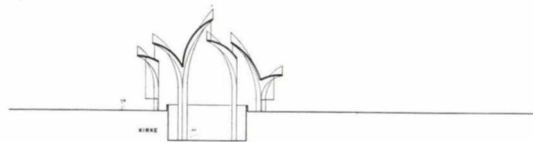
1

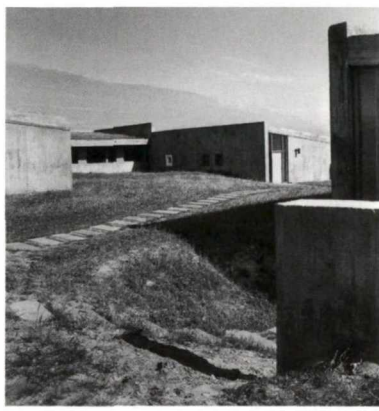

2

3

*Hotel Lakolk, Rømø. Friis & Moltke, 1966.
Foto: Thomas og Poul Pedersen.*

med udgangspunkt i Allison og Peter Smithsons Hunstanton Secondary School og Le Corbusiers Maison Jaoule 'ny-brutalismen', som denne karske ubesmykkede arkitektur var blevet kaldt af Reyner Banham. Lund mener, at den er spiselig for danskerne, fordi: »Moralen var puritansk, og den krævede, at formsproget skulle være ærligt, og at byggeopgaverne skulle være løst på en direkte, overbevisende måde. Måske kunne man samtidig kalde brutalismen en sociologisk stil, for den fandt tit sine udtryk ved at løse sociale problemstillinger.«

Atelier 5s Siedlung Halen ved Bern ses som et sådant udtryk for ærlighed i funktionsanalysen og sandhed i konstruktions- og materialevalg, »ikke som udtryk for en livsfjendtlig moral, men som en inspiration til nye, fundamentale løsningsforslag«. Sund moral finder han også hos Lewerentz i Bjørkhagen Kirke og i Norges Knut Knutsens villaer på Ulvøya.

Japanerne nævnes ikke hos Lund, men det råder redaktionen bod på ved i samme hæfte at have en gennemgang af moderne japansk arkitektur med navne som Kenzo Tange, Kunio Maekawa, Fumihiko Maki m.fl.

Det, som imidlertid har interesseret de danske arkitekter, er de kraftige stofflige virkninger og muligheden for en ny robust brug af materialer, som bl.a. i Henning Larsens skole i Roskilde; Brüel, Bornebusch & Selchus seminarium i Holbæk og Friis & Moltkes Hotel Lakolk på Rømø. For Friis & Moltke blev det en forløsning, der især satte sig spor i Jylland.

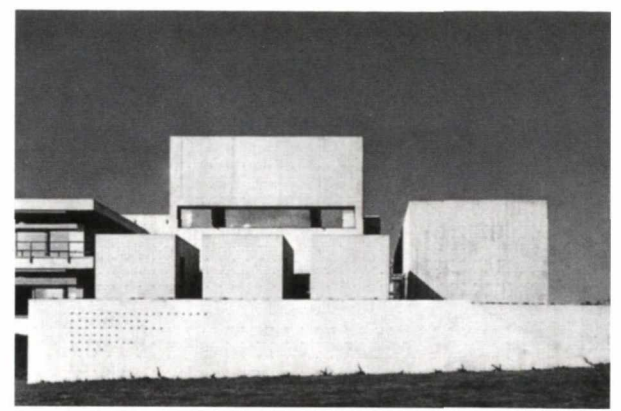
Op mod 1970 var hamskiftet tilendebragt. Vækstens ideologier havde erstattet den puritanske nyttemoral for blot et par år senere at blive konfronteret med vækstens grænser: Den store energiforsyningskrise.

Flere opgaver til bladet

I takt med arkitekternes stadig øgede vifte af arbejdsområder steg også kravet til bladets ydeevne, der skulle orientere om alt fra arkæologi, arkitekturhistorie/teori over møbelkunst, design, saneringsproblemer, landskabskunst, byplanlægning til miljøspørgsmål.

Også ramsaltede ledere om bygge- og boligpolitikken er fast tilbagevendende i hele Skrivets periode f.eks. »Sovebyen uden fremtidsdrømme« (1961/89), Red sommerhusområderne – »Det er ikke for sent« (1961/273) osv.

Samme år starter Skriver på eget initiativ en kampagne mod bolighøjhuset. En række bebyggelser fra Københavnsområdet kritiseres for at være umenneskelige: »Boligområdet må stort set karakteriseres som værende i en opposition til men-

Holbæk Seminarium, Seminarieparken Holbæk. Gehrdt Bornebusch, Max Brüel og Jørgen Selchau, 1967. Foto: Mydtskov/Rønne.

nesket og da navnlig barnet,« hedder det om en højhusbebyggelse i Brøndbyøster. Også ét af tidens flagskibe, Høje Gladsaxe kritiseres: »I endnu nogen tid vil højhusene blive anvendt til familieboliger på trods af deres åbenbare mangler. Et grelt eksempel er bebyggelsen ved Utterslev Mose.«

Han roser Søndergårdsparken og Albertslundprojektet og slutter med at konkludere: »Den fagre nye verden ligner den gamle mere, end vi tror« (1961/476ff).

Det bringer særdeles hårdtslående aktører på banen bl.a. direktøren for Dansk Almennyttigt Boligselskab, Erling Knudsen, der påstår, at højhusene vil være en nødvendighed pga. byvæksten. Han henviser til prognoser, der hævder, at der år 2000 vil bo 6 mio. mennesker i Danmark, hvoraf 5 mio. i byerne. Der er altså ikke plads nok til de arealkrævende haveboliger. Skriver svarer med nedenstående diagram, der viser, at der ikke er nævneværdige arealbesparelser, så snart man kommer over en højde på tre etager.

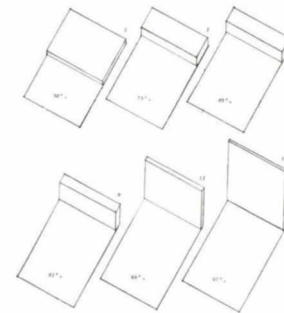
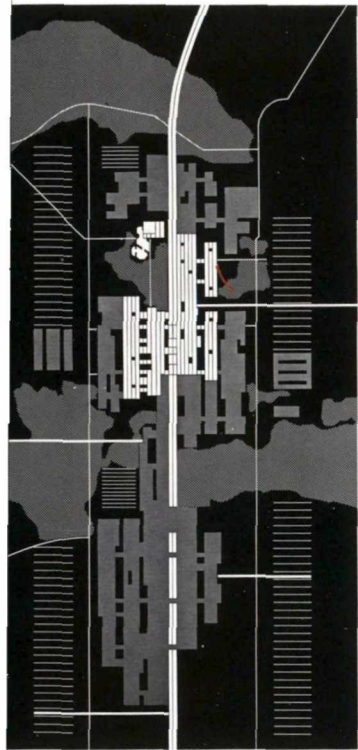

Diagram der viser forholdet mellem friareal og bebygget areal ved udnyttelsesgraden 0,5 og med samme etageareal i hhv. 1, 2, 3, 6, 12 og 18 etager. Procenterne er fra venstre mod højre 50, 75, 83, 92, 96 og 97. Arkitekten 1962, side 35.

Også arkitekten Vilhelm Lauritzen, Boligministeriets kommitterede i byplansager Edmund Hansen og Allan de Waal blandede sig i diskussionen. Vilhelm Lauritzen velsagtens fordi han havde udarbejdet dispositionsforslaget til Høje Gladsaxe, Edmund Hansen, fordi han var bange for byspredningen, og Allan de Waal, fordi han anså Skrivets analyse for at være bagstræberisk. »Det ville være katastrofalt om enten en-, to-

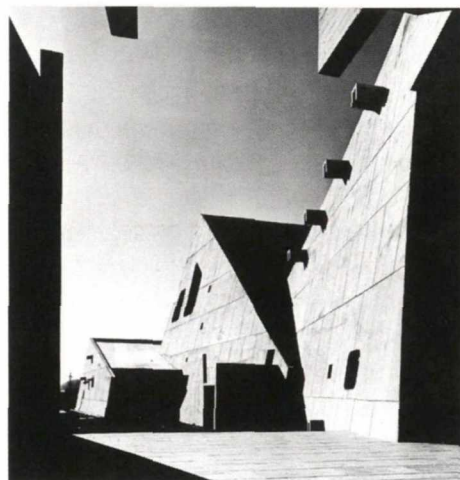
Modstående side: Krohn og Hartvig Rasmussens vinderprojekt til konkurrencen om Odense Universitet, 1967 (1). John Andrews: Scarborough College, University of Toronto, Canada, 1966–67 (2). Kenzo Tange: Kulturelt center (nordre indgang) i Nicinan, Japan, 1962–63 (3). Le Corbusier: Maison Jacoul i Poisy, Paris, 1956 (4). Arkitekten 1966 og Arkitektur 1976.

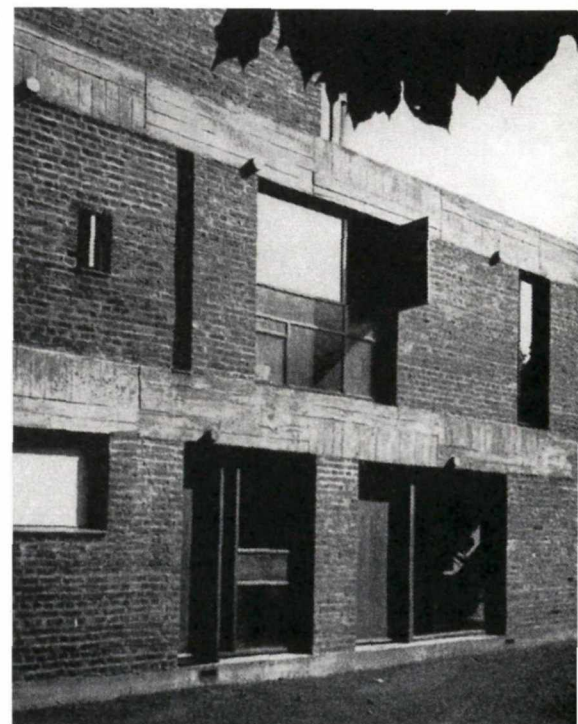
2

3

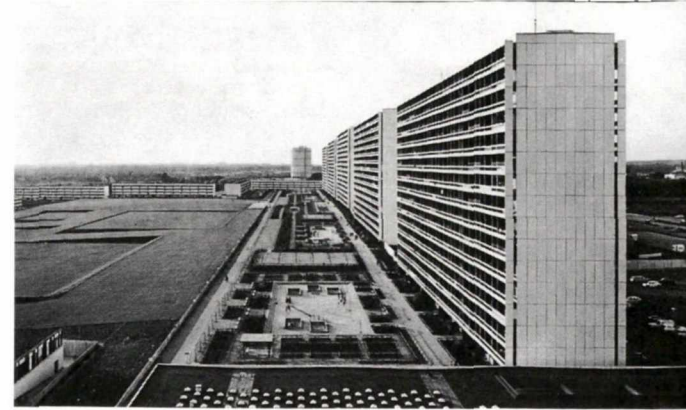

4

Albertslund Syd, Albertslund. Fællestegnestuen, 1963–68. Foto: Strüwing.

Høje Gladsaxe, Gladsaxevej, Søborg. Poul Ernst Hoff & Bennet Windinge, Alex Poulsen og Jørgen Juul Møller & Kai Agertoft, 1963–68. Foto: Merete Camre.

og tre-plansboligbyen eller de højere bygværker lades ude af betragtning.« Skriver henviser imidlertid til en undersøgelse »Two to five in highflats«, der viser, at børn fra to til fem år, som bor i højhuse, næsten aldrig kommer ud at lege (1962/35, 1962/97ff).

Om det skyldtes debatten i Arkitekten, eller om den almene indstilling var svinget væk fra højhuset som løsning på bolig-sociale problemer, kan vi kun gisne om. Men der blev næsten ikke planlagt flere bolig højhuse i perioden herefter.

Byplanlægning

Skrivers fortid som planlægger (i Københavns Kommune) kom til udtryk gennem hele hans redaktørtid. Og med god grund, for byplanlægningen spillede en hovedrolle i opbygningen af velfærdssamfundets komplicerede infrastruktur, og fra omkring 1960 bugner bladet med konkurrencer om by- og centerplaner i Danmark.

Tidens tro på fremskridtet og uafvendelig vækst gennemsyrede byplanlæggernes tænkning. Byplanlægningens mål var at tæmme de kolossale drivkræfter, som ligger i kapitalismen og i grund- og ejendomsspekulationen, og at koordinere udviklingen. Store privatøkonomiske gevinster blev allerede i 30'erne hentet hjem på grundspekulation. Forarmede bønder blev på en nat økonomiske potentater, når byen nåede deres agre. Og med det byggebehov og med den udvikling, som man allerede i de fattige 50'ere forventede ville komme, måtte planlægningen sikre, at almenhedens tarv ikke kom i klemme i entreprenante folks jagt på mammon.

I København frygtede man, at en ustruktureret bylava ville flyde ud over de grønne, rekreative kilder, og det var bl.a. baggrunden for Fingerplanen (1947), Generalplanskitsen fra 1954 og stort set alle senere planer og endelig Regionplanen.

Hertil kommer, at også de gamle bydele forventedes at sættes under voldsomt pres, hvorfor de måtte aflastes – med såkaldte aflastningscentre. »At standse tiden er umuligt«, hedder det i Arkitekten 1959/200 ved præsentationen af Cityplan Vest, der i 1959 udsendes af Københavns Generalplankontor. Projektet er nødvendigt, mener redaktøren, der betegner det monstrøse anlæg som en »lymfekirtel, der skal standse automobilismens blodforgiftning i de gamle bydele«. Planen var fulgt op af en slags retningsaktion for indre by, idet Borgerrepræsentationen havde tiltrådt nogle retningslinier, der skulle konservere de daværende udnyttelsesgrader i historiske bydele. Mægtige gadegennembrud blev opgivet ved samme lej-

lighed; til gengæld skulle Vesterbro og Søfronten undgælde med en kolossal motorvejsspaghetti, der fortsattes i en motorgade langs de københavnske søer, senere kaldet Søringen. I det samme nummer gav Falkonér Centret en forsmag på, hvad der i megaskala skulle ske på Vesterbro. Begge planer bliver langtidsp projekter for Københavns Kommune.

I 1967/533 behandles arkitekt Ole Nørgaards Søringprojekt udførligt, og Skriver er positiv i forvisningen om, at den arkitektoniske og havekunstneriske bearbejdning af Søringen kan opveje ulemperne, blandt andet fordi en del af strækningen på Vesterbro og til Gyldenløvesgade er lagt i rør (Det skulle senere ændre sig.)

Et par år senere vises i 1969/173 Poul Lyagers forslag til Cityplan Vest. Den har været 10 år undervejs, heraf tre med Lyager som drivende kraft. Arkitekten tager vel imod projektet, men frygter, at det bliver standset af udefrakommende kræfter: »Det er karakteristisk for Københavns Kommunes byplanlægning i de senere år, at kræfter uden for kommunen har gjort en række vedtagelser illusoriske. Den seneste plan for Søringen er blevet desavoueret af trafikministeren, og hvordan vil det nu gå med den ny plan for City Vest?«

Søringen faldt først og fremmest, fordi Trafikministeriet ikke ville finansiere projektet, men når de øvrige store planer gik i vasken, er årsagen ifølge lederskribenten, at der ikke findes noget storamt for København. Der er simpelt hen ikke økonomisk potens til at føre de store projekter ud i livet. Derfor efterlyses gang på gang en hovedstadsreform og en koordinering af planlægningen i hele hovedstadsregionen.

Ganske vist findes et regeringsnedsat egnsplanråd, der i 1973 barsler med en strukturplan og det følgende år med den første regionplan for hovedstadsområdet.

Desuden bærer bestræbelserne frugt i den forstand, at Folketinget i juni 1973 vedtager loven om oprettelsen af et hovedstadsråd, der består af 37 medlemmer valgt af amts- og kommunalbestyrelserne.

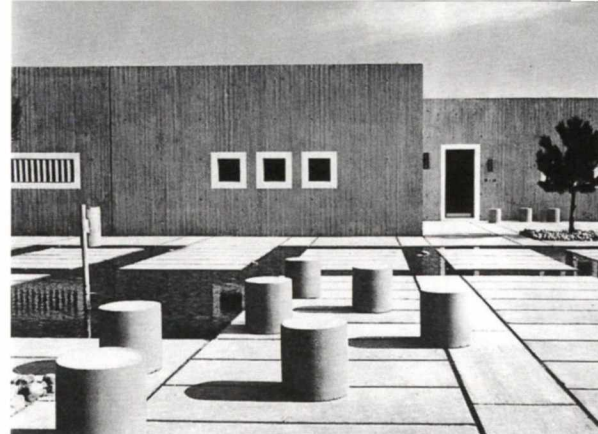
Modstående side: Arkitekten (1961/476ff) kritiserer flere høje bebyggelser for hverken at være parkbebyggelse med intime miljøkvaliteter eller tætbebyggelse med urbane værdier. Øverst ses højhuse i Sorgenfri nær stationen – de »er ikke sociologisk eller byarkitektonisk motiveret«. Nederst ses punkthuse på Frederiksberg, som byplanteknisk »er forældede fra starten«. Som modstykke til det umenneskelige højhus fremhæves bl.a. Søndergårdsparken og Albertslund Syd, der er under projektering. Fotos: Poul Erik Skriver.

Øverst: Højhuse i Sorgenfri nær Sorgenfri station. Bygningerne er placeret i et område med forholdsvis lav bebyggelse på en smal grund mellem S-banen og et villakvarter med en 3-etages randbebyggelse. Højhusene er ikke sociologisk eller byarkitektonisk motiveret.
 Nederst er vist en bebyggelse på Frederiksberg, placeret på en smal grund mellem S-banen og en kirkegård i et område med lav bebyggelse.
 Begge bebyggelser beboes af familier, hvoraf en stor del har børn. Bolighygiejnisk er det et tilbageskridt.
 Byplante teknisk var begge bebyggelser foreledede fra starten. De er hensynsløse mod omgivelserne.
 Tilskyndelser til bebyggelser af denne art er rent økonomiske – undertiden pakket ind i pseudosociologisk emballage

Danmarks Journalisthøjskole, Oluf Palmes Allé, Århus. Kjær & Richter, 1971–73 (udvidet: 1984 og 1993). Foto: Thomas og Poul Pedersen.

Entreprenørskolen, Egedalsvej 5, Ebeltoft. Friis & Moltke, 1967–68. Foto: Thomas og Poul Pedersen.

Skriver har imidlertid sine betænkeligheder om, hvorvidt rådet kan få den nødvendige slagkraft, fordi det ikke har egen økonomi. Derimod lever det af midler fra de deltagende kommuner, en slags frivillighedens princip. Men »det er gammel erfaring, at direkte valgte politikere med egne skattemidler står friere og mere magtfulde over for lokale særinteresser.« Han tillægger Mogens Glistrup en del af skylden for, at et så svagt organ har set dagens lys – simpelt hen fordi en beskeden ekstraudskrivning af skat til rådet ikke blev gennemført. Planlæggerne havde foretrukket direkte valg til rådet og en mulighed for selvstændig skatteudskrivning (1973/292f).

Chef for Hovedstadsrådets sekretariat blev arkitekt Hugo Marcussen, der som det første fik til opgave at videreføre og revidere egnsplansrådets regionplan, der i hovedsagen fremskrev den vækst, man havde oplevet op gennem 60'erne. Det skulle vise sig at give vanskeligheder, bl.a. fordi energiforsyningskrisen og den deraf følgende økonomiske krise for første gang i mands minde skabte en lavvækst, der helt ændrede vilkårene for den regionale planlægning.

I regionplan 73 opereres med en tilvækst på 130.000 boliger, som er placeret i vækstcentre i transportkorridorernes knudepunkter, især mod Køgefingeren og Høje Taastrup. (1974/89)

Men også på Vestamager forventes en udbygning med 25.000 boliger. I det hele er planen dog en neddrøsling af de forventninger, man havde i 60'erne; men alt for rummelig, efterhånden som den økonomiske krise satte ind.

Planlovreformen

I slutningen af 60'erne indfinder der sig et nyt syn på planlægningen, dels af administrative grunde, men især på grund af den folkelige modstand mod byplanlægningen, der havde anrettet vældig skade i bymidterne med gadegennembrud, erhvervsrettet centerplanlægning og hårdhændede saneringer, der truede med at udlette de historiske bycentre. Hertil kom, at der omsider var bred politisk accept om at begrænse byspredningen. Det førte i 1970 til vedtagelsen af Planlovreformen, et lovkompleks der omfattede tre etaper: 1. By- og landzonenloven, 2. Lov om Lands- og regionplanlægning og 3. Lov om kommunernes planlægning, der også omfattede bestemmelser om inddragelse af borgerne i planlægningen.

Desuden blev der i 1970 gennemført en kommunalreform, som sammenlagde et utal sogne og småkommuner til større 'primærkommuner', og der blev gennemført en klarere opgavefordeling imellem stat, amter og kommunerne.

Planlovreformen blev gennemført efter en tidsfølgeplan. 1. etape trådte i kraft i 1970, 2. etape i 1974 og 3. etape i 1977. Den var et brud med den centralistiske, ekspertstyrede planlægning, der var knæsat i 50'erne og 60'erne. At planlægning i høj grad er magtpolitik, var Arne Gaardmands pointe i et tema om planlægningen og borgerne (1971/558ff): »Spidserne i de politiske partier og grupper, lederne af administrationen og topfolk i erhvervs- og organisationslivet sidder inde med den egentlige magt.« Gaardmands svar er offentlighed og borgermedbestemmelse i alle faser – og ikke som hidtil ved afslutningen af en sag.

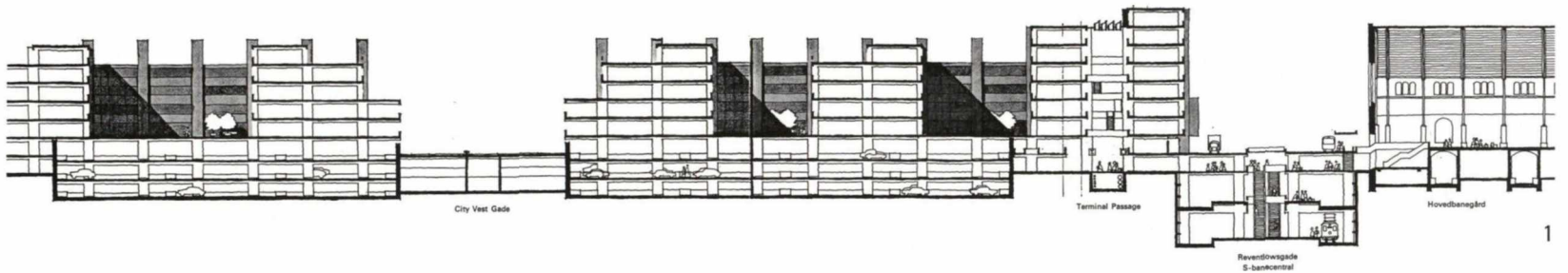
Dette synspunkt vandt kun ringe tilslutning hos de magtbærende, selv om kommuneplanloven gav mulighed for det.

Planlæggere og politikere har svært ved at omstille sig, men vækstparadigmet havde da også behersket arenaen i de 25 år, der var gået efter krigen. Skriver udtrykker denne ambivalens i beskrivelsen af byfornyelsen af Nedre Nørrebro: »Udefra set er planlægningen af Stockholms udvikling og af citys ombygning overordentlig velorganiseret og bygget på et tidligt etableret samarbejde imellem politikere og planlæggere. Den anvendte planmetodik er overbevisende.« Men: »Mange har beklaget, at karakteristiske bykvarterer fra slutningen af forrige århundrede helt vil forsvinde og gør det umuligt at opleve kontinuiteten i byens historiske udvikling.«

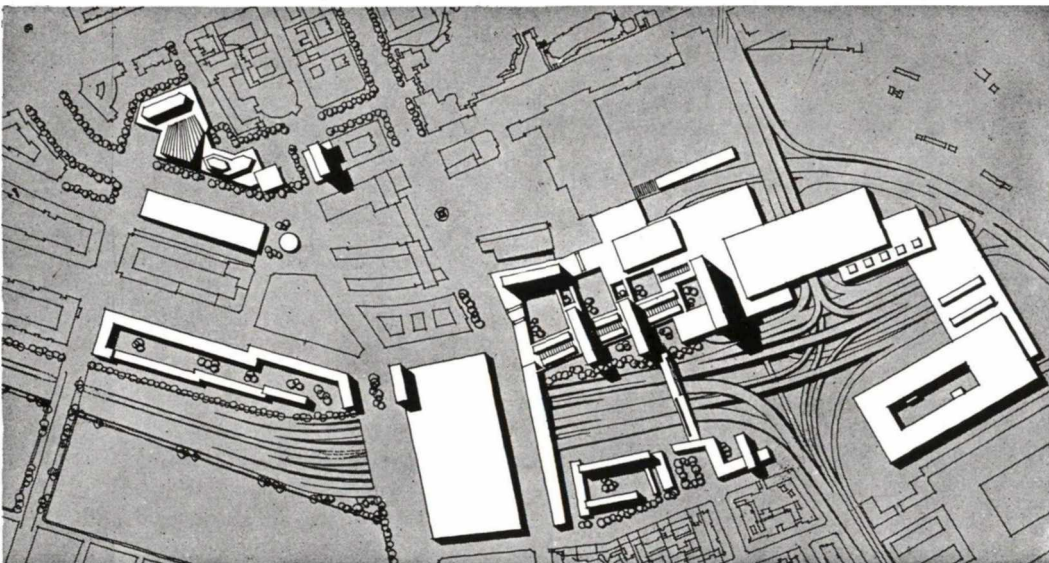
Vestamager

Det har sikkert været en vanskelig omstilling. Vækstbegejstringen havde tilhængere både på venstre og højre fløj, og så tidligt som i 1941 lancerede Edvard Heiberg en mægtig båndby på Amager. Men også andre havde fabuleret, blandt andre lancerede de senere byplanprofessorer Ole Thomassen og Stefan Ott i Politiken i 1959 en Øresundsby med en befolkningstilvækstmulighed på 1,5 mio. mennesker, det hele forbundet med to broer og et atomkraftværk på Hven og en storlufthavn på Saltholm. Selv om denne utopi forblev på papiret, var troen på en voldsom vækst og byomdannelse i hovedstadsområdet indgroet. Københavns overborgmester Urban

Modstående side: City Vest-planen i 1968-udgaven (1). Hovedbane-gårdsområdet i den første plan til City Vest fra 1959 (2). Skitseforslag til Søringen fra 1967, udarbejdet af arkitekt Ole Nørregaard, med motorringvej på hele østsiden af Søerne samt vignetter af svømmebad og fodgængertunnel (3). Arkitekten 1959 og 1967 samt Arne Gaardmand »Dansk Byplanlægning 1938–92«.

1

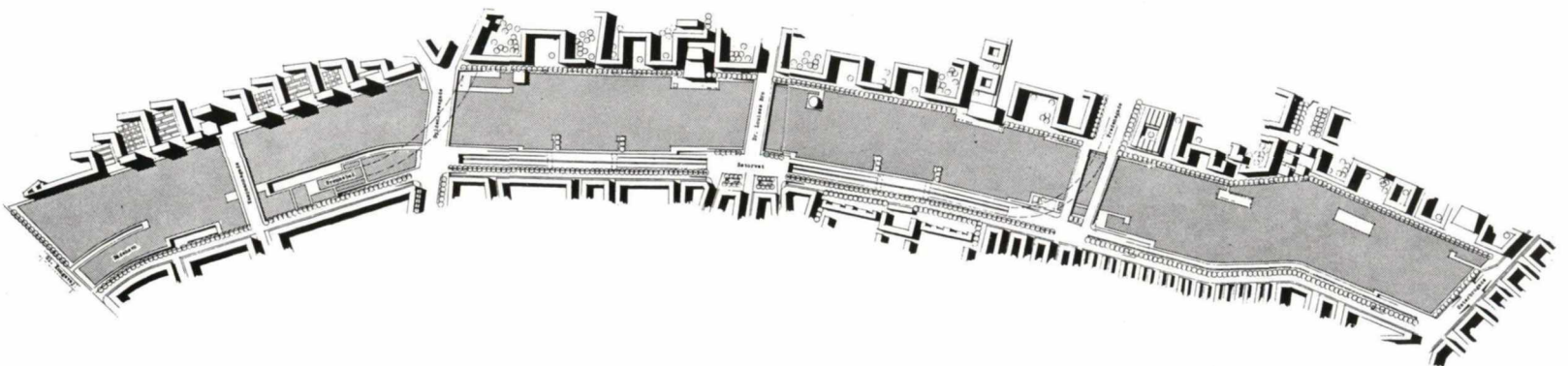

2

Planlægningen af Københavns centrale bydel er stærkt præget af automobilismens stærke vækst. Det stor-københavnske primærgadenet ender i en ringgade, der omslutter byen indenfor søerne. Det betydeligste knudepunkt i dette vældige vejanlæg tænkes kombineret med bygningen af et stort erhvervsområde vest for hovedbanegården. Generalplankontoret har i en smuk publikation „City plan vest“ gjort rede for ideen i dette erhvervsområde. I et senere nummer af Arkitekten vil vi omtale planen nærmere. Her bringer vi en enkelt af publikationens illustrationer, der viser de afskrækkende dimensioner på en effektiv trafikudfletning. Det er en lymfekirtel, der skal standse automobilismens blodforgiftning i de gamle bydele

3

Skanderborg Amtsgymnasium. Kildevej 8, Skanderborg.
Friis & Moltke. 1971–73. Foto: Thomas og Poul Pedersen.

Hansen ønskede dels at totalsanere de gamle slumområder, dels at bygge en hel ny og rummelig by på Vestamager, en idé som bladet ikke vender sig imod, men Skriver advarer: »Hvis Urbanplanens program bliver skrevet over lønstatistikker, krandidagrammer og elementfabrikkernes produktionsplaner, bliver den nye by på Amager et monument over vor tids mekaniserede ligegyldighed over for individet« (1963/501).

Han efterlyser en konkurrence, og den imødekommes af Urban Hansen, som udskriver en nordisk idékonkurrence om Vestamager.

Samtlige præmierede forslag bebygger hele Vestamager i sidste etape.

Førstepræmien foreslår mindre, sluttede byenheder på omkring 6000 boliger, som med tiden kan stemple Amager til.

Andenpræmien er formet som en flydende båndby, der i en mægtig, sammentænkt struktur også får forbindelse til fornyede områder på Kalvebod Brygge og griber fat i det planlagte City Vest-center på Vesterbro!

Der var ingen smalle steder, væksten ville komme, og man skulle være forberedt på at modtage den, hvad enten det skulle ske i sluttede, delvis selvforsynende bysamfund eller som i den overlegent tænkte – men skræmmende – båndby-organisme, som andenpræmien foreslog (1965/449ff).

Også mod syd var der store planer, og udbygningen af Køge Bugt blev årvågent fulgt af redaktøren.

Polemik om landets plan

Det var ikke blot i hovedstadsområdet, væksten forventedes at komme, men i hele landet, og i 1961 blev nedsat et Landsplanudvalg med ni ministerier repræsenterede, og med bl.a. professor Peter Bredsdorff fra arkitektside. Erik Kaufmann var sekretær for udvalget, som i 1962 barslede med en »Zoneplan for Danmark«, der skulle begrænse byernes og bebyggelsernes opædning af landskabet (1962/449f). Den faldt som bekendt ved den berømte folkeafstemning om jordlovene i 1963!

Men Kaufmann havde også foreslået et trafikbånd, der forbandt de største byer med motorveje og jernbaner. Linierne tegnede et H på Danmarkskortet, deraf navnet 'det store H'.

En århusiansk professor, Johannes Humlum, foreslog i stedet en motorvej midt gennem Jylland for at fremme erhvervsudviklingen i tyndere befolkede områder. Han fandt, at den midtjyske motorvej ville få »afgørende indflydelse på decentralisering, egnplanlægning og landsplanlægningens målsætninger i det kommende århundrede«. Det satte sindene i

bevægelse, men Skriver fejede Humlums indvendinger af bordet: »Men hans ord får ikke større vægt, end den sagkundskab de røber – og det vil sige nær lig nul« (1963/39).

Humlum var professor i geografi!

Mærkesager

Skrivers polemiske gemyt skabte som regel berettiget debat og undervejs fik han en del mærkesager. Bl.a. gik han til frontalangreb på Høje Taastrup storcenter (1966/357), som var blevet foreslået af et privat kommanditselskab bestående af Dansk Esso A/S, Forsikringsselskabet Nye Danske af 1864, Skandinavisk Motorkompagni A/S og Ejendomsaktieselskabet af 12. juni 64. I al ubemærkethed havde kommanditisterne opkøbt jord i Høje Taastrup og fået byplanlæggerne Skaarup & Jespersen samt arkitekterne Ejner Graae, Henning Helger og Christian, Erik og Aage Holst til at tegne et storcenter.

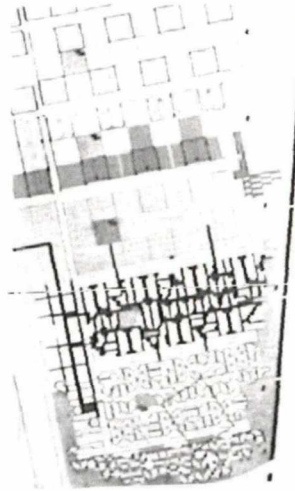
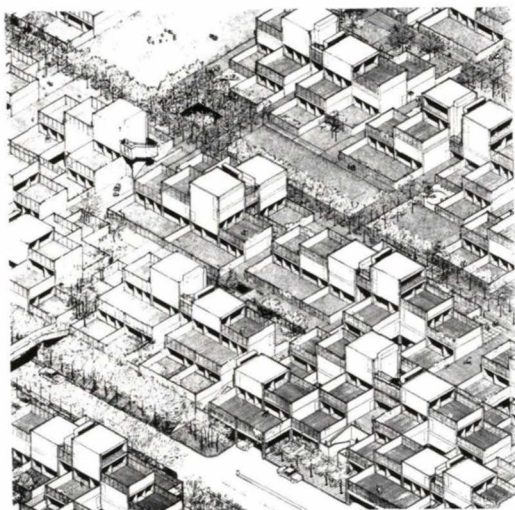
Ved denne selvbestaltede centerplan steg grundværdierne fra den ene dag til den anden, uden at nogen løftede et bryn. Skriver kritiserer denne grundspekulation og retter skytset mod de fagfæller, der både havde været imod udviklingen på Vestamager og »forargedes, da Ballerup-Måløvs Kommunes borgmester søgte at rage mest muligt af udviklingen til sig [...] er deres tavshed i Taastrup-sagen en accept?« Og han ironiserer: »Hvorfor ikke overlade det til kommanditselskabet at overtage det samlede egnplanarbejde, og hvorfor ikke også landsplanarbejdet?«

Som modvægt mod redaktørens umådelige strøm af meninger dannede Hans Hartvig Skaarup og Arne Gaardmand »Selskabet til Poul Erik Skrivers bekæmpelse«, der dog gik i opløsning, da de ved et uheld kom til at optage redaktøren selv.

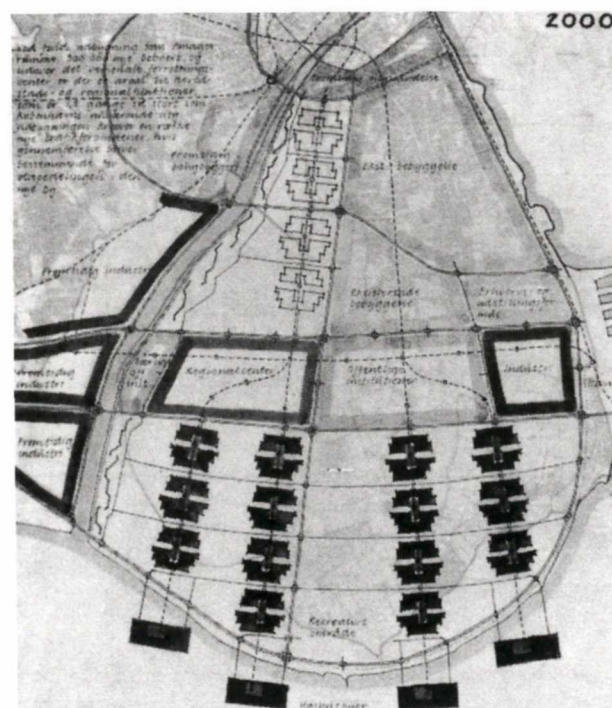
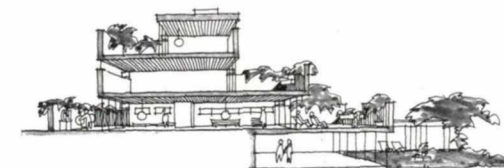
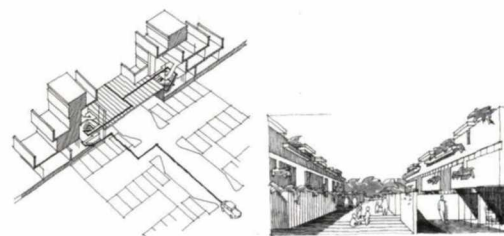
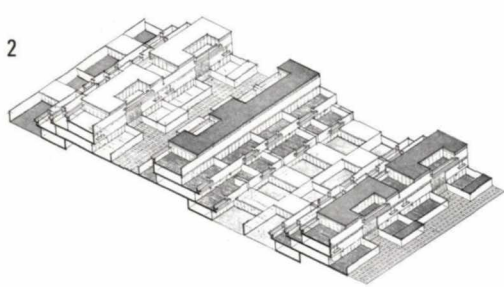
Statslig lavkvalitet

Staten, som tidligere havde været førende, ja, nærmest normgivende inden for byggeriet satte omkring 1970 standarden så

Modstående side: Nordisk idékonkurrence for et område på Vest-amager. Andenpræmieprojekt af Knud Rasmussen (ansvarshavende) og Seth H. Seablom. En båndby, der gjorde Amager landfast med Sjælland (1). Førstepræmieprojektet foreslog mindre, afsluttede byenheder på ca. 3000 boliger, der kunne opføres parvis (2). Det var af Otto Danneskiold Samsøe, Per Hansen, Harald Hviid, Poul Jensen, Børge Kjær, Jeanne Morville, Hans Zachariassen og ingeniørerne Per Borges, Viggo Launbjerg, Anders Nyvig og Vagn Tobiasen. Arkitekten 1965.

1

Sommerhus i Odsherred. Lineavej 5, Overby Lyng.
Gehrdt Bornebusch. Foto: Ulrich Christiansen.

Islev Kirke, Rødovre. Inger og Johannes Exner,
1966–70. Foto: Keld Helmer-Petersen.

lavt, at man lod Dansk Totalentreprise, klare ærterne, bl.a. i et skandaløst dårligt, men billigt hus i Æbeløgade. På samme tid havde Boligministeriet erhvervet et stort grundareal på Christianshavn, Asiatisk Plads, med henblik på at opføre et nyt Udenrigsministerium, og i skødet var de sikret byggeret til 50.000 kvm, langt mere end kommunens dispositionsplan rummede mulighed for. Samtidig forestillede man sig en nedrivning af dele af de gamle huse. Desuden havde Dansk Totalentreprise købt Wilders Plads nord for Gl. Dok, og med den alliance frygtede christianshavnerne og kommunen med rette, at det gamle Christianshavn for altid skulle forsvinde. Det førte til en så kraftig debat, at boligministeren blev presset til at udskrive en idékonkurrence, der skulle belyse, om et udenrigsministerium overhovedet kunne placeres på Asiatisk Plads, og han måtte love, at der ikke blev disponeret hen over hovedet på Christianshavns befolkning.

I programmet blev forudsætningen, at Udenrigsministeriet skulle kunne bygge 28.000 etagekvadratmeter, evt. ved genanvendelse af de bevaringsværdige bygninger.

Konkurrencen blev vundet af Halldor Gunnløgsson med et forslag, der konstaterer, at det ikke er muligt at skaffe de fornødne kvadratmeter uden at inddrage de eksisterende bygninger. Kun ét modstanderforslag blev præmieret, nemlig Harald Langbergs, men Skriver fremhæver et par andre forslag, der utvetydigt konkluderer: »Der bør ikke bygges et nyt Udenrigsministerium på Asiatisk Plads« (1973/517ff).

Det begravede selvfølgelig ikke sagen, og Boligministeriet forsøgte i det efterfølgende at få placeret de mange kvadratmeter på grunden uden at respektere de gamle huse. Det bakkede DALs Konkurrenceudvalg op, hvilket blev for meget for den gamle redaktør, der truede med, at Arkitekten ville anbefale en boykot af projektkonkurrencen, hvis de gamle huse ikke blev respekteret. Han var i audiens hos såvel boligministeren som den stærke kulturminister Niels Matthiasen, og resultatet blev, at bevaringen af de gamle huse samt en højdebegrænsning på 20 m blev indarbejdet i programmet. Arealkravet var nu reduceret til 12.000 kvm netto.

Staten havde tilsyneladende opgivet at agere grundspekulant i den københavnske bymidte, men kun tilsyneladende.

Senere skulle det vise sig, at disse 12.000 nettokvadratmeter kunne forvandles til ca. dobbelt så mange bruttokvm, så en klar sejr blev det ikke. (Konkurrencen 1976/385ff.)

Det blev det heller ikke i balladen om Roskilde Universitetscenter, da byggeadministrationen for de højere læreanstalter

i efteråret 1970 havde indrykket en annonce i dagbladene, hvor de søgte forbindelse med arkitekter, ingeniører og producenter, der med fast tid og pris kunne påtage sig at opføre 10.000 etagekvadratmeter inden 1. september 1972! Det var uhørt, men det skulle blive værre. I første omgang havde man forestillet sig midlertidige pavilloner; man kom dog på bedre tanker og indvilgede efter pres fra Arkitektforeningen i at udskrive en totalentreprisekonkurrence om et nøglefærdigt universitet med bindende pristilbud. Også det var uhørt, men foreningen lod sig berolige med, at der var arkitekter i bedømmelseskomiteen, og at så fine arkitekter som Arne Jacobsen, Vilhelm Wohlert, Preben Hansen, Juul Møller og Erik Korshagen samt Friis & Moltke deltog i konkurrencen, hver med deres ingeniør- og entreprenørteam. En enig bedømmelseskomité indstillede, at Juul Møller og Erik Korshagens projekt og byggesystem blev valgt. Det fejede undervisningsminister Helge Larsen imidlertid af bordet: »Med sikker hånd valgte han det billigste og dårligste projekt« (1971/317f). Det var skandaløst, og det viste en regering, der havde den dybeste despekt for arkitektur, hvilket også blev demonstreret ved udbygningen af Københavns Universitet Amager.

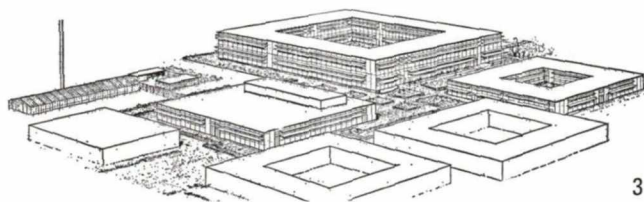
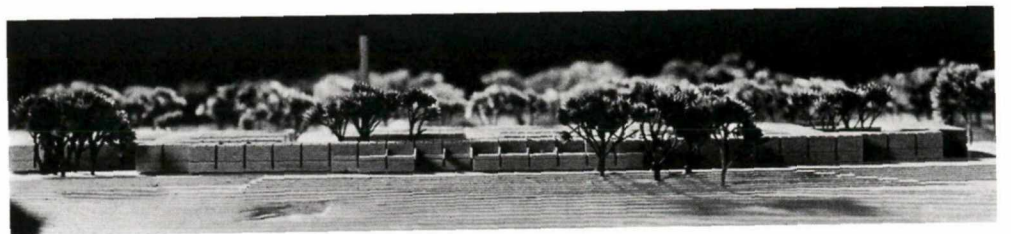
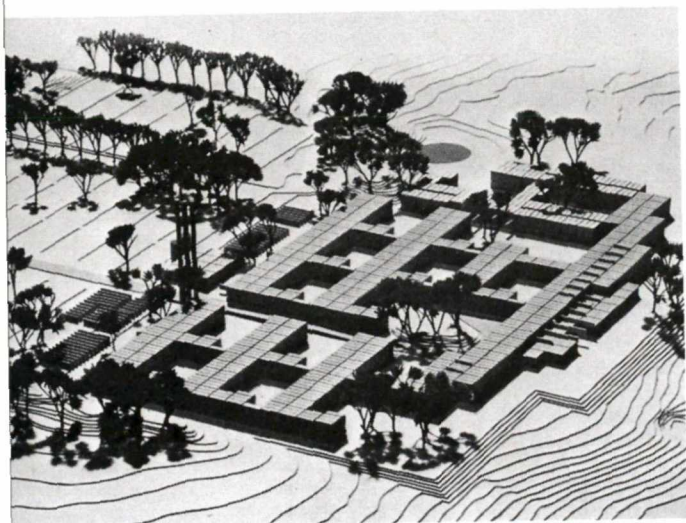
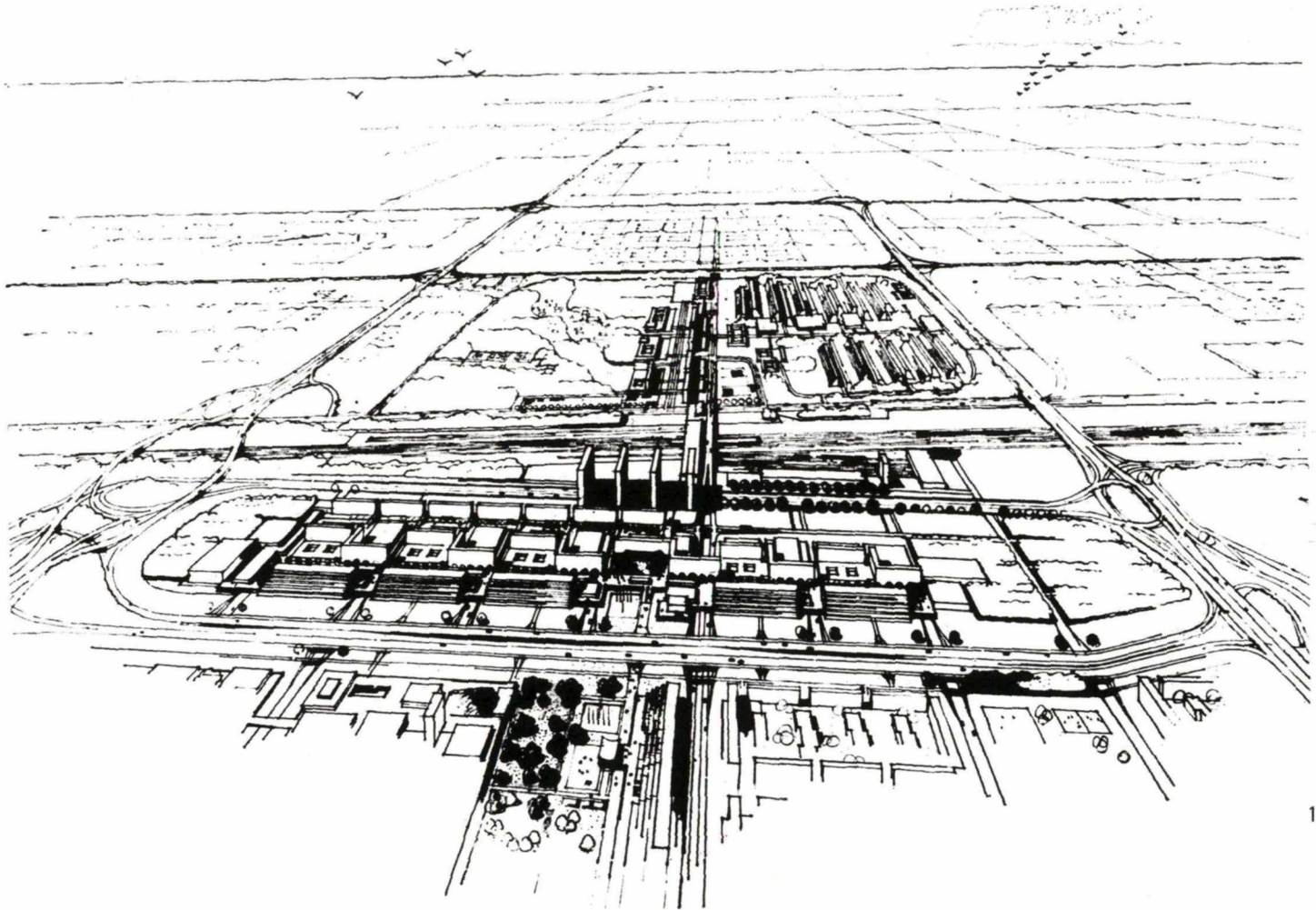
Uddannelsen og ungdomsoprøret

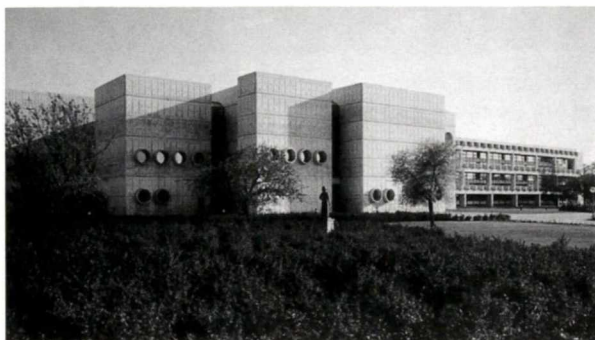
I 1966 havde en gruppe københavnske arkitektstuderende inviteret arkitekturkritikerne fra de store dagblade og selvfølgelig også Arkitektens redaktør til debat.

Kun han mødte op til en vel nok overraskende afklapsning.

De studerende var utilfredse med bladet, som de fandt stift og bagstræberisk, og især besværede de sig over, at Grønland var blevet fælt overset. Skriver dribblede de studerende af

Modstående side: Amerikanske forhold på vej ind i planlægningen i form af et nyt storcenter i Høje Tåstrup på 400.000 kvm erhvervsareal, udarbejdet af kommanditselskabet Høje Tåstrup Storcenter i samarbejde med håndværkerkonsortier, FDB og A/S Bygma. Inddraget var byplanlæggerne Skaarup & Jespersen, arkitekterne Ejner Graae, Henning Helger og Christian, Erik og Aage Holst samt Ole Thomassen og Poul Lyager. S-banen går tværs igennem centeret, der er omgivet af en ringvej med tilslutning til de store motorveje (1). Roskildeskandalen: Et bedømmelsesudvalg udpegede arkitekt Erik Korshagens byggesystem til Roskilde Universitets Center (2, 3) som det bedste, men undervisningsminister Helge Larsen underkendte afgørelsen og foretrak arkitekt Preben Hansens projekt (4). Arkitekten 1966 og 1971.

Amtsgården i Roskilde, Køgevej 80, Roskilde. Knud Munk, 1974–76.

Rådhus i Køge, udvidelse. Torvet 1, Køge. Arkitektgruppen i Aarhus, 1976–79.

banen ved at tilbyde dem et temahæfte, som fremkom i efteråret 1966, og som blandt mange ret kritiske udfald havde en nærmest nedsablende artikel om Grønlands Tekniske Organisation, GTO. Forfatteren Alex Eriksen fandt, at direktør Gunnar P. Rosendahl bar skylden for den hele misère. Han slutter med følgende svada: »Om GTO's direktør er stagneret eller gået på akkord med sit livsværk er svært at konstatere, men er det tilfældet, er det bedst, at nye friske kræfter sættes ind i stedet« (1966/242ff).

Personangreb, der truer folk på brødet, er ikke hverdagskost i Arkitekten, og Gunnar P. Rosendahl får lejlighed til at forsvare sig og byggepolitikken i Grønland (1966/297ff).

Selv om Eriksen var gået over strengen, oser de studerendes blad af solidaritet med de svage og undertrykte, og de ser også tidsskriftet Arkitekten som et redskab i undertrykkelsen. De tilhører en selvbevidst og måske også socialt bevidst generation, som et par år efter skulle bryde ud af puppen med besættelse af Charlottenborg, omstyrkelse af professorvældet og med en række krav, som nær havde gjort helt kål på arkitektstudiet.

Det igangværende arbejde med en ny anordning på Kunstakademiets Arkitektskole standsedes af de revolutionære studerende, der for overhovedet at gå i forhandling stillede fem ufravigelige krav (1969/145):

- Afskaf:
 - Akademiraadet.
 - Lærerrådet.
 - Professorernes suverænitæt.
 - Optagelseskursus.
 - Afgang.

Det var hård kost, som blokerede for videre forhandlinger, men oprøret havde alligevel gennemgribende betydning for den gamle skole. Med hjælp og støtte fra en fordomsfri kulturminister K. Helveg Petersen, som fandt, at fri adgang til at lære noget mere måtte være en menneskeret, og stærkt støttet af kræfter som Philip Arctander, som også blev formand for det udvalg, der skulle lave en ny anordning for skolen, blev adgangsbeholdningen afskaffet fra sommersemesteret i 1969.

Det samme gjaldt også tilgangen til den nystartede arkitektskole i Århus. Den blev oprettet i 1965 og havde startet i det ganske små, behørigt omtalt i Arkitekten uden dog at blive ofret alt for stor opmærksomhed (1965/15 samt i smånoter). Den havde, lige før den fri adgang indtraf, ca. 110 stude-

rende. I København var der godt 500, men så kom flodbølgen. Skolen i Århus fik 70 nye studerende, mens elevtallet i København allerede første år mere end fordobledes. Skolen havde ingen anordning, den gamle var suspenderet.

Kaos herskede.

Den fri adgang var fulgt op med et krav om en stopprøve, men en midlertidig anordning gav de studerende sammen med det teknisk/administrative personale flertal i stort set alle afgørelser, så den planlagte stopprøve blev aldrig effektueret. Året efter væltede lige så mange studenter ind af portene, og i 70'erne rummede skolen i København flere end 2000 studerende, altså en firedobling i forhold til fem år tidligere.

Det vakte bekymring i foreningen, og formanden Jacob Blegvad udtalte: »Det ville være uansvarligt ikke at pege på, at ikke alle dimittender kan indplaceres i de i dag kendte erhvervs muligheder« (1972/25f). Man imødeså en gigantisk arbejdsløshed.

Skolerne havde desuden ikke driftsmidler, der stod i rimeligt forhold til forøgelsen af elevtallet, så resultatet af den fri adgang – og det var den eneste højere læreanstalt med en sådan – var, at arkitektstudiet blev forvandlet fra en elite til en masseuddannelse.

En studerende, Ulrik Hartmann Petersen, fortæller om studiet i en kronik i Politiken, som aftrykkes i 1970/378: »Sørgemese – eller hvordan man bli'r arkitekt uden at opdage det.« De 'reaktionære' lærere var skræmt fra vid og sans og turde ikke melde ud med en faglig profil. Skolen bliver tilsyneladende et stort tag-selv-bord med flower-power, gruppedynamik og røde faner.

På Charlottenborgs Forårsudstilling i 1969 overmaler en gruppe arkitektstuderende, der kalder sig Permanentforsamlingen, Arne Jacobsens udstilling og også Albertslund Syd med slagord som »Her maler køerne bedre«. Arkitekterne er systemets slaver, som snedigt udtænker løsninger i reproduktionsfæren, der skaber bedre og fredeligere arbejdskvæg til kapitalens udplyndring (1969/214).

Modstående side, nederst: På Charlottenborgs Forårsudstilling skrev en gruppe arkitektstuderende ved navn »Permanentudstillingen« den 24. marts 1969 slagord på de udstillede fotos. 11 studerende blev anholdt, hvoraf én blev fængslet for syv dage. Tiltalen lød på groft hærværk med ødelæggelser af værdier til mellem 100.000 og 150.000 kr. Aktionsformålet var at gøre opmærksom på, at udstillingen var borgerskabets slåen sig selv for brystet. Arkitekten 1969.

KARL HØVER

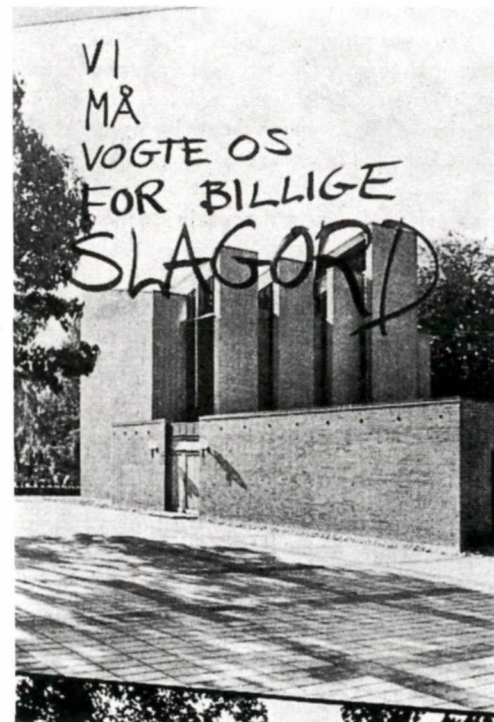
SOFIEGÅRDEN & CHRISTIANIA BESAT

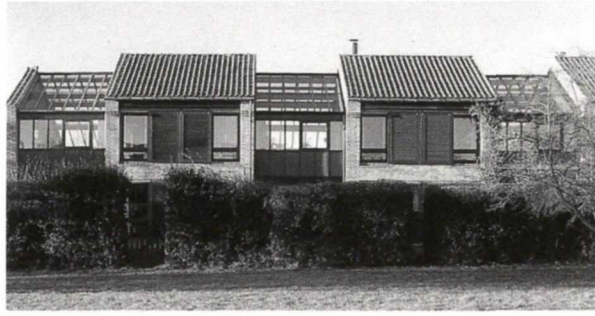
I 1965 besatte nogle studerende Sofiegården, en 4-etages faldefærdig beboelsesbygning fra Christianshavns anlæggelse. Det var en af de første husbesættelser i København, og myndighederne lod det i første omgang passere. Efter at de unge havde sat bygningerne i stand, blev stedet en så iøjnefaldende succes for en ny subkultur i det københavnske miljø, at myndighederne blev skræmte. Med en teknisk begrundelse, som lød på nedstyrtningssfare, blev de syv unge, som støttedes af lokale beboere og unge arbejdere fra B&W, sat ud i 1969 af 65 politibetjente og 24 færdselsbetjente. To år senere, i september 1971, 'befriedes' den 34 hektar store, nedlagte

Bådsmandsstrædes Kaserne. Området døbtes »Fristaden Christiania« og blev et socialt, organisatorisk og arkitektonisk eksperiment blandt intellektuelle fra den anarkistiske del af venstrefløjen og med et stort indslag af unge subsistensløse. Der udvikledes et rigt musik- og teaterliv i de følgende år, med Solvognen som det mest kendte aktions-teater. I 1972 kom en aftale i stand mellem regeringen og Christiania om at bevare fristaden som et socialt eksperiment mod betaling af vand og el og overholdelse af de gældende love. I 1989 fulgte en egentlig lovliggørelse af stedet.

P.H. SEIFERT

Gassehaven, boligbebyggelse. Holte. Palle Suensons Tegnestue, 1972. Foto: Søren Kuhn.

Fra Thylejrens frodige, hashdampende anarki, hvor boinstallationer af Hoff & Ussing skaber pittoresk fornyelse (1970/635f) sætter revolutionens stødtropper ind på Henning Larsens afdeling B på Kunstakademiet. Den erobrer Charlottenborg i foråret 1970 med en udstilling om boligproblemet. Det er et kæmpemæssigt analytisk fodarbejde, der får en mildest talt forskelligartet modtagelse. Enten dyb forargelse eller ros, afhængigt af synspunkt (1970/195).

Denne militante marxistiske linie på afdeling B (siden afdeling M) resulterede i en egentlig partidannelse, Forbundet Socialisterne, som fik sin basis på Arkitektskolen i København. Den og byplaninstituttet havde karakter af partiskoler, 'først rød, så arkitekt', og studiearbejderne i denne periode ændrer karakter til digre værker med marxistisk retorik, men afdelingen udarbejder blandt andet en glimrende bog om boligspørgsmålet.

De æstetiske aspekter fører en mildest talt tilbagetrukket rolle og betragtes som borgerlig dekadence.

På andre afdelinger gav oprøret sig mere frodige udtryk; bl.a. arbejdede den såkaldte Frejagruppe ihærdigt med alternative energiformer, økologi og nye samværsformer. Den havde taget navn efter den nordiske mytologiske frugtbarhedsgudinde og havde nære relationer til andre græsrodsbevægelser, f.eks. Noah og OVE.

Man eksperimenterede med alternative energiformer, energibesparelser, økologi og nye samværsformer. Frejagruppen arbejdede disciplineret og produktivt, hvilket gav sig udslag i en række interessante publikationer, Freja 74, Freja 75, – og så i 1976 den store Frejahåndbog på ikke færre end 350 sider, et sprudlende idékatalog, der varierede i spændvidde fra simple anvisninger for 'gør-det-selv-folket' til vilde utopier, alt sammen båret af forvisningen om, at vækstsamfundet ville føre til klodens udslettelse.

Freja ivrede for livsformer, hvor mennesket er i symbiotisk samspil med naturen, 'moder jord', og ikke som i det moderne industrisamfund er fremmedgjorte, selvtilstrækkelige, statusjagende individer uden fælles mål.

Økologisk landbrug, solfangere, vindmøller, biogasanlæg, højsolerede huse med naturlige materialer etc. og bag det hele en natursvømmerisk forestilling om et simpelt, sundt og nøjsomt, men frodigt liv – bort fra den farlige, forurenende, fremmedgørende by til et liv i kollektive økologiske landbrug. Året efter, i 1977, udgiver gruppen da også »Håndbog i landbosætning«, som blandt andet er inspireret af erfaringerne fra

landbrugskollektivet Svanholm. Her var ikke snævre partipolitiske positioner på spil, men en naturromantisk bevægelse, i tråd med de frodigste dele af ungdomsoprøret. Gruppen arbejdede videre i praksis, hvilket gav sig udslag i bofællesskabet Overdrevet i Hinnerup (1979–80) med den intention at bygge med naturens egne materialer og med en høj selvforsyningsgrad også mht. energiforbrug, der til dels dækkes med varme fra solfangere og strøm fra en vindmølle.

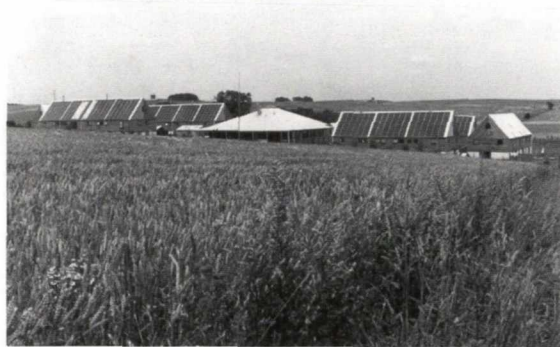
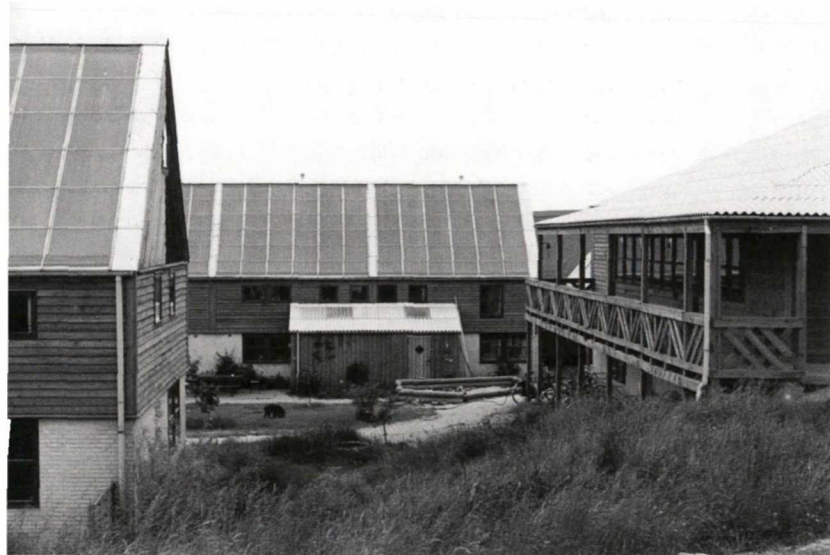
Landsforbundet i krise

Oprøret på Kunstakademiet bredte sig til Landsforbundet. På repræsentantskabsmødet 1969 var en hel del oprørske nyuddannede arkitekter blevet indvalgt, så for at opnå valg til formandskabet blev Jacob Blegvad affordret en programmerklæring. Han citerede fra Maos 'lille røde': »Vi bør gå ud til masserne og lære af dem, sammenfatte deres erfaring til bedre, klart udformede principper og metoder, derefter gøre propaganda blandt masserne og opfordre dem til at omsætte disse principper og metoder i praksis for derved at løse deres problemer og hjælpe dem til at opnå befrielse og lykke« (Cit. fra 1991/562). Han præsenterede sig som liberalistisk grundtvigianer med monarkistiske tilbøjeligheder, medlem af Det Konservative Folkeparti – og blev valgt! Ikke desto mindre havde han sit besvær.

De unge aktivister, af de gamle kaldet 'mosegrisene', krævede, at det meste af DALs budget skulle gå til handlingsaktiviteter (1970/384f). De blev stemt ned på et dramatisk repræsentantskabsmøde og meldte sig ud i skuffelse.

Blegvad var forurolet over udviklingen især på Kunstakademiet i København, og han søger forsigtigt – af hensyn til op-

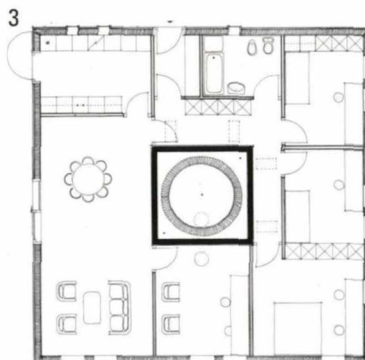
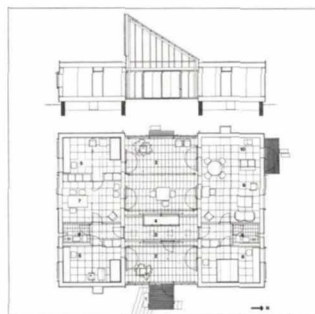
Modstående side: Forfatteren F. Reja udgav i 1977 »Håndbog i landbosætning«, som inspirerede til forsøg med økologiske bofællesskaber og energirigtigt byggeri. Navnet dækker over en sværm af engagerede personer: Benjamin Bak, Peter Brusendorff, Lene Bille, Jette Gemzøe, Anne Houe, Carsten Hagen, Viviane Mortensen, Palle Majaard, Claus Nybroe, Lene Juel Poulsen, Niels Blegvad Stenz, Merete Scheller, Ida Stengade, Per Stengade og Karen Tholle. I 1979–80 opførtes Overdrevet i Hinnerup af Arkitektgruppe E ved Carl Herforth, Else Rose, Merete Scheller, Niels Christiansen, Jeffrey Nedergaard, Benjamin Bak og Bjørn Nymand (1). DTHs 0-energihus fra 1976 er af arkitekterne Knud Peter Harboe og Søren Koch (2), mens Lavenergihuset i Skive fra 1977 er af arkitekt Finn Strabo (3). Arkitekten 1977 og Arkitektur 1976.

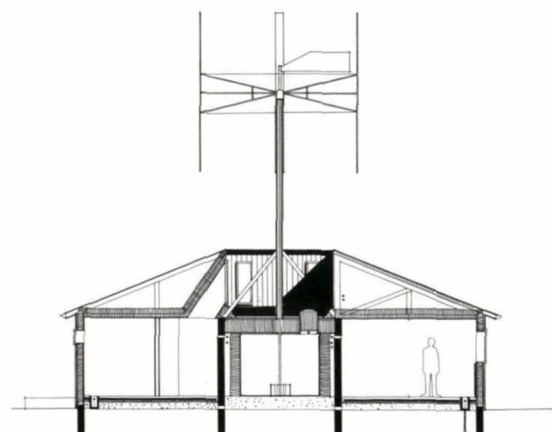
KIM DIRKINCK-HOLMFELD

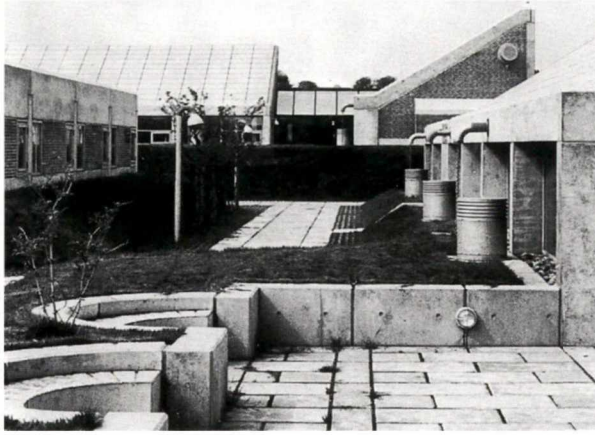
1

2

3

Aalborg Universitetscenter, Fibigerstræde, Sdr. Tranders, Ålborg.
Hans Dall & Torben Lindhartsen, påbegyndt 1976. Foto: Jens Bull.

positionen – at gøre Arkitektforeningens synspunkter gældende, men skolerne ønsker ingen indblanding.

Internt søger Jacob Blegvad at få ryddet op i den føderale Arkitektforening, der var en sammenslutning af to suveræne foreninger, DA og AA, og som desuden også rummede en arbejdsgiverforening PAR og en lønmodtagerorganisation AAR samt et virvar af lokalafdelinger.

Strukturændringen bestod i en fusion af Dansk Arkitektforening og Akademisk Arkitektforening, og da den var vel på plads, havde Blegvad fået nok.

I 1973 foreslog han derfor et triumvirat af 'mosegrise', der i mellemtiden havde meldt sig ind igen. Det fik PAR til at reagere: »Vi reaktionære arbejdsgivere i PAR var skrækslagne over, at Blegvad – den pæne mand – ville overlade roret til dette triumvirat,« var Hans Hartvig Skaarups begrundelse for at stille op som modkandidat (1991/564). Triumviratet havde ingen chancer i repræsentantskabet, vist nok fordi Hans Henning Hansen nedgjorde dem med bemærkningen: »Tænk hvis det på én gang blev en ged, gris og en ko, der blev valgt.« I stedet stillede Jørgen Pers op over for Hans Hartvig Skaarup; og det blev dødt løb. For første gang skulle formandsvalget ud i urafstemning. Skaarup vandt afstemningen, og først tre år efter kunne Jørgen Pers tiltræde som formand. Imidlertid begyndte såvel PAR som AAR at røre på sig, og de krævede selvstændig status.

Skriver maner til besindighed i artiklen: »Er landsforbundet ved at gå op i limningen?« (1975/187): »Det kan i det lange løb vise sig dyrt for særinteresserne at opgive dette fællesskab for retten til at handle suverænt.«

Landsforbundet holdt sammen, men stridighederne flyttede over til AAR, hvor to stærke venstrefløjsfraktioner bekrigede hinanden og hhv. ansatte og fyrede sekretariatslederen Asger Boertmann.

Skriver formåede imidlertid at holde bladet fri af fraktionskampene og fortsatte ufortrødent sin virksomhed, nu med et noget mere radikaliseret indhold.

Gnidningerne i AAR blev til sidst så store, at Forbundet Socialisterne efter et mægtigt kampvalg forlod foreningen og dannede Arkitekternes Fagforening, som fik adresse hos Preben Møller Hansen i Sømændenes Forbund. Tonen var rå, og ikke det mindste hjertelig, og nogle ønskede, at bladet skulle blackliste indlæg fra medlemmerne af Arkitekternes Fagforening. Det skete ikke.

ARKITEKTURSTRØMNINGER

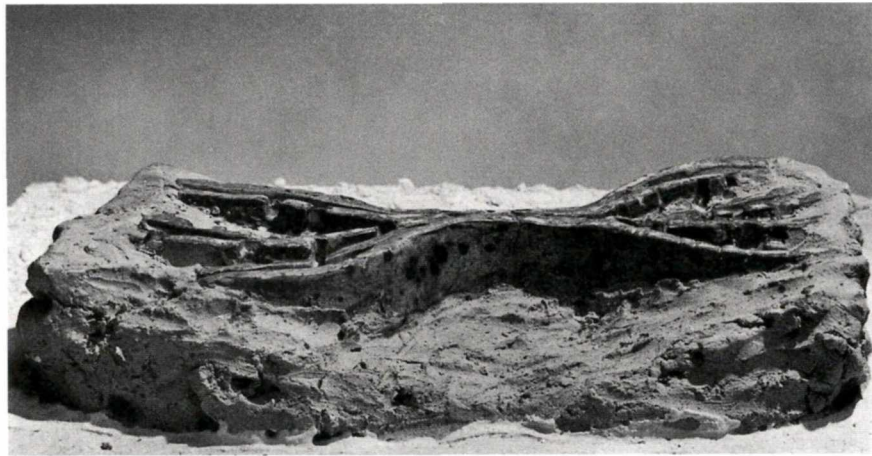
Procestænkningen

I slutningen af 60'erne var en fremmed fugl landet i København, arkitekten og matematikeren Christoffer Alexander, som med sine tanker gjorde op med den hierarkiske tænkning, der prægede både byplanlægning og bygningsplanlægningen. »A city is not a tree«, hedder en af hans artikler, som blev kommenteret i Arkitekten 1968/ 122. Omkring 1970 blev hans tanker ofte bragt til torvs i bladet; også en anden flittig amerikaner Seth H. Seablom gjorde sit for at trække arkitekternes tænkning væk fra de sluttede værker og hen imod en procestænkning. Hertil kommer, at risikoen ved de mægtige lukkede planer, som fornyelsen af Norrmalm eller de rullende projekter fra 60'erne, var ved at gå op for alle inklusive redaktionen.

Allerede i Statens Kunstfonds konkurrence om Fremtidens Byer, 1967 står værkætænkningen over for procestænkningen. Vinderforslaget af Johan Otto von Spreckelsens keramiske byer er sluttede værker, afsluttede sprøde byenheder, som ligger og trykker sig i landskabet. Projektet er udført sammen med keramikeren Tue Poulsen, og i beskrivelsen hedder det: »Vi har skamferet vores land. Som en sygdom breder vore bysamfund sig. Store områder er inficerede. Nye egne er udsat for smittefare [...] vi må forebygge en epidemi« (1968/73f). Modsætningen til dette projekt er et ikke-præmieret projekt af Henning Larsen, som sammen med billedkunstneren Torsten Johansson skaber en nærmest eruptivt overdådig besvarelse, der fascinerer ved sin kolossale dynamik og kunstneriske nerve og opfindsomhed (1968/588ff).

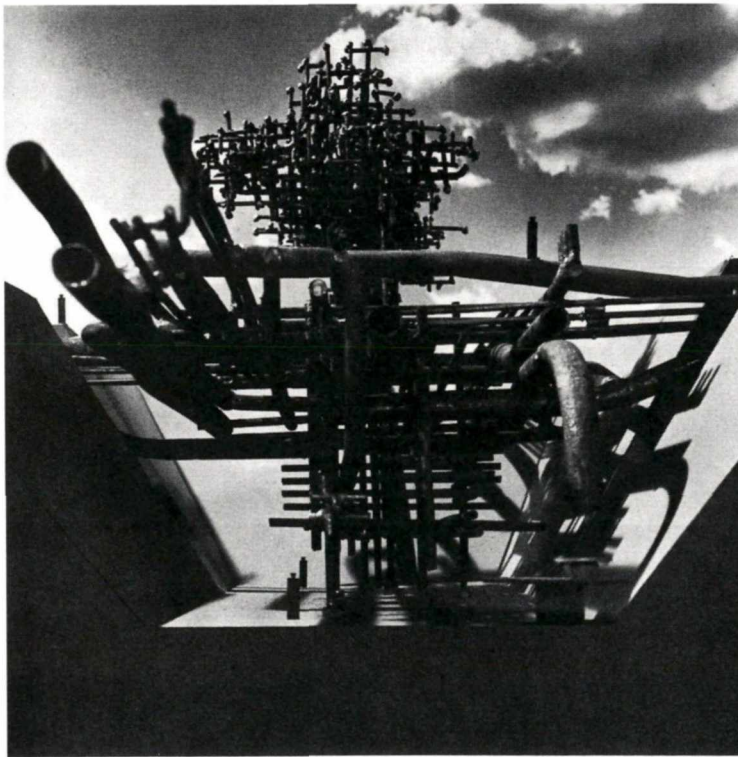
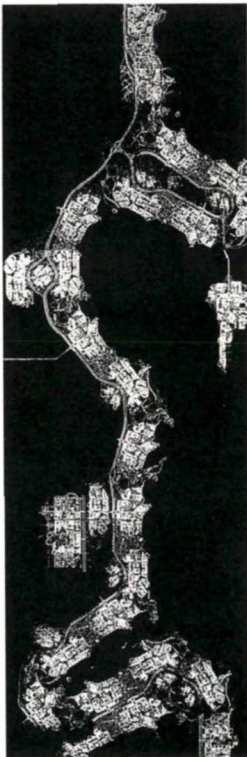
Samme procestænkning repræsenteres af strukturalisten Peter Broberg, men også af en ingeniør, Erik Måløe, der med udgangspunkt i informationsteoriene etc. søger at løfte arkitekterne ud af snusfornuftens spændetrøje. Andre udnytter kybernetikken kunstnerisk. Det gælder især Carsten Hoff og Susanne Ussing, der allerede i 1968 som gæster ved Grønnin-

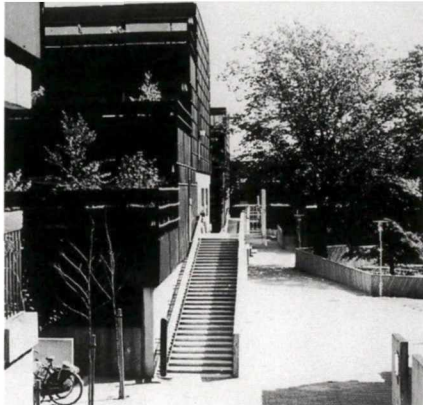
Modstående side: Statens Kunstfonds offentlige idékonkurrence om boligområdernes udformning førte til samarbejder mellem kunstnere og arkitekter. 1. præmien er af keramikeren Tue Poulsen og arkitekt J.O. Spreckelsen – en arkitekturfantasi med byen som en skulpturel helhed (1). Billedhuggeren Torsten Johansson og arkitekt Henning Larsen med Troels Troelsen som medarbejder fik ingen præmiering, men kom i bladet med seksten sider (2, 3). Arkitekten 1967 og 1968.

1

2

Farum Midtpunkt. Frederiksborgvej, Farum. Fællestegnstuen ved Jørn Ole Sørensen, Viggo Møller-Jensen og Tyge Arnfred 1970–74. Foto: Strüwing.

Solbjerg Havn. Lauritz Sørensens Vej/Finsensvej, Frederiksberg. Fællestegnstuen ved Jørn Ole Sørensen, Viggo Møller-Jensen og Tyge Arnfred, 1977–80. Foto: Keld Helmer-Petersen.

gens udstillinger var fremme med projektet »Cyberspace«. De var inspireret af videnskaben om selvstyrende systemer, og en af hensigterne var at udstillingsgæsterne selv skulle medvirke til at skabe udstillingen, selv skulle styre den. En anden hensigt var at nedbryde den vante sansnings baner, slå hul på den programmerede oplevelse og give rum for en mere primær sansning. Deraf titlen »Sanserum – cyberspace«.

Det var Hoff & Ussing, der i Det ny Samfunds Thylejr var blandt de bedst formulerede i opgøret med det industrialiserede byggeri og samfundets umyndiggørelse af den enkelte. De viste vej mod en ny æstetik og til en frigørelse af de kreative kræfter, der ellers bindes i en kold og repetitiv verden. En art anti-æstetik, ikke mindre æstetisk end den konventionelle, men den sprænger den akademiske æstetiks rammer. »Ad-hoc« blev betegnelsen for denne arkitektur gjort af forhåndenværende materialer (1970/634). Mest revolutionerende var de i DALs jubilæumskonkurrence om nye etageboligformer i 1970. Det blev udviklet til konkurrencens 2. etape i 1973, hvor de vandt med et projekt, der bæres af en overordnet åben struktur, et slynget landskab af beton, hvor beboerne bygger deres bolig (1974/22ff). Dette revolutionerende projekt blev viderebearbejdet i en ti-årig periode, og de opstillede et sæt af spilleregler, der skulle muliggøre realiseringen. Det blev aldrig bygget, men en attrap blev opstillet i 1977 i Louisiana-museets store udstilling: »Alternativ arkitektur« (1977/316). I dette projekt findes det hele. Oprøret mod den konventionelle æstetik. Dialogen med brugerne, udbygning af systemet efter en grammatik, som folk selv kan formulere sig inden for.

På stort set alle punkter foregriber Hoff & Ussings projekter de forsøg, som skulle finde sted i tæt-lav-bevægelsen, og det er ulykkeligt, at dette visionære projekt aldrig nærmede sig en virkeliggørelse.

Tæt-lav-bevægelsen

Måske skyldtes det, at etagehusene havde fået en odiøs klang, efterhånden som kransplanernes rædsler viste sig. Desuden havde parcelhuslaven også vist sin magtesløshed, så man ledte efter alternativer. Omkring 1970–71 opstod i kølvandet af kollektiverne, indrettet i forhåndenværende lejligheder og villaer, en tanke om at bygge bofællesskaber fra grunden. De to første forsøg, Sættedammen og Skråplanet af Theo Bjerg & Palle Dyreborg hhv. af Jan Gudmand-Høyer, viste en hel ny demokratisk samkvemsform og et nyt udspring for beboelsen (1971/432). De var naturligvis vokset ud af ungdoms-

oprørets kærlighedsbudskab, men de første bofællesskaber måtte trods store, især administrative og finansielle forhindringer. De blev imidlertid inspirationsgivende også for SBI, der godt kunne se, at millionprogrammets line var løbet ud. Der måtte andre boformer til, og i 1971 udskrev SBI konkurrencen »Tæt-lavt byggeri.« Den var meget grundigt forberedt, bl.a. en omfattende eksempelsamling på tæt-lavt boligbyggeri, og man henviste til Jan og Ingrid Gehls studier om det gode byliv. Omtrent samtidig var Ingrid Gehls »Bomiljø« udkommet, og Jan Gehl var på vej med det, der skulle blive en verdensomspændende klassiker: »Livet mellem husene«. Den udkom i 1971, kort efter konkurrencen og var et resultat af Jan Gehls mangeårige studier af menneskers adfærd i forskellige uderum, som han flittigt havde offentliggjort i Arkitekten.

Alle disse tendenser havde Byggeforskningsinstituttets fremragende direktør Philip Arctander for længst opfanget, og de indgik i konkurrencematerialet, som udløste én af de mest banebrydende førstepræmier nogen sinde: Forslaget fra Tegnestuen Vandkunsten. Her var alle de frodigste facetter af ungdomsoprøret sammenfattet i myretueagtige strukturer, som var tænkt som små selvforsynende, nærdemokratiske lokalsamfund forbundet af informationsteknologi og i symbiotisk forbindelse til det danske landskab (1972/85ff).

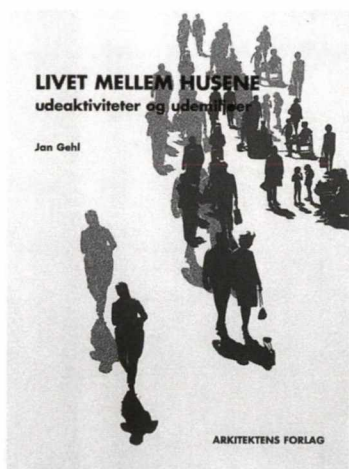
Projektet blev platformen for Tegnestuen Vandkunstens vedvarende og seje arbejde med boligspørgsmålet.

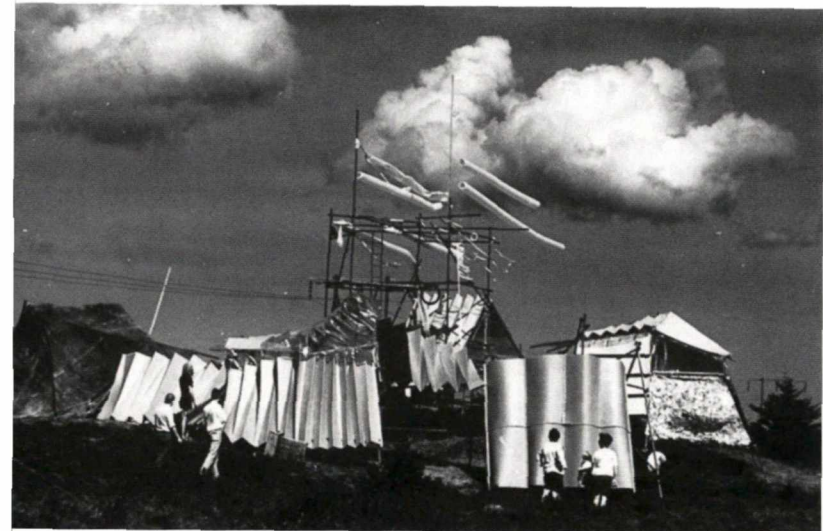
Det strukturalistiske, billedløse udgangspunkt, som 1. præmien anviste, blev forladt i den videre bearbejdning, som resulterede i boligbebyggelsen Tinggården ved Herfølge. Nu blev indtryk fra almuens bygningstradition indarbejdet, måske også fordi projektet fra begyndelsen blev planlagt i samarbejde med de kommende beboere (Arkitektur 1979 nr. 6).

Tæt-lav blev 70ernes mantra, i praksis ikke meget anderledes end de almennyttige bebyggelser fra omkring 1950, men det oplevedes i samtiden som en revolution – det endelige opgør med det industrialiserede kransorsbyggeri.

De store enheders tid er ved at være forbi, almennyttige boligbebyggelser bliver mindre, og de låner motiv fra lillebyen,

Modstående side: Arbejder af Susanne Ussing og Carsten Hoff. Musikscenen i Thy-lejren, 1970 (foto: Erling Borre) (1). Vinderforslaget i DAL-konkurrence 1973, illustreret med plan; i 1977 blev ideen vist i 1:1 som attrapbyggeri på Louisiana (2). »Sanserum, Cyberspace« 1968–70 (foto: Ebbe Wraae) – åbne systemer der ændrer sig efter menneskets bevægelser i rummet (3, 4). Arkitektur 1983.

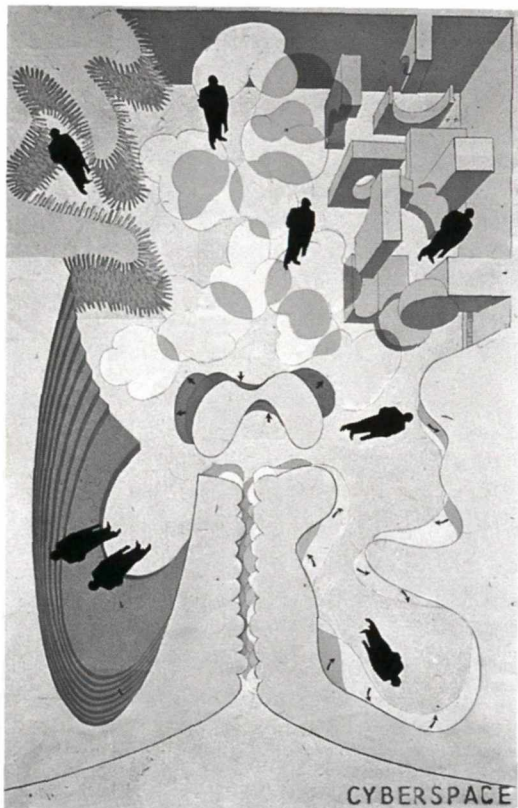

1

2

3+4

Amtsgymnasiet i Sønderborg. Grundtvigs Allé 86, Sønderborg.
A5 Tegnestuen, 1978–80.

en tilbagevenden – nostalgisk måske – mod kendte billeder, der også omfattede forsøg på at genskabe bymæssige træk, som man kendte dem fra provinsbyen.

Funktionalismekritikken

I egen selvopfattelse var ungdomsoprøret et opgør med funktionalismen, som betragtedes som formynderisk, ahistorisk og menneskefjendsk. Heri gjorde man fælles front med miljø- og bevaringsbevægelserne, der chokerede havde overværet de mægtige kirurgiske byindgreb i form af gadegennembrud, centeromdannelser og brutale saneringer.

Tvivlen var også nået ind i Arkitektens spalter. Selv den i Danmark beundrede sanering af Norrmalm blev kritiseret i 1969/221 af den svenske arkitekturteoretiker Bjørn Linn, der i artiklen »Uskyld og ansvar« konstaterer, at befolkningen opfatter planerne som kyniske overgreb. Man kan ikke undskylde sig med intentionernes renhed, når processen og resultatet bliver så hårdhændet. »Uskyldstiden er forbi [...] der findes ingen handlinger, som vi ikke bærer ansvaret for.« Hans Ovesen sekunderer 1969/313 og advarer om ikke at udlette folks engagement gennem umyndiggørelse, men endnu stilles der ikke grundlæggende spørgsmålstejn ved funktionalismens ideologi. Heller ikke strukturalisterne gør op med funktionalisterne, de ligger snarere i forlængelse af dem eller udvider og dynamiserer deres program.

Derimod er der nyt på vej i hhv. USA og Italien. Allerede i 1970/197ff gennemgås en række italienske af projekter Aldo Rossi og Paolo Portoghesi, der måske nok er ekspressive, men der er endnu ikke tale om et ekspliciteret modspil til funktionalismen.

Centre Pompidous teknologiske ekspressionisme får det nok til at gibbe i redaktøren ved projektets fremkomst (1972/221), men det sprænger ikke referencerammen. Og ved anmeldelsen i 1977/491 bliver det af billedkunstneren Henning Damgård-Sørensen betegnet som »et tigerspring, uventet voldsomt, men med en vital skønhed«.

I en periode vender interessen sig imod Holland, hvor folk som Aldo van Eyck og Hermann Herzberger synes at bekræfte, at der stadig er sammenhængskraft i modernismen. Imidlertid er uklarheden voksende.

I 1977/141ff rykker Nils-Ole Lund ud med sin fortolkning af funktionalismekritikken som han opdeler i et opgør med hhv. funktionalismens metode og dens formsprog. Han mener, at 'den populistiske ånd' også har nået arkitekturen: »I Arkitek-

ten 11-1976 vejer Dannebrogssflaget over en så revolutionær bebyggelse som Vandkunstens lokalsamfund i Køge. Og to af de sidste betonindustrialiserede bebyggelser er kaldt så nydelige ting som Gadekæret og Hyldespjældet.«

Han ser kritikken af funktionalismen som »en genindsættelse af formen« og finder følgelig, at en skikkelse som Venturi snarere ligger i forlængelse af Kahn, Rudolph og Saarinen end formulerer et selvstændigt opgør. Hans bidrag »er en kritik af harmonibegrebet og det elitære ved den internationale stil. Ved at betone det betydningsbærende i arkitekturen og det specielle i den amerikanske, kommercielle bilkultur kom Venturi til den opfattelse, at arkitektur ikke var noget universelt og ikke noget, der var underlagt funktionen. Arkitektur kan være banal, vulgær, konfliktfyldt og traditionsladet, men alligevel [...] have værdi.« Nils-Ole Lund er skeptisk.

Flemming Skude derimod er overbevist om, at et paradigmeskifte er på vej. I artiklen »Amerikanske Impulser 1965–1975« introducerer han med brask og bram Robert Venturi: »Vore funktionalister [vil] kunne få krydret deres tanker med Venturis påvisninger af hykleriet og repressionen i den 'enkle' arkitektur.« Han gennemgår en række huse af Robert Venturi, Charles Moore, Kevin Roche og Paolo Soleri, hvis økologiske Arcosanti i Arizona fascinerer ved sin nærmest piranesiske storladenhed (1977/61).

Også kunstmuseet Louisiana fornemmer opbruddet, som søges skildret i udstillingen »Alternativ arkitektur« 1977/316.

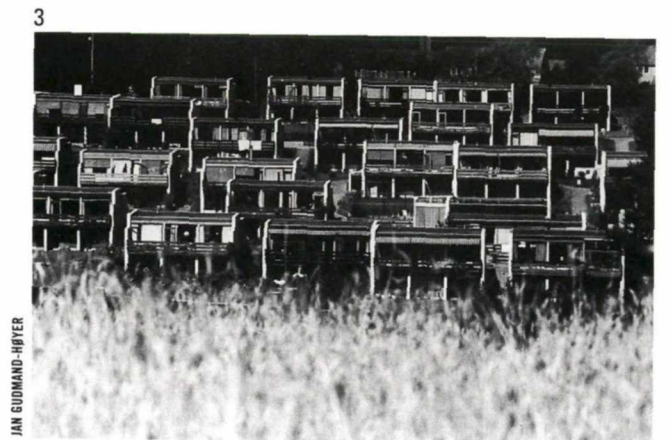
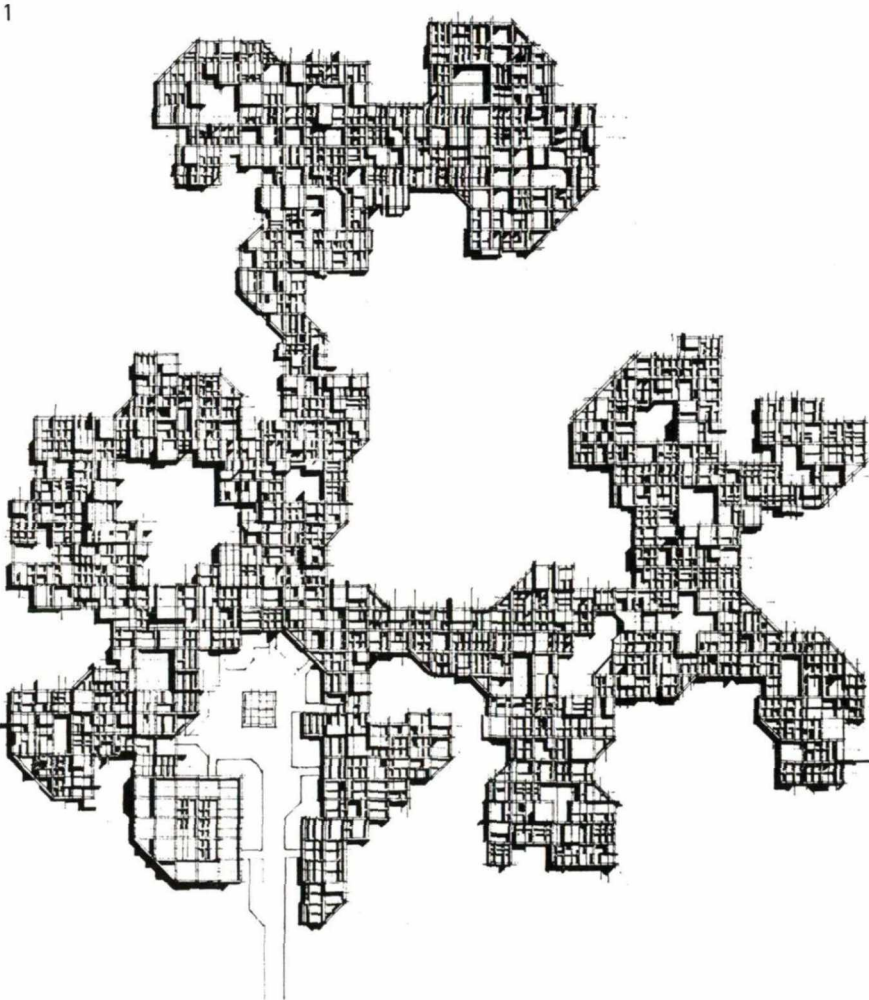
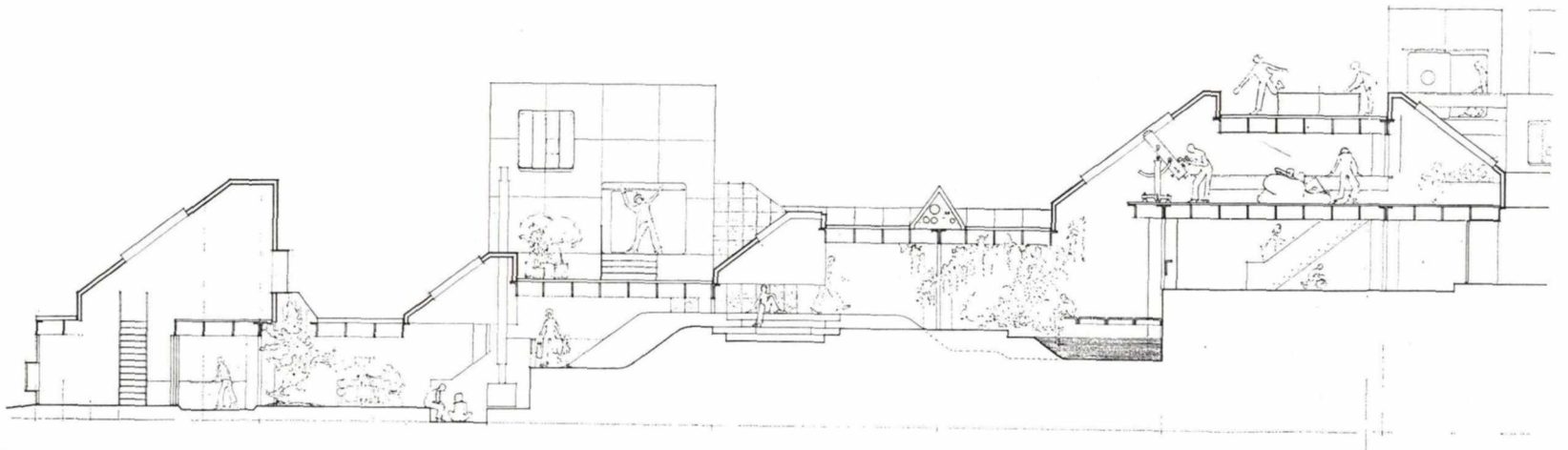
Et opgør med funktionalismen er uafvendeligt, men redaktionen vælger foreløbig at rubricere de mange udbrudsforsøg under termen »billeddannende arkitektur«, som henter motiver i kendte billedreferencer.

Skriver advarer tæt-lav-folket imod at henfalde til nostalgisk motivjag og anbefaler i stedet at tage ved lære af den moderne billedkunst (1977/489f).

Modstående side: Tegnestuen Vandkunstens 1.præmieforslag til SBIS konkurrence om tæt-lavt boligbyggeri blev startskud til og delvis ideologisk grundlag for tæt-lav-bevægelsen, der helt skulle dominere boligbyggeriet i 70ernes slutning. Projektets strukturalistiske byorganisme blev snart efter udskiftet med et formsprog, der refererer til dansk og svensk småhustradition, almuenes byggeskik (1). Denne romantiserende folkelighed findes ikke i de tidligste bofællesskaber »Sættedammen« i Hammersholt ved Hillerød (2) tegnet af Theo Bjerg og Palle Dyreborg eller i Jan Gudmand-Høyers »Skråplanet« i Jonstrup (3).

Tinggården 1, Herfølge. Tegnestuen Vandkunsten, 1978.

Radio- og tv-hus, Olof Palmes Allé 10–12, Århus. C.F. Møllers Tegnastue, 1971–81. Foto: Thomas og Poul Pedersen.

Postmodernismen

I 1978 kommer chokket. Konkurrencen om Høje Taastrup. Vinderforslag fra Jacob Blegvads Tegnastue peger tilbage på en bygningstradition, som stadig på det tidspunkt blev gjort synonym med 30'ernes totalitære regimer. Det gav derfor et grib i den etablerede arkitektverden, da Blegvads aksefaste projekt vandt 1. præmie (1968/369ff). Kun de færreste havde hørt om Leon Krier, og den nyrationisme, som blev det kontinentale modstykke til den amerikanske postmodernisme, så redaktionen følte sig foranlediget til kort at introducere Leon Kriers 3. præmie fra konkurrencen om Vilette-kvarteret i Paris.

Krier er selv opmærksom på denne kortslutning fra form til ideologi og bruger en del energi på at lægge afstand til fascismen og nazismen (1978/378f).

I 1979 indleder Kirsten Birch året med to omfattende funktionalismekritiske artikler, og de bliver fulgt op af Erik Werner Petersen, der beskriver den italienske *Tendenza*-bevægelse, hvis kendteste aktører var Aldo Rossi, Giorgio Grassi, Massimo Scolari m.fl. Den hævder, at den moderne bevægelse betragter historien som en *tabula rasa*, og som følge heraf bryder den med byens system af gaderum og pladsskabelser. Der eksisterer en historisk realitet, som funktionalisterne har forkastet, og den kan kun findes gennem typologiske studier. Bevægelsen hævder, at arkitekturens typer kan betragtes som et selvstændigt univers, »som refererer til sig selv som en immateriel realitet«. På trods af indviklet sprogbrug er et af målene for neorationalisterne at skabe folkelig accept og forståelse for arkitekturen ved at genetablere den historiske sammenhæng og gennem 'konteksten' at knytte de ellers universelle typer til et givet sted (1979/85ff). Lidt senere på året besøger Leon Krier Arkitektskolen i Aarhus, hvilket giver byplanprofessor Hans Mammen anledning til ramsaltede bemærkninger om Høje Taastrup-projektet og indirekte om Leon Krier: »Skifter vi arkitektonisk nodesæt i takt med konjunkturerne?« spørger han. Svein Tønsager, Kjeld Vindum og Jacob C. Pedersen forklarer, at Leon Krier repræsenterer mere end stil, nemlig analyse og metode – en strategi. »Men Høje Taastrup er ingen strategi. Den er ikke andet end et kommercielt center udformet som en misforstået 'kopi' af Leon Kriers byrumstypologi« (1979/209f).

De tre samt Jane Lomholt forsøger i en meget læseværdig samtale med Leon Krier at indkredse væsentlige begreber i den neorationalistiske tænkning: Type, model, ikonografi. Men de forsøger samtidig at få ham til at forklare forskellene

til Venturis tænkning. Krier mener, at Venturis huse repræsenterer en kommerciel ikonografi, der ikke kan holde, men som på samme tid er ens over hele verden: »Og der har vi så hans ambition: At omfatte den kommercielle ikonografi med den samme respekt som den højtudviklede kultur. [...] Med 'Contradiction and complexity in architecture' fik han en vis akademisk anerkendelse, men nu forsøger han at sælge sit Las Vegas-lort med samme alvor« (1979/409ff).

I dette hæfte vises også Henning Larsens vinderprojekt til en højesteretsbygning i Berlin. Han havde været i fint selskab med blandt andre Aldo van Eyck, Vittorio Gregotti, Hermann Herzberger, Hans Hollein og James Stirling – men han vandt. Projektet bærer præg af en overfladisk afsmitning fra de nye strømninger, men stadig med modernismens æstetiske koder – et overlegent projekt, der desværre ikke blev realiseret.

I Skribers næstsidsste 'julehæfte' 1981/525ff spørger han: »Er postmodernismen et mediaflip?« Selv finder han, at det mest seriøse forsøg på et opgør med modernismen kom på CIAMS kongres i Otterlo, 1959, der indsatte et dynamisk arkitekturideal i stedet for modernismens statiske. Redaktøren har til lejligheden indkaldt Charles Jencks' artikel »Slaget om etiketterne: Late modern contra Post-modern« og måske for at afbalancere sagerne også Aldo van Eyck, der går til frontalangreb på postmodernisterne. Desuden bidrager Carsten Juel-Christian, Kjeld Vindum og Jacob C. Pedersen – de to sidste med en samtale med Rodrigo Perez de Arce, og Nils-Ole Lund introducerer Mario Botta.

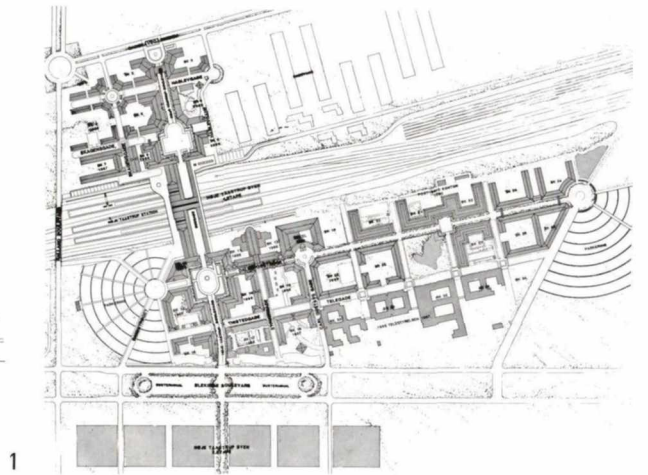
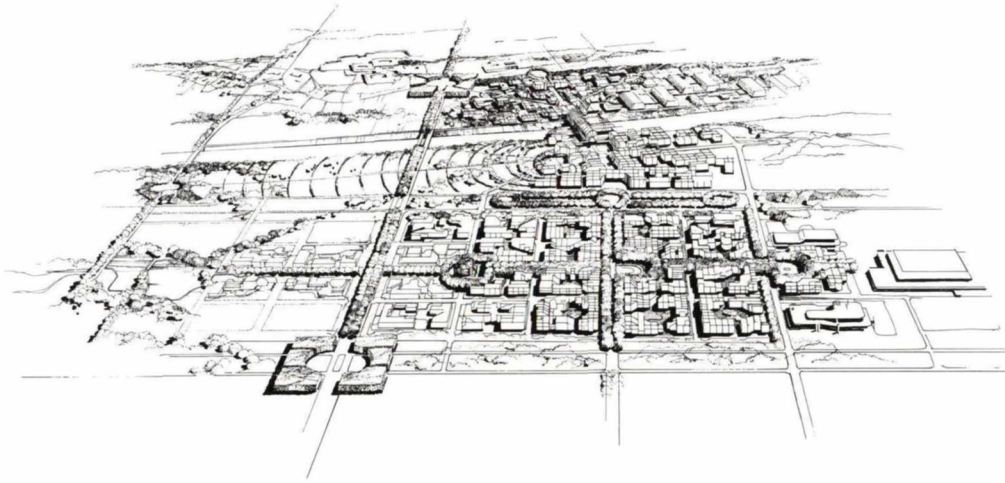
Jencks præsenterer sine to berømte diagrammer, som ikke overbeviser den gamle redaktør.

Han finder Jencks overfladisk (uden dog helt at frakende ham relevans), for han beskæftiger sig »Kun med bygningens ydre fremtoning, med facaderne, med posituren«.

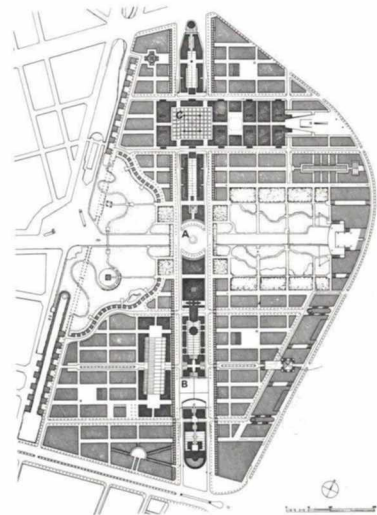
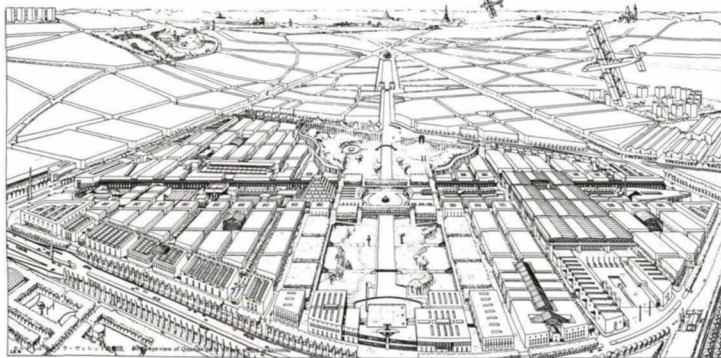
Men, selv om Skriver klart bekender sig for modernismen, må han svare nej til sit retoriske spørgsmål: »Det kunne friste

Modstående side: Jacob Blegvads Tegnastues forslag (1) til en ny centerbebyggelse i Høje Taastrup, 1977. Den synes inspireret af Leon Kriers 3. præmie til Vilette-kvarteret (2) i Paris fra 1975. Med en vis vantro så krigsgenerationens arkitekter, at de autoritære regimers aksefaste planer fandt tilbage til bygningen.

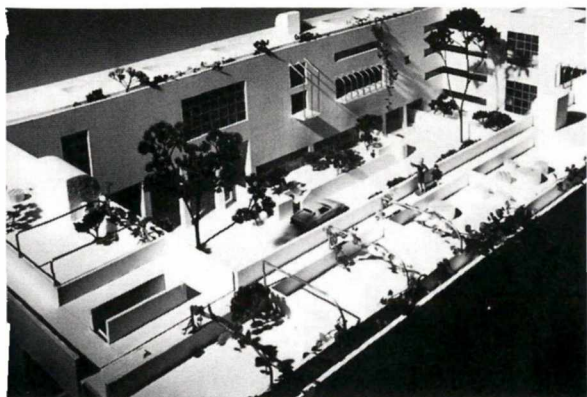
Henning Larsens vinderforslag til konkurrencen om en højesteretsbygning i Berlin, 1982 (3). Her findes enkelte elementer fra ny-rationalismens idékatalog, men formsproget er som helhed stadig det modernistiske – late modern, måske. Arkitekten 1978 og 1979.

1

2

3

Holstebro Bibliotek og Rådhus. Kirkestræde 11, Holstebro.
Dall & Lindhartsen. 1980–89. Foto: Jens Frederiksen.

til at kalde debatten om postmodernismen for et medieflip – men debattens udbredelse langt uden for tidsskrifterne viser, at den er mere end det.«

Jubilæer

Det var jubilæernes tid.

I 1973 fejrede Arkitekten 75-års jubilæum med et temahæfte, hvor århundredets store arkitektskikkelser blev portrætteret: Hack Kampmann, Thomas Havning, Carl Petersen, Ivar Bentsen, Kaare Klint, Kay Fisker og Arne Jacobsen.

Men i 1979 nærmede man sig det helt store jubilæum, Akademisk Arkitektforenings 100 år, der blev markeret med en koordineret aktion imellem Arkitekten og Arkitektur DK.

Arkitekten behandlede tematisk forskellige sider af arkitektlivet i de 100 år, foreningslivet, uddannelsen, enfamiliehusets udvikling etc., og det sluttede med en artikel af Povl Abrahamsen om: »Omgang med Genius«, fordi han havde fået til opgave at nytægne arkitektens genius. Det blev en noget kønsløs, androgyn udseende genius, en lidt anæmisk fremtoning, der måske signalerede den svaghedstilstand, arkitekterne og arkitekturen befandt sig i på det givne tidspunkt (1979/464).

Arkitektur DK udgav 100 års arkitekturhistorie skrevet af Jørgen Sestoft og billedredigeret og teksten af KDH. Desuden stod Karen Zahle og Søren Koch for en mægtig udstilling på Statens Museum for Kunst, og PAR markerede begivenheden med et tæt-lavt projekt af private villaer: »Studiebyen i Humlebæk«. Hans Hartvig Skaarup var drivkraften bag udstillingen, men det holdt hårdt, for den økonomiske krise gjorde det næsten umuligt at finde interesserede bygherrer (1980/537ff).

Her midt i byggekrisen og fjantet postmodernisme kunne man huske tilbage på de glade dage, da funktionalismen var ung. Den berømte Stockholmudstilling »Acceptera« fyldte 50 år og markeredes med et stort tema om udstillingen, der nummeret senere blev fulgt op af et tema: »Funktionalismen i Danmark«. Det var et led i et samarbejde med de øvrige nordiske tidsskrifter. De fire landes bidrag blev samlet i en fælles publikation om den nordiske funktionalisme (1980/ 153ff og 173ff).

Økonomisk krise

I kølvandet på energiforsyningskrisen i begyndelsen af 70'erne indfandt der sig en økonomisk krise, som op mod 1980 nåede sin fulde styrke. Fra en overophedet situation i begyndelsen af 70'erne, der inden for f.eks. boligområdet toppede med en pro-

duktion med ca. 55.000 boliger, var tallet halveret omkr. 1980 for at nå et foreløbigt lavpunkt i 1984. Samtidig steg kandidat-udstrømningen fra arkitektskolerne, så arkitektfaget for første gang efter krigen oplevede arbejdsløshed. Ganske vist blev den ikke så stor, som man havde frygtet i den perspektivplan, som DALs bestyrelse lod udarbejde i 1977. Den forudså, at den samlede efterspørgsel på arkitekter i 1980 ville være 2500, kun 150 flere end der var beskæftiget i 1975. Til gengæld forudså man en kandidatudstrømning fra arkitektskolerne, som i en af prognoserne ville bringe antallet af arkitekter op på mere end 5000. Man frygtede altså en arbejdsløshed på mere end 50 pct. De studerendes forsamling i Århus havde fået fat i planen, »som kun kan tolkes som en argumentation for at indføre adgangsbegrænsning til arkitektskolerne«. Og de så perspektivplanen som et forsøg på »at legitimere de mange overgreb på uddannelsen fra statens side.« Det benægtede foreningen og henviste til, at de nordiske arkitektforeninger var enige om ikke at blande sig i skolernes interne forhold, ikke at ville kræve en erhvervsrettet uddannelse, og ikke søge at afkorte, men snarere forlænge uddannelsen (1977/57).

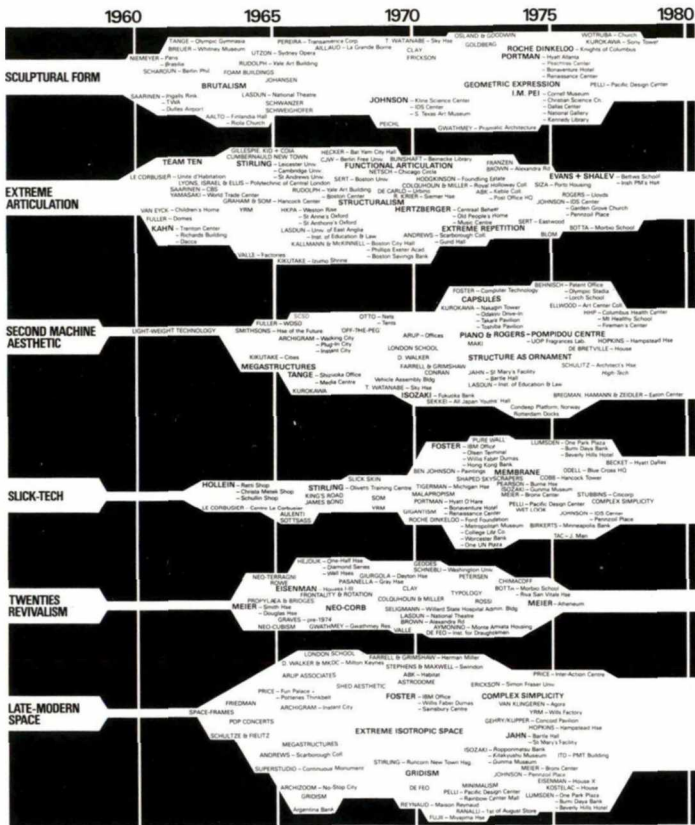
Men indgreb var på vej, selv om rektor Tobias Faber i 1976/453 heroisk udtalte: »Vi vil kæmpe for vores frie studieform, så længe vi overhovedet kan!«

Når arbejdsløsheden trods alt ikke blev så stor som frygtet, skyldtes det, at især planlægningsområdet ekspanderede som følge af Planlovreformerne; og her passede de stærkt samfundsengagerede kandidater måske også bedre end på tegnestuerne. Men situationen var ved at blive kritisk, og på tegnestuerne var der smalhans. Ét af de områder, man satte sin lid til, var byfornyelsen, men ellers så det temmelig håbløst ud. Boligministeriet var opmærksomt på den svulmende byggesektor, nu da infrastrukturen jo var opbygget. Man talte om 'strukturrationalisering', dels for som altid at billiggøre byggeriet, dels for at 'slanke' byggesektoren, et tema der skulle vare ved helt op til midten af 90'erne (1977/161).

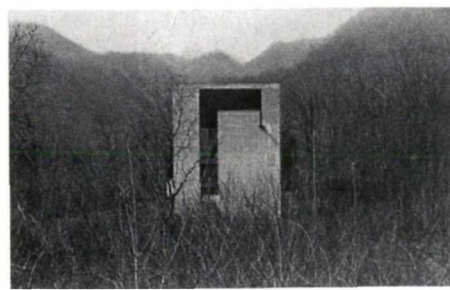
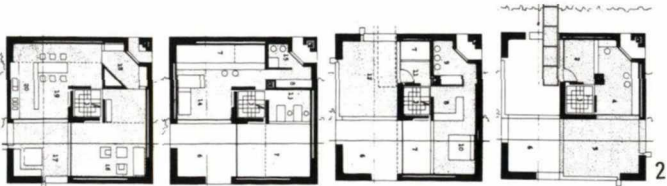
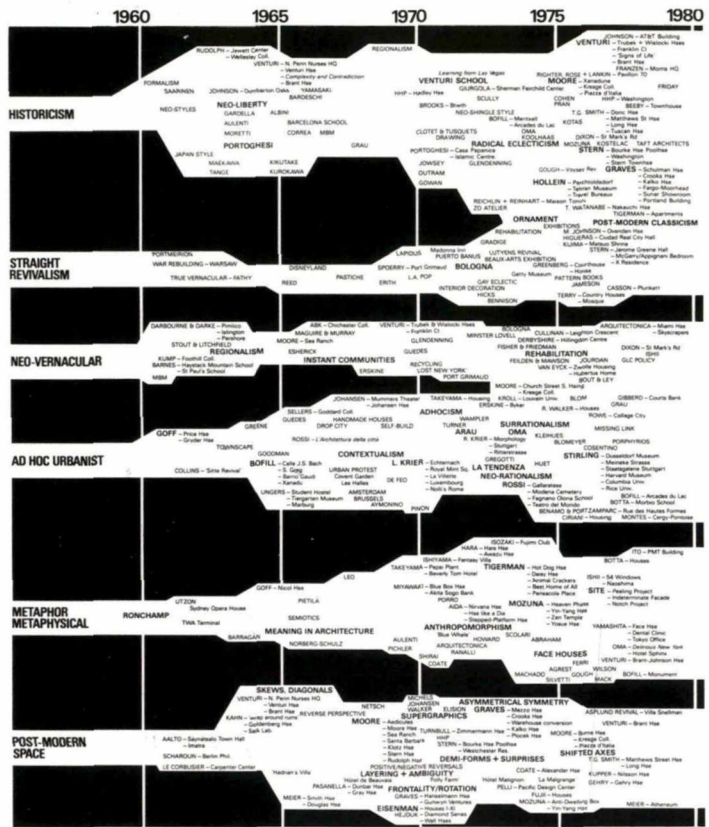
Modstående side: Charles Jencks' forsøg at kategorisere arkitekturens frembringelser siden 1960 i to hovedkategorier: Late-modernism og Post-modernism. Definitionen på post-modernismen er, at projekterne er dobbeltkodede, dvs. at de betjener sig af to forskellige stilkoder (1). Samme år, 1981, blev ny-rationalisten Mario Botta introduceret (2), og året efter under overskriften »Kollisionsarkitektur« omtalte Flemming Skude Frank Gehry (3), der på overfladen er beslægtet dekonstruktivistiske. Arkitekten 1981.

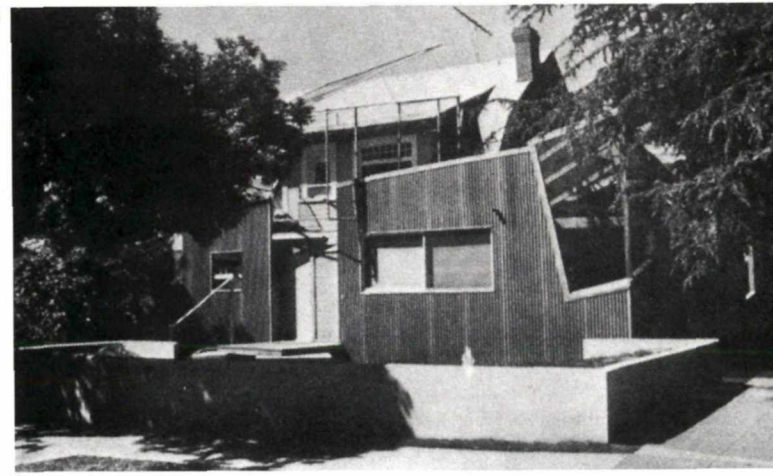
LATE-MODERNISM

POST-MODERNISM

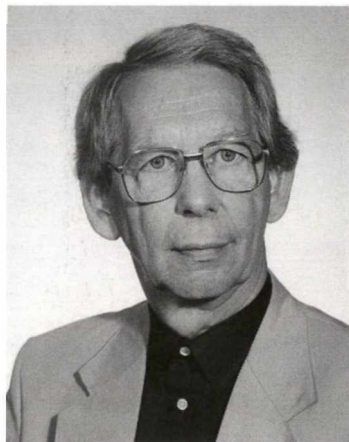

3

Radio- og tv-hus, Olof Palmes Allé 10–12, Århus. C.F. Møllers Tegnesteue, 1971–81. Foto: Thomas og Poul Pedersen.

POUL ERIK SKRIVER f.1918
Ansvarshavende redaktør
1.1.1956–31.12.1982

Poul Erik Skriver havde gode forudsætninger for at afløse Jens Møllerup. Dels havde han under krigen været på Arne Jacobsens tegnestue, og mens Jacobsen var flygtet til Sverige, havde han taget sig af de danske forretninger. Dels var han i 10 år byplanlægger i Københavns Kommune, og fra 1940–55 drivkraften i det nystartede tidsskrift *Byplan*, som han var redaktionssekretær for. Inden det krævede redaktørjob nåede han at tegne nogle huse, og han vandt i 1948 førstepræmie i en konkurrence om udformning af legepladser sammen med Ole Thomassen og i 1950 førstepræmie i konkurrencen om en bebyggelsesplan for Langenæs-området i Aarhus. På et tidligt tidspunkt havde Skriver vist udpræget interesse for kommunikation og tilrettelagde en række bygge- og byplanudstillinger, bl.a. den danske afdeling på den internationale byggeudstilling i Paris, som fik udstillingens store pris. Det var således en kandidat med brede erfaringer,
 (Fortsættes)

Bortset fra et kortvarigt opsving i 80'erne fortsatte faldet i byggeaktiviteten til omkring 1993 – én stor rutschetur ned ad bakke, der truede med at proletarisere det fag, som i 60'erne havde produceret nationale helteskikkelser som Kay Fisker, Arne Jacobsen og Jørn Utzon. Nu var der i stedet arbejdsløshed, krisehåndtering, og samtidig havde andre aktører meldt sig, som i de gode tider fravristede arkitekterne opgaveområder, de i opgaverigeligheden ikke ønskede eller ganske enkelt tabte. Bygherrerådgivere, byggestyringsfirmaer, totalentrepriseselskaber og andre truede med at reducere arkitekterne til 'de bløde stregers mestre'.

Da dynamikken i ungdomsoprøret så småt ebbede ud op mod 1980, var sammenhængskraften i det sociale engagement, som trods alt havde behersket arkitekterne fra 30'erne og til da, ved at forvitre.

De store samfundsengagerede projekter havde løbet linen ud, og postmodernisterne var parat med en forklaring: »De store fortællingers tid er forbi. Nu handler det om de små fortællinger.« Både de store ideologier, marxismen, kapitalismen etc., men også velfærdsprojektet og funktionalismens tid var forbi. »Min ideologi kan være ligeså god som din,« citeredes Eisenman i en overskrift nogle år efter i *Arkitekten* (1990/322).

Byfornyelsen

Én stor historie fik Skriver lejlighed til at berette, nemlig saneringen af 'den sorte firkant' på Nørrebro i København. »Det grønne Nørrebro« hed planen til renovering af slumområdet, og den fik ros af Skriver, der dog var nervøs for, om én arkitektvirksomhed kunne løfte en så omfattende opgave alene. Hovedtrækkene var efter redaktørens opfattelse glimrende, men »det er en meget stor mundfuld KBI skal gabe over. Hvordan vil det være muligt at gennemføre dette handlingsprogram, så offentligheden, og navnlig beboerne i området, får kendskab til planerne, inden de i realiteten er vedtagne? Bli-ver der overhovedet mulighed for beboerindflydelse?« (1979/493f). Hvad han forudandede, skulle blive til en virkelighed, der overgik selv de dystreste profetier. Den mest hårdhændede sanering i Danmarkshistorien kulminerede i slaget om en byggelegeplads, »Byggeren«, som beboerne havde oprettet, og som måtte vige for nybyggeriet. Det skabte borgerkrigsagtige lokale tilstande, og så pinagtig var processen, at den satte spørgsmålstegn ved hele saneringsproceduren.

»Byfornyelse uden tårer« (1980/277) hedder en kommentar, der efterlyser reel beboerindflydelse i saneringsproceduren:

»Det må nødvendigvis frustrere, at man med ofte store kostbare arrangementer spørger om deres mening, opfordrer til at danne studiekredse og indsende alternative forslag – og når det så kommer til stykket, er myndighederne hamrende ligeglade med befolkningens mening.«

Allerede året efter i 1981 står bydelen (delvis) færdig, og i anmeldelsen »Det grønne Nørrebro – kedsommelighedens triumf« konstaterer KDH, at Nørrebro er blevet genbygget med ét og kun ét byggesystem, som er skræmmende i sin ubehjælp-somhed og monoton: »Selv huller i tandrækken af gamle huse udfyldes med dette system, der ikke er mere tilpasningsdueligt, end at der efterlades gab imellem de nye og gamle huse, sprækker som udfyldes med brædder« (1981/446f).

Skriver takker af

Én af Poul Erik Skrivers sidste mærkesager var Amaliehaven på Larsens Plads, som er ham inderlig imod.

Måske føler han også, at en ny vind blæser så meget fra højre, at han ikke har lyst til at spille med længere.

Det er ikke en resigneret redaktør, der efter 27 års virke meddeler *Arkitektens* Forlags bestyrelse, at det nu er på tide at trække sig tilbage, men det er nok et menneske, der med et vist vemod ser arkitekterne i vild flugt fra deres sociale forpligtelser og fra det arbejde og de positioner, der møjsommeligt blev bygget op helt tilbage i 30'erne. Den mere eller mindre løsagtige omgang med ismer og en arkitektur, der er i opposition til det, han selv havde stået for, var måske medvirkende til, at han ville gå, mens legen var god.

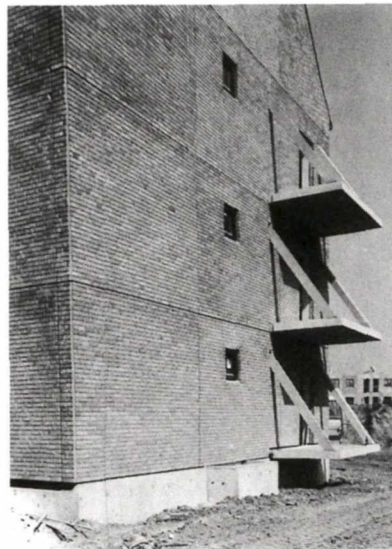
Eller måske syntes han simpelt hen, at han efter 27 år havde aftjent sin værnepligt på bladet.

Det havde været en formidabel indsats. Forlagets økonomi var blevet konsolideret, bladene havde udviklet sig professio-

*Modstående side: Totalsaneringernes hårdhændede fremfærd fandt en kulmination på Nørrebro. KBI havde foreslået en helhedsplan, der skulle omskabe den såkaldt Sorte Firkant til et grønt åndehul (4, 5). Det skete ved gårdsaneringer og ved at nedrive store dele af den gamle bebyggelse. Planens rigiditet og frem for alt saneringsselskabets og kommunens hårdhændede fremfærd skabte borgerkrigsagtige tilstande på Nørrebro, som udløstes, da politiet ryddede byggelegepladsen »Byggeren« (1). Det gamle Nørrebro blev erstattet af ét og kun ét ubehjælpeligt byggesystem (2, 3). Den katastrofale fremgangsmåde førte til en ny byfornyelseslov, men byggesystemet ligger der endnu. *Arkitekten* 1979 og 1981.*

1

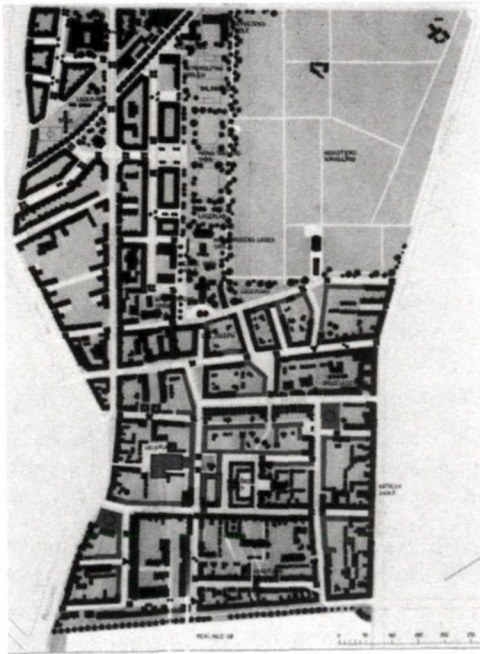
2

3

4

5

Høje Taastrup Amtsgymnasium. Frøgård Allé 2, Taastrup. Henning Larsen, 1980–81.

der satte sig til rette i redaktørstolen i 1956. Fra 1959 blev han desuden leder af forlaget.

Poul Erik Skriver har skrevet en række bøger: *Danske huse*, 1960; *Huset og grunden*, 1963; *Guide to modern Danish architecture*, 1964; *Byens liv og form*, s.m. Erik Kaufmann, 1964; *Byerne langs Køge Bugt*, 1984; *Bogen om Friis & Moltke*, 1997 samt utallige artikler i fagblade, aviser, bøger etc.

I 1951 modtog Skriver Theophilus Hansens legat, i 1982 Arkitektforeningens æresmedalje; Københavns Amts Kulturpris, 1986; Non Nobis Fondens pris 1992; N.L. Høyen Medaljen 1994; og han er æresmedlem for Arkitektforeningen for Södra Sverige.

Skriver har haft en række tillidshverv: Medlem af Akademiraadet i 1962–68, af Bedømmelseskomiteen for uddeling af Træbranchens Arkitekturpris og af Komiteen for Årets Bedste Bøger (1959–69); medlem af Droit Morale-udvalget 1963–70 og af den danske Unesco-nationalkommission 1964–70; af Byplannævnet for Hovedstadsområdet 1967–83; af Undervisningsministeriets Folkeskole-byggeudvalg 1970–75; af Statens Kunstfonds Udsmykningsudvalg 1977–80 og af Statens Kunstfonds repræsentantskab 1982–90.

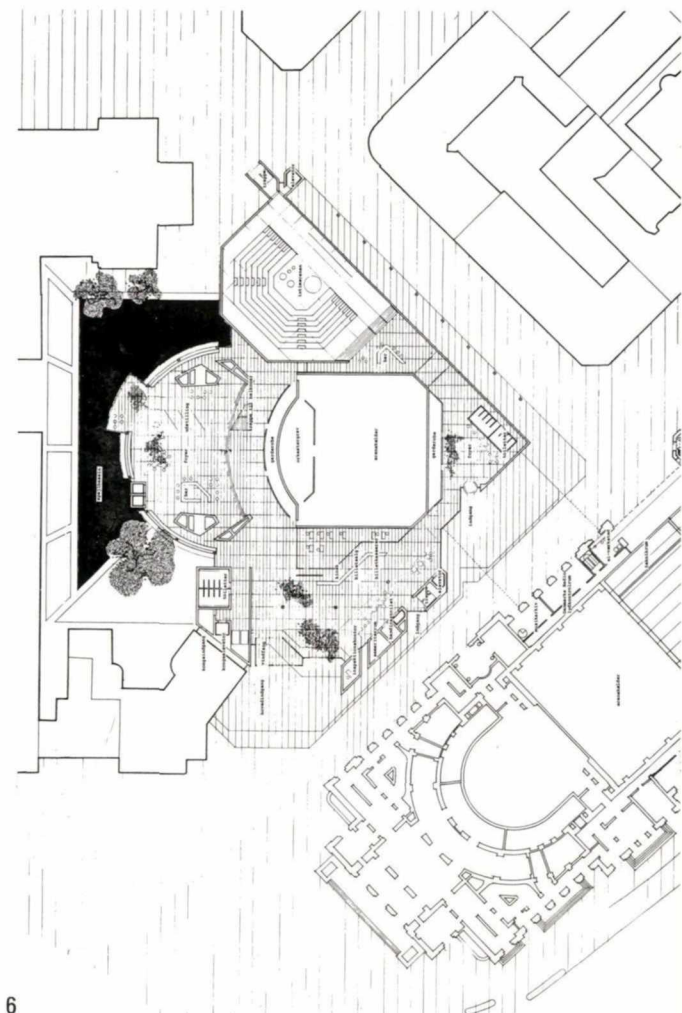
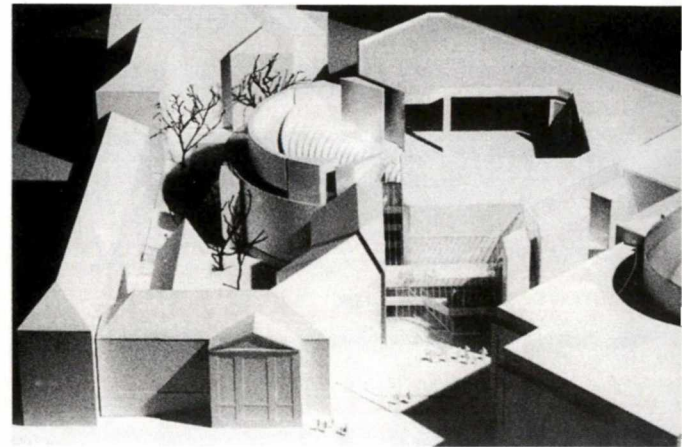
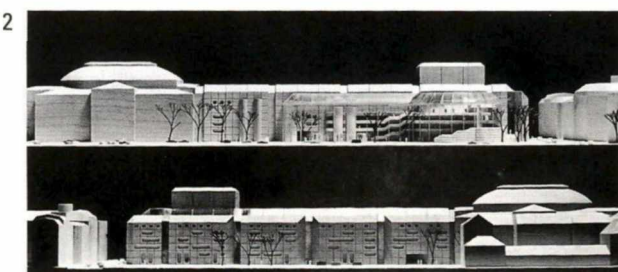
nelt i alle henseender, og der var tilmed blevet tid til at lave bøger. I krisetider havde Skriver overkommet et næsten umenneskeligt slid; hans arbejdsevne var rent forbløffende. Flere blade er helt skrevet af ham selv og forsynet med hans egne fotos. Hans spændvidde var kolossal, og hans autoritet var blevet så stor, at de færreste turde stille op mod ham.

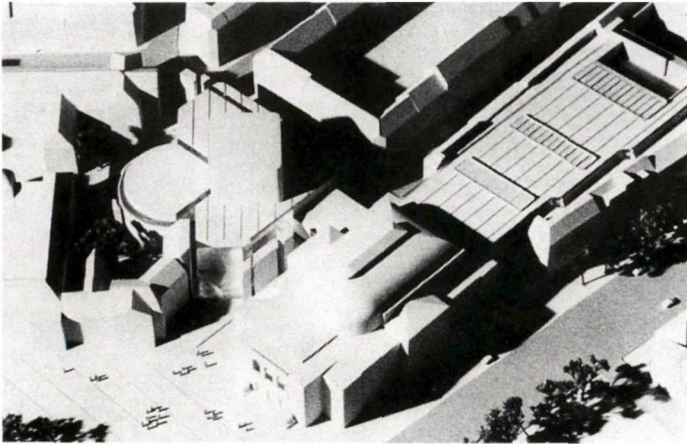
Kun en enkelt gang drister et oppositionelt synspunkt sig ind, Michael Varming i 1979/120: »Der skal skarpt syrebåd til en skurvet Skriver.«

Anledningen var, at den svenske redaktør Eva Eriksson havde rettet en bredside mod *Arkitektur DK*. »Det skriver hun i selvforsvar,« svarer Poul Erik Skriver, »fordi hun søger at dæmme op for kritikken af svensk Arkitektur.« »Skriver er ikke sådan at slå ned af pinden,« mener Michael Varming, der imidlertid er nødt til at støtte sig til autoriteter uden for Danmark for at sætte Skriver til vægs. Det lykkes selvfølgelig ikke.

Han klarede også den polemik og stod ved sin afsked med en enestående integritet og autoritet, som havde gjort ham til en institution i faget og et korrektiv, hvis gemytterne skejdede for meget ud.

Han var, som Ole Thomassen sagde ved afskeden: »Bedrevidende til det utålelige, men han havde retten til at være det.«

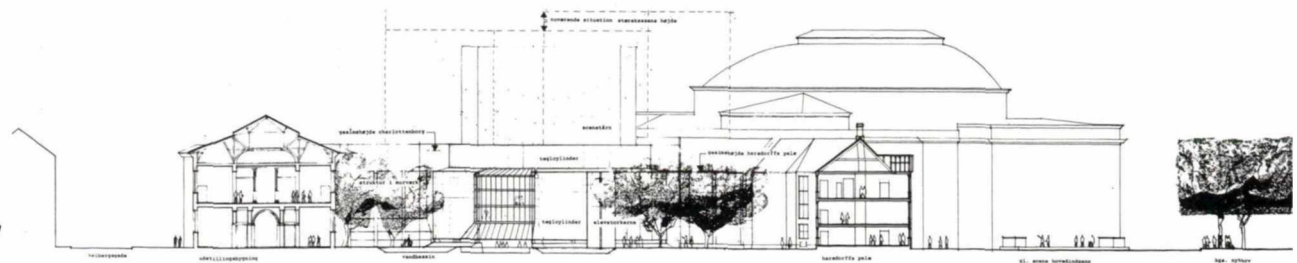
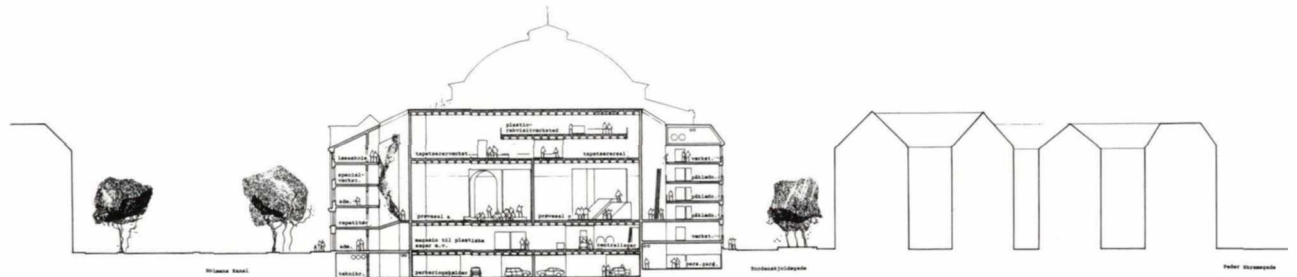
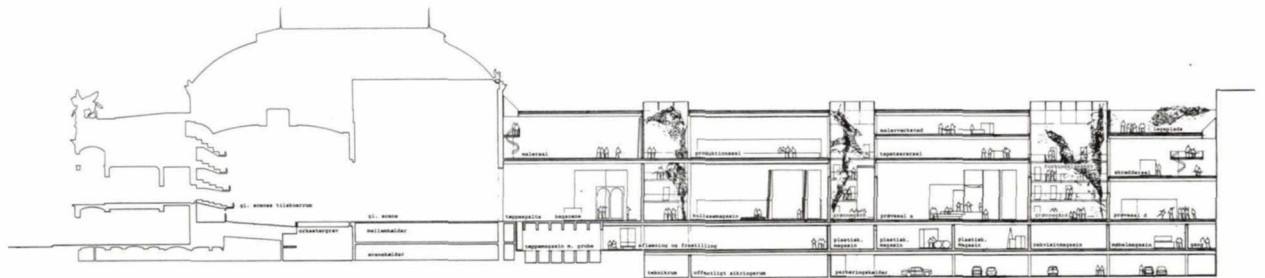
DEN UENDELIGE HISTORIE

I 1978 blev udskrevet en offentlig konkurrence om Det Kgl. Teater, og fem af projekterne blev foreslået til en videre bearbejdning, der i 1980 endte med, at forslaget fra Arkitektfirmaet Krohn & Hartvig Rasmussen ved Knud Holscher og Svend Axelsson blev udpeget som vinder (denne side). I forslaget må Stærkassen vige, og Akademiets gård bliver pakket til med en mægtig, komprimeret blok, som ville tage pippet fra det gamle Charlottenborg.

Bemærk i øvrigt, at Frits Gravesen & Klavs Helweg-Larsen (1) foregriber en glasoverdækket arkade i Tordenskjoldsgade.

Forslag fra Dall & Lindhardt (2), der bygger langs Holmens Kanal. De to forslag blev ikke udpeget til andet trin. Arkitekten 1978 og 1980.

Føljetonen fortsatte i 1995 og er endnu ikke afsluttet.

7

XI

FRA POSTMODERNISME TIL NY REALISME. 1983–1998

AF JØRGEN HEGNER CHRISTIANSEN

Da Skriver, i en alder af kun 64 år, valgte at gå på pension, var situationen helt atypisk i forhold til tidligere redaktørskifter. Økonomien var i orden, organisationen velfungerende, bemanningen særdeles kompetent og den afgående en veteran på posten med hele 27 år – mere end dobbelt så længe som den nærmeste konkurrent Willy Hansen, der officielt havde brugt 11 år af sit liv på jobbet, uofficielt en del mere. Før Skriver havde det været et udtalt princip, at man ikke skulle sidde for længe i jobbet. Det var nærmest et tillidshverv, beskedent honoreret og med den klare forudsætning, at den private praksis eller ansættelse skulle passes ved siden af. Det kunne af og til give problemer, at redaktøren ikke var hævet over erhvervsmæssige interesser, om ikke for ham selv så i forhold til kolleger og bestyrelse.

Den redaktør- og direktørrolle, Skriver havde skabt, var mere end et heltidsjob, der ikke levede plads til andre aktiviteter, og som funktionæransat var han forbundets talsmand, når forholdene krævede en stillingtagen. Det havde den naturlige konsekvens, at redaktøren ikke længere havde et fast holdpunkt i projekterende eller planlæggende virksomhed, men måtte holde sig ajour på anden hånd som en art journalistisk rapportør af sit eget fagområde. Men skulle forretningen drives effektivt, måtte der ikke være slinger i valsen, og Skriver havde vist, at opgaven kunne løses af den rigtige mand med overblik og fornøden autoritet. Skriver havde uden diskussion været den hidtil mest produktive, mest effektive og økonomisk mest fornuftige redaktør til dato, om end Langkilde var med i opløbet.

En så formidabel redaktørskikkelse var ikke så ligetil at erstatte, men der var en kandidat klar i kulissen. Skriver var meget brugt som censor ved afgang på Kunstakademiets Arkitektskole, og her var han blevet opmærksom på en ung mand, der både kunne skrive og havde sans for grafik og layout – Kim Dirckinck-Holmfeld. Et års tid efter afgang i 1976 dukkede han op på redaktionen for at hjælpe med Arkitektur og fik snart halvdagsansættelse, suppleret med den daglige ledelse af Arkiték – Arkiv for moderne dansk arkitektur og forskellige udstillingsopgaver, bl.a. for Nationalmuseet. Da Skriver trak sig tilbage, var han blandt de 8–9 ansøgere til redaktørposten. Skønt der var flere kvalificerede blandt disse, var bestyrelsen ikke i tvivl om, hvem der skulle ansættes – Skrivers anbefaling havde vel også gjort sit. Skriver var nok lidt betænkelig ved Kim Dirckinck-Holmfelds unge alder (knap 33 år), men måtte erkende, at både Kay Fisker og Steen Eiler Rasmussen var yn-

gre, da de i sin tid begyndte. Motivation og ambitioner fejlede ikke noget, og læretiden havde overbevist den gamle redaktør om, at her var manden, der kunne løse opgaven.

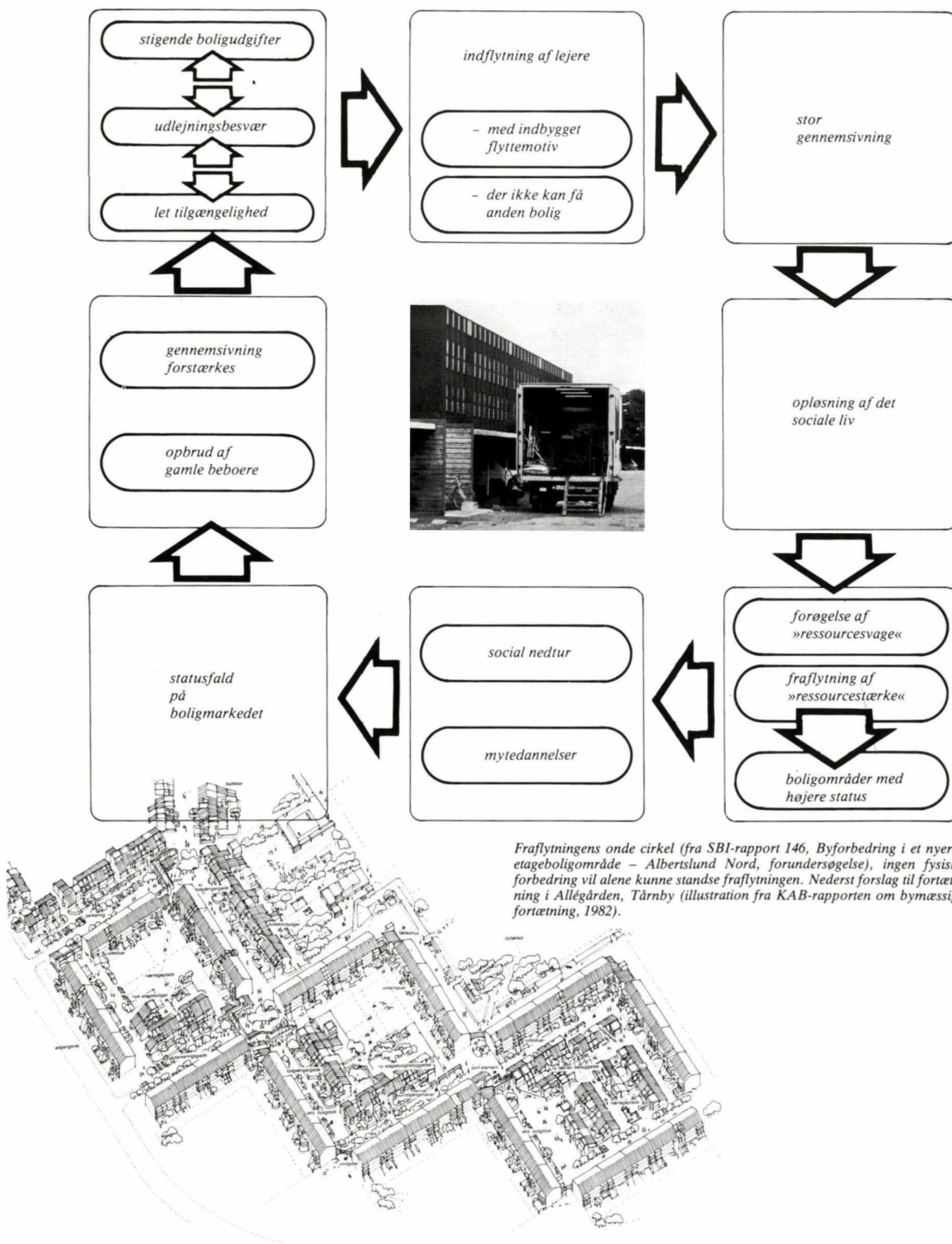
Pr. 1.1.1983 sad KDH i redaktørstolen i Nyhavn, men annoncerede allerede i det første nummer, at der ikke ville blive tale om radikale ændringer i bladenes indhold eller form – Skrivers fundament var godt nok. Lidt ærefrygt spillede vel også ind. At overtage en institution efter et menneske, der selv var blevet det, var ikke let, og opgaven blev heller ikke nemmere af, at faget efterhånden havde udviklet sig så mangfoldigt, at næppe nogen enkeltperson kunne overskue det.

Den første leder introducerede en artikelrække om et af tidens aktuelle emner: Byfortætning eller -forbedring. Tonen er kritisk analyserende og følger den generelle konklusion: Fortætning må ikke blive et mål i sig selv. Kvaliteten af det byggede areal er afgørende. Man mærker Skrivers ånd og metode: Problemkredsen beskrives, og der afrundes med en konklusion, der rækker videre, angiver løsningsmodeller – arkitekterne har talt. Det er professionelt håndværk. Mange opdagede knap nok, at Skriver var væk.

Forinden var han dog blevet behørigt hædret med A.A.s æresmedalje, og i sin takketale opholdt han sig længe ved problemerne med som redaktør også at bedrive arkitekturkritik. Skrivers grundholdning har altid været at oplysning i almindelighed er bedre end kritik, opmuntring bedre end ned-sabling. »Kritikeren kan snarere gennem sit formidlende arbejde end ved ustandselig at fremføre sit eget subjektive syn på det, der sker, øve indflydelse på udviklingen.« (1983/22) Det tør siges, at den model havde skabt både ham selv og de blade, han havde redigeret en central plads i arkitekturdebatten i 60'erne og 70'erne, men ville den være gangbar i de post-modernistiske 80'ere?

Modstående side: KDH var fra begyndelsen af sin redaktørperiode stærkt optaget af fagets sociale sider. Industrialiseret byggeri havde vist sig godt og menneskefjendsk – så meget at man visse steder måtte nedrive hele boligområder. For mange, bl.a. Flemming Skude, blev bortsprængningen i 1972 af Yamasakis bebyggelse i Saint Louis (1) symbolet på modernismens sammenbrud.

Michael Varming havde været i Liverpool og filmet et boligkvarter, hvor børneinstitutionen (2) bliver forsvaret mod angreb og hærværk med pigtråd. En påsat brand (3) forstærkede undergangsstemningen. Filmen »Blade Runner« var det rene vand i forhold til virkeligheden. Diagrammet viser fraflytningens onde cirkel. Arkitekten 1984.

Fraflytningens onde cirkel (fra SBI-rapport 146, Byforbedring i et nyere etageboligområde - Albertslund Nord, forundersøgelse), ingen fysisk forbedring vil alene kunne standse fraflytningen. Nederst forslag til fortætning i Allégården, Tårnby (illustration fra KAB-rapporten om bymæssig fortætning, 1982).

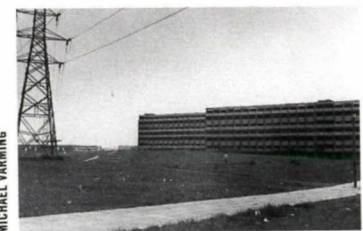
1

2

3

MICHAEL VARMING

4

Jystrup Savværk. Skjoldnæsvej 35, Jystrup.
Tegnestuen Vandkunsten, 1983–84.

Dianas Have, Dianas Have 11–77, Hørsholm.
Tegnestuen Vandkunsten, 1991–92.

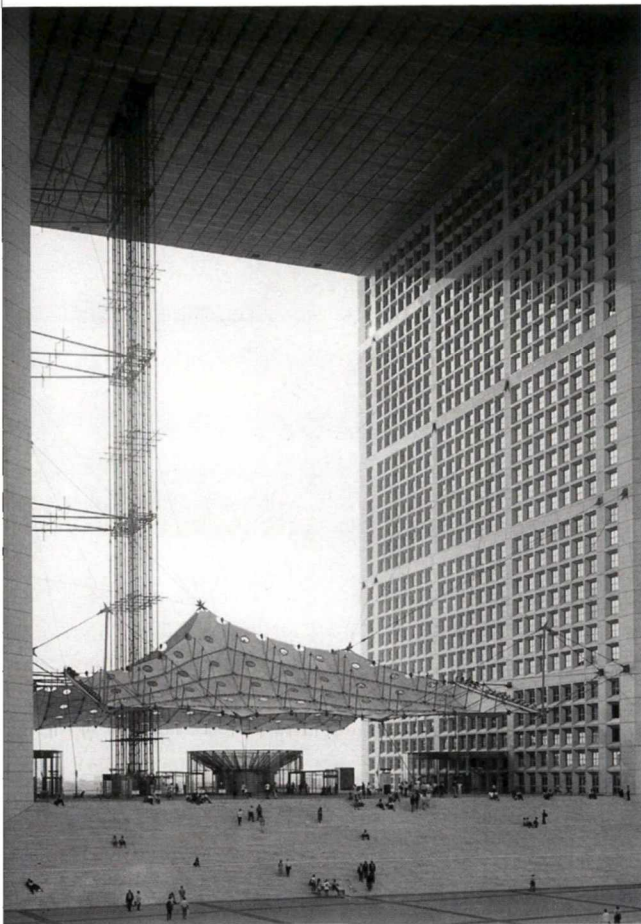
Faktisk kom den nye redaktion til eksamen allerede den 18. januar, da DALs afdeling for København havde arrangeret et debatmøde om arkitekternes tidsskrifter. Skriver lagde for med at opridse den rolle, forlagets tidsskrifter skulle spille: Byplan, Landskab, Arkitekten og Arkitektur skulle være 'arkitektprofessionelle' såvel tilrettelægningsmæssigt, udstyrmæssigt m.v. som med hensyn til indhold og målgruppe. De skulle orientere om det, der foregik ude i verden, om arkitekternes problemer, og derudover være det sted, hvor arkitekterne præsenterede deres ting – alt sammen på et højt sagligt og fagligt niveau, og gerne med et underholdende moment. KDH sekunderede med, at Arkitektens målgruppe ifølge vedtægterne faktisk var ganske smal, »arkitekter og andre bygningsinteresserede«, og meget afhængt af, hvordan man definerede det sidstnævnte begreb. Et højt informations- og kvalitetsniveau var forudsætningen for, at bladet kunne have autoritativ vægt og fastholde abonnenterne. I den brede offentlighed havde det både en passiv og en aktiv rolle: Passivt som fundament for meget af den arkitekturdiskussion som fandt sted, aktivt som bannerfører for arkitekternes interesser – men desværre blev det sjældent citeret i dagspressen. For at fremme den ofte efterlyste debat var der oprettet en rubrik med denne overskrift, men alene produktionstiden og udgivelsesfrekvensen gjorde det vanskeligt at bringe dugfriske indlæg. Harald Plum, der var redaktør af AAR-bladet, mente at tidsskrifterne burde være mere dynamiske og offensive, frigøre sig fra det autoritære anstrøg og vise, hvad faget også kunne. Han savnede PH og Steen Eiler Rasmussen i den aktuelle debat. Andre savnede bred appel og kritik, markedsføring af faget og intern diskussion blandt fagfæller.

Men KDH var ikke til sinds at ændre på et velfungerende blad, før han var fortrolig med alle dele af mekanikken. Mens skulle man være velkommen til at spidse pennen og fatte sig i korthed (1983/82f). På mødet var også Blød By og Boligrevy/Living Architecture repræsenteret, og KDH forsøgte ikke nogen lejlighed i de kommende år for i form af fyldige anmeldelser at propagandere for udbredelsen af disse konkurrenter. Det skete også ved tilsynecomsten af Henning Larsens tidsskrift Skala og arkitekturgalleriet af samme navn i april 1985, ja, han ofrede endda to sider på et interview med Henning Larsen, med overskriften »Oprør fra toppen?«. Larsen fandt forlagets publikationer meget seriøse, men også meget tilbageholdende, de tillod tilsyneladende ikke kritik og gav kun hårdt presset en mening til kende. Skala skulle være et supplement, ikke en

konkurrent til Arkitekten, hvor det sociale aspekt i mange år havde været prioriteret højere end det formmæssige – til tider helt haft overhånd. I Skala skulle begge dele behandles ligeværdigt, og det skulle være et hurtigt, aktuelt og slagkraftigt organ, der viste projekter og tanker, også på designområdet, og markant karakterisere forskellige aktuelle projekter og byggerier. Henning Larsen ville give tendenser og tanker i tiden mulighed for at komme frem, i håb om at kunne flytte lidt på de faglige rammer, i håb om at påvirke virkeligheden. Der var altså ikke, som KDH antydede, alene tale om markedsføring af »The International flying Architectural Circus«, hvor Henning Larsen jo var et af numrene på plakaten. Faget var hårdt trængt – entreprenører, teknokrater og administratorer havde overtaget byggeriet og var i stand til at kvæle alle ansatser til kunstnerisk udfoldelse. Der skulle en indsats til for at vriste husbygningen fra de grupper, der uretmæssigt havde sat sig på byggeriet, og selv om man godt kunne komme til orde i Arkitekten og Arkitektur, var der hårdt brug for alternativer, der måske også kom ud til andre mennesker end disses læsere. Den hjemlige arkitekturdebat havde længe befundet sig i et tomrum, med et latent behov for komme til udtryk, næret af alt det skidt, der var blevet bygget (1985/187f). Med andre ord var Arkitekten et stift og tungt bevægeligt medie, der ikke egnede sig til at formidle tidens strømninger. Skala holdt ud i ni år og blev virkelig den fornyelse i tidsskriftverdenen, man havde drømt om, trods den beskedne udgivelsesfrekvens. Hårdtslående og pågående blev det dog aldrig.

Som det bl.a. fremgik af Skalas første nummer, skyllede en ny klassicisme ind over Europa, med brødrene Krier og nyrationisterne som bannerførere i efterforskningen af, hvad de kaldte byens og arkitekturens arketypiske træk. Derfor havde udstillingen »Nordisk Klassicisme 1910–1930« i Nikolaj-udstillingsbygningen et par år tidligere (sommeren 1983) påkaldt sig betydelig interesse, ikke kun fordi datidens teoridannelser havde en forbløffende lighed med nutidens, men også fordi den levende historie, som KDH udtrykte det, nu atter måtte indgå i arkitekturen og planlægningen, hvis de, der planlagdes for, skulle kunne genfinde en tabt identitet. Mens klassicismens idealer andre steder i Europa blev synonyme med magt-

Modstående side: Arkitekten bragte i 1983 en artikel af Leon Krier »Rejsen til Liselund«, efter Kriers ønske opsat som i Kay Fiskers tid (1). Udenrigsministeriet i Riyadh af Henning Larsens Tegnestue, vundet i international konkurrence (4). Arkitekten 1983, Arkitektur 1985.

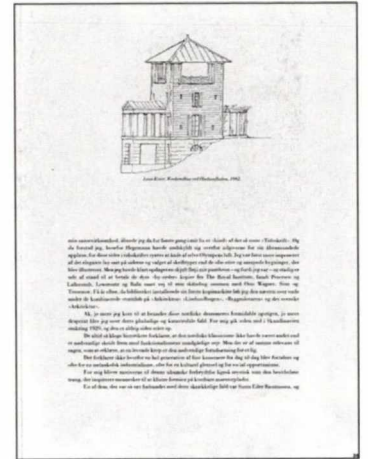

PAUL MAURER

2

1

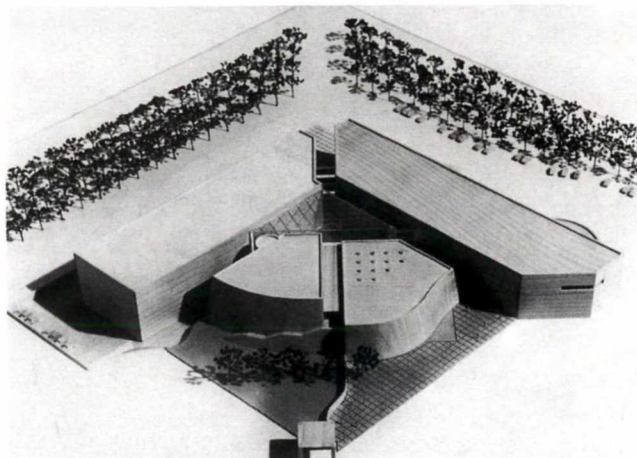

»VERDENSMESTRE«

hed en leder sidst i 1993. Årsagen var, at danske arkitekter havde vundet tre af fire konkurrencer udskrevet af den internationale arkitektorganisation (UIA). Det var så væsentlige konkurrencer som Tête Défense, som blev vundet af Johan Otto von Spreckelsen med »Menneskehedens Triumfbue« (2), Parc la Villette (delt med andre), hvor Sven-Ingvar Andersson vandt, samt en konkurrence om et bycenter i Herou-

ville St. Clair i Frankrig. Også et naturhistorisk museum i München (3) blev vundet af danskere, nemlig Dissing + Weitlings Tegnestue i ædel kappestrid med James Stirling, Rob Krier og alle tyske arkitekter. Det kunne kaldes en rekord, som det feterede fodboldhold ikke kunne slå; men det gjorde ikke indtryk på den danske offentlighed. Det hjemlige byggeri stod stille, og man spekulerede på, om dansk arkitektur skulle overleve i eksil.

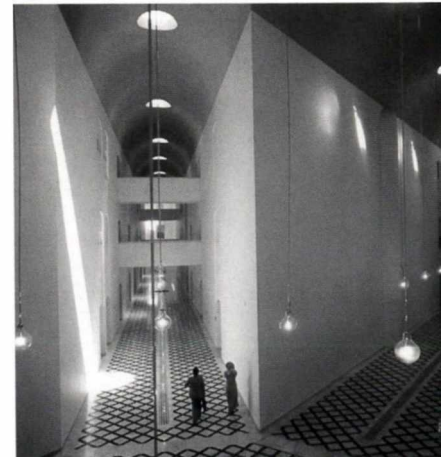
3

4

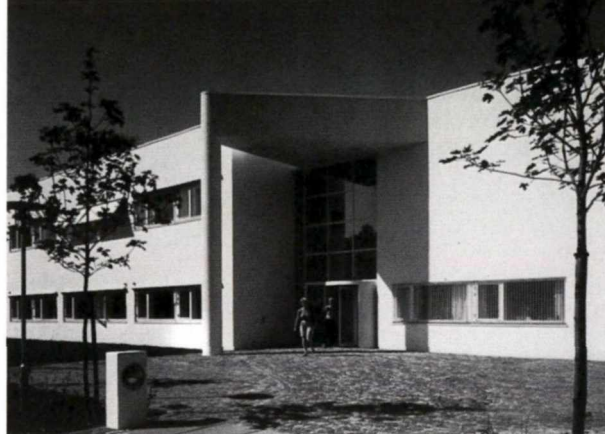

RICHARD BRYANT

Trapholt Museum, Kolding. Bente Aude og Boje Lundgaard, 1986–88.

Hovedbibliotek i Gentofte. Ahlmanns Allé 6. Henning Larsens Tegnestue, 1984–85.

havernes, var der i Norden og særlig i Danmark en dyb demokratisk understrøm, som bl.a. førte til Tegnehjælpen og Bedre Byggeskik og et kultiveret småhus- og etagebyggeri. Udstillingen var arrangeret af de nordiske arkitekturmuseer, Samlingen af Arkitekturtegninger, Arkiték og Selskabet for Arkitekturhistorie, og KDH bidrog med et temahæfte, hvor Lisbet Balslev Jørgensen skrev om datiden, KDH selv om Carl Petersen og, som et særligt scoop, Leon Krier om den lange rejse til Liselund. Denne sidste artikel var opsat nøjagtig som Arkitekten var det i 20erne, på Kriers anmodning, da han hævdede, at bladet på det tidspunkt var det bedst tilrettelagte arkitekturtidsskrift i verden (1983/225–46).

Senere på året begyndte planerne om et dansk arkitekturcenter, placeret i Gammel Dok Pakhus på Christianshavn, at materialisere sig, som følge af et meget stort forberedende arbejde af DAL og Arkiték og stor politisk velvilje. KDH opridsede situationen i en leder, hvor alt tilsyneladende var faldet på plads undtagen finansieringen. Der var hårdt brug for en sådan institution, der målrettet kunne formidle viden om arkitektur og bygningskunst, øge både den inden- og udenlandske interesse for dansk byggeri og pege på den betydning, udformningen af de fysiske omgivelser har for befolkningens livsvilkår og trivsel. For første gang i Arkitektforeningens 100-årige historie viste der sig nu en mulighed for at etablere en institution af enestående betydning for arkitekternes omdømme. Men det var naturligvis ikke nok med pæne ord og støttetilkendegivelser, arkitekterne måtte have penge op af lommen og betale til centerets drift, hvis de ville sikre sig at det udviklede sig til en højt kvalificeret og fagligt velrenommeret institution. Altså et hip til DALs ledelse, der åbenbart var for henholdende i dette vigtige spørgsmål. Sagen gik senere i orden, men om Arkitektforeningen fik den indflydelse på centerets udvikling, som de burde have haft, er et stort spørgsmål (1983/341; 1985, 61).

Med årsskiftet var tiden inde til fornyelse – i første omgang dog kun af Arkitektens omslag, der mistede sin gule farve og i stedet blev hvid, med skiftende indslag af grafik i én eller flere farver. Navnet fyldte nu hele sidebredden, mens nummer og årstal røg ud i venstre side sammen med indholdsversigten. Skrivers grafiske greb var dog stadig mærkbart i layoutet, men i det første nummer med nyt omslag, der i øvrigt indeholdt en fyldig præsentation af IBA – Internationale Bauausstellung Berlin, skrevet af Skriver, optrådte for første gang siden 1968 en tospaltet opsætning. Det dengang snedigt udtænkte modul

på 14 x 14 cicero, 3 i bredden, 4 i højden, var udtjent, nu skulle billeder og tekstspalte kunne følges ligeværdigt ad, når der var behov for det. Der gjaldt især større artikler, hvor notestoffet så kunne underordne sig i 3 spalter, men nogen klar linie er der herefter ikke tale om. I 1987 indføres der i forbindelse med en typografisk omlægning endda 4 spalter til anmeldelser, konkurrencestof, mindeord osv., om end det i smug havde været prøvekørt allerede året forinden, i en artikel om Coop Himmelblau (1984/1–16, 1986/373–77).

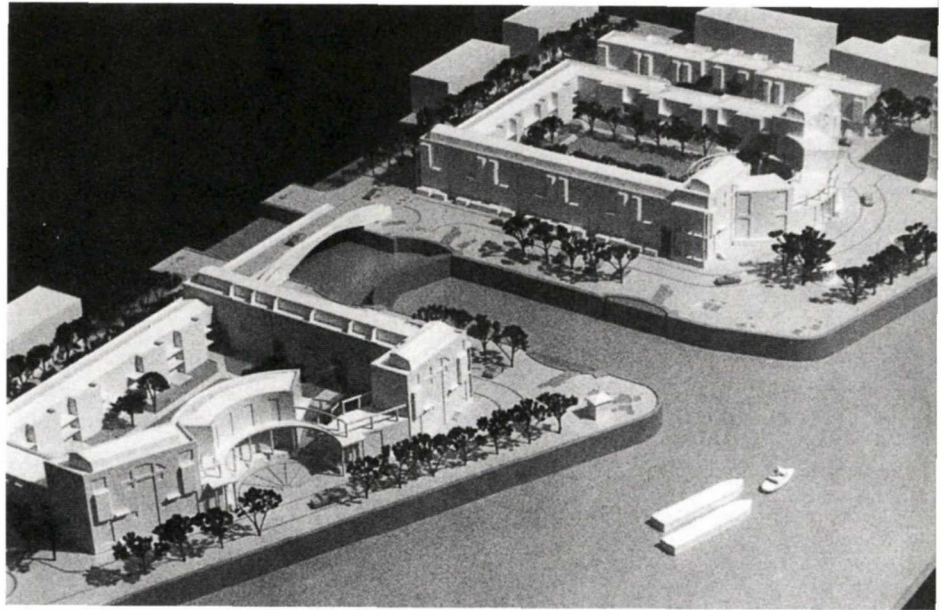
Ved udgangen af marts 1984 fratrådte Christian Enevoldsen sin stilling, efter mere end 27 års arbejde som medredaktør af Arkitekten og Arkitektur DK. Til trods for at han allerede havde varslet sin afgang, da Skriver forlod redaktørstolen, havde han holdt fast i overgangsperioden, og det var med vemod, KDH kunne takke ham for den store indsats. CE havde i alle disse år været ankermanden, der sørgede for at den grafiske standard var i orden, og at bladet trods trængsler og tænders gnidning var kommet til tiden. Enevoldsen blev uddannet som indretningsarkitekt under Finn Juhl på Skolen for Boligindretning i 1952, og passede igennem alle årene ihærdigt stofområderne møbler og indretning i begge blade, foruden sit arbejde for MMI, Foreningen af Møbelarkitekter og Indretningsarkitekter i Danmark, hvor han blev æresmedlem (1984, 132).

Som afløser for Enevoldsen havde KDH fundet et ungt talent med afgang fra Kunstakademiets Arkitektkskole året forinden: Jens Bertelsen, der havde nydt den usædvanlige ære at få sit studieforløb og afgangprojekt gengivet i bladet (1983,

Modstående side: Søren Birch, Claus Bonderup og Ellen Waades 1. præmieprojekt til et arktisk center i Rowanemi, Finland (1). Arkitekten 1984. I 1986 bragte Arkitekten den nye stationsbygning i Høje Taastrup (2) tegnet af DSBs Bygningstjeneste v. Ellen Waade og Søren Birch i samarbejde med Jacob Blegvads Arkitektkontor. »De sluttede byrum og bestræbelserne på at færdigtegne byen, som vi skal helt tilbage til neo-klassicismen omkring 1. verdenskrig for at finde, bærer trods alt frugt. Høje Taastrup adskiller sig radikalt fra de amorfe bykonglomerater, der har karakteriseret de foregående år,« skrev Jørgen Hegner Christiansen om hele bydannelsen. Også Bornebusch' Tegnestue blev inspireret af nyrationismen, her i 1. præmien til en ny bydel i Regensburg (3). Arkitekten 1984. Oswald Matthias Ungers' arkitekturmuseum i Frankfurt (4) blev anmeldt af Nils-Ole Lund, der kritiserede det for at være overfilosofisk. Arkitekten 1984. Fra Cort Ross Dinesens artikel om Coop Himmelblau: »Rote Engel bar« (5) fra 1981. Arkitekten 1986.

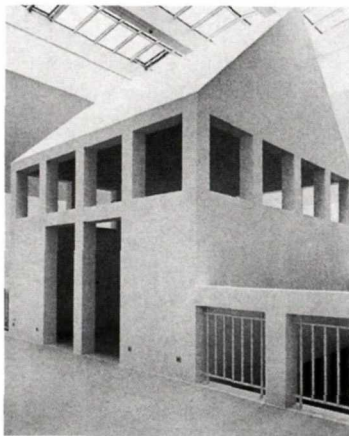
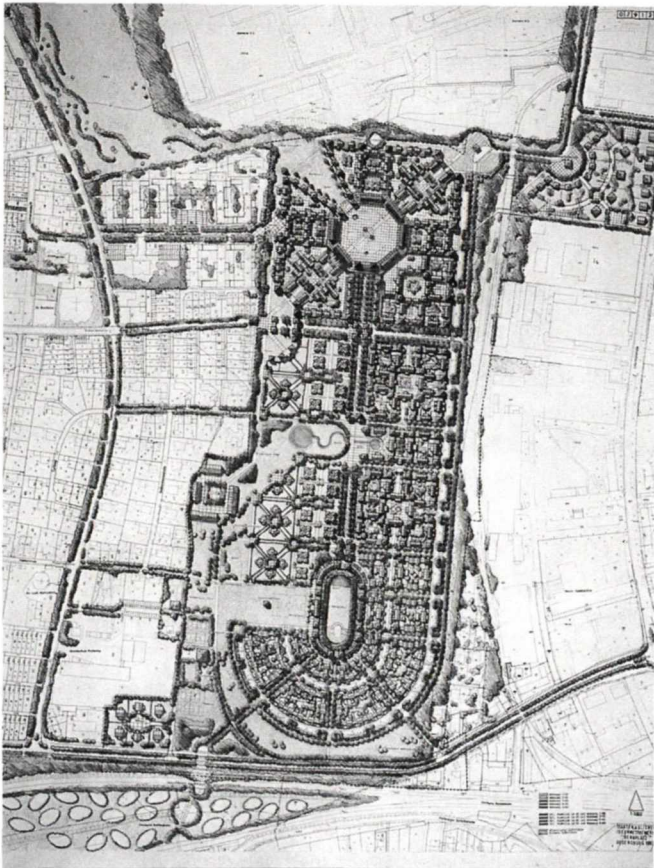

1+2

STRÖWING

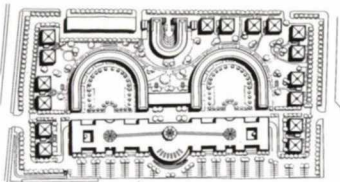
3

4

5

Handelshøjskolen, Dalgas Have 15, Frederiksberg. Henning Larsens Tegnestue, 1985-89.

Enfamiliehus i Rungsted, Rungsted Strandvej 91, Tage Lyneborg, 1984.

397-403). Jens Bertelsens sans for grafisk fremstilling og tilrettelæggelse var evident allerede her, og hans indflydelse fik stor betydning for Arkitekten i de kommende år. Allerede det første nummer efter Christian Enevoldsens afgang var et slag mod konventionen: En artikel om Søren Birch, Claus Bonderup og Ellen Waades vinderprojekt til et arktisk center i Rovaniemi i Finland »The Inextinguishable« var stramt og flot disponeret – symmetri, orden og balance samt førstesidens sorte baggrund røbede en ny hånd, der havde nyrationismen som referenceramme frem for en udvandet senfunktionalisme (1984/133-39).

Alt var dog ved det gamle, om end med en mærkbar stramning i disponeringen, indtil en artikel om O.M. Ungers' nyåbnede arkitekturmuseum i Frankfurt am Main og den første udstilling: »Die Revision der Moderne«, igen kaldte på Jens Bertelsens kreativitet. Han begyndte nu at markere sig på forsiderne, der mere og mere fik karakter af selvstændige grafiske arbejder som kommentarer til indholdet. Nils-Ole Lunds virtuose collagearbejder var en inspirationskilde, men også arkitekturtegningen som kunstnerisk udtryksform spillede en rolle i udviklingen af bladets nye image, som refleksion af strømninger i tiden. Adskillige arkitekter udtrykte sig nu rent billedkunstnerisk, som udstillinger over hele Europa samme år dokumenterede, herhjemme ved en udstilling i Køge Skitse-samling, hvor JB deltog (1984/383f).

At denne udvikling ikke var helt uproblematisk, påpegede Flemming Skude i artiklen »Tegningens magt og afmagt« senere i 1984. Arkitekturen var inde i en farlig udvikling, hvis alene dens medieværdi påkaldte sig offentlighedens interesse. Ved den overdrevne sammenblanding af arkitekturfantasi og projektegning kunne den komme til at fremstå som den inkarnerede usaglighed og faget dermed miste sin troværdighed. Den ensidige, æstetiske nydelse af en arkitekturtegning kunne synes ret uskyldig, var det ikke for risikoen for at øge svælget mellem en idé tegnet udtryk og dens bygningsmæssige egenverdi, som realiseret bygværk (1984/395-99).

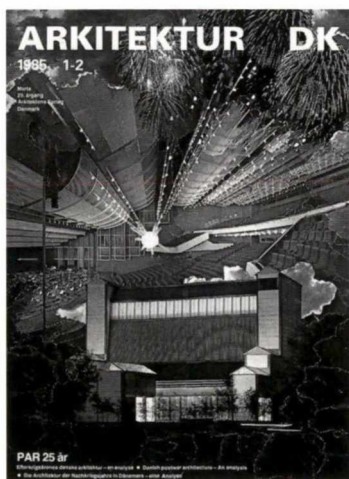
Denne fare anfægtede dog ikke Hans Erling Langkilde, der året efter skrev en længere artikel, »Arkitektur på papir«, i anledning af RIBA – The Royal Institute of British Architects' 150-års jubilæumsudstilling: »The Art of the Architect«. Efter hans mening var arkitektens kunst det færdige bygværk, tegningerne mediet – men under visse omstændigheder er mediet også målet, arkitektur på papir – og under alle omstændigheder kan tegninger som en rent praktisk foranstaltning rumme

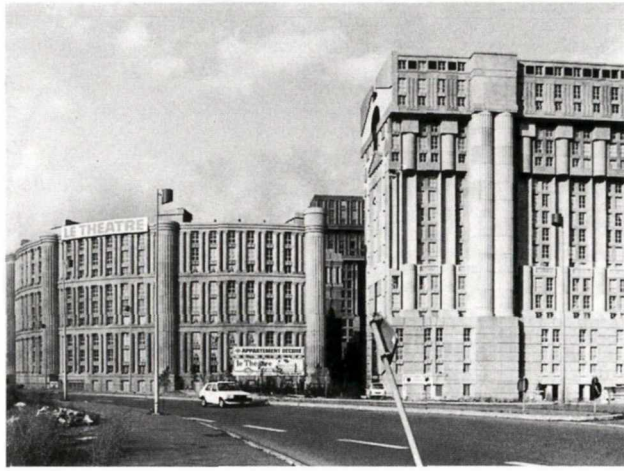
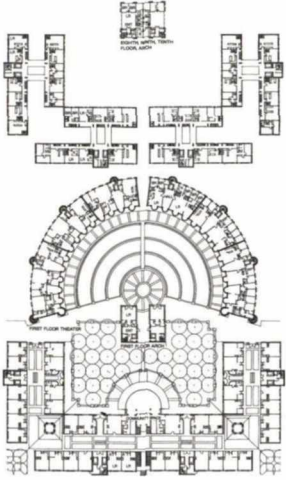
et kunstnerisk element. RIBA-udstillingen ville have arkitekternes tegnekunst gennem tiderne placeret som en selvstændig kunstart og dokumentationen var overvældende, men havde man ret? Arkitekter elsker jo at tegne, også ud over tegnebordet, men selv i de mest brillante perspektiver er der ofte gennemskuelige forbilleder, lidt lån hist og her, megen mode, smag, iscenesættelse og rutine, der ikke afslører meget af hvordan bygningen egentlig er. Den afsløring kommer først ved opførelsen. »Kunst? Njah... Fænomenale færdigheder? JA« (1985/76-79).

Under alle omstændigheder kunne redaktionen registrere et markant skred i fagopfattelsen, bort fra den nære forbindelse mellem fag og politik hen mod en æstetiserende formalisme, ikke mindst på arkitektskolerne, og derfor indførte man i 1985 en årligt tilbagevendende gennemgang af afgangsprojekter i København og Århus – »en tradition til glæde for historikere, skolerne og forhåbentlig fagets folk.« Cort Ross Dinesen og Erik Nygaard kommenterede, og sidstnævnte kunne konstatere, at det ikke skortede på fantasi og tegnetekniske finesser, men derimod på solid byggeteknisk viden. Han citerede også Fisker, der sidst i 40erne skrev: »Man fabulerer, digter og drømmer, og det fører ofte til de besynderligste resultater.« De følgende års gennemgange rykkede ikke ved dette billede, som i en vis forstand stadig er gældende (1985/25-52).

I 1985 kunne Praktiserende Arkitekters Råd holde 25-års jubilæum, og det blev fejret både med stor udstilling i Rådhus-hallen og et dobbeltnummer af Arkitektur DK, hvor Nils-Ole Lund analyserede og kommenterede efterkrigsårenes danske arkitektur. Konklusionen var, at på trods af mange skift i de arkitektoniske forbilleder var det lykkedes de danske arkitekter at holde fast i de værdier, der havde præget standen siden århundredskiftet. Men et værdisæt baseret på borgerlige dyder som mådehold, orden og sansen for det gennemarbej-

Modstående side: Orienteringen om projekter i udlandet blev optrappet omkring 1984. Ikke fordi redaktøren forligede sig med f.eks. Ricardo Bofill, som han fandt teatralisk og moderigtig, men fordi interessen i arkitektfaget som helhed svingede bort fra sociale forhold og hen imod dyrkelsen af den individuelle arkitektoniske præstation. James Stirlings kunstmuseum i Stuttgart (2) fik en bedre modtagelse end Bofills megalomane projekter som La Palace d'Abraxas i Marne la Vallé (1), og også Richard Meiers hvide, flørløse arkitektur som High Museum of Art, Atlanta (3) vandt større accept i Danmark. Arkitekten 1984 og 1986.

1

3

ESTO PHOTOGRAPHICS

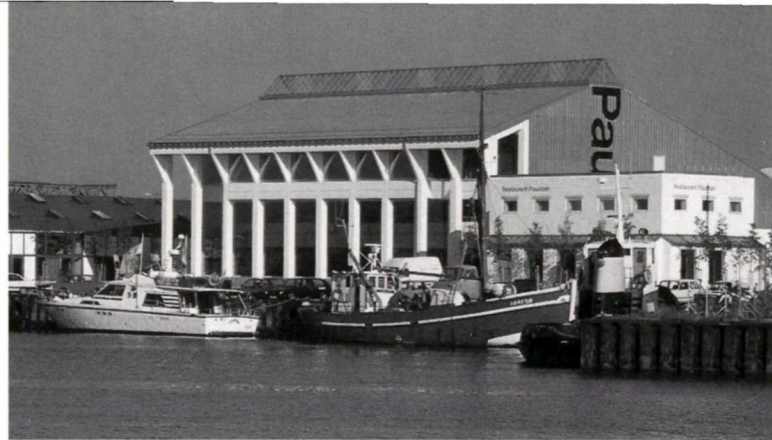

2

Tycho Brahe Planetarium, Gl. Kongevej 10, Kbh. Knud Munks Tegnesteue, 1988–89.

Paustian A/S. Kalkbrænderiløbskaj 2, København. Utzon Associates, 1986–87.

dede blev spået ringe overlevelsesmuligheder fremover. For det første viste f.eks. énfamiliehusmarkedet, at arkitekturen var godt på vej til at blive reduceret til en modeindustri, for det andet var den oprindelige enhedsuddannelse blevet splittet op i flere kategorier, bl.a. planlæggere og husbyggere, der havde svært ved at finde fælles værdier, og desuden var uddannelsens tilknytning til praksis blevet svagere og svagere med den stigende teoretisering og byggeriets industrialisering. Endelig var begreber som 'sundhed' og 'ærlighed' truede af de mediebarne moderetningers hastige omskiftelighed, og drømmen om den store harmoni ville få mere end vanskeligt ved at overleve, når opgaverne ikke længere var at bygge nyt på jomfrueligt land, men at reparere på vore sønderslåede byer. Det drejede sig altså om at erstatte harmonilæren med en æstetisk konfliktteori, hvis ikke afstanden mellem drøm og virkelighed skulle blive for stor. Arkitekturen risikerede at blive reduceret til ren kunst – stadig dansk, men sjældent (Arkitektur 1985/1–2, 1–88).

KDH udviklede sig i disse år til en skarpsindig kommentator, vidende arkitekturkritiker og overordentlig fremsynet redaktør med gehør for, hvad der rørte sig i arkitektverden. Spekteret var ellers bredere end nogen sinde, det kunne synes umuligt bare tilnærmelsesvis at dække alle de mange aspekter, men KDH har aldrig opgivet forsøget. Uanset om det drejede sig om planlægningsproblemer, fagets stigende kvaler med at holde stillingen i byggeprocessen eller æstetiske teoridannelser, var KDH kapabel for en leder, der har sat tingene på plads, og ikke altid med arkitekterne som de forfulgte uskyldigheder. Selvkritik øger respekten hos med- og modspillere.

Eksempler på dette var et stigende antal stort anlagte temaer, som stadig optræder nu og da. I midtfirserne kan nævnes det store hæfte om »Form og ideologi: Ny-rationalisme«, hvor Arno Victor Nielsen, Carsten Thau, Jan W. Hansen og Tony Andersen gav fænomenet en frodig, kritisk og næsten agitatorisk behandling, »Den hårde virkelighed«, hvor arkitektens marginaliserede stilling tages op til behandling, »London Docklands«, »Boligen i informationstidsalderen« og ikke mindst det fællesnordiske temahæfte i slutningen af 1986. Dette 90-siders hæfte var et stort anlagt projekt, som hvert af de fire nordiske arkitekturtidsskrifter skulle bidrage til, således at man kunne udgive en samlet publikation med de nyeste skandinaviske tendenser som emne. KDH og Flemming Skude indkredser i den danske afdeling den materielle baggrund for ismernes blomstring og konkluderer, at fragmentationen i 80-

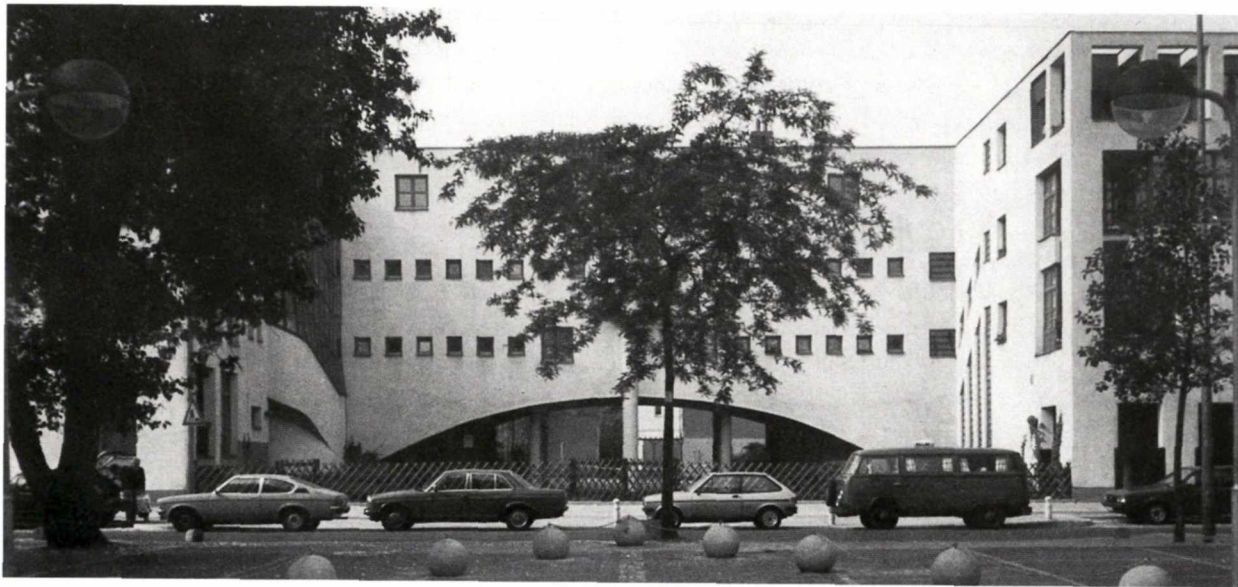
erne har medført en stigende grad af forudsigelighed – et opgør med den danske traditions sikre spil efterlyses (1985/517–59; 1986/285–303, 368f, 383f, 430; 437–53; 499–539; nr. 21/22).

Samme år trak endnu en skattet medarbejder, redaktionssekretær Ruth Stilling sig tilbage. Allerede under Møllerup og i Skrivners første redaktørtid havde hun beklædt denne post, for så ved et spil af tilfældigheder at komme tilbage i 1978. KDH havde i hende haft en betydelig støtte, i kraft af hendes store entusiasme og indgående kendskab til bladet og arkitektstanden og dens problemer, så hun var ikke let at erstatte. Afløseren blev cand.phil. Lars Nevald, der med vid, sproglig indsigt og redaktionel tæft har beklædt posten lige siden (1986/387).

Den således fornyede redaktion lagde ryg til stadige fornyelser. I 1987 den tidligere nævnte typografiske omlægning fra årets begyndelse, hvor debat- og notestoffet nu kørte i 4 spalter, med rubrikhoveder øverst på siden. Også forsiden fik en ansigtsløftning, navn, nummer og årgang blev ligeværdige størrelser som i Skrivners tid, men staffagefarven blev bibeholdt i smalle farvede bånd øverst og nederst, fra nr. 5 konsolideret som et smalt bånd lige under navnet, hvori »Meddelelser...«, årgang og dato var anbragt.

En anden nyskabelse var rubrikken ProSpect, der var tænkt som et mere uhøjtideligt indslag bagest i bladet, på linie med dagbladenes bramfri spøgefuldheder på bagsiden. Den første omhandlede en spids kommentar i det svenske Arkitektur til den nyudnævnte professor ved Chalmers i Göteborg, Jens Thomas Arnfred. To forskellige verdener var tørnet sammen: På den ene side »en næsten karikaturagtig dansk livskunstner« med cigar og erklæret forskningsmæssig uvidenhed, på den anden side en samling forskere, der i årevis havde fordybet sig i badeværelsets rengøring og lignende specifikke emner – »en kraftprøve mellem svenske venner af orden og klarhed og det vage løfte fra kontinentet om livet som et eventyr.« Problemet var i virkeligheden de svenske arkitektskolers uhel-

Modstående side: Arkitektens redaktionsudvalg og bestyrelse var i 1987 på studierejse til Berlins Internationale Byggeudstilling, IBA '87. Øverst ses Rob Kriers portbygning i Ritterstrasse fra 1983 (1), og derunder projekter fra selve udstillingen: Bebyggelsesplan til port- og punkthuse i Rauchstrasse af Rob Krier (2, 3), boliger i Lindenstrasse af Herman Herzberger (4, 5), punkthus af Nielebock (6). Den berlinske supervilla vandt i disse år en vis genklang i Danmark. Arkitekten 1987.

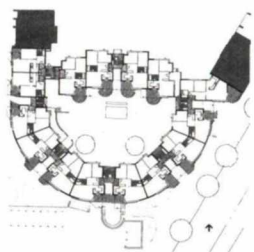
1

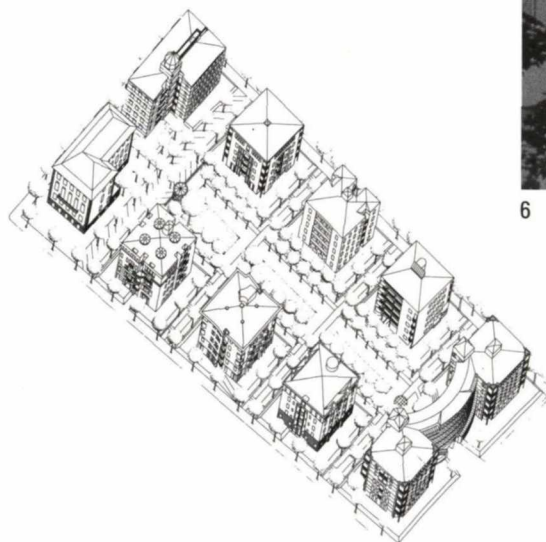
2+3

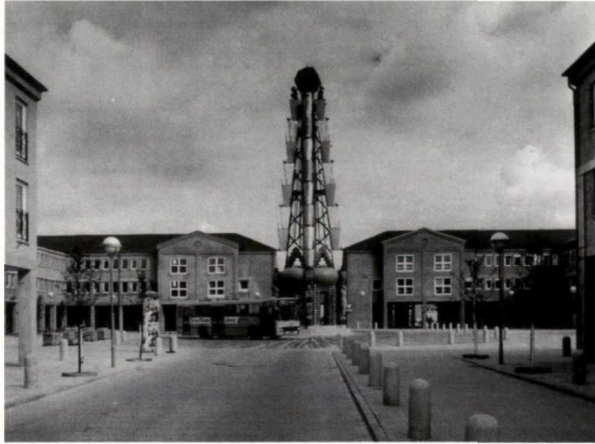

6

4+5

Høje Taastrup Station og bygning, Banestrøget m.m., Taastrup. Jacob Blegvad A/S og DSB Bygningstjenesten, påbegyndt 1985.

Øer Maritime Ferieby, Øer, Ebeltoft. Friis & Moltke, 1988.

dige opsplitning i forskning og undervisning, hvor professorerne både skulle være dygtige pædagoger, erfarne praktiskere og store kunstnere, alt sammen på et uhyre beskedent honorar. Kunstnerisk virke og systematisk videnskab forenes uhyre sjældent i samme person, så var det ikke i stedet en smuk tanke, at en dansker og nogle svenskere tilsammen kunne dække fagets bredde, som komplementære størrelser? (1987/24).

Samme år fyldte SBI 40 år, og det blev fejret med et fyldigt temahæfte, hvor byggeforskningen blev grundigt behandlet, ikke blot af de oprindelige aktører Philip Arctander og Mogens Voltelen, men også af Nils-Ole Lund, Boje Lundgaard og flere af SBIs medarbejdere. KDH måtte i lederen konstatere, at den brede og langsigtede forskning var truet af beskæringer i de faste ressourcer, og at SBI i stigende grad var tvunget ud i kontraktforskning, hvor det var vigtigere at få pengene hjem end at vælge de rigtige forskningsopgaver. Ved SBIs oprettelse var der behov for at få løst en række problemer omkring byggeriets industrialisering, nu gjaldt behovene en helhedsforskning, der kunne give svar på de udfordringer, som samfundet og byggeriet stod overfor i informationsalderen. En forskning, der krævede at forskeren havde truffet nogle eksistentielle valg. I en vis udstrækning var mediet budskabet, og det var vigtigt at teknikken (mediet) ikke løb af med menneskene. Eller som Arctander formulerede det: »Hvem gavner det?« (1987/221–46, 283).

Med IBA, Internationale Bauausstellung, havde Berlin atter placeret sig på det arkitektoniske verdenskort. For at hævde Vestberlins image og position havde Vesten i årtier overført kolossale ressourcer til byen, og på denne baggrund måtte IBA-87 ses: Programmet var delt i IBA-Neu, hvor alverdens arkitekter boltrede sig i en slags arkitekturens olympiade, med samme præstationsræs som eliteidrætten, og i IBA-Alt, hvor hovedemnet var ombygning og rehabilitering af eksisterende bebyggelse, typisk gennem organisering af beboerne i selvhjælpsprogrammer. Det var baggrunden for, at Arkitektens redaktionsudvalg og forlagets bestyrelse tog derved for at få syn for sagn – med det erklærede mål at stable et fyldigt temanummer på benene. Det lykkedes til overmål. På 44 sider i årets sidste nummer kommer læseren med på en rejse, der opsummerer denne metropols smertelige skæbne i det 20. århundredes smeltedigel. IBA-programmet kunne ikke helt fjerne indtrykket af et uvirkeligt, kulisseeagtigt postulat af en by, og med samme problem som alle paradeforestillinger: Po-

tens uden kærlighed. Som Jørgen Sestoft konkluderede: IBA påberåbte sig kontinuiteten og de historiske referencer, med træk af psykosens virkelighedstab. »De milde eller groteske arkitekturmasker er skyldfri og fremmede. De agerer Berlin med stereotype fagter« (1987/613-57).

Med det første nummer i 1988 indførtes endnu en fast rubrik, til benefice for fagets realpolitikere: Journalist Jonas Møller, der var pressesekretær for forbundet, leverede fra nu af notestof under overskriften »Bygge- og boligpolitik«. Endnu et forsøg på at aktualisere et blad, der med sine 23 numre om året faktisk ikke kunne blive særlig aktuelt (1988/36).

Fagets absolutte nestor, uden at forklejne de jævnaldrende Mogens Koch og C.F. Møller, var Steen Eiler Rasmussen, og da han fyldte 90 år i februar, var der grund til at hædre den gamle redaktør. En udstilling i Gl. Dok, produceret af Århuskolen året forinden, indledte festivitassen, og Arkitekten fulgte trop med at bringe fødselarens velkomsttale til de nye studerende på Kunstakademiets Arkitektskole. Det er en fremragende tale, der egentlig burde holdes hvert år som supplement til, hvem der nu måtte være udpeget til det ansvarsfulde job. SER opregner klart og koncist, hvad arkitekterhvervet drejer sig om, og med afvæbnende humor får han faktisk sagt en masse alvorlige ting, som enhver begynder i faget må gøre sig klart. Han opholder sig længe ved Martin Nyrop og efterkommere som Carl Petersen, Ivar Bentsen, Edvard Thomsen og Kaare Klint, som hans egen referenceramme, for her er der virkelig noget at lære. De lod sig ikke diktere af stil-moder, og man må huske på, at man som arkitekt ofte producerer noget, der skal stå i 100 år, ting man ikke bare smider væk, når man er blevet træt af dem. Det er brugskunst med lang levetid, og SER slutter med at ønske, at de studerende får glæde af at skabe en arkitektur, der kan klare sig i mange år frem, for det kommer den under alle omstændigheder til, på godt og ondt (1987/447; 1988/41–59)

Årets store begivenhed var udstillingen »Byg & Bo 88« på Blangstedgård-området ved Odense. Det var første gang i nyere tid, at en så ambitiøs byggeudstilling blev søsat i Danmark.

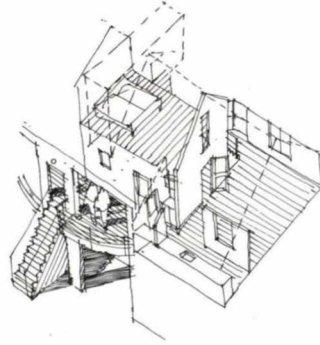
Modstående side: 1988 blev udnævnt til bolig- og byggeår i Danmark. I den anledning, samt Odense bys 100-års jubilæum, afholdtes en stor byggeudstilling på Blangstedgård ved Odense.

En bebyggelseskonkurrence udskrevet i 1985 blev vundet af Boje Lundgaard og Lene Tranberg (2). Husene blev tegnet af 3 x Nielsen (1), Poul Ingemann (3) og mange andre.

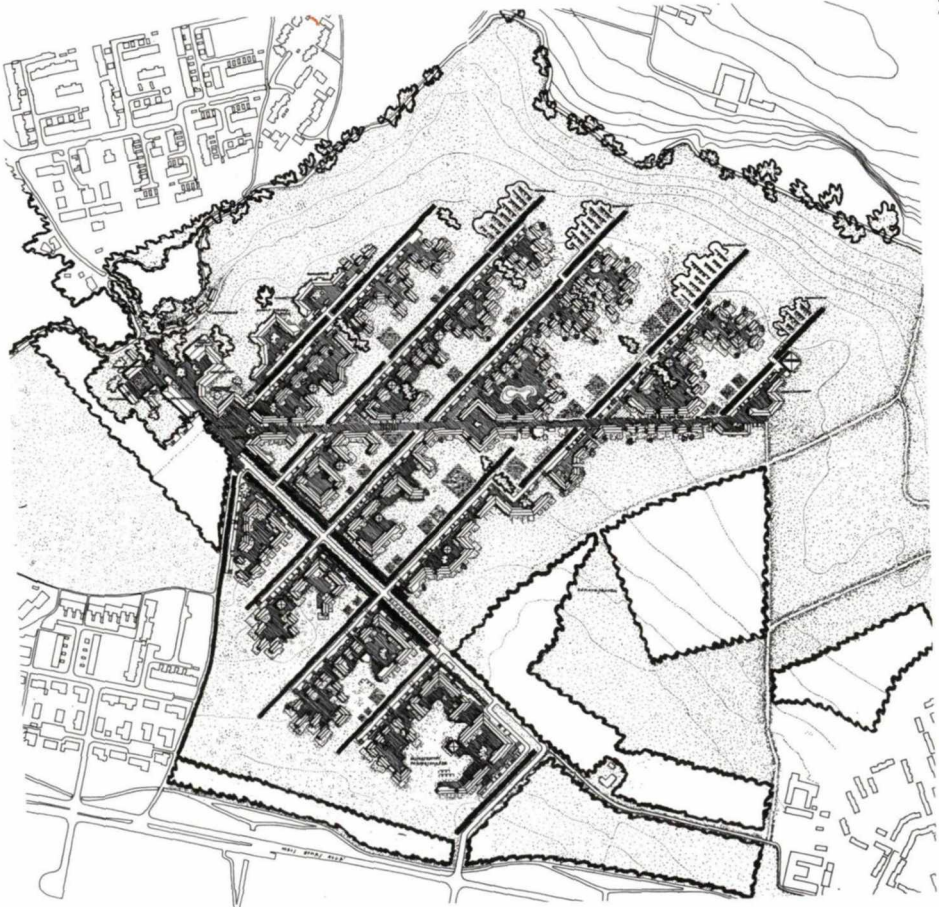
3MIELESEN/STATION 1

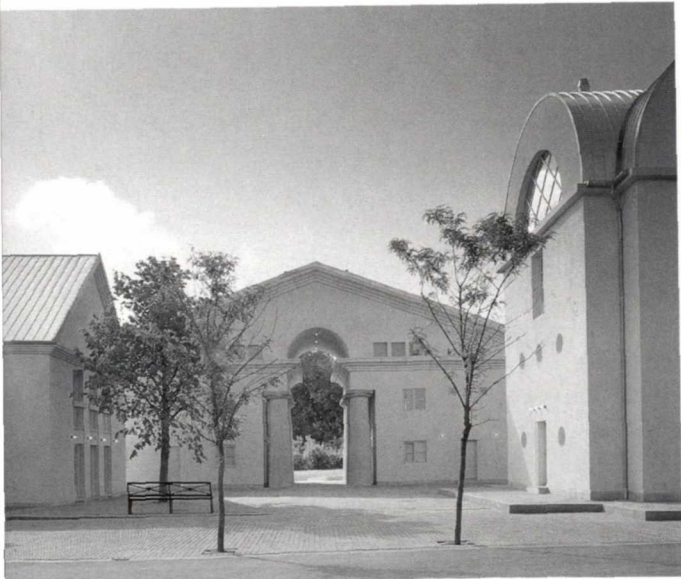
1

2

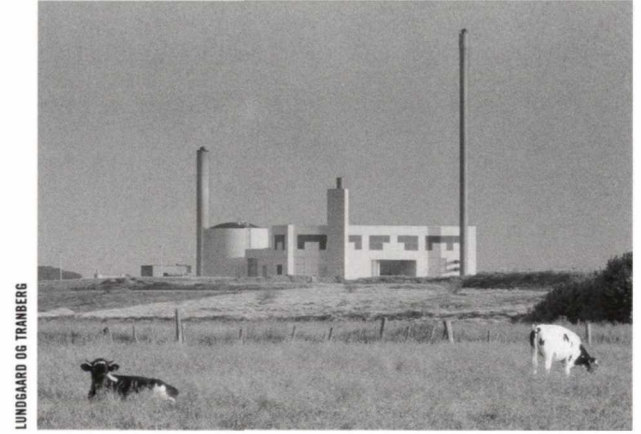
3

JENS LINDHIE

Kulturhuset i Toftlund. Carsten Hoff, 1989–1990.

LUNGAARD OG TRANBERG

Horsens Kraftvarmeværk, Skærbækværket, Endelavevej 7, Horsens. Boje Lundgaard og Lene Tranberg, 1990–91.

Over 44 sider forsøgte KDH, Karen Zahle og Peder Duelund Mortensen at give et overblik over begivenheden, skønt byggeriet på det tidspunkt endnu kun var halvfærdigt. Belært af de skræmmende erfaringer fra 60'erne ønskede man at blande boligforholdene, så der i samme bebyggelse både forekom udlejningsboliger, andelsboliger og ejerboliger, fordelt på etageboliger, rækkehuse, énfamiliehuse, bofællesskaber, ungdomsboliger osv. Konklusionen blev, at det sammenlignet med f.eks. Høje Taastrup var lykkedes at skabe en både livfuld og karakterfuld bebyggelse, med en variation og rigdom, som var sjældnen i et dansk boligområde. Men kvalitetsniveauet var svingende, og det kunne i høj grad diskuteres, hvor radikalt et eksperiment der egentlig var tale om (1988/141–85, 291f).

Senere på året var den internationale arkitektverdens stjerner for første gang i nyere tid trommet sammen i København for at diskutere temaet: »Den nordiske tradition«. Symposiets æresgæst Steen Eiler Rasmussen meldte dog fra under henvisning til, at symposion på græsk betyder drikkegilde, »og jeg drikker jo ikke«, og så mente han i øvrigt, at der ikke var noget der hed den nordiske tradition, »men det kan De jo godt diskutere«. Mødelederen, professor Nils-Ole Lund var dog ikke enig på dette punkt, og det var de øvrige koryfæer heller ikke: Sverre Fehn, Peter Eisenman, Dennis Sharp, Henning Larsen, Juhanni Pallasmaa og Kenneth Frampton gav alle deres opfattelse af fænomenet. Udpræget enighed var der ikke, og Eisenman betegnede kort og godt Nils-Ole Lunds tese om den nordiske traditions venligt udglattende modificering af udenlandske påvirkninger som »Rubbish!« KDH var mildt sagt kommet på arbejde som referent, men kunne senere på året bringe tre af indlæggene in extenso (1988/281–87, 565–93).

Teoridannelserne i arkitekturen, især på den internationale scene, optog i disse år en del spalteplass. Men i forbindelse med en længere præsentation af udstillingen »Berlin – Denkmal oder Denkmodell?«, der også indeholdt danske bidrag, var fortænktheden åbenbart blevet redaktionen for meget. I Prospect-rubrikken fremkom den med sit »hidtil upublicerede« bidrag til »Berlin – Denkmal oder Denknochmals«, hvor et kaos af cirkler og streger sammenstillet med en vildt karikerende tekst uden hoved eller hale blev præsenteret som den højere videnskab. Hvad ingen kunne vide var, at stregerne var frembragt med et 'revolutionerende' tegneredskab, som en entreprenant forhandler havde demonstreret for den undrende redaktion, og de ikke helt sagesløse arkitekter, hvem satiren gik ud over, var rasende – ikke mindst fordi indslaget

var ledsaget af en Fritz Jürgensen-karikatur af en tungt filosoferende herre i sit studerekammer, dybt optaget af en vrøvle-tekst. Det var ubetaleligt morsomt, men reaktionen lagde ikke op til gentagelser. Humor er generelt ikke redaktionen fremmed, navnlig ikke i kommentarer og ledere – den befriende afart kan dog undertiden savnes (1988/436).

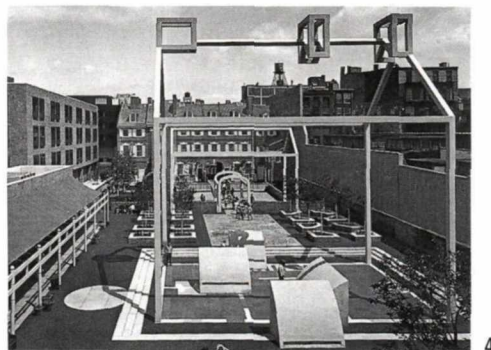
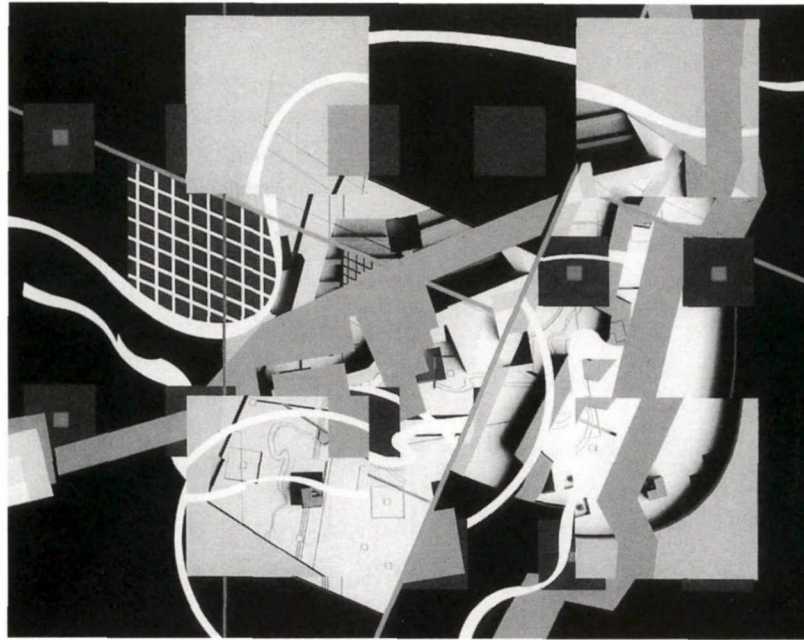
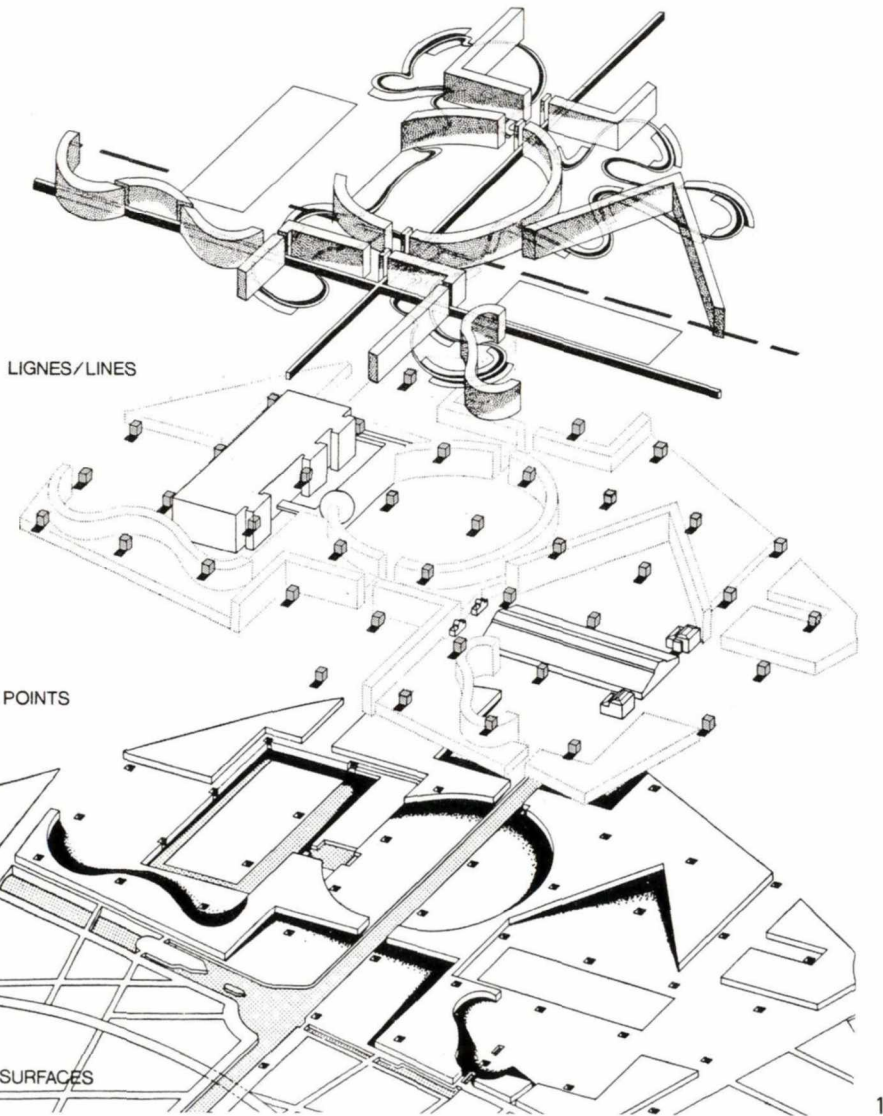
1988 var bladets 90. årgang, og det blev markeret med en lille sammenkomst, der bedst kunne karakteriseres som et topmøde, for samtlige redaktører på nær én fra og med Steen Eiler Rasmussen var til stede. Eneste fraværende var Willy Hansen, der var død 9 år forinden, og den legendariske personlighed blev mindet.

KDH opridsede i en kort artikel udviklingen siden Kay Fisker, der langsomt havde flyttet vægtningen af indholdet fra primært æstetiske spørgsmål til også at omfatte sociale og økonomiske aspekter, med en nødvendig politisk, men ikke partipolitisk stillingtagen.

Igennem årene havde Arkitekten ikke kun formidlet suset fra de internationale strømninger, men også arbejdet for at fastholde dansk arkitekturs egenart og medvirket til at oversætte de mange nye ideer til en særlig dansk tone. KDH så det som en af bladets hovedopgaver at medvirke til at fastholde en særlig dansk identitet i den hjemlige arkitektur i en tid, hvor selv statsministeren talte om at afgive suverænitet, og hvor den væsentligste værdimåler er penge. Her ti år efter må det siges at være lykkedes (1988/457).

I slutningen af 1989 barslede KDH med et projekt, der havde optaget ham i årevis: Arkitekturens årbog 1990. Den var tænkt som et kalejdoskop over arkitekturens vidtfavnende område fra design, arkitektur i Danmark og udlandet og til bygge- og boligpolitik samt de forhold, der påvirker dansk arkitekturs vilkår og fremtræden. Sproget var jævnt og ligetil, og månedsoversigterne suppleredes af temaartikler af kendte arkitekturskribenter. Her skulle arkitekternes syn på verden komme til

Modstående side. Bernhard Tschumis forslag til Parc de la Villette i Paris (1), som blev tildelt ham efter konkurrencen i 1983, hvor der var flere sideordnede 1.præmier, bl.a. Sven-Ingvar Anderssons forslag. Tschumi arbejder med en række gridnet, der er drejet og forskudt i forhold til hinanden, og i skæringspunkterne defineres særlige områder, der i projektet markeres med såkaldte follies (3). Peter Eisenman, Jacqueline Robertson og Jacques Derridas plan til Parc de la Vilette (2). Robert Venturis Franklin Court, Philadelphia (4). Arkitekten 1988 og 1989.

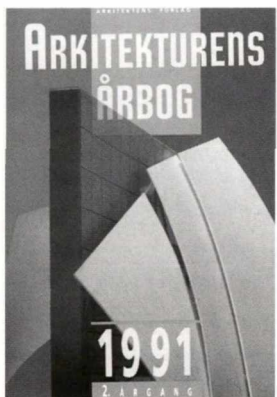

Retsbygning, Skivevej 2, Holstebro. Nielsen, Nielsen & Nielsen, 1991–92.

Bornholm Kunstmuseum, Helligdommen, Sdr. Strandvej 95, Rø, Gudhjem. Fogh & Følner Arkitektfirma ApS, 1993.

orde i et uhøjtideligt sprog, der ikke var hæmmet af at være knyttet til et officielt foreningsorgan. Årbogen skulle være »kritisk, forsøgsvis vittig, og vel farlig for nogle – måske især for redaktørerne. Dog forhåbentlig ikke mere, end at de ikke ender bag tremmerne«. Medredaktør var Olaf Lind, arkitekt og arkitekturanmelder ved Jyllands-Posten, og det var vel årsag til det lancerende slogan: »Delvis jydsk og meget fag/rlig«. Årbogen nåede at udkomme i tre år, før pengenød og svigtende salg lukkede eksperimentet (1989/522f).

Mange års interne diskussioner på redaktionen gav sig ved årsskiftet til 1990 udslag i et veritabelt chok i arkitektverdenen: Bladet skiftede til magasinformat, 238 x 338 mm, med ganske anderledes muligheder for et generøst layout, og det første nummer demonstrerede dette ved en særdeles iøjnefaldende frihed og lethed, der pludselig ikke bare bragte Arkitekten i selskab med de førende arkitekturtidsskrifter i verden, men også skabte det en helt unik position. Det er slet ikke utænkeligt, at konkurrenten Skala spøjte i kulissen, men det nye blad beviste, at det kunne lade sig gøre at skabe et foreningsblad med både bredde og grafisk kvalitet, med selvstændige muligheder artikel for artikel, uden at identiteten gik tabt. Mere end nogen sinde dominerede nu de visuelle aspekter – teksten svandt undertiden ind til rudimentære spalter gemt væk i det grafiske system; æstetik, tegnekunst og subtile modeller havde afløst de skrevne manifeste, og det var der kun få, der begræd. Naturligvis var der enkelte, fortrinsvis ældre arkitekter, der følte deres verdensorden truet, men det skyldtes først og fremmest, at bladet nu hverken passede i tidsskriftkassetter eller Mogens Koch-reoler. En meget høj pris at betale for, at redaktionen kunne muntre sig, mente man.

Med omlægningen fulgte et nyt bladhoved, tegnet af grafikerne og arkitekterne Ole Søndergaard og Jørgen Ussing, endda i to udgaver, alt efter om det skulle bringes på lys eller mørk baggrund. Det havde karakter af et stempel, der kunne anbringes efter behag, hvor forsidemotivet nu lagde op til det, og det fungerede virkelig godt. For at udnytte de nye muligheder indskrænkede man antallet af numre til 18 pr. år, der til gengæld var noget fyldigere, idet sidetallet på årsbasis forblev det samme (1990/1).

En af de mest opsigtsvækkende artikler i 1990 var »Kuldebroens betydning for dansk arkitektur« af Gøsta Knudsen. Ifølge denne havde det murede byggeri fået sit endelige og fuldstændige grundskud med det energisparevrige bygningsreglement fra 1973. Den moderne hulmurs totale adskillelse

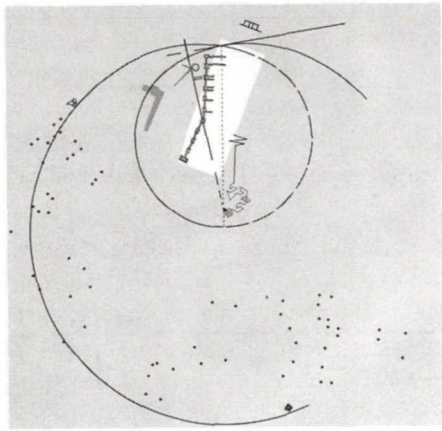
mellem for- og bagmur havde degraderet den murede ydermur til tapet eller ren teaterkulisse og aflivet århundredgamle murværkstraditioner. Hermed var der taget hul på en diskussion om arkitekturens fremtræden og væsen, der ikke søgte sin forklaring i ismer og ideologi, men i de underliggende materielle vilkår. Konklusionen var, at kuldebroen måtte genindføres i dansk arkitektur, og det fik selvfølgelig SBI til at rejse sig i protest. Enige kunne man ikke blive, men for første gang var der sat et alvorligt spørgsmålstejn ved den fremherskende, snævert ingeniørmæssige tilgang til byggeriet. Tilbage stod, at det var på tide, at ingeniører og arkitekter levede op til deres ansvar for en faglig praksis, der forener håndværk, materialer og form, samt tager den fra begge sider erklærede kærlighed til det at bygge alvorligt. Som en naturlig konsekvens fulgte Gøsta Knudsen sagen op året efter i artiklen »Bevaring af æstetiske værdier«, der gennemanalyserede traditionerne i det typisk danske murede byggeri (1990/109–19, 209, 277, 376; 1991, 317–23).

Nu var der skabt opmærksomhed om ingeniørers og arkitekters samarbejde, og da SBI i 1991 gennemførte en omlægning, hvorefter arkitekter ikke længere var repræsenteret i den daglige ledelse, måtte KDH råbe vagt i gevær i en leder

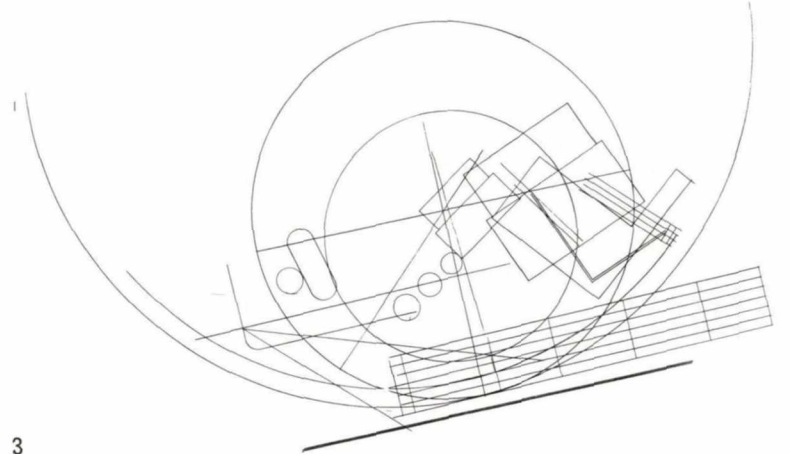
Modstående side. Arkitektens 90-års jubilæum blev fejret ved en middag i Stalden på Ordrupgård. Foruden Kim Dirckinck-Holmfeld var der ikke færre end fire af Arkitektens tidligere chefredaktører til stede (1). Fra venstre ses Hans Erling Langkilde, KDH, Jens Mollerup, Jens Bertelsen (red./Arkitekten), Steen Eiler Rasmussen, Susanne Møldrup (red./Arkitektur), Poul Erik Skriver, Lars Nevald (red./Arkitekten) og Marianne Amundsen (red./Arkitektur). Bidrag til udstillingen »Berlin – Denkmal oder Denkmodell« af Carsten Juul-Christiansen og Erik Werner Petersen (2). Teksten lyder bl.a.: »Folden griber og distribuerer stedets tegn: Den indeksikale bagkant og den digitale forkant, det fragtale gennembrudspunkt og i midten spillet, hvor subjektet modtager sin bestemmelse: Eine Kugel kam geflogen gilt sie mir oder gilt sie dir. Figuren er subjektets boromæiske knude. Kæden af figurer griber sit eget udgangspunkt: Det indre møder sin tomme udvendighed.«

I samme nummer kommenterer redaktionen dette samt Juul & Frosts bidrag med en travesti (3): »Mod det ikke-eksisterende centrum etableres en række mindre, dekoncentriske cirkler, de steder hvor den fragmentariske modstandsbevægelse i Nazitiden satte attentater ind mod Hitler. Herved etableres den indeksikale tidslige utidighed.« Arkitekten 1988.

2

3

1

2. MAU

Slotsbadet, Hospitalsgade 6, Kolding. Nøhr & Sigsgaard A/S, 1994.

med overskriften »Byggeforskning med slagside«. Det gav anledning til en polemik med SBIs ledelse, der dog ikke fjernede KDHs betænkeligheder ved, at forskningsmetoderne og ikke forskningens emne nu skulle være bestemmende for forskningsledelsens sammensætning – fordi arkitekternes forskningsmetodik var for dårlig. SBIs brugbarhed og anseelse i arkitektsammenhæng var i alvorlig fare (1991/473, 580f).

I december 1991 havde DAL bestået i 40 år, og traditionen tro var det en begivenhed, der måtte markeres med et temahefte. KDH skrev karakteristikker af perioden og interviewede de levende, og Skriver portrætterede de afdøde formænd. Konfliktstof havde der været masser af, men også imponerende resultater. Det var uden tvivl den mest bevægede periode i Arkitektforeningens historie (1991/537–79).

I slutningen af 1991 valgte Jens Bertelsen at forlade redaktionen for at arbejde selvstændigt, og hans afløser blev arkitekt Eric Messerschmidt, der tidligere bl.a. havde været redaktør af Byggecentrums blad Byggeorientering. Det medførte dog ikke de store forskydninger i bladets fremtoning, men det internationale arkitektsamarbejde kom takket være ham til at spille en større rolle i spalterne.

I starten af 1993 introduceredes en stærkt udvidet nyhedsdækning, som modtræk til at den nedsatte udgivelsesfrekvens ikke ligefrem havde fremmet kontakten til læserne. Ideen var god: Et udvalgt panel skulle dække emneområderne nye danske projekter, byfornyelse og restaurering, international orientering, landskabsplanlægning, miljø og økologi, fysisk planlægning, industrielt design, interiør- og møbelkunst samt bygge- og boligpolitik. Som koordinerende redaktør blev arkitekt Leif Leer Sørensen udpeget. Herefter var ca. en tredjedel af hvert nummer optaget af disse faste rubrikker, og for at resten af stoffet ikke skulle lide nød, blev hovedsidetallet pr. nummer udvidet fra ca. 32 til 36–40. Systemet fungerede glimrende, bortset fra at 'nyhederne' trods snævre deadlines alligevel kunne være længe undervejs. Da læserkredsen i forvejen var opsplittet på forskellige specialer og interesseområder, var der nu altid noget af interesse i hvert eneste nummer. Men for emneredaktørerne var det til tider et surt slid at skaffe lødigt stof, og Leif Leer Sørensen kæmpede en brav kamp for at holde sammen på tropperne op imod stadig snævrere produktionsplaner. Systemet holdt ud til bladets omlægning fra og med januar 1996.

En anden nyskabelse var den lille kommentar i en smal spalte ved siden af de to brede på ledersiden. I den første tid

Den Europæiske Filmhøjskole, Carl Th. Dreyers Vej 1, Ebeltoft. Heikkinen & Kommonen, Finland, 1992–93.

fremførte Nils-Ole Lund her spiddende kommentarer til aktuelle emner, ofte tankevækkende og underfundige. Senere kom Lars Nevald og KDH til med små præcise nålestik (1992/32ff).

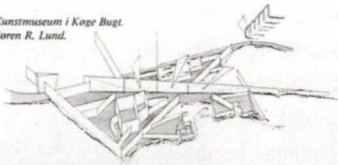
Efter årtier med masseproduktion af åndløst byggeri var det gået op for flere landes regeringer, heriblandt Frankrig og Holland, at det offentlige måtte gribe regulerende ind for at fremkalde en så høj bygningsmæssig kvalitet som muligt ved at formulere en arkitekturpolitik. Det fik KDH til at efterlyse en lignende i Danmark, og han talte ikke for døve øren over for en kulturminister som Jytte Hilden. Efter lidt fodarbejde i foråret 1993 skulle der dog gå et års tid, før ideen materialiserede sig i en tværministeriel arbejdsgruppe. På et møde i maj 1994 i Dansk Arkitektur Center i GI. Dok fremkom kulturministeren og boligminister Flemming Kofod-Svendsen med en redegørelse, som et forarbejde til en egentlig lovgivning på området. Heraf fremgik det, at det overordnede mål måtte være at sikre kvaliteten i vore fysiske omgivelser, hvilket kunne opnås ved at tilgodese en række delmål, hvor det offentlige optræder i rollen som lovgiver, planlægger og bygherre, som varetager af områderne uddannelse og forskning, samt som formidler af offentlighedens interesse og forståelse for arkitektur. Som eksempler på konkrete initiativer nævntes en forøget formidlings- og udstillingsvirksomhed i GI. Dok, belønning af eksempler på kvalitetsarkitektur, indgåelse af en resultatkontrakt med Arkitektskolen i Aarhus for perioden 1994–97 og oprettelse af 130 ekstra studiepladser her, samt konkurrencer og forskellige forskningsaktiviteter.

KDH bakkede ivrigt sagen op, der senere, i forbindelse med Arkitekturåret 1996, blev ført heldigt igennem på en bølge af velvilje fra både folketing og interesseorganisationer (1993/85; 1994/37, 280–82, 293, 342; 1996, Magasin 9, 3–5).

I kampens hede fik KDH gentagne gange stukket sin egen kæphest ind i debatten: Tanken om at etablere et dansk arkitekturmuseum. I en leder blev baggrunden trukket op: De øvrige skandinaviske lande havde for længst etableret et sådant, så det var mere end skændigt, at den bedste samling af dem alle, Samlingen af Arkitekturtegninger på Kunstakademiets Bibliotek førte en hensygnende tilværelse med meget få ansatte og uden ordentlige udstillingsmuligheder. I 75 år havde sagen været drøftet intenst uden at være kommet ud af stedet, nu måtte der ske noget, hvis al den snak om arkitekturpolitik

Modstående side: Opslag fra Arkitektens temahæfte i anledningen af DALs 40-års jubilæum. Arkitekten 1991.

Kunstmuseum i Køge Bugt
Søren R. Lund.

Th: Avedøre Værk. Hauxner & Bjørnum.
Herunder: Det nye etagehus.
Arkitektgruppen i Aarhus.

Th: Islef i musikskole
charmeoffensiv.

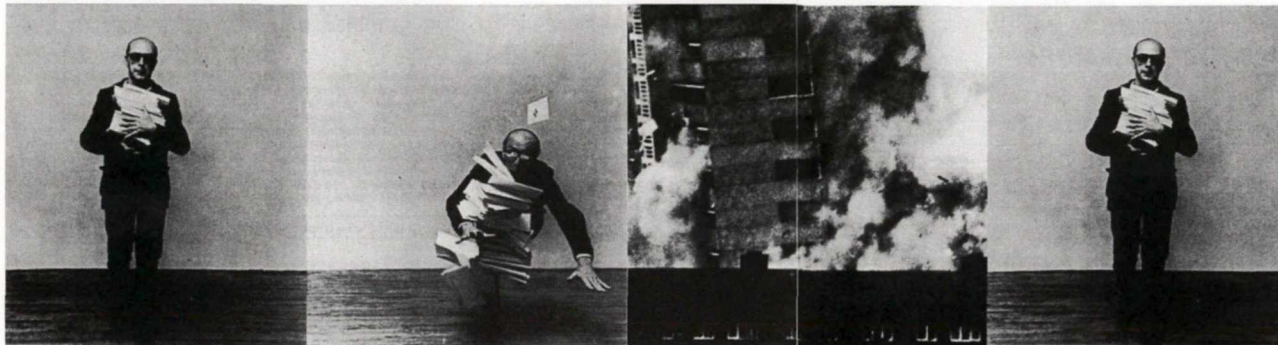
gård. Så skifter fokus. Nu er det Paris, revolutionens stad. Og en ny - gammel filosof - bemægter sig arkitekternes bevidsthed: Jacques Derrida. Fravær, dekonstruktion, overlappende systemer, fravær af mening: Dekonstruktivismen. Fraktaler, kaosteorier, det mangedimensionale hus, det intelligente hus, informationsalderen - kreativt sammenvæves disse ting til endnu en uforståelig tungtale fra tung-tænkende arkitekter. Hvem gider høre om Ndr Afrika? Om økologisk sammenbrud?

Egebjerggård, Ballerup
Jan Gudmand-Hoyer
og Angels Colom m.fl.
Th: Kunstmuseum i
Trapholt. Lene Tanberg
og Bøje Lundgaard.
Th: Boligbygget i
Garvergården. Tegne-
stuen Vindkunsten.

Det er i erhvervsbyggeriet, det sneer. Og de - erhvervsfolkene - gider ikke høre på alt det sociale bavl. De vil have det sidste skrig fra Guds eget land i jagten på 'the corporate image'. Arkitektur bliver mode, og selv flekmatikere som Nils-Ole Lund advare: »Det sæt af værdier, der har dannet den danske tradition i arkitekturen, er under opløsning.« Den nyrige ungdom læner sig tilbage i Philippe Starcks rygskadende stole og stikker sig på dekonstruktivmens køkkenborde, alt mens lambrusco'en skummer. Snart efter sættes BMW'en til salg, og Porschen leveres tilbage til forhandleren. Optimismen krakelerer, og i slutningen af 80'erne er krisen atter over os. Nu værre end før. Ikke flere boliger, ikke flere erhvervsbyggerier, ikke flere offentlige byggerier, ikke mere byggeri. Vi har allerede for meget. Olgaard proklamerer, at vi - helt almindelige danskere - har alt for høj boligstandard. Champagnebruset tid er forbi, og den sorte hverdag sænker sig over byggeriet. Depressionen er fuldkommen i det Herrens år 1991, da antallet af opførte kvadratmeter næsten er halveret.

Dog, der er lys forude. En trætt Schlüter og en begejstret Henning Dyrreose kan konstatere, at danskerne har gennemført et økonomisk mirakel. Vi er nu i den internationale kapitalens søgelys, og hvad kan være bedre på tærsklen til det indre marked?

Og mens Storebæltstunnelen står under vand, lægges planer for en ny driftig tid for den gamle udslidte hovedstad: Båndbyen Ørestaden. Alt imens strippere vrider sig i Utzon-tårnets glasspir under den århusianske stjernehimmel. Se, det er fremskridt.

Og hvem gider høre på væksthæmmede byplanfolk og arkitekter, på alt det vrøvl om økologi og balanceret byudvikling? Hvem gider høre på Brundtland og hendes efterplæperer? Således rustet mod det nye europæiske årtusinde går vi træstigt fremtiden i møde, under det samme banner, som førte til 60'ernes miljødelagelser. **KDFH**

Th: Udenrigsministeriet i Riyadh.
Henning Larsen.
Th: Center i San Francisco.
Hvidt & Mølgård.
Boligbygget i Horn, Holland.
AS Tegnestuen.
Yderst th: Sevilapavillonen, KHR
Arkitekterne v. Jan sandergaard.

Peter Olesen er arkitekterne. Men han sover vist også Tømrersøvn. Måtte den smukke prins kysse ham vågen.

*B.T.-Huset, Kristen Bernikows Gade 6, København.
Henning Larsens Tegnastue, 1993–94.*

*Kontorhus til Pihl & Søn A/S, Nybrovej 116, Vangede.
KHR A/S Arkitekter, 1993–94.*

KIM DIRCKINCK-HOLMFELD f. 1950
Ansvarshavende redaktør fra 1.1.1983

Med Kim Dirckinck-Holmfeld fik Arkitekten for første gang en redaktør, der allerede i sin uddannelse havde sporet sig ind på formidling som speciale, og for anden gang en leder, der som arkitektens søn udspandt direkte af det faglige miljø. Afgangprojektet fra Kunstakademiets Arkitektskole (1976) havde titlen »Mod en dynamisk udstilling«, og dens skarpe analyser og nyskabende løsningsmodeller gjorde indtryk på Poul Erik Skriver, der var censor. Året efter blev han ansat som redaktionel medarbejder, snart suppleret med et job som udstillingsarkitekt for Nationalmuseet i Brede (1978). Han fik samme år tredjepræmie i en finsk designkonkurrence. 1979–82 var han leder af Arkiték – Arkiv for moderne dansk arkitektur. I sidstnævnte funktion var han stærkt engageret i forarbejdet til etableringen af Dansk Arkitektur Center – GI. Dok.

I 1983 blev han blandt adskillige ansøgere enstemmigt valgt som direktør for Arkitektens Forlag og redaktør af tids-

(Fortsættes)

og arkitekturformidling skulle have nogen mening. Velvilje skortede det ikke på fra kulturministeren, men som sædvanlig turde ingen binde an med konkrete løfter. Vi mangler det stadig! (1995/37).

I 1993 var en revision af bygningsreglementet på vej, og de ændringer, der blev luftet fra Boligministeriet skabte store bekymringer i arkitektstanden. Revisioner i 1977 og 1983 havde allerede strammet kravene til varmeisolering og energiforbrug til belysning så meget, at konsekvenserne for arkitekturen var alvorlige. Det var der meget ringe forståelse for hos lovgiverne, og der rejste sig nu en heftig debat i bladet, hvor bl.a. Sophus Frandsen kunne påvise, at dagslysforholdene i nyopførte huse ikke havde været så dårlige siden 1730.

Også de tidligere berørte konsekvenser for det murede byggeri blev gentaget. Ingen ville give sig, og polemikken spredte sig til SBI, der var fornærmet over at blive beskyldt for at støtte løsninger, hvis konsekvenser ikke var ordentlig undersøgt. Den tidligere nævnte konfrontation omkring arkitektforskningen kom også op igen, men fandt sin midlertidige løsning med arkitekt Inge Linds udnævnelse til formand for SBI (1994/1, 63f, 125, 136f, 201, 202–05).

6. september 1994 faldt afgørelsen i konkurrencen om »Arkitekternes Hus«, og dermed rykkede planerne om et samlet foreningshus et stort skridt nærmere virkeligheden efter 28 års forberedelse, ja, mere end det, da tanken havde været fremme allerede først i århundredet. Århus-tegnestuen 3 x Niensens projekt blev udpeget som det bedste, velsagtens fordi det løste to opgaver samtidig: En 'svævende' bygning mod Strandgade til udlejning, og en 'glasmonter' mod havnen, indeholdende en træbeklædt bygningsenhed til alle foreningens institutioner plus forlag. Disse var adskilt af et panoptisk rum med en stor, skråtstillet gitterkonstruktion, som udgjorde et markant forbindelseselement med gangbroer, trapper og elevator. Projektets hovedform var stram og letfattelig, med en indre rigiditet og et dramatisk rumforløb, der skabte forventninger om arkitektoniske oplevelser på højt plan i overensstemmelse med de bedste danske arkitekturtraditioner. Desværre skulle man meget hurtigt i jorden for at undgå realrenteafgiften, og det var et problem uden en lokalplan. Det ville kommunen gerne se bort fra, men ikke Naturklagenævnet. Efter nogen diskussion blev dette krav dog frafaldet, til stor forargelse for dagspressen og kvarterets beboere, og sagen var ikke heldig for arkitektforeningens ellers erklærede praksis i sådanne sager. Nu måtte forlaget belave sig på at forlade

de gamle lokaler på Nyhavns solside til fordel for nordvestvendte arealer på 1. og 2. sal i det nye hus, men udsigt til havnen var der dog stadig. Det foregik ikke uden vemod, mere plads fik man ikke, og dyrt blev det. Men ved indflytningen 1996 var forlag og forbund atter under samme tag (1994/445, 489, 500–10, 602–11; 1995/345; 1996, 1924/2; 1931/2–5).

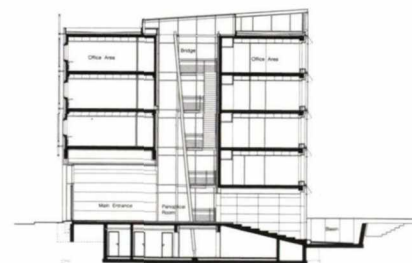
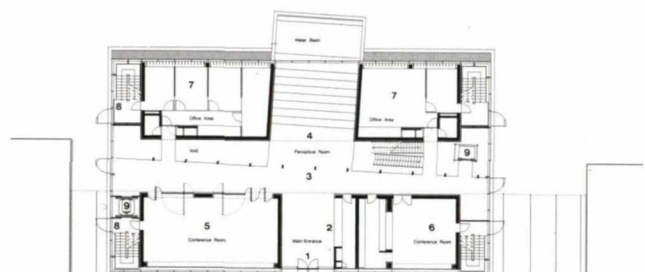
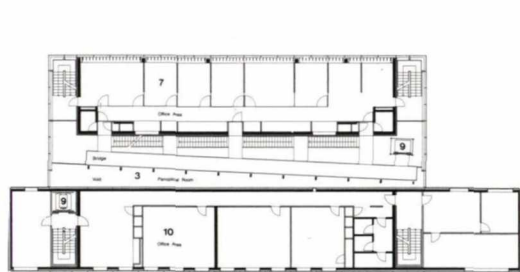
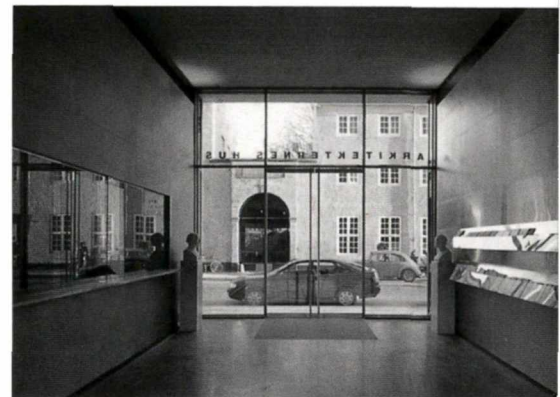
I marts 1995 forlod Eric Messerschmidt redaktionen for en stilling som medarbejder i Dansk Arkitektur Center GI. Dok, og efter nogle måneder tiltrådte arkitekt Lene Dammand Lund som hans afløser. Hun havde i sin studietid deltaget i redaktionen af det internationale tidsskrift Utopica for arkitektstuderende, efterfulgt af nogle års arbejde i Berlin, havde tidligere skrevet flere artikler i bladet og var således særdeles velkvalificeret til jobbet.

Gennem flere år havde arkitekternes medier været til diskussion i DALs repræsentantskab. Et medieudvalg havde fra 1992 til 1994 arbejdet med spørgsmålet, med det formål at samle de efter udvalgets mening mange og vel også for mange medier i færre og mere slagkraftige enheder. Resultatet blev en model, som også Arkitektens redaktion kunne gå ind for: Bladet skulle nu udkomme i 'to-holdsskift' med 23 hurtige 'ugehæfter' og 11 månedshæfter pr. år. Ugehæfterne skulle være på 16 sider, månedshæftet et magasin på 24–36 sider. Abonnenter ville således modtage et blad ca. hver 10. dag, bortset fra sommerperioden; den 10. og den 20. ville ét af 'ugehæfterne' komme, og 'månedshæftet' sidst på måneden. Konstruktionen lignede det system, det blev forladt i 1957 under Poul Erik Skriver, og begrundelsen var, at DAL-meddelelser og meddelelser fra AAR på denne måde ville komme hurtigere ud til medlemmerne. AAR havde i en årrække udgivet medlemsbladet Artur, der i kraft af den dynamiske redaktør Peter Riis var blevet et meget markant og identitetsskabende medie med stærke holdninger og en levende debat, men desværre også med dårlig økonomi. Riis blev fyret, og Artur forsvandt som selvstændig publikation for de ansatte, til stor fortrydelse for mange, men økonomisk var det en bedre idé at lade AARs informationer indgå i 'ugehæftet'. Leif Leer Sørensen blev redaktør af dette, mens KDH, Lars Nevald og Lene Dammand Lund fortsatte med magasinet. Hermed var der endnu engang lagt op til grafisk fornyelse, og Per Møllerup

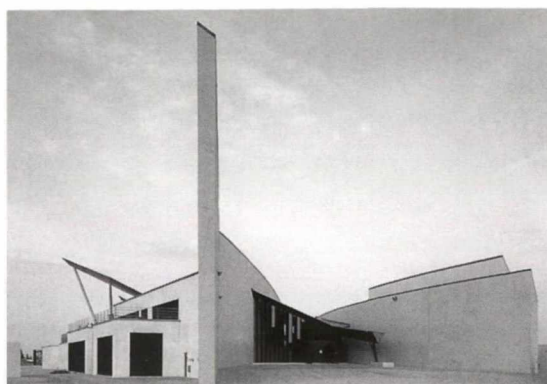
Modstående side: September 1994 blev en konkurrence om Arkitekternes Hus afgjort med Nielsen, Nielsen & Nielsen som vindere. Huset blev indviet kun godt to år efter, i oktober 1996. Arkitekten 1994.

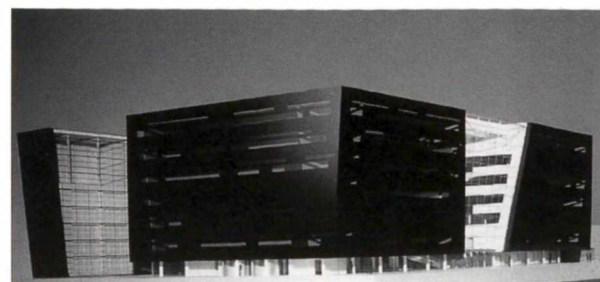
FINN CHRISTOFFERSEN

SØREN KUHN

Arken, Museum for Moderne Kunst, Køge Bugt Strandpark. Søren Robert Lund, 1994–96.

Udvidelse af Det Kgl. Bibliotek, Christians Brygge, København. Schmidt, Hammer & Lassen, 1993–99.

skrifterne Arkitekten og Arkitektur DK. KDH er medlem af Dansk Kunstnersamfund, fra 1996 af Samfundets jury, af repræsentantskabet for Danske Arkitekters Landsforbund fra 1988, af Danmarks Radios Programråd 1991–93 og af Akademirådet fra 1995 som rådsvalgt medlem. Han har udgivet adskillige publikationer, hvoraf kan nævnes Munkerepublikken Athos (1974), Middelalder/Aktionsteater (1975), Lokalguide til Grøndal (1979, s.m. Margrethe Bech og Ingelise Winther), Guide til moderne dansk arkitektur (1982, s.m. Lisbet Balslev Jørgensen og Poul Erik Skriver), Utopiens havn (1982, s.m. Chr. Enevoldsen), Arkitekturens Årbog (1990–92, s.m. Olaf Lind), Færøernes Arkitektur (red. 1995) og især 2. bind i serien Guide til dansk arkitektur, der dækker perioden 1960–1995 (1995). Sidstnævnte er hans hovedværk som arkitekturkritiker. Væsentlige udstillinger: Døv i Danmark (1977), Det Farlige Liv, Nationalmuseet i Brede (1978, s.m. Søren Sass) og udstillingen til Triennialen i Milano (1980). KDH er tildelt F. Hendriksen-Medaljen 1992 og N.L. Høyen-Medaljen 1998.

Designlab lavede layout til de nye blade. Formatet blev ændret ved at skære 30 mm af højden og bibeholde bredden, mens indholdet primært fik ændret typografien til en Univers-type. Men allerede inden debuten gjorde praktiske problemer det nødvendigt at ændre på layoutet, således at det i høj grad blev redaktionen, der kom til at præge omlægningen. Fornyelsen blev søsat ved årsskiftet 1996, og bladene kører nu med lidt smallere spalter, af og til brudt af manchetter i fed med stor linieafstand. En grafisk fornyelse, der passer godt til et moderne arkitekturmagasin med levende billedsider og meget konkurrencestof, men som har sine begrænsninger ved store mængder tekst. Nyhedshæftet var fra starten lagt meget ambitiøst an med 4-farvetryk og et friere layout, der skulle udfylde arven fra Artur, men det var dyrt at producere, og det var åbenbart ikke helt nemt at finde en distinkt redaktionel linie, der kunne begrunde, at der nu blev produceret to blade. Efter et halvt år skiftede man med nr. 16 brat kurs: Nyhederne droppede farverne og det dyre papir, typografien blev ændret til Trade Gothic og Garamond, spalterne gjort bredere, og et simple layout med en enkel rød staffagefarve på omslaget signalerede et hurtigt og uhøjtideligt medie, i kontrast til det finere Magasin. Forinden havde Skriver i Magasin nr. 4 været ude med riven: Typografisk var der med overgangen til en grotesk skrift tale om et beklageligt tilbageskridt, der havde forringet læsbarheden. Værst var siderne med hvid tekst på sort baggrund, der vidnede om manglende kendskab til almindeligt forekommende optiske fænomener, men også unoderne med at trykke en del af teksten med tomatrød farve var meget uheldig. Trangen til smartness havde vundet over hensynet til

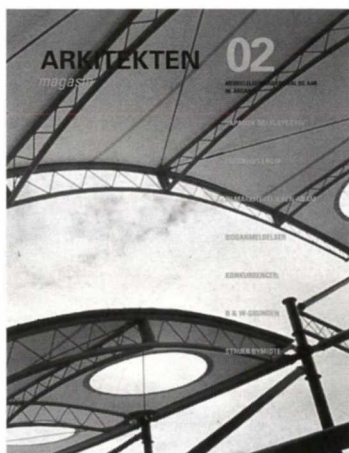
funktionen, og grotesken var kun et udtryk for den funkis-revival, som også mærkedes i arkitekturen. Man havde glemt at typografi er brugskunst! (1996, M nr. 4, 8).

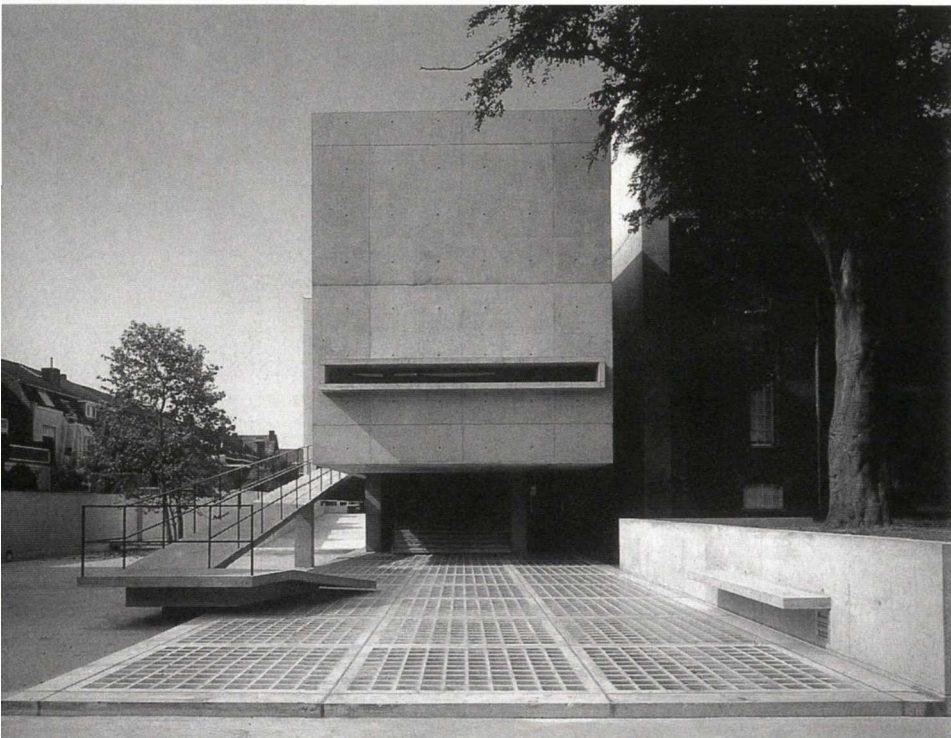
I modsætning til Nyhedshæftet fortsatte Magasinet dog trofast reformerne, og det ser herefter ud til, at Arkitekten i sin fornyede udgave har klaret endnu en drastisk omlægning til medlemmernes tilfredshed.

Som et forsøg på at puste liv i arkitektur-essayet, der nærmest var ved at uddø, men også for at finde talentfulde skribenter, udskrev redaktionen allerede i M nr. 2 en konkurrence, der udlovede en præmie på 10.000 kr. for det bedste essay inden for den rummelige ramme »Aspekter af arkitektur«. Det måtte ikke være illustreret, men skulle alene klare sig på sit sprog og sne sproglige billeder. Dog forbeholdt man sig ret til at publicere andre gode essays mod normalt honorar. Der indkom 54 essays, hvoraf arkitekten og forfatteren Per Petri Sørensens »Fornemmelsen af modernisme – fraværets perfekte æstetik« vandt en overbevisende sejr. Efter publiceringen af det drømmende, fabulerende essay befolkede af hvide, luftige billeder af modernismen skete der dog ikke mere på den fløj – et lidt trist resultat Så dårlige kan resten vel ikke have været? (1996, M 17, 47–49).

1996 var også Kulturbyår og Arkitekturår, og det gav sig først og fremmest udslag i den stort anlagte udstilling i Charlottenborgs Udstillingsbygning »Den oversete by – det sansede København«, det hidtil største forsøg herhjemme på at give arkitekter, billedkunstnere, filmfolk, fotografer, teoretikere og poeter mulighed for at samarbejde om et fælles projekt. Imidlertid var resultatet så svært tilgængeligt, at de færreste fik tilstrækkeligt udbytte af den. KDH måtte indrømme visse vanskeligheder for sig selv, men til alt held blev der også udgivet en bog med udstillingsbidragene, med forlaget som medudgiver, der klarede begreberne en del. I et temahæfte blev der ikke lagt fingrene imellem, udstillingen fik en ødsel opsætning med syn for sagn og adskillige kommentarer fra hele jet-settet af arkitekturkritikere. Der var delte meninger om, hvad man egentlig så, men de fleste fandt, at meget var trukket ved hårene (1996, M 1, 6f; M 8, 1–17).

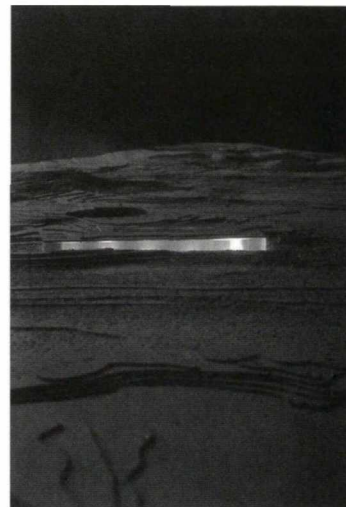
Af vidtrækkende betydning for arkitekturens formidling var ideen om et arkitekturinstitut, som også blev føstret i Arkitekturåret. Institutet skulle være en slags overbygning til de eksisterende institutioner, og dets opgave dels at formidle arkitekturen, dels at medvirke til udformning af arkitekturpolitikken. Samlingen af Arkitekturtegninger skulle selvfølgelig være

1

KIM SWARTS

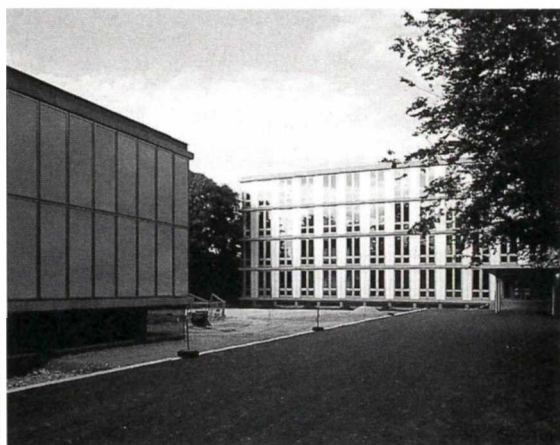

NY MODERNISME

Omkr. 1990 genopdages modernismen. Postmodernismens ulidelige lethed, senere suppleret med dekonstruktivismens formale nihilisme, der havde udviklet sig til mere eller mindre tilfældige kollisioner af retninger, former og materialer, blev afløst af en arkitektur, der i sit udtryk søgte en minimalistisk strengthed og afrensning af unødvendige attributter. I enkelte tilfælde også fulgt op af økologiske overvejelser, der udmærket kan gå hånd i hånd med en minimalistisk, ressourcebesparende arkitektur. Men det er den klare, forsimplede form, der tiltaler de yngre arkitekter, som Tegnestuen Cubos lysende streg i klitterne, Dokumentationscenter for Atlantvolden (øverste foto). Arkitekten 1995.

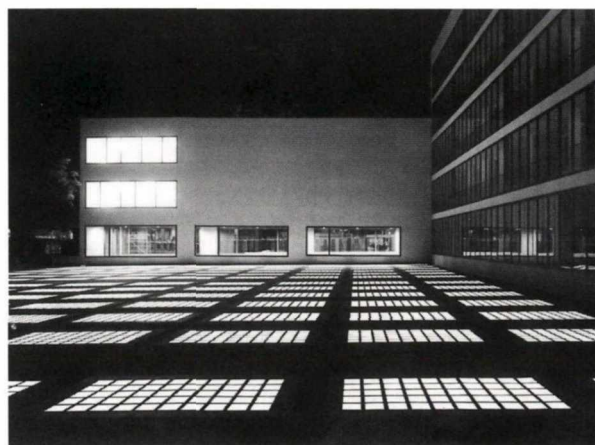
Wiel Arets: Kontorbygning i Heerlen, (1). Wymann & Selva: Kaltbrunnen Schulhaus, Basel (2). Morger & Degelo: Klybeck Dreirosen, Basel (3). Arkitekten 1996 og 97.

2

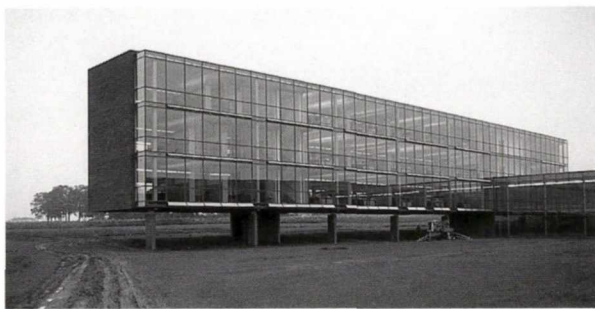

LENE DAMMUND LUND

3

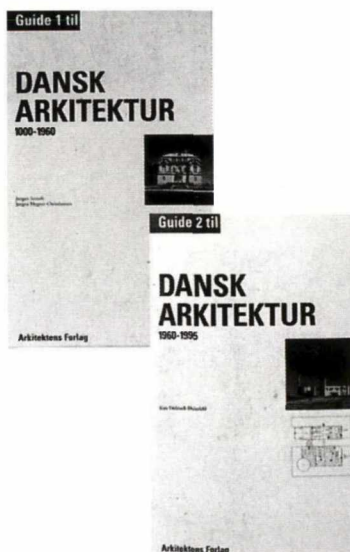
RUEDI WALTI

Bang & Olufsen. Ny hovedbygning, Struer. KHR Arkitekter, 1998.

Udvidelse af Statens Museum for Kunst, Sølvgade 48–50, København. Arkitekttegnestuen C.F. Møller A/S, 1998.

et afgørende fundament, men hjemstedet åbenbart Gl. Dok. Tiden arbejdede for sagen, mente kulturminister Jytte Hilden, og det gjorde den øjensynlig stadig året efter, hvor der i april blev afholdt et internationalt symposium i Gl. Dok om emnet. De foreliggende planer savnede dog et mere konkret indhold, og en planlægningsgruppe blev nedsat for at udarbejde en hvidbog efter symposiet. Den bragte imidlertid ikke større klarhed, og KDH frygtede, at den ville spærre for den egentlige opgave – Arkitekturmuseet. (1996, M 6, 5; 1997, M 13, 20f)

Her i 90ernes slutning har den såkaldte nymodernisme vundet fodfæste, efter 80ernes formkompleksitet, og der bygges atter enkel og kompromisløs arkitektur med fokus på byggeriets tektoniske aspekter, men knap så meget på funktion og brugerkrav. Arkitekten har fulgt diskussionerne op, blandt andet med temahæfterne i maj 1997 om »Den enkle arkitektur – tre schweiziske skoler«, og i februar 1998 om »Minimalismen – en krise i samtiden«. Kritikken af den modernistiske arkitektur som værende antihumanistisk og asocial er hørt mange gange før, men den er stadig gangbar mønt, når den unge generation diskuterer udviklingstendenser og finder deres ståsted i rationel raffinering, på vej mod en ny realisme (1997, M 13, 2–19; 1998, M 3, 2–11).

I Magasinets martsnummer i år fremlagde DALs bestyrelse en handlingsplan, der bl.a. handler om arkitektonisk kvalitet. Formanden for DAL, Gøsta Knudsen, beskriver, hvordan Arkitekten skal være krumtappen i formidlingen af handlingsplanen; bestyrelsens banebrydende initiativer, der skal sikre arkitektonisk kvalitet i Danmark, skal introduceres og anmeldes. »Trods risikoen for kritik gerne med redaktørens sylespidse pen.« Dette lille hip angiver den respekt og velvilje, der fortsat står om KDH som eksponent for den uafhængige og upartiske linie, hvormed han med held har drevet bladene i over 15 år. Og som er afgørende for den troværdighed og seriøsitet, der altid har kendetegnet Arkitekten (1998, M 7, 2f).

Allerede i Skrivers periode begyndte forlaget at udgive bøger, og den side af forlagsvirksomheden udviklede KDH meget kraftigt fra omkring 1990.

Nu kom bøgerne slag i slag, så forlaget fra at være specialiseret i tidsskrifter også blev et bogforlag. Der er stor spredning i titlerne fra smalle bøger rettet mod et snævert publikum til grundbøger som »Længeboligen«, »Nordisk Arkitektur«, »Dansk Byplanlægning«, »Fantasiens Have« m.fl. Blandt andre var Hans Erling Langkilde flittig leverandør af bøger, som

er blevet klassikere: »Klassicismen i Købstæderne«, »Arkitekten Povl Baumann« med mange flere. En stribe arkitekturguides er det blevet til, og i de seneste år har forlaget kunnet overkomme endog meget store udgivelser som monografien om C.F. Hansen skrevet af Hakon Lund og Anne Lise Thygesen, den mægtige bog om Arne Jacobsen. Og der er udgivet lidt mindre portrætter af C.Th. Sørensen, Mogens Lassen, Finn Juhl, Kay Fisker, Friis & Moltke m.fl.

I alt er der udkommet knap 100 bøger, der har betydet, at bogforlagsvirksomheden i dag udgør en væsentlig aktivitet i Arkitektens Forlag.

Det har skabt en goodwill for forlaget som helhed, som også har smittet af på bladenes troværdighed, og KDH har i hele perioden bestræbt sig på at samarbejde med de til opgaven bedst egnede tilrettelæggere, hvilket da også har ført med sig, at forlagets publikationer er af meget høj boghåndværksmæssig og æstetisk kvalitet – hvad de selvfølgelig også skal være. Det førte i 1992 til Forening for Boghaandværks fineste hæder: F. Henriksen Medaljen.

Men Arkitekten og Arkitektur DK er stadig forlagets hovedaktivitet, og det er tankevækkende, at det koncept, Steen Eiler Rasmussen udtænkte for over 70 år siden, har vist sig at være det mest funktionsdygtige og det, som passer bedst til at formidle det fag, der trods alle omskiftelser stadig insisterer på sit enhedspræg. Den tendens til ekstrem enkelhed og knaphed i udtrykket, der præger tidens arkitektur, stemmer fint overens med Arkitektens fremtræden i dag.

Det er bemærkelsesværdigt, hvor ofte bladet har foregribet og formet begivenhedernes gang. Ofte har væsentlige problemstillinger først fundet deres formulering i Arkitekten og haft gennemgribende og omvæltende betydning for arkitekturen, arkitekterne og deres arbejdsfelt.

Gennem sin faglige og journalistiske integritet har det til stadighed været det forum, hvor den danske arkitekturdiskussion har udfoldet sig – ofte med en stærk social indignation og engagement. Samtidig er bladet en integreret bestanddel af de fleste danske arkitekters faglige bevidsthed, ja, måske en væsentlig markør med hensyn til at skabe faglig identitet. Det er sket uden tab af humor og uden at forfalde til selvtilstrækkelighed.

Måtte Arkitekten fortsat bevare sin ungdommelighed.

Til lykke med de hundrede år.

konkurrencer

*Når ikke andet er anført, rettes henvendelse til Danske Arkitekters Landsforbund, Konkurrenceseekretariatet, Strandgade 27A, 1401 København K. Programmer kan ses og hentes på DAL/AAs hjemmeside på www.dal-aa.dk og rekvireres skriftligt eller afhentes i sekretariatet. Ekspeditionstid for bilagsmateriale er ca. 6 dage.
NB! I konkurrencer, hvor DAL ikke medvirker, rekvireres program fra den angivne adresse.*

BOLIGBEBYGGELSE I HINNERUP NORD frist for prækvalifikation 05.11.98

Aabyhøj Boligforening ønsker at afholde en indbudt projektkonkurrence om bebyggelsesmulighederne på et ca. 8,6 ha stort areal i udkanten af Hinnerup. Der påtænkes opført i alt ca. 100 boliger, hvor konkurrencen omfatter en 1. etape på ca. 40 boliger, et bofællesskab og et fælleshus.

Påttænkte antal deltagere: 5.

Vederlag til hver deltager: 50.000 kr. ekskl. moms.

Sidste frist for modtagelse af anmodning om deltagelse er den 5. november 1998 (forlænget én måned i forhold til tidligere oplysning).

DAL rådgiver Aabyhøj Boligforening i forbindelse med afviklingen af konkurrencen.

Ordlyden af EU-bekendtgørelsen kan fås ved henvendelse til DALs konkurrenceseekretariat.

BOLIGOMRÅDE VED ABILDVEJ I SORØ afleveringsfrist 15.12.98

Byrådet i Sorø indbyder interesserede til at fremkomme med ideer til bebyggelsen af et naturskønt område beliggende tæt ved Sorø bykerne. Med konkurrencen ønsker kommunen at tilvejebringe en helhedsløsning for et nyt boligområde, der bomæssigt kan skabe fornyelse i Sorø. Kommunens intentioner går i retning af at kunne tilbyde fremtidige beboere boliger i et attraktivt område i form af forskellige boligtyper – både for så vidt angår størrelser som ejerform. Konkurrenceprogrammet er udarbejdet af DAL. Den samlede præmiesum er på 600.000 kr. Konkurrencen udskrives primo oktober. Frist for forespørgsler er den 2. november. Afleveringsfrist den 15. december 1998. Afgift på bilagsmateriale 200 kr. Program skal rekvireres særskilt.

KONTORBELYSNING afleveringsfrist 01.12.98

Den 12. februar næste år har Louis Poulsen A/S 125-års jubilæum. I den

anledning har firmaet udskrevet en idékonkurrence for de studerende ved design- og arkitektskoler i de tolv lande, hvor Louis Poulsen er repræsenteret ved belysningsdatterselskaber. Temaet for konkurrencen er kontorbelysning, og besvarelsen skal rumme bud på den optimale belysning f.eks. til receptionsområde, arbejdsbord, mødelokaler, gange og trapper.

Deltagerne skal tage stilling til selve lyset og dets anvendelse. Opgaveformuleringen giver mulighed for at besvare opgaven som et bud på et konkret armatur, en armaturfamilie, et konceptuelt forslag eller ud fra en teoretisk synsvinkel. Konkurrencen, som er godkendt af DAL, har en samlet præmiesum på 250.000 kr. med en største præmie på min. 50.000 kr. og en mindste præmie på min. 10.000 kr. Alle præmier udbetales som rejselegater. Den 1. december skal forslagene afleveres på de respektive skoler, som derefter selv udvælger fem forslag, der skal være hos Louis Poulsen senest den 8. januar til den endelige konkurrence.

Konkurrenceprogrammer forefindes på de to arkitektskoler eller kan rekvireres hos projektleder Vibeke Mogensen, tlf. 31 31 11 66.

RUNDETÅRN indtil 01.11.

Indtil den 1. november vises »Klassicisme – Arkitekturen i København på C.F. Hansens tid«. Udstillingskommissær: Hanne Raabymagle. Udstillingsarkitekt: Poul Ingemann.

Rundetårn, Købmagergade, København. Entré. Man.–lør. kl. 10–17. Søn. 12–17. (29. sept.–1. nov. aftenåbent tir. og ons. 19–22.)

GAMMEL DOK nov.

I november afholder Dansk Arkitektur Center nogle debataftræfninger under overskriften »København mellem fortid og fremtid«. Den 3. nov. »Grå mismodighed eller grøn kulturby?«, 10. nov. »Bilen – ud af byen eller ned i P-huset?«, 17. nov. »Det er min havn«, 24. nov. »Bedre byer – den politiske indsats«. Møderne hol-

des alle dage kl. 19–21 (dog er 3. nov. fra 19.30–21.30).

Maksimalt antal deltagere er 125, hvorfor tilmelding er nødvendig på telefon 31 57 19 30.

Dansk Arkitektur Center, Gammel Dok, Strandgade 27, København. Daglig 10–17. Entré: 30 kr.

MELDAHLS SMEDIE okt.–nov.

Indtil 27. september vises »Konstruktionens paradoks« – letvægtskonstruktioner og konstruktionsmorfologi efter modeller af Le Ricolais og danske forskere. Fra den 10. oktober til 8. november er »Arkitekturstudiet til debat« med mål og resultater gennem 20 studieforløb på Kunstakademiets Arkitektskole.

Meldahls Smedie, Kunstakademiets Arkitektskole, Danneskiold Samsøes Allé 51, Holmen. Daglig 12–18. Entré: 30 kr.

LOUISIANA okt.–feb.

Ud over udstillingen med især ungdomsarbejder af Joan Miró, der løber til den 10. januar, viser museet en ny udstillingsvirksomhed, som det kalder »Arkitekturens værksteder«, og som vil præsentere nogle af aktuelle og banebrydende arkitekter. Man lægger ud med Frank Gehry, hans projekter og

arbejdsmetode. Denne er præget af vekselvirkningen mellem skitser, studie-modeller og computeranimationer. Især computeren er et afgørende arbejdsredskab for Gehry, der benytter sig af en computerteknik, hentet fra flyindustrien. Programmet, der hedder Catia, giver mulighed for at afprøve og bearbejde ideerne, for at kommunikere med bygherren og følge projekteringen på nært hold. I projekteringen af Guggenheim-museet har computeren været afgørende for den uhyre komplicerede bygnings tilblivelse. Dele af Gehrys atelier vil helt bogstaveligt blive overført til Louisiana. Udstillingen er kreeret til Louisiana i samarbejde med Gehry. Udstillingskonsulent er arkitekt Kirsten Kiser.

Louisiana. Museum for moderne kunst. Humlebæk. 10–17, ons. 10–22.

THORVALDSENS MUSEUM indtil 30.12.

M.G. Bindsbøll lærte Bertel Thorvaldsen at kende i Rom, og det førte til de første skitser til et museum for Thorvaldsen i løbet af 1830'erne. I 1839 fandt man frem til remisegrunden ved Christiansborg, og Bindsbøll fik til opgave at projektere museet, som åbnede for 150 år siden. Udstillingen »Bindsbølls Museum« viser tilblivelsen.

Thorvaldsens Museum, Porthusgade 2, København. Tir.–søn. 10–17.

ERINDRINGSLISTE konkurrencer m.v. (udførlig omtale i tidl. nr. af ARKITEKTEN)

International Furniture Design, Asahikawa

afleveringsfrist 20.01.99

KONKURRENCER I ABONNEMENT Abonnementet omfatter programmer til alle offentlige danske konkurrencer samt udenlandske konkurrencer, hvortil DAL/AA modtager et oplæg af programmerne. Endvidere vil abonnementet omfatte kopi af meddelelsesblade fra UIA, hvori der omtales internationale konkurrencer. Årsabonnementet koster 180 kr. (inkl. moms) for DAL/AA-medlemmer hhv. 300 kr. (inkl. moms) for ikke-medlemmer. Abonnementet gælder for et kalenderår (januar–december). Interesserede bedes skriftligt meddele konkurrenceseekretariatet, hvortil programmerne ønskes sendt. Når dette er udvalgt i hænde, vil et giroindbetalingskort blive fremsendt.

udstillinger m.v.

TRAPHOLT indtil 24.01.99

Fra den 17. september til 24. januar vises »Verner Panton. Lyset og farven« med eksempler på arbejdet med lys, farver, tekstiler og møbeldesign af den i Basel boende danske arkitekt. Udstillingen er delvis tilrettelagt af Panton, som døde for nylig.

Trapholt, Æblehaven 23, Kolding. Dagl. 10–17. Entré.

FREDERICIA/MIDDELFART okt.–nov.

I oktober åbnede »Kønt og grimt – godt og skidt«, en kulturhistorisk udstilling om tingenes æstetik. Det sker gennem en dobbeltudstilling på Fredericia og Middelfart Museer, hvor temaet er de skiftende tiders opfattelse af æstetik – 1800-tallets opgør med 1700-årenes 'parykstil' og 'fattige empire', skønvirke-tidens opgør med 1800-tallets 'overlæsede' stil, funktionalismens forkastelse af det hele. Bliver f.eks. Diskoskasteren eller Rietveld-stolen til kitsch, når de reproduceres i lille størrelse?

Middelfart Museum, Algade 4.

Kongens Portvagt, Østervoldgade, Fredericia.

KULTURHISTORISK SEMINAR 12. & 13.11.98

Center for Bygningsbevaring, Knabstrup kobler arkitekter og museumsfolk, til et seminar, hvor det er hensigten at højne forståelsen for køkkenets og andre funktionsrumms særlige kulturhistorie. Bevaring af interiørerne i de fredede og bevaringsværdige huse er vanskelig; alt for ofte må køkkenerne vige for nye indretninger, hvilket betyder, at der i dag findes meget få originale køkkener tilbage, selv i de historiske huse. Ildstedet er det centrale, men også bryggers, ryge- og maltkøller og bagehuse er interessante. På seminaret gennemgås køkkenets historie både som funktion, som kulturhistorie og som objekt i kunsten. Der redegøres for en lang række erfaringer med dels bevaring af køkkener, dels formidling af den historiske kokekunst.

Der bliver indlæg ved: Cand. mag. Birgitte Folsach, arkitekt ph.d. Hanne Kierkegaard, etnolog Bodil Møller Knudsen, etnolog Lars Friis, historiker og formidler Vibeke Fazakerley, arkitekt og museumsdirektør Ann-Vibeke Knudsen og arkitekt Ulla Lunn.

Seminaret foregår på Center for Bygningsbevaring, Knabstrup. Kongsdal Gods besøges i forbindelse med aftenarrangementet. Desuden er der særundervisning på Holbæk Museum ved Lene Floris. Der overnattes på Holbæk Vandrehjem. Seminaret foregår torsdag den 12. til fredag den 13. november. Pris 2500 kr.

Tilmelding senest 1. november til Center for Bygningsbevaring, Knabstrup, Teglværksvej 30, 4420 Regstrup. Tlf. 59 27 07 27.

BYGGERI I POLEN konference 25.11.

European Construction Research afholder onsdag den 25. november sin årlige konference, i år under overskriften »Byggeri i Polen 1999« – med indlæg om kontor-, bolig-, industri- og butikbyggeri samt om anlægssektoren i Polen og byggeriets samlede udvikling 1999–2010. Sted: Hotel Sheraton, Warszawa. Pris: 3995 kr. ekskl. moms.

Tilmelding til: European Construction Research, Bredgade 35 D, 1260 København. Tlf. 33 16 21 00, fax 33 16 29 00.

TO KURSER HOS BYGGECENTRUM november & december

Byggeriets betydning for en bæredygtig udvikling har i de senere år påkaldt sig voksende interesse. De afgørende beslutninger om et byggeris belastning af miljøet træffes af bygherren i de indledende faser af byggeprocessen.

I praksis vil beslutningerne blive truffet i et samspil med rådgivende arkitekter og ingeniører. I dette samspil må det kommende byggeris miljøpåvirkninger kortlægges og såvidt muligt gøres målbare. Et vigtigt hjælpemiddel er checklister og beregningsmetoder, der viser miljøbelastningen. Mange lande er i gang på dette område og Statens Byg-

geforskningsinstitut har deltaget i det internationale samarbejde.

På et seminar den 10. november 1998 hos Byggecentrum i Middelfart kan bygherren og rådgiverne få et overblik over de væsentligste egenskaber ved et miljørigtigt byggeri. Der vil endvidere være en gennemgang af metoder til beregning af miljøpåvirkninger og til fastlæggelse af miljømål i konkrete byggerier.

Beslutninger under planlægningen af nyt byggeri og ved bygningsfornyelse er ikke kun afgørende for omkostningerne under anlægsfasen. De lægger også rammerne for den senere driftøkonomi. Det er derfor den samlede økonomi, totaløkonomien, der bør vurderes under planlægningen. For de enkelte bygningsdele og installationer gælder det om at afstemme omkostningerne til anlæg og drift. En højere anlægsomkostning kan give væsentlige driftsbesparelser.

Siden 1. januar 1998 har det været et krav til nyt alment byggeri, at der udføres totaløkonomiske vurderinger under programmering og projektering. Målet er at synliggøre driftudgifterne og lade den samlede kvalitet være afgørende. Denne sammenvejning af anlægsomkostninger og senere driftudgifter kan ske på forskellig måde. Ved et kursus hos Byggecentrum i Middelfart den 25. november 1998 og hos Bella Center i København den 2. december 1998 vil forskellige beregningsmetoder blive gennemgået. Der vil endvidere blive orienteret om den internationale udvikling og om danske erfaringer med brug af totaløkonomiske beregninger.

Nærmere oplysninger om kurserne kan indhentes hos Byggecentrum i Middelfart på tlf. 63 41 14 41.

ARKITEKTURHISTORIE forelæsninger nov.–mar.

Kunstakademiets Arkitektskole afholder en række arkitekturhistoriske forelæsninger i Festsalen, Charlottenborg. Det sker på tirsdage kl. 16.

10. nov. Georg Rotne om »Art Nouveau«. 17. nov. Anders Munck om »Adolf Loos«. 24. nov. Mogens Sehested om »De Stijl«. 1. dec. Carsten Thau om

»Konstruktivisme«. 8. dec. Thomas Bo Jensen om »Tysk ekspressionisme«. 12. jan. Lars Marcussen om »Bauhaus«. 19. jan. Christoffer Harlang om »Alvar Aalto«. 26. jan. Peter Bjerrum om »Mies van der Rohe«. 2. feb. Kent Martinussen om »Le Corbusier«. 9. feb. Jens Kvorning om »Den moderne by«. 16. feb. Steen Høyer om »Modernismens landskab«. 23. feb. Henning Thomsen om »Brutalisme«. 2. mar. Karen Zahle om »Strukturalisme«. 9. mar. Flemming Skude om »Venturi og postmodernisme«. 16. mar. Boje Lundgaard om »Hightech«. 23. mar. Ken Rivad om »Nyrationalisme«. 30. mar. Leif Gjerding Jørgensen om »Schweizisk minimalisme«.

**MEDDELELSER FRA
AKADEMISK ARCHIT
TEKT FORENING**
KØBENHAVN DEN 6. OKTBR. 1898

HANS CHR. BERG. | F.W. Döbereck & Son.
Stukaturværksteder. | Kunstmandarbejde og
Gøttersgade 91. | Belysningsgenstande.
St. Strandstræde 15.

HERMANN PETERSEN & SØN
PIANO-FABRIK
Kjøbenhavn

Bruun & Sørensen's
Ingeniørkontorer.
Kjøbenhavn - Aarhus.
Nils Jørgensen
Niels Jørgensgade 4.

HOF-MØBELFABRIKANT
C. B. Hansens Etabl.
Holstens Kanal 4.
Originalt Møbel-Udstyrl.
Til alle Priser og
øst. skaber Tegning.

L. HEPTL.

ARKITEKTEN 23
magasin

100
jubilæum
års
1. del: 1898 - 1948

**F. HENDRIKSEN'S EFTF. ØNSKER ARKITEKTEN
TILLYKKE MED 100 ÅRS SAMARBEJDE**

F. HENDRIKSEN'S
EFTF. A/S
GRAFISK PRODUKTION
ETABLERET 1870

GAMMEL KONGEVEJ 3-5 · 1610 KØBENHAVN V

KONTOR & DATA 1998

Mike Rømer anmelder kontormøbelmessen i Bella Center.

I dagene fra den 28. september til den 3. oktober var Bella Center i København rammen om Danmarks største IT-messe, Kontor & Data '98, som var arrangeret af IT-Brancheforeningen og Bella Center. I modsætning til de tidligere kontor- og datamesser var dette års messe lukket for private forbrugere og henvendte sig udelukkende til professionelle brugere og branchefolk. Denne disposition har medført et forventet fald i antallet af besøgende fra ca. 60.000 i 1996 til ca. 40.000 i år, samt en reduktion i antallet af udstillere på ca. 25 pct., hvor det fortrinsvis var udbydere af kontormaskiner og data-spil, der valgte at blive væk. Til gengæld havde arrangørerne regnet med en skarpere 'business-to-business'-profil af messen, og for yderligere at understrege dette, havde man arrangeret ikke færre end 33 seminarer og syv konferencer.

For arkitekter og indretningsarkitekter er Kontor & Data i Bella Center særdeles interessant. I modsætning til de årlige møbelmesser i august måned (tidligere maj) bliver der udelukkende vist møbler til kontraktmarkedet på Kontor & Data, og mange producenter benytter sig af messen til at lancere nye kontormøbler.

Desværre er messen placeret lidt uheldigt i forhold til verdens største og mest betydende kontormøbelmesse, Orgatec i Köln, som i lighed med Kontor & Data afholdes hvert andet år (lige år), i slutningen af oktober måned, og dette indebærer, at en hel del producenter vælger Orgatec som premierested for deres nye møbelserier. Måske burde arrangørerne overveje en senere dato for Kontor & Data for at hæve aktualitetsniveauet og for at få nogle flere kontormøbelproducenter med på messen.

På Kontor & Data kunne man se nogle få, men interessante nyheder inden for kontor- og konferencemøbler. Disse vil blive beskrevet separat herunder. Generelt går udviklingen i retning af individuel tilpasning af den enkelte arbejdsplads, stor fleksibilitet, ergonomisk udformning og et afklaret, ofte minimalistisk, formsprog. Denne udvikling er til dels dikteret af EUs direktiv fra 1992 om udformningen af arbejdspladser til skærmterminaler –

Chefbord tegnet af professor, industriel designer MDD Knud Holscher for Munch Møbler.

samt selve udviklingen af kontorarbejdet, som i dag fordrer meget større fleksibilitet end tidligere – og dels dikteret af den stærkt stigende tendens til at markere sig som et selvstændigt individ. Hvad angår farver og materialer, er det fortsat lys bøg, der er mest anvendt, men birk og ahorn er også godt repræsenteret. Til de mere eksklusive arbejdspladser har kirsebær afløst mahogni, og har man ikke råd til den ægte vare, tilbyder mange producenter bøgfinér med kirsebær- eller mahognibejsede overflader. Linoleum bliver anvendt ganske flittigt (det er også et fremragende materiale), men nu i sprælske og klare farver, og ofte som del-materiale sammen med træ. Ser man på selve indretningen af arbejdspladsen, stor eller lille, så tænkes der stadig væk ret konservativt. På trods af pc'ens enorme udbredelse og informationsteknologiens muligheder indrettes langt de fleste kontorer med faste arbejdspladser. Ganske vist er selve arbejdsbordet blevet mere fleksibelt og kan ændres forholdsvis enkelt, men den mobile arbejdsplads – som skitseret i de banebrydende kontorindretninger for Oticon og Arthur Andersen i begyndelsen af 90'erne – er der endnu lang vej til. Måske vil udviklingen inden for hjemmearbejde/hjemmekontorer ændre på dette.

Mike Rømer

Munch Møbler

Det er virkelig en nyhed, når Munch Møbler lancerer en ny serie kontormøbler. Men det nærmer sig en verdenssensation, når virksomheden præsenterer hele tre nye serier inden for et år. Siden 1961 har Munch Møbler i Slagelse udelukkende fremstillet den meget eksklusive M40 kontormøbelserie, som er tegnet af arkitekterne Henning Jensen og Torben Valeur, men sidste år valgte man at tage det store skridt ud i fremtiden og introducerede kontormøbelserien Munch Next, der såvel pris-, design- som funktionsmæssigt henvendte sig til et langt bredere publikum end M40. Munch Next er specielt velegnet til enkeltkontorer og simple arbejdsstationer, men er også et multifleksibelt system, der kan udbygges til større enheder. Den nye serie blev godt modtaget, og det fik Munch Møbler til at gå i gang med yderligere to serier, som skulle præsenteres på Kontor & Data '98. De to serier, Work og Holscher, er tegnet af henholdsvis designer MDD Susse Fischer og af professor, industriel designer MDD Knud Holscher. Work-serien er udformet med en række arbejdsborde, som kan

ART ANDERSEN & COPENHAGEN

DK

GL. KONGEVEJ 3
1610 KØBENHAVN V
TEL: +45 33 12 27 50
FAX: +45 33 14 27 50

Reception!

Arkitekternes
Private
Arbejds-løsheds-kasse

fejrer

25-års jubilæum

ved en reception for alle medlemmer, venner og forretningsforbindelser, i Arkitekternes Hus, Strandgade 27A, fredag den 30. oktober fra kl. 15.00 til 18.00

mad, musik m.v.

FORM 80

FORM 80 kontorsystemer er udviklet til den moderne kontorarbejdsplads.

Alle gældende krav til en fleksibel arbejdsplads er tilgodeset.

Alle borde kan højdejusteres til såvel siddende som stående anvendelse.

FORM 80 er et komplet kontormøbelsystem indeholdende borde og opbevaringsmøbler.

DESIGN:
JØRGEN LUND OG OLE LARSEN
Arkitekter MAA MDD.

FORM-GRUPPEN KONTORSYSTEMER A/S

Rosenkrantzgade 18
DK - 8000 Århus C.
Telefon 86 19 45 44 -
Fax 86 19 41 55

Bella Centret STM B5-237
DK - 2300 København S.
Telefon 32 52 04 11

FORM-GRUPPEN A/S er specialist i individuelle leverancer af komplette indretninger til Deres virksomhed.

Danmarks største specialforretning for pejse, brændeovne og stålskorstene

Vores faguddannede montører tager sig af:

- Levering
- Montering
- Vedligeholdelse
- Reparation - overalt i Danmark

Miljøvenlig termostatstyret brændeovn - naturligvis godkendt efter

DS

5 års garanti

Din leverandør af alternativ miljøvenlig varme og boligkomfort

Pejse-og skorstens-eksperthen

Industrivej 22, Aabybro Tlf. 98 24 44 11
 Vestergade 36 A · Vejle Tlf. 75 72 40 88
 Esbjergvej 18 A, Kolding Tlf. 75 53 88 22
 Dybbølgade 45, Sønderborg Tlf. 74 48 85 22
 www.pse.dk
 E-mail: info@pse.dk

JURA-KALK

Vi er eneimportør af den ægte Jura-kalk og den kan kun købes igennem os. Spørg efter eventuel forhandler. Husk der skal stå JURA-KALK på posen

Skandinavisk Jura-Kalk A/S
 Telefon 5650 3000

TYVERI SIKRING
 Godkendt af SKAFOR

JSA sikrer værdier
 SIKRINGSGITRE • JALOUSIER • PLADESKABE

JSA Tlf. 86 22 56 44
 Fax 86 22 83 03
 Landsdækkende konsulent- og servicetjeneste!

kombineres til forskellige typer arbejdspladser efter behov. Et bord med forskellige funktioner, f.eks. med en vinklet arbejdsplads på enten 90 eller 120 grader, består således kun af en bordplade med meget få ben.

Holscher er Munch Møblers nye chefserie og består af en række arbejdsborde og opbevaringsmøbler i et gennemført, eksklusivt design.

Kilde: Munch Møbler A/S, Christianshavns Kanal 4, 1406 København K, tlf. 32 96 92 22, fax 32 96 92 10, web: www.munch.dk MR

Vinger og ovaler

Det er naturens former, man finder i Altikon-Tuas nye kontormøbelserier Koppla Wing IT og Koppla Oval. Begge serier er tegnet af de svenske arkitektbrødre Jerry og William Zetterman. Wing-serien begyndte oprindeligt i 1983 som en konkret opgave for forsikringsselskabet Trygg Hansa i Sverige, som ønskede et funktionelt bord til deres telefonomstilling og som samtidig kunne rumme mange forskellige typer udstyr. Bordet blev udformet som en vinge, der er vinklet 120 grader på bagkanten og udført med to konvekse cirkelslag i siderne og et

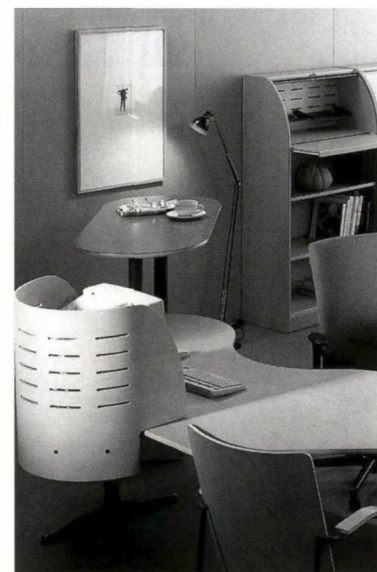
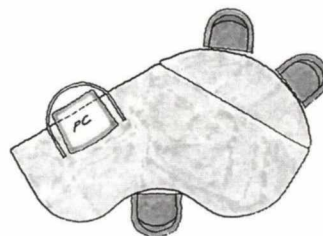
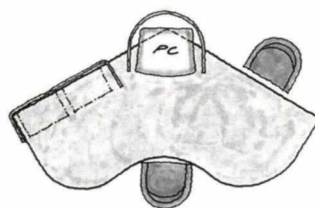
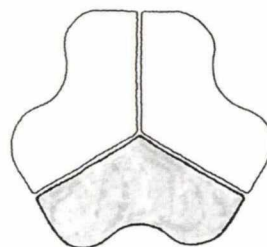
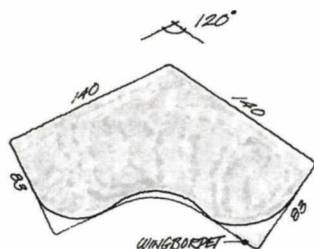
konkavt cirkelslag i midten. Denne udformning viste sig særdeles anvendelig, samtidig med at den er både organisk og stram, og det har fået mange arkitekter til at benytte bordet i deres indretninger – bl.a. Oscar Niemeyer, som brugte serien i sit byggeri for avisen L'Humanité i Paris. Med tiden er serien blevet udvidet med bordplader i vinkler på 90 og 60 grader, samt med diverse buede tillægsplader, opbevaringskassetter, skærme for monitører m.m. og senest med Koppla Wing IT-bordet, som består af tre bordtyper og en mobilkassette. Bordene kan leveres med højdejustering til stående og siddende arbejde, hvor man kan vælge mellem manuel eller el-drevet justering. Koppla Oval har mange lighedspunkter med Wing-bordet, men som navnet antyder, tager serien sit udgangspunkt i den ovale form. Bordserien består af seks forskellige bordplader, samt adde-ringsplader, som kan kombineres og udbygges uendeligt. To af seriens bordplader er udført med en lige bagkant, så bordene kan stilles op langs en væg i et lille kontor, men monteres bordene med de ovale additionsplader, kan man lave fritstående opstillinger med mødeplads. Begge serier

leveres i bøg natur og birk natur, eller bejset i mahogni eller pære. Additionsbordene leveres i samme træsorter og farver, eller med linoleum i blå eller rød. Understellene er udført i pulverlakeret stål med henholdsvis rund eller aflang fod.

Kilde: Altikon-Tua Kontormøbler A/S, Frederikssundsvej 272, Brønshøj, telefon 38 26 48 60, telefax 38 60 48 27, e-mail: info@altikon.dk MR

Nyt fra Sorø

Der sker ting og sager i det midtsjællandske. For et års tid tog det velrenommerede, men noget søvnige Sorø Terminalborde sig gevaldig sammen og lancerer sig nu under navnet Sorø – Ole Bjerregaard ApS og præsenterer sig i frisk stil med nyhedsmagasinet Ergo. Pr. 1. august har firmaet endvidere ansat designer MDD Kim Nörland som art director og design manager med dagligt virke fra firmaets show-room på Dantes Plads i København, og som toppen på kransekagen benyttede firmaet sig af Kontor & Data '98 til at vise en række nyheder på messen. Firmaets klassiske, ensfarvede højtrykslaminater tilbydes nu i en helt refleksfri udgave

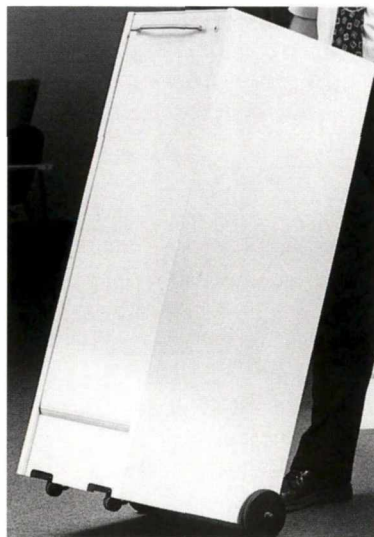
Wing IT 90 grader fra Altikon-Tua Kontormøbler. Opstillingsmuligheder, forskelligt tilbehør samt teleskopbordben.

med en mat overflade, uden genskær fra dagslys og kunstige lyskilder. Den nye matte overflade har gjort det muligt at udvide antallet af laminater til også at omfatte mørke nuancer i hele farveskalaen. Alle laminater vil fortsat være monteret med en 5 mm massiv kantliste i enten eg, bøg eller mahogni som standard, men kan også leveres med en kraftigere kantliste på enten 10 eller 20 mm. Den hidtige serie af skuffelementer er blevet revideret og erstattet af mere tidssvarende elementer, som er tilpasset firmaets B/C/D-reolserie. Elementerne fås nu med en bred, massiv kantliste i træsorterne eg, bøg og mahogni, og som indmad findes der nu også bokse til opbevaring af cd-rom og disketter. Herudover viste firmaet en helt ny og sammenhængende kollektion af farver, materialer, overflader og tekstiler, som var specialudviklet af firmaets nye designafdeling.

Kilde: Sorø – Ole Bjerregaard ApS, Vedelsgade 7, Sorø, tlf. 57 83 36 44, fax 57 83 31 44. **MR**

Det mobile kontor

Rullemarie, rulleskabet, mobilen og nu krammebamsen. Kært barn ... Kram-

mebamsen, som det personlige rulleskab vitterlig er døbt, er udviklet af Cabale Kontormøbler i Holstebro i samarbejde med CC & CO og arkitekt Nina Schmidt fra arkitektfirmaet Niels Brøns ApS i Århus. Rulleskabet er blevet til på baggrund af en større indretningsopgave i Århus for det internationale IT-konsulentfirma Cap Gemini, som ønskede sig en multifleksibel kontorindretning, hvor medarbejderne skulle kunne flytte arbejdspladser alt efter opgaver og samarbejde i forskellige grupper. I dag har alle medarbejderne i Cap Geminis Århus-kontor en

Krammebamsen til at opbevare deres personlige ting og sager i, og i øjeblikket planlægger man at bruge ideen i firmaets nye hovedsæde i København.

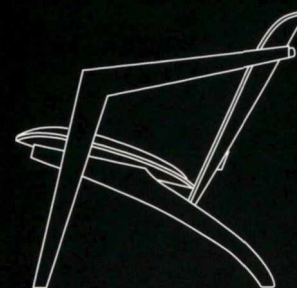
Kilde: Cabale Kontormøbler A/S, Holstebro, tlf. 97 40 24 33. **MR**

Program-møbler

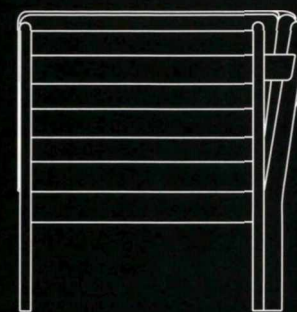
Tidligere på året skiftede Møre Møbler A/S og salgsorganisationen Westnofa navn til Fora Form (omtalt i ARKITEKTEN 18-98) og etablerede sig samtidig med et permanent showroom på STM i Bella Center. Som om det ikke skulle være nok, benyttede firmaet sig af Kontor & Data '98 til at holde forpremiere på møbelserien Program, der er tegnet af møbel- og indretningsarkitekterne NIL Sigurd Strøm og Torstein Nilsen. Program er en interessant og meget gennemarbejdet møbelserie, der fortrinsvis er beregnet til venteområder, lobbyer og andre publikumsarealer.

Serien består af fire forskellige borde og otte forskellige siddemoduler, som kan kombineres på utallige måder. Siddemodulerne er udført som henholdsvis tre lige moduler (1-2 eller 3 siddepladser), et 90 graders rundt hjørne, to buede moduler (konkavt og

Lænestol nr. 460
Arkitekt Hans J. Wegner

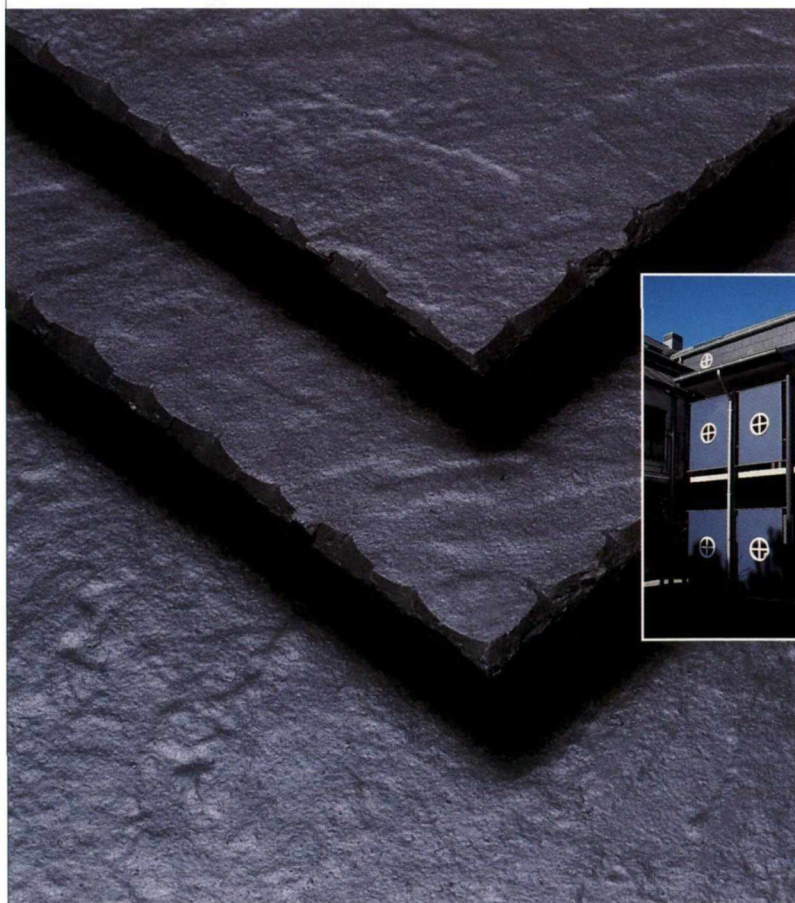
Modulsofa nr. 280
Arkitekt Hans J. Wegner

GETAMA®

Getama Danmark A/S
DK-9631 Gedsted
Tel. 98 64 53 00

ivarsson

ivarskifer® STRUKTUR

**I HARMONI MED
NATURENS LYS- OG FARVESKIFT**

ivarskifer® er kvalitet gennem mere end 15 år i fiberarmeret cementskifer.

ivarskifer® Struktur leveres i gennempigmenteret sort kvalitet, med struktureret overflade og huggede kanter.

ivarskifer® Struktur giver tilsvarende lysreflektioner og farveskift som naturskifer, og er derfor en oplagt succes til tage og facader.

ivarskifer® Struktur er utrolig let at montere og vejer bare 19,5 kg pr. m² tagflade.

ivarskifer® Struktur leveres fuldkantet i 600 x 300 mm, færdig hullet til søm og stormklamme.

ivarskifer® Struktur er en ægte oplevelse til en konkurrencedygtig pris.

ivarsson

-kvalitet på toppen

Kometvej 26 · DK-6230 Rødekro · Tel.: 73 66 19 99 · Fax: 74 66 10 20
www.ivarsson.dk · E-mail: info@ivarsson.dk

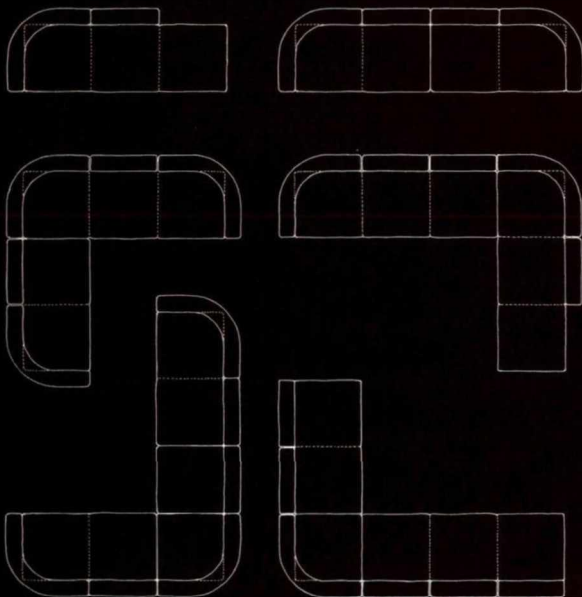
ivarsson markedsfører kvalitetsprodukter indenfor brandsikre byggeplader, tag- og facadeprodukter til solidt, dansk byggeri.

EJ 1500 Emily

Design: Pelikan & Co

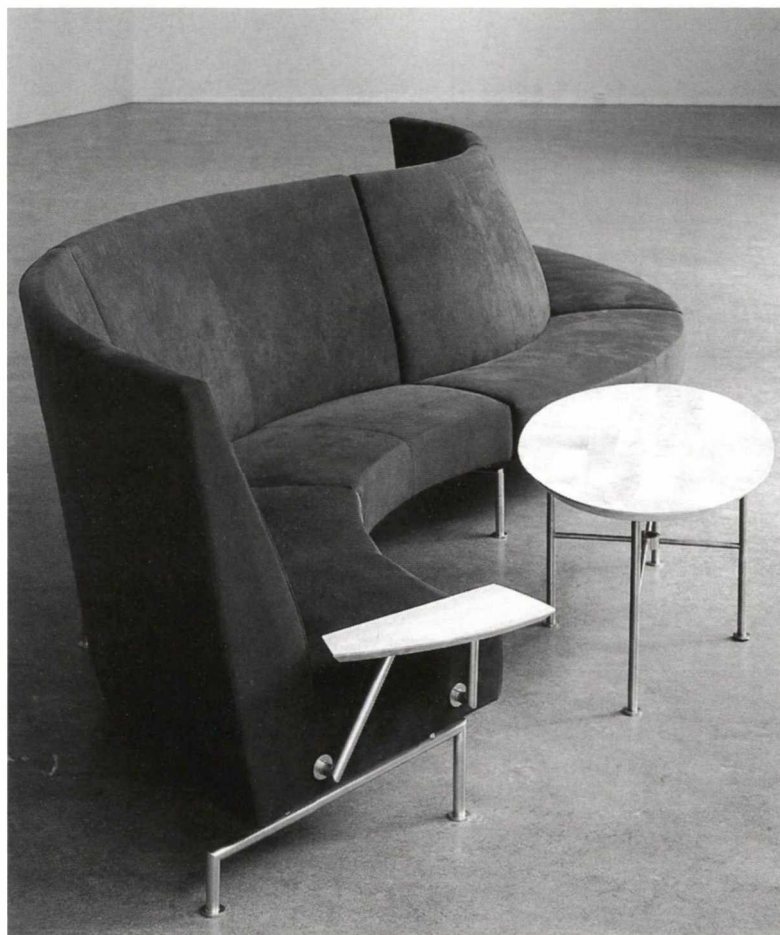

Modulsofa med grænseløse muligheder

Erik Jørgensen[®]

Erik Jørgensen Mobelfabrik A/S · Industrivænget 1 · DK-5700 Svendborg
Telefax +45 62 22 90 24 · Telefon +45 62 21 53 00
Bella Center showroom: B4-132. Telefon +45 32 52 99 11/3839

konvekst), samt to S-formede moduler. Dertil kommer et koblingsbord og to armlæn, der er udformede som sideborde. Bordserien består af et kvadratisk bord, et rektangulært, et rundt og et ovalt. Understel til borde og siddemoduler er udført i matforkromet stålør.

Bordpladerne kan leveres i træsorterne birk, ahorn, bøg og kirsebær, og siddemodulerne kan leveres enten med betræk i stof eller skind.

Kilde: Fora Form A/S, stand B5-202, STM Bella Center, tlf. 32 52 99 11, e-mail: foraform@foraform.no *MR*

Svensk firma er tilbage i Danmark

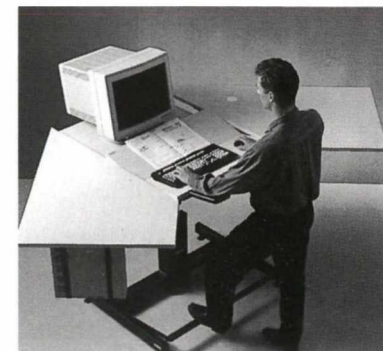
Efter at have været ude af det danske marked i et par år er den svenske bordproducent Holmbergsbordet AB tilbage. Virksomheden fremstiller udelukkende arbejdsborde, der kan hæves og sænkes med el-drevne spindelmotorer. Virksomheden fremstiller tre bordserier: 70-serien, 170-serien og CAD/Desktop-serien.

70-serien har et par år på bagen og er en prisbillig serie, der består af seks modeller med tre størrelser bordplader. Serien udføres med bordplader i lys bøgfinér og understel i sort, pulverlakeret stål. 170-serien er helt ny og bygger på fire grundmoduler, der hver for sig kan udbygges til

ikke færre end 265 forskellige udformninger. Bordene kan så at sige vokse med opgaven, hvor bordpladerne enten kan påsættes eller aftages meget enkelt, når pladsbehov eller arbejdsopgave ændres. Serien leveres med bordplader og skærmvægge i enten fineret bøg eller birk og med understel i pulverlakeret stål.

CAD/Desktop-serien er udformet som en vinklet arbejdsplads med frælægningsplader på hver side af en 45 graders, tredelt arbejdsplade, der kan tippes. Den bageste tredjedel af arbejdspladen kan hæves og sænkes uafhængigt af resten af bordet. Til serien hører der et større program af tilbehør, f.eks. opbevaringskassetter, konceptholdere i A1 eller A2 format, svingbakker m.m.

Kilde: Holmbergsbordet, Garvergården, Trekronergade 126, Valby, tlf. 36 30 58 81, fax 36 30 12 55. *MR*

LOGO

BENT KROGH A/S

Grønlandsvej 5
Postboks 520
DK-8660 Skanderborg
Dänemark

Tel. +45 86 52 09 22
Fax +45 86 52 36 98

Showroom:
STM B4-210
Bella Center
2300 København
Tel. +45 32 47 39 55

Beretning Aktiviteter Ideeer

REPRÆSENTANTSKABET

som er DAL/AAS øverste myndighed, afholdt møde den 12.-13. juni på Hindsgavl Slot. Ud over de valgte repræsentanter deltog bestyrelsen, lederne af DAL/AAS faste udvalg samt formændene for AAR og PAR.

DAL/AAS formand Gøsta Knudsen sagde bl.a. i sin beretning:

– På repræsentantskabsmødet i november 1997 fik bestyrelsen opbakning til at igangsætte en justeret handlingsplan, som skulle synliggøre DAL/AA, øge den interne debat og mindske afstanden mellem bestyrelse, udvalg og lokalafdelinger. Det første initiativ var, at bestyrelsen inviterede de 7 lokalafdelinger til et møde i januar, hvor bestyrelsen bad lokalafdelingerne komme med forslag til justeringer til det handlingsplanoplæg, der var udarbejdet. De faste udvalg ville løbende inviteres til bestyrelsesmøderne, hvor forskellige temaer ville tages op. I foråret var det konkurrencesituationen, der blev diskuteret. Kommentarerne/rådene til bestyrelsen blev bragt i Arkitekten nr. 7, og responsen fra medlemmerne har været god og positiv og har bidraget til at gøre foreningen mere synlig.

Herefter gennemgik formanden de igangsatte handlingsplanaktiviteter:

– Der er planlagt 3 konferencer: Om Informationsteknologi og arkitektur, hvor forskningsministeren har givet tilsagn om at deltage og introducere ministeriets IT-strategi. (Konferencen fandt sted den 10. september, red.)

– Konferencen om Arkitektonisk kvalitet blev med deltagelse af Kulturministeren afholdt den 28. april. Senere skal der holdes en lignende konference i Århus.

– Endelig afholdes i efteråret en konference om *planlægning og arkitektur*. Konferencen afholdes i Ålborg og tilrettelægges af Afdelingen for Nordjylland, Afdelingen for Midtjylland og Byplanudvalget.

– Et udvalg under Uddannelsesudvalget arbejder med videreuddannelsesstilbud for arkitekter.

– Der er arbejdet videre med projektet om en tv-udsendelse, som skal belyse et konkurrenceforløb.

– Oplæg til workshops, konferencer og konkurrencer.

– Der er arbejdet videre på synliggørelse af de små tegnestuer.

– Børnebog om god arkitektur, der forventes at udkomme på Gyldendal ved juletid i 1998.

FLERE AKTIVITETER

Blandt de aktiviteter, som vil blive tilrettelagt i efteråret, kunne formanden nævne:

– En undersøgelse af fagets arbejdsmarkedsvilkår, idet det er utilfredsstillende, at vi som forening er usikre mht., hvad arkitekter beskæftiger sig med. Undersøgelsen, der laves i samarbejde med AAR, skal blandt andet give os et bedre grundlag for tilrettelæggelsen af vor markedsføringsstrategi og uddannelsespolitik.

– Fortsat diskussion om bygningsreglementet og hele byggelovkomplekset, og om det rummer hindringer for god arkitektur, er et velegnet emne for en debat, bl.a. i lokalafdelingerne. (Konference om dette emne afholdtes den 2. oktober, red.)

– I relation til Boligministeriets byggepolitiske handlingsplan, som rummer initiativer med konsekvenser for fagets struktur og arkitekters arbejdsvilkår, ligger en række diskussioner, som DAL/AA må tage op.

– Bestyrelsen vil gå aktivt ind i arbejdet med »Projekt Hus«, som er et projekt, hvor man forsøger at effektivisere hele byggeprocessen.

– Endelig skal man drøfte evalueringen af skolerne. DAL/AA skal have genoplivet møderne, hvor skolerne, ministeriet og DAL/AA vil diskutere fagets og skolerens synspunkter.

STORT ER IKKE NØDVENDIGVIST SMUKT

På repræsentantskabsmødet i november sidste år kom PAR med et spændende oplæg om faget og tegnestuestrukturen. Formanden var ikke enig med PAR i, at »stort er smukt«, men enig i, at det er en vigtig diskussion at tage op, da mange opfatter, at dansk arkitekturs humanisme er knyttet til, at vi har haft de mange små tegnestuer.

NYE MINISTRE

– Faget har fået to nye ministre. Bolig- og byminister Jytte Andersen blev af DAL/AA inviteret på studietur den 22. juni. Planen er på én dag at 'klæde ministeren på', så hun kan få et overblik over boligbyggeriets udvikling i Danmark de sidste 100 år. Den anden nye minister er kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen, som allerede under kvalitetsdiskussionen på GI. Dok kom med markante udspil omkring arkitektur. Kulturministeren spillede på konferencen ud med et ønske om 'dogmearkitektur', og det er nu aftalt at lave en tur, hvor man vil diskutere dette, og se på byggeri, hvor man kan beskrive det 'dogme', der har formet dem. Bygningskunstudvalget har også diskuteret emnet, og DAL/AA vil fortsat drøfte ministerens forslag og forsøge at formulere et sæt fælles regler, som en række indbudte arkitekter evt. kunne udforme forsøgsbyggeri efter. Dette kræver dog, at staten/Kulturministeriet virkelig ønsker at finansiere sådanne 'dogme-byggerier'. (Studieturen med Elsebeth Gerner Nielsen fandt sted i august, red.)

KÆRLIGHED TIL ARKITEKTUREN

Det kommende arbejde kan således opdeles i 3 overskrifter:

– Struktur og organisation.

– Overblik over, hvad arkitekter beskæftiger sig med på arbejdsmarkedet.

– Vi skal kunne definere arkitektonisk kvalitet som en form for hovedoverskrift.

For at muliggøre dette arbejde vil bestyrelsen efter sommerferien tage en ny runde, hvor lokalafdelinger og udvalg indkaldes til møder om rollefordeling og struktur samt tage initiativer, der kan få foreningen mere synliggjort og højne byggeriets kvalitet.

Der vil også blive afholdt en række formandsmøder mellem AAR, PAR og DAL/AA således, at der løbende orienteres om den politik, der udformes mellem de tre foreninger og de initiativer, der tages.

Den nye bestyrelse vil efterfølgende udarbejde et oplæg til revideret handlingsplan, idet handlingsplanen er en rullende proces. Med ordene: *alt dette er af kærlighed til arkitekturen*, sluttede formanden sin beretning til Repræsentantskabet.

Til Skåne

LØRDAG DEN 7. NOVEMBER

DAL/AAS Københavnsafdeling og Sydsvenske Arkitektforening inviterer til udflugt i Nordvest-Skåne lørdag den 7 november.

Vi skal se aktuelle projekter i Hålsingborg, studere arkitekt Sigurd Lewerentz' berømte kirke i Klippan og besøge Krappesrup Slot.

Hvis vejret tillader, får vi måske i en kløft ved Kullen også mulighed for at se den meget omdiskuterede struktur af grene »Nimis« af kunstneren Lars Vilks.

Tilmelding til DAL/AA er nødvendig, idet der er et begrænset antal pladser. Det skal ske ved *inden den 29. oktober* at indsende en check stilet til DAL/AA og mærket »Skåne« på 150 kr. pro persona. Beløbet dækker frokosten. Ved overtegning returneres checken.

Vi mødes kl. 10 på Kungstorget i Hålsingborg (ved færgerne), hvor vi træffer vore svenske kolleger.

Afgang med færgen fra Helsingør er kl. 9.40.

Vil vil være tilbage på Kungstorget kl. 17.

Afd. for København

HVIS DIT NAVN, ADRESSE ELLER TELEFONNUMMER IKKE ER KORREKT

i den gamle medlemsfortegnelse fra 1997, og du ikke har meddelt os, hvad der burde stå, er tiden inde nu.

I januar måned kommer den ny. Sidste frist for ændringer, tilføjelser m.v. er sat til den 2. november.

Hvis du er i tvivl om, hvad der skal eller bør stå, kan Hanne Hansen i DAL/AA evt. hjælpe.

Og husk, at rettelser efter den 2. november desværre ikke kommer med i den ny bog.

Nye love

LOVENE VEDTAGET

Resultatet af urafstemningen blandt alle DAL/AAS medlemmer om forskellige ændringer i vore love foreligger nu.

5.655 medlemmer blev spurgt, og 1360, det vil sige 24 pct., indsendte stemmesedlen.

90 pct. svarede ja til ændringerne, 6 pct. svarede nej, mens 4 pct. af stemmesedlerne var blanke.

Lovændringerne er således vedtaget og vil indgå i den medlemsfortegnelse, der udsendes til alle medlemmer i januar måned næste år.

De gældende love vil derudover være at finde på vor hjemmeside på Internettet.

KOMMUNE MED ARKITEKTER

Antallet af kommuner i Danmark, der ikke har ansatte arkitekter er nu reduceret med 1 til 125 eller 45 pct.

Efter offentliggørelsen af Bygningskunstudvalgets undersøgelse her på siderne (ARKITEKTEN nr. 20) fik vi meddelelse om, at Tinglev kommune har 2 arkitekter ansat. Tinglev er derfor straks fjernet fra den kedelige liste over kommuner uden arkitekter.

HVIS DU HAR FÅET NY ADRESSE

Forberedelserne til udgivelsen af medlemsfortegnelsen for 1999 er i fuld gang. Vi ved af erfaring, at hvert 5. medlem (!) af foreningen får ny adresse hvert år, og at nogle desværre glemmer at meddele os ændringen.

Nu kan vi oplyse, at sidste frist for oplysninger, der skal med i bogen, om ændringer eller tilføjelser af navn, adresse, telefon, fax, titler m.v. skal være os i hænde *senest mandag den 2. november 1998*.

Rettelser efter denne dato vil desværre ikke komme med i bogen.

4 kurser

PROFESSIONALISERING AF UNGE ARKITEKTER MODUL I – OVERBLIK

Kurset har til formål at give nyuddannede og mindre erfarne arkitekter en indføring i, hvorledes arbejdet på en tegnestue foregår i praksis.

Gennem kurset får man en forståelse for, hvorledes dagligdagen på en tegnestue er, samarbejde mellem byggeriets forskellige parter, samt en forståelse for hvilke forhold, der er af vital betydning for et projekts tilbliven. Kurset henvender sig specielt til arkitekter, der har et ønske om at få et overblik over den gældende lovgivning, herunder AB 92, ABR 89, licitation, kvalitetssikring, drift og vedligehold, fremskaffelse af økonomi samt et bud på fremtidens rådgivning.

Kurset afholdes over 7 eftermiddage kl. 15.00-19.00 i Århus i DSBs Kursuscenter: 29. 10. + 5. 11. + 12. 11. + 19. 11. + 26. 11. + 2. 12. + 9. 12.

Omgående tilmelding. Deltagerafgiften er kr. 5.750 og inkluderer kompendiemateriale og forplejning.

PROFESSIONALISERING AF ARKITEKTER MODUL III – BYGGERI

Kurset har til formål at give arkitekter en indføring i nødvendigheden af, at der opbygges en fast struktur på en tegnestue i forbindelse med den fysiske gennemførelse af et byggeprojekt. Kurset gennemføres på baggrund af et konkret byggeprojekt, og der vil således være en indføring i de problematikker, der er fra projektgennemgang med entreprenørerne til afslutning af byggeanskabet samt overgang til bygningsdrift.

Kurset afholdes over 4 eftermiddage kl. 15.00-19.00 i Århus i DSBs Kursuscenter: 28. 10. + 4. 11. + 11. 11. + 18. 11.

Omgående tilmelding. Deltagerafgiften er kr. 3.750 og inkluderer kompendiemateriale og forplejning.

MINIMÉR DET ADMINISTRATIVE ARBEJDE

Kurset har til formål at gennemgå mulighederne for at effektivisere det administrative arbejde i et arkitekt/ingeniørfirma.

Hvilke muligheder findes der? Hvad koster det? Hvordan begynder vi? Og ikke mindst gode og dårlige erfaringer med at indarbejde nye rutiner.

Kurset afholdes som eftermiddagskursus kl. 14-20 i København og Middelfart. I København i Arkitekternes Hus: 23. 11. Tilmelding senest: 9. 11.

I Middelfart i Byggecenter Kursuscenter, Hindsgavl Alle 2, 5500 Middelfart: 26. 11. Tilmelding senest: 26. 10.

Kursusafgiften er kr. 1.450 og inkluderer kompendiemateriale og forplejning.

BEDRE RENOVERINGSSKIK

På konferencen om facaderenovering og arkitektonisk kvalitet, der blev afholdt i foråret sidste år, blev DAL/AA opfordret til at udbyde efteruddannelsesbud om renovering af 50ernes og 70ernes boligbebyggelser. På konferencen deltog repræsentanter fra boligselskaber og kommuner, tegnestuer og DAL/AA.

Opfordringen fra konferencen er fulgt op med nærværende kursus, hvis indhold er koncentreret til et forløb med hovedvægt på formidling og information til beboere, oplysninger om boligselskabernes opbygning og virke samt den konkrete projektering af renoveringsopgaver.

Kurset afholdes over 4 eftermiddage kl. 15.00-19.00 i Århus i DSBs Kursuscenter: 5. + 12. + 19. + 26. 11.

Tilmelding senest: 20. 10.

Deltagerafgiften er 3.950 kr. og inkluderer kompendiemateriale og forplejning.

Yderligere oplysninger om kurserne fås i DAL/AAS Kursussekretariat.

Det sker

Kalenderen angiver tid og sted for afholdelse af DAL/AA-arrangementer samt i parentes det nummer af DAL/AA INFORMATION, hvor arrangementet nærmere er beskrevet.

Oplysninger om kurserne fås i Kursussekretariatet.

28. okt. kl. 17.00	Odense Stålskibsværft på Lindø. Rundvisning på værftet. (23)
28. okt. kl. 15.00	Professionalisering af arkitekter, modul III, byggeri. Kursus i Århus. (24).
29. okt. kl. 15.00	Professionalisering af unge arkitekter, modul I, overblik. Kursus i Århus. (24).
4. nov. kl. 19.30	Projekter fra konkurrencerne om landskabs- og byudvikling ved Aalborg og Køge gennemgås og diskuteres med fagdommere m. fl. Arkitekternes Hus
5. nov. kl. 15.00	Bedre renoveringsskik. Kursus i Århus.
7. nov.	Udflugt til Lund og Malmö. Nærmere oplysninger kommer senere.
12. nov.	3-dages konference om bæredygtig arkitektur og planlægning. Gammel Dok og Arkitekternes Hus

SEKRETARIAT

Åbningstid: mandag til torsdag
10-12 og 13-16,
fredag 10-12 og 13-15
Skr.leder Ulrik Linvald

Sekretariatet i København

Strandgade 27A, postbox 1949,
1023 København K
Tlf. 32 83 69 00
Fax 32 96 81 12
E-mail: aar@arch.dk
Hjemmeside: www.arch.dk

Sekretariatet i Århus

Mejlgade 38, 8000 Århus C
Tlf. 87 31 09 10
Fax 87 31 09 19

AARs LEDELSE

Fmd. Axel Bendtsen
Tlf. 32 53 04 69
Næstfmd. Lene Bertelsen
Tlf. 56 63 44 70
Robert Mogensen
Tlf. 97 91 14 24
Henny Green Tlf. 49 71 97 03
Mette Carstad Tlf. 39 63 82 56

AARs AFDELINGER

AAR København
Fmd. Lisbeth Dam Larsen
Tlf. 32 53 03 54
Lokalafdeling Annexet
Arkitekterne i Strandgade 34
Tlf. 32 54 80 54

AAR Roskilde
Fmd. Bent Oslev
Tlf. 42 36 06 12

AAR Storstrøm
Fmd. Per Dyring Christiansen
Tlf. 54 17 12 20

AAR Fyn
Fmd. Hans Torpet
Tlf. 65 90 44 55

AAR Midtjylland
Fmd. Lars Højensgård
Tlf. 86 29 79 12

AAR Nordjylland
Fmd. John Simonsen
Tlf. 98 17 34 34

AAR Vestjylland
Fmd. Niels Henrik Ross-
Petersen
Tlf. 97 71 14 28

AAR Syddjylland
Fmd. Erik Abitz
Tlf. 75 81 41 38

@arch.dk

'Dit navn@arch.dk' er den internet e-mail adresse, som AAR blandt andet tilbyder, hvis du kobles til det elektroniske medlemssystem – AAR-FC. Oprettelsen er gratis for medlemmer af AAR. Systemet bruges til kommunikation mellem medlemmer, sekretariatet og afdelinger. Og det er gennem AAR-FC, at du kan sende og modtage elektronisk post (e-mail) til/fra internettet.

Gennem hele 1997 er der opbygget og afprøvet et elektronisk post- og informationsystem i sekretariatet. Det er et lukket system alene for medlemmer af AAR og bygger på programmet 'FirstClass Client'. Systemet kaldes AAR-FC.

Medlemssystemet AAR-FC

AAR-FC er et elektronisk post- og konferencesystem, hvor brugeren arbejder med programmet 'FirstClass Client', der installeres på brugerens PC eller MAC, og som gennem et modem tilsluttes telefonforbindelsen.

Brugeren kan fra sin computer kalde op til en server (computer), der er placeret i AARs sekretariat i København, hvorefter der kan udveksles elektronisk post, konferenceindlæg og filer.

Via AAR-FCs elektroniske opslagstavle er der gode muligheder for at styrke medlemsdebatten og informationsniveauet i AAR. Almindelige medlemmer vil blandt andet få mulighed for at se relevant information fra sekretariatet og AARs afdelinger.

AAR tilbyder også alle medlemmer, der tilsluttes AAR-FC, en internet e-mail adresse, 'dit navn@arch.dk', så der

også kan kommunikeres med andre brugere, der har en internet e-mail adresse.

Hvis du vil kobles til AAR-FC?

Hvis du er interesseret i at blive koblet til AAR-FC, skal du henvende dig til AAR's sekretariat i København, telefon 32 83 69 00 eller e-mail: aar@arch.dk.

Husk venligst at oplyse, hvilket styresystem der er installeret i din computer – for eksempel Windows eller MAC.

Du vil herefter blive oprettet som bruger, og du vil få sendt disketter med programmet 'FirstClass Client', en installationsvejledning og en brugervejledning til systemet.

Denne service er gratis for alle AAR-medlemmer, men du må selv købe et modem, hvis du ikke har et i forvejen. Modemet bruges til at overføre data fra din computer til First Class-serveren i AARs sekretariat og omvendt og tilsluttes din telefonforbindelse hjemme eller på arbejdet.

Der er nu ca. 100 brugere tilsluttet AAR-FC.

Arkitekternes Beskæftigelsesfond – ABF

Arkitekternes Beskæftigelsesfond er en fond, der som et af sine vigtigste formål skal understøtte projekter for ledige arkitekter og fremme beskæftigelsen. 3,5 pct. af AAR-medlemmernes kontingent går til fonden, der i 1998 disponerer over ca. 420.000 kr. Hertil kommer evt. ubrugte midler overført fra tidligere år. Alle medlemmer kan søge om penge til et projekt.

Indsatsområder og retningslinier for projekter er nærmere beskrevet i det følgende, som blev vedtaget på Rådsmødet den 2. marts '98. Der kan højst disponeres over det afsatte beløb i budgettet plus overførte midler fra tidligere år.

Midlerne skal fortrinsvis anvendes til aktiviteter for ledige arkitekter og fremme beskæftigelsen for arkitekter.

Følgende indsatsområder er prioriterede:

- jobudvikling/jobkampagner/jobåbninger,
- iværksættelse af forsøgs- og udviklingsaktiviteter/projekter og lignende,
- personlighedsudviklende og erhvervsintroducerende kurser,
- igangsættelse og drift af netværksgrupper, jobklubber og lign. med henblik på selvaktivering, selvudvikling og støtte af lediges egne aktiviteter.

Kun i særlige tilfælde ydes der støtte til anskaffelse (køb) af inventar og teknisk udstyr, edb-udstyr, kopimaskiner o.l. Der ydes normalt ikke støtte til enkelte medlemmers deltagelse i kurser, studierejser, leje af tegnestuepladser o.l. Der kan ydes midlertidig lånegaranti eller lignende til projekter, som har opnået ekstern støtte.

Hvad angår det minimumsbeløb, der er reserveret til AARs Afdelinger, fastlægges fællesprojekter i samarbejde med Afdelingsbestyrelserne hoveddisposition i starten af hvert kalenderår. De enkelte afdelingers ansøgninger sker løbende.

En ansøgning om økonomisk støtte til et projekt skal indgives skriftligt til Udvalget for Arkitekternes Beskæftigelsesfond på et specielt ansøgningsskema. Ansøgningsskema og mere information fås hos Jørgen Krarup Jensen i sekretariatet i København, tlf. 32 83 69 00 eller e-mail: aar@arch.dk

I resten af 1998 afholdes der et ordinært møde i Udvalget for Arkitekternes Beskæftigelsesfond, hvor ansøgninger bliver behandlet: **Tirsdag den 1. december**

Ansøgninger til Arkitekternes Beskæftigelsesfond skal være modtaget i AARs sekretariat, Strandgade 27A, 1401 København K senest 14 dage før mødedagen.

»Klub for JobRunners«

I samarbejde med Arkitekternes Beskæftigelsesfond etablerer AAR Midtjylland en Klub for jobsøgende arkitekter (Job-Runners)

Klubaktiviteterne omfatter:

- Ugentlig praktisk støtte til jobsøgning
- Analyse af jobannoncer
- Udformning af ansøgninger
- Udformning af bilag til ansøgningerne
- Træning i jobsamtalen
- Feedback efter jobsamtalen
- Fælles indsats om Direct Mail-'kampagner'

Klubperiode: 18 klubdage – alle tirsdage, kl. 15.00–18.00

Første klubdag er tirsdag den 17.11.98
Sidste klubdag er tirsdag den 30.03.99
(Juleferie fra den 16.12.98 til den 04.01.99)

Formål: At få ledige arkitekter i arbejde på tegnestuerne eller i nichejob i fagligt relaterede områder for arkitektuddannelsen.

Klublokale: Mejlgade 40, 8000 Århus C. (kursussted)
(i klublokalet er der adgang til computere, kopifaciliteter og AV-hjælpe midler).

Deltagerforudsætninger: Du er medlem af AAR, er jobsøgende og er bosat i midtjyllandsområdet.

(Det er en fordel, hvis du har deltaget i kurset »Afrusning af nyuddannede arkitekter« eller kurset »Vejlednings-forløb – Arkitekt, hvilket job vil du ta'«).

Pris: 250 kr. alt inkl. for hele klubperioden.

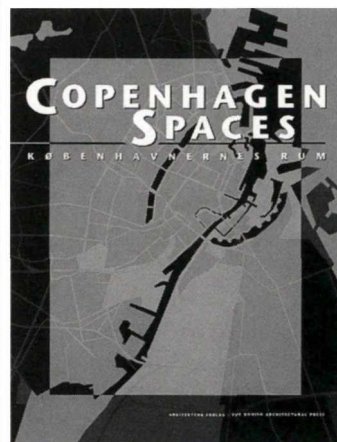
Tilmelding: Senest den 30. oktober 1998 til AARs Århuskontor, tlf. 87 31 09 10 eller fax 87 31 09 19.

OK '99 på ACs hjemmeside

Ved de kommende aftale- og overenskomstforhandlinger på det offentlige område vil størstedelen af ACs information til medlemsorganisationerne kunne findes på ACs hjemmeside, www.ac.dk, på Internettet.

BØGER FRA ARKITEKTENS FORLAG

C O P E N H A G E N S P A C E S

Copenhagen spaces/Københavnernes Rum giver en enestående mulighed for at få et samlet overblik over Københavns vigtigste arkitekturprojekter lige nu. Bogen omfatter såvel byggerier som pladser, parker og miljøanlæg.

176 sider, hæftet
Farveillustrationer
Pris 245 kr.

ARKITEKTENS FORLAG

STRANDGADE 27 A, 1401 KBH. K.

TELEFON: 32 83 69 00 – FAX: 32 83 69 41

ARKITEKTENS kupon-service

Er De ked af at klippe annonce-kuponer ud af ARKITEKTEN, så benyt denne kupon-service – og klip kun en kupon. Skriv firmanavn og annoncesidetæl for de firmaer, hvorfra De ønsker yderligere informationer. Skriv Deres navn og adresse og send kuponen senest 14 dage efter bladets udgivelse til
Arkitektens Forlag, Annonceafdelingen
Strandgade 27 A, 1401 København K.

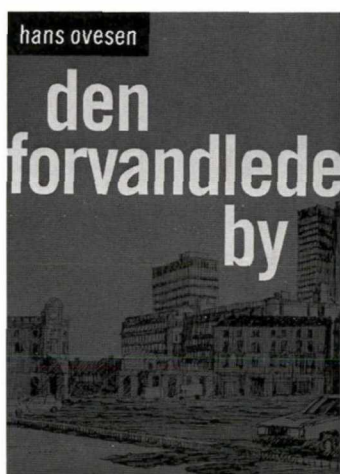
Firma _____ side A

Navn _____

Gade/vej _____

Postnummer _____ By _____

den forvandlede by

en bog af Hans Ovesen

232 sider – 248 kr.

Arkitektens Forlag

Bestil bogen på

tlf: 3283 6900

fax: 3283 6941

e-mail: archi@inet.uni-c.dk

Strandgade 27 A

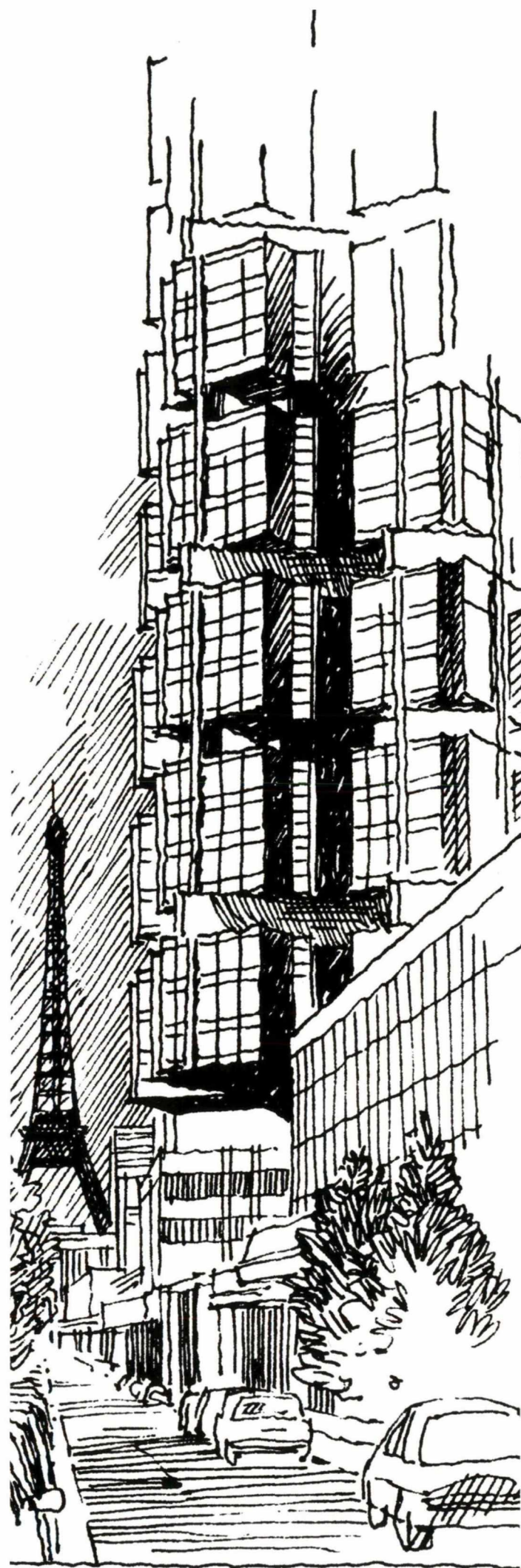
1401 København K

Weekendavisen:

“Hans Ovesens bog er velskrevet og dybt engageret - byplanlæggeren nærer ingen nostalgiske illusioner, men tror alligevel på, at planlægningen i fremtiden kan foregå i rummet mellem den helt store og den helt lille skala.”

Morgenavisen Jyllands-Posten:

“Bogens styrke ligger netop i dens glimrende analyser af, hvor kaotisk, opløst, diffus og uhåndterlig nutidens by er blevet.”

Teknisk Administrations Planlægningssektion

Planlægger til universitetsudbygning

Københavns Universitet står over for store byggeprojekter og søger derfor en medarbejder, der kan bidrage til planlægningen og programmeringen af den fysiske udbygning.

Planlægningen og programmeringen af universitetets fysiske udbygning varetages af Teknisk Administrations Planlægningssektion i tæt samarbejde med universitetets politiske ledelse og brugerne. Projektering og gennemførelse af byggerierne varetages af eksterne rådgivere i samarbejde med Teknisk Administration.

Stillingen

Den nye medarbejder skal primært varetage programmeringen af større byggeprojekter og medvirke ved udarbejdelsen af universitetets samlede, langsigtede udbygningsplan. Ansvarsområdet vil være koncentreret omkring byggeriernes indledende faser fra behovsanalyser over programoplæg til konkurrence- og byggeprogram, og vil indebære et tæt samarbejde med brugerne, relevante myndigheder, rådgivere og Teknisk Administrations øvrige medarbejdere. Stillingen kræver selvstændighed og giver mulighed for at præge og udvikle et spændende arbejdsområde.

Ved besættelse af stillingen vil der blive lagt vægt på, at ansøgeren:

- kan arbejde analytisk og strukturere opgaverne i samarbejde med interne og eksterne samarbejdspartnere
- har relevant faglig erfaring
- har brugererfaring med databaser, regneark og tekstbehandling.
- har gode kommunikations- og samarbejdsevner
- er engageret, fleksibel og åben

Løn- og ansættelsesvilkår

Løn- og ansættelsesvilkår fastsættes i henhold til overenskomst mellem Finansministeriet og den pågældendes faglige organisation. Derudover forhandles tillæg efter kvalifikationer.

Der stiles mod at stillingen kan besættes pr. 1. januar 1999.

Ansøgning og yderligere information

Ansøgning med oplysninger om tidligere beskæftigelse og uddannelse skal være modtaget senest 9. November 1998 kl. 12.00, på Københavns Universitets Personalekontor, Nørregade 10, P.O.B. 2177, 1017 København K

Ansættelsessamtaler forventes afholdt den 17. November 1998.

Oplysninger kan fås ved henvendelse til Planlægningssektionens leder arkitekt maa Kirsten Brandt, Teknisk Administration, tlf.: 35 32 27 86.

Københavns Universitet er en forsknings- og undervisningsinstitution for ca. 32.000 studerende og ca. 7.000 ansatte. Teknisk Administration varetager den overordnede planlægning og forvaltning af universitetets bygningsmasse, der omfatter ca. 620.000 kvm. etageareal fordelt på ca. 60 bygningskomplekser.

Forskningschef til Afdelingen for Byggeteknik og Produktivitet

Afdelingen for Byggeteknik og Produktivitet er en af tre forskningsafdelinger på SBI. De to andre er Afdelingen for Byer og Boliger og Afdelingen for Energi og Indeklima.

Afdelingen har for tiden 20 medarbejdere hvoraf 15 er forskere (arkitekter, ingeniører og ph.d.-studerende).

Afdelingens opgaver falder for øjeblikket inden for områderne bygningfysik med vægt på frugttransport og holdbarhed, byggeteknik og byggeriets produktivitet.

Forskningschefen indgår i instituttets ledelse sammen med direktøren, de to andre forskningschefer og administrationschefen.

Det forudsættes, at ansøgerne har en forskningsmæssig baggrund og god indsigt i byggeriets forhold.

Der lægges vægt på evner til at inspirere og samarbejde samt på god formidlingsevne såvel på dansk som på engelsk.

Lønnen (inkl. eget pensionsbidrag) udgør kr. 523.198,28 hvortil kommer andel i evt. resultatløn.

Med henblik på en ligelig kønsfordeling ser instituttet gerne både mandlige og kvindelige ansøgere.

Yderligere oplysninger om stillingen kan fås ved henvendelse til direktør Hans Jørgen Larsen på 4576 7433 • 241.

Skriftlig ansøgning bilagt oplysninger om tidligere beskæftigelse skal være SBI i hænde **mandag den 9. november 1998 kl. 12.00.**

STATENS BYGGEFORSKNINGSINSTITUT
Dr. Neergaards Vej 15, Postboks 119, 2970 Hørsholm.

SBI er en sektorforskningsinstitution tilknyttet Bolig- og Byministeriet og har til formål at bidrage til at øge byggeriets og det byggede miljøes kvalitet samt byggeriets produktivitet og konkurrenceevne. Der er ca. 120 ansatte med forskellige uddannelser. Yderligere oplysninger om SBI findes på www.sbi.dk.

Arkitektskolens Efteruddannelse

'før deadline'

Nu nærmer vi os sidste frist for tilmeldinger til følgende kurser:

* **Projektering med Autocad og Point**

3 uger fra 16. november til 4. december 1998

* **Arkitektens Praksis**

14 uger fra 30. november 1998 til 26. marts 1999

Der er stadig plads til dig, hvis du er hurtig. Brug tilmeldingsskemaet fra Efteruddannelsens kursuskatalog 1998-99 eller rekvirer kursusbeskrivelser og tilmeldingsskema hos Eva Helbo

Arkitektskolen i Aarhus
Nørreport 20, 8000 Aarhus C, Telefon 89360000

Hørsholm
Kommune

H Ø R S H O L M K O M M U N E S Ø G E R

Afdelingsleder for Plan- og Byggesagsafdelingen

Vi søger en ny chef for
Plan- og Byggesagsafdelingen
i Teknisk Forvaltning.

Jobbet

Der er tale om en central, krævende og udfordrende stilling på et område, der er højt prioriteret i kommunen. Såvel Kommunalbestyrelsen som borgerne lægger vægt på en meget stor kvalitet i opgaveløsningen. I de følgende år foreligger der flere store opgaver for afdelingen:

Gennemførelse af en planlagt boligudbygning, planlægning af bymidten, revision af kommuneplanen, udarbejdelse af kommuneatlas samt behandling af et stadigt stigende antal byggesager på et fagligt højt niveau.

Afdelingen er p.t. bemandet med i alt 10 medarbejdere, heraf 9 teknikere.

- Du skal indgå i Teknisk Forvaltnings overordnede ledelse.

- Du skal varetage den daglige ledelse af afdelingen, der bl.a. løser følgende opgaver:

Kommune- og lokalplanlægning
Byggesagsbehandling

- Du skal sikre det nære samarbejde mellem afdelingens to sektioner, være inspirator og sparringspartner for medarbejderne samt garant for, at afdelingen fortsat løser opgaverne på et kvalitativt og kvantitativt højt niveau.

Kvalifikationer

Vi søger en person,

- der har en relevant faglig uddannelse (arkitekt, ingeniør el.lign.),
- der har ledelsesmæssig erfaring,
- der med sine kreative, motiverende og administrative evner kan matche både medarbejderes, borgernes og politikeres høje krav,
- der har evne og vilje til at samarbejde med såvel andre afdelinger i Teknisk Forvaltning som med de øvrige forvaltninger.

Ansættelsesvilkår

I henhold til overenskomst om Ny Løn.

Der er mulighed for forhandling om åremålsansættelse. I så fald kan bruttolønnen for den rette kandidat blive ca. 500.000 kr./år incl. arbejdsgivers pensionsbidrag.

Yderligere oplysninger

Du er velkommen til at rekvirere funktionsbeskrivelse og kravprofil hos sekretær Christina Johansen på telefon 45 17 76 42.

Vil du i øvrigt vide mere om stillingen kan du kontakte
Teknisk Direktør Frank Steen på telefon 45 17 76 50.

Ansøgning

Ansøgning skal inden den 5. november 1998 sendes til

Hørsholm Kommune

Teknisk Forvaltning
Ådalsparkvej 2
2970 Hørsholm

Herlev
Kommune

Byplanlægger

Herlev Kommune søger en byplanlægger, foreløbig for en periode på tre år. Vi står over for en række spændende, større byplanmæssige opgaver, som du skal være med til at udvikle og forme. Du får brug for din kreative sans og dine evner til at formidle ideer via skriftlig og grafisk fremstilling. Og har du en vis byplanmæssig og administrativ ballast, får du tillige brug for den. Ansøgningsfrist den 6. november.

Du kan læse mere om stillingen ved at rekvirere opslag nr. 174/98 på telefon nr. 44 53 18 22 tast 332 - eller læs det på www.off-stillinger.dk

ARKITEKTEN
Mediet i centrum

På annoncesiderne i
ARKITEKTEN
bringes temasider om:

Træ i byggeriet
NR. 26
Udgivelse 06.11:

Energirigtigt byggeri
NR. 28
Udgivelse 27.11:

Kontorbelysning
NR. 30
Udgivelse 18.12:

Italian architect, graduated in the University of Napoli Paris Bruxelles Milano experience worked. Urban design competition, landscaping design, interior, autocad 14. English, French, Greek spoken.
Henv. 31 87 67 02.

Få styr på økonomien i byggesagen inden det er for sent.

Lad os hjælpe Dem med at prissætte Deres projekt i forbindelse med udarbejdelse af:

- Byggeprogram
- Dispositionsforslag
- Projektforslag
- Hovedprojekt

Indhent uforbindende tilbud.

Viemose & Spile A/S
Frederikssundsvej 194
2700 Brønshøj

Tlf.: 38607711 · Fax: 38607755

V&S sætter pris på byggeriet!

BYGGELEDER TIL RESTAURERINGSPROJEKT I DAMASKUS

I forbindelse med restaurering af et tidligere rigmandshus midt i Zouk'en i Damaskus til brug for Det danske Institut søger instituttet en erfaren arkitekt til den daglige byggeledelse.

Kvalifikationer: kendskab til arbejdet med historiske bygninger gode engelskkundskaber.

Der vil være tale om projektansættelse på freelancebasis i foreløbig 12 måneder med tiltrædelse snarest muligt. I ansættelsesperioden stilles bolig til rådighed. Honorar i henhold til gældende aftaler.

Evt. yderligere oplysninger fås hos projektleder Bente Lange, arkitekt MAA Ph.D. Tegnestuen Kvisten, Havnegade 41, 1058 København K, telefon 33 93 37 39. Hertil sendes også skriftlig ansøgning bilagt referencer.

COOL CAD media

3D
CAD
VISUALISERING
INTERAKTIVE
PRÆSENTATIONER

Dybbølsgade 14 1721 København V.
Tel. 20433380 Fax.31223960
Email: objo@image.dk

TYVERI-
SIKRING

JSA sikrer værdier

SIKRINGSGITRE - JALOUSIER - PIADESKABE

JSA Tlf.: 86 22 56 44
Fax: 86 22 83 03

Landsdækkende konsulent- og servicetjeneste!

PERSPEKTIVTEGNING

Exterior / interieur, illustrationer m.v.
ca. 1.300 - 1.600 + moms pr. stk. Fugle-
perspektiv / axometri (1-75 boliger)
ca. 2.000 - 5.000 kr. + moms pr. stk.
Farveblyant ca. 100 - 300 + moms pr. stk.
TEGNESTUEN, Flensborggade 19,3,
1669 Kbh. V. Fax 31 23 65 77, 12 - 22.
Telefon 38 79 99 07, 16 - 20.

(Visualiser dine tanker...)

IT Forum A/S • www.itf.dk • cad@itf.dk

CAD PARTNER?

**KONSTRUKTION
VISUALISERING
ANIMATION
ARKITEKTUR**

Algade 57 - 9000 Aalborg - Tlf. 98 11 52 44
datainst@data-i.dk

Wassily

To velholdte stole med gråt
kernelæder sælges.

Seasons & You, Strandgade 44,
1401 København K, tlf. 32 96 66 46

TEGNESTUE PÅ STRØGET

Til salg.

Selvstændig ejerlejlighed i
to etager. 105 m² opdelt i
3 rum + køkken.
Vinduer mod Strøget.
Lejligheden er nystandsats.
Beliggenhed:
Vimmelskiftet 41, København.
Pris kr. 850.000 kontant
Telefon 3314 2601

3D

CAD

ANIMATION

VISUALISERING

INTERNET VIDEO UNDERVISNING

CADesign

Rosensgade 26, 8100 Århus C tel. 87 30 00 00 www.codesign.dk

ANNONCER

32 83 69 58

32 83 69 59

32 83 69 60

BLUCHER & BRAAMUNCH
VÆRKSTED FOR
SANDBLÆST DESIGN
TELEFON 86 14 77 77
TELEFAX 86 14 63 77

JURAMØRTEL

Betegnelserne K_h og KK_h Jura-
mørtel og dette bomærke skal
være trykt på poserne. Dette
garanterer at det er den ægte
vare.

Skandinavisk Jura-Kalk A/S
Telefon 5650 3000

Cadpeople

3D Works

Arkitektur
Lysforhold
Overflader
Rum

Visualisering

Klosterport 4 • 8000 Århus C • Tel. 86 18 55 44
www.cadpeople.dk

WILLADSEN MODELLER

arkitekturmodeller

Hans Willadsen, Frydendalsvej 12
1809 Frederiksberg C
Tlf. 31 22 17 48 Fax 31 31 64 75
Bl.a. udfærsning af CAD modeller

FÆSTER

Teknisk konsulentbistand
på timebasis.

Bygningskonstruktører,
arkitekter, ingeniører.

Udlejning af komplette CAD-
anlæg på timebasis.

AutoCAD, POINT, 2D, 3D.
Pentium II, 21" skærm.

44 99 56 07

ARKITEKTURMODELLER

Lars Rothenborg, modelbygger
St. Kongensgade 108
1264 København K.
Tlf. 33 13 29 08, fax 33 13 29 88.

STOLEN

Butikken for brugte møbelklassikere

HADERSLEV

Telf. 74 53 33 87

Solafskærmning = Viking markiser

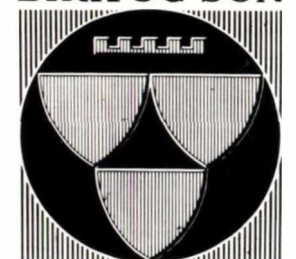
Viking Markiser as

Telefon 4710 7700

ARKITEKTURMODELLER

Peter Lindegaard aps,
modelbygger
Milnersvej 6, 3400 Hillerød
Tlf. 48 26 76 23, fax 48 24 34 82

JOHAN BIRK OG SØN

MALERFIRMA

SANKT KNUDS VEJ 50
1903 Frederiksberg C
Tlf.: 3324 4872
Fax.: 3324 4892

Autodesk
Authorized Systems Center

POINT 5

IT Forum A/S er Danmarks førende
leverandør af komplette AutoCAD,
POINT og 3D Studio VIZ systemer.
Kontakt Arkitekt Lars Østberg på
Tel. 70 100 150

IT FORUM

Design: Ruud Ekstrand S.I.R.

M O B YTM D I S C

Den nye kontormøbelserie Moby Disc fra skandiform er designet til dagens arbejdspladser, som kræver fleksibel møblering. Med et unikt formsprog, gennemtænkt sidde/stå funktion og rig på detaljer, er Moby Disc en alsidig kontormøbelserie. Flere bordstørrelser og kubistisk opbevaring giver uanede muligheder at kombinere indretningen på.

INTERSTUDIO OFFICE

Pakhus 12, Dampfærgevej 8-10, 2100 København Ø.
Tlf. 35 26 43 00 - Fax 35 25 08 05 - www.interstudio.dk